

در

محضر قرآن

(جلد ۱)

مؤلف:

قاسم رحیبان

رجیبیان، قاسم

در محضر قرآن (جلد ۱)، مؤلف: قاسم رجیبیان

قم: پور افشار، ۱۳۹۰

ISBN 978-600-92334-1-0 ص ۳۲۸

قرآن - تحقیق - قرآن - بررسی و شناخت - قرآن - احادیث - تفاسیر (سوره بقره)

۱۳۹۰، ۴ د ۳ / ر / ۴ / ۶۵ BP

۱۹۵۴۸۲۴

۲۹۷/۱۵۹

شناسنامه کتاب

نام کتاب: در محضر قرآن (جلد ۱)

نویسنده: قاسم رجیبیان

تعداد صفحات: ۳۲۸

نوبت و تاریخ چاپ: اول / ۹۰

چاپخانه:

شمارگان: ۳۰۰۰

ناشر: پور افشار

قطع: وزیری

شابک: ۰ - ۱ - ۹۲۳۳۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸

مراکز پخش:

قم - آقای محمد جعفری ۰۹۱۹۶۹۲۸۹۰۲

تهران - آقای رضازاده ۰۹۱۲۳۷۰۶۸۶۱

استان فارس - آقای سعید رجیبیان ۰۹۱۷۷۲۱۰۳۴۴

همراه مؤلف: ۰۹۱۹۱۴۹۲۵۵۴

آدرس اینترنتی مؤلف: www.rajabiyan.blogfa.com

قیمت ۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين

ووصلني الله على سيدنا محمد وآله وأصحابه

سنة الألفين الفين المنظر المنظر

اهداء

این اثر را تقدیم می‌کنم به قرآن ناطق، قلب عالم
امکان و امام عزیز و مهربانم حضرت حجة ابن
الحسن العسکری (ارواحنا فداه) و از خدای
تعالی زیارت و شفاعت آن امام بزرگوار را در دنیا
و آخرت مسئلت می‌نمایم.

پیشگفتار

دین مقدس اسلام دین کامل و جامعی است که پایه و اساس آن بر علم و دانش گذاشته شده است. این دین بزرگ و با عظمت از روز اولی که پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آن را برای بشریت به ارمغان آورد یک سری مسائل علمی بیان نمود که بعد از گذشت صدها سال از آن روز تازه دانشمندان و مخترعان و مکتشفان به گوشه‌های بسیار کوچکی از آن رسیده‌اند و این در حالی است که بزرگان و صاحبان این دین که همان نمایندگان خدای تعالی بر روی زمین هستند یعنی همان وجود شریف چهارده نور و چهارده معصوم عَلَيْهِمُ السَّلَام به ما فرموده‌اند آنچه از علوم که تا زمان ظهور امام زمان (ارواحنا فداه) کشف می‌شود دو حرف از علم است و بیست و هفت حرف دیگر از علم را ان شاء الله وجود شریف امام زمان (ارواحنا فداه) برای ما خواهند آورد.

قرآن کریم بر خلاف تمام علوم‌های بشری دریایی نامحدود است و ما هر چه در مطالب و علوم این کتاب آسمانی پیش برویم و پیشرفت کنیم هنوز جای دارد و حتی سر سوزنی به آن همه و معارفی که در این کتاب با عظمت نهفته نرسیده‌ایم، به طوری که فرموده‌اند هر حرف از قرآن هفتاد هزار بطن دارد که البته منظور از این کلام این است که معارف قرآن بی‌نهایت و زیاد است.

قرآن کریم بر خلاف تمام کتاب‌های دیگر که فقط در دنیا مورد استفاده هستند هم در دنیا و هم در آخرت مورد استفاده مؤمنین و اولیاء الله قرار خواهد گرفت و مایه پیشرفت و پاکی آنها خواهد شد به طوری که در بعضی از احادیث و روایات آمده که در بهشت هم اهل بهشت قرآن می‌خوانند و پیشرفت می‌کنند و مقامشان بالاتر می‌رود.

با این وجود خیلی از ما مسلمانها همانند کسی هستیم که بر تپه‌ای از طلا نشسته‌ایم و دست‌گذاری به سوی دیگران دراز کرده‌ایم در حالی که اصل علم مربوط به دین ما است و مابقی ادیان به خاطر تحریفی که در آنها شده چیزی از آنها باقی نمانده و آنچه امروز به اسم دین برایشان باقی مانده یک مشت خرافات بیش نیست و اکثر دانشمندان علوم خویش را از قرآن، کتاب آسمانی ما می‌گیرند و همه دانشمندانی که در کارشان موفق بوده‌اند اعتراف کرده‌اند که اگر اسلام نبود از علم و دانش هم خبری نبود به عنوان نمونه به چند مورد کوچک آن توجه نمائید:

۱) لوتر استودارد دانشمند و مورخ معروف آمریکائی می‌گوید: «برای عظمت اسلام همین بس که با این همه موانع باز هم حقایق و فضیلت خود را در جهان آشکار می‌سازد زیرا اسلام یک آئین ساده و خردمندانه است».

۲) ولز مورخ مشهور انگلیسی در کتاب «تاریخ عمومی» می‌نویسد: «اسلام یک نظام اجتماعی و قانون مدنی برای بشر بوده که در روزگار تیره دنیا نمایان شد و با احکام مقدس خود با هر نوع ستمگری و خیانت و جنایت و بیدادگری مبارزه نموده است».

۳) سرکویلیام انگلیسی در کتابی که پیرامون اسلام تألیف کرده می‌نویسد: «اسلام چون مرکب تندرویی که گامهای بلندی در راه ترقی و تمدن بشر برداشته باشد

جاده‌های ناهموار را به سرعت عجیبی پیموده و وارد وادی حقیقت شده و تعلیمات عالیّه آن بیشتر درس معنویت و معاشرت و سلوک را به خوبی می‌آموزد».

۴) دکتر گوستاولوبون مورخ و دانشمند فرانسوی در کتاب «تمدن اسلام و عرب» می‌نگارد: «بساطت و سادگی و وضوح اصول عقاید اسلامی به علاوه رفتار با مردم از روی عدل و احسان که سکه روشن آن روی مذهب اسلام خورده سبب گردیده که تمام روی زمین را تسخیر نماید».

۵) کنت هنری دوگاستری دانشمند فرانسوی در کتاب «اسلام و افکار» می‌گوید: اسلام قسمت بسیار پهناور کره را به واسطه تعلیمات عالیّه و سادّه خود اشغال کرده و به وسیله قوانین متین و محکم آن بود که وحشیان و سیاه پوستان بت پرست متعصب را وادار کرد به احکام آن ایمان آورده و پرچم اسلام را بر فراز خانه‌های خود و کشورهای مهم جهان نصب نمایند».

۶) پرنس ژیوانی بورگیز دانشمند ایتالیائی در کتاب «ایتالیای نو» راجع به اسلام می‌نگارد: «عظمت اسلام از همین جا پیدا است که آغاز تمدن اسلامی از بدو پیدایش اسلام و رسالت پیغمبر ﷺ شروع شد در صورتی که تمدن اروپائی ششصد سال پس از مسیح و مسیحیت آغاز خودنمائی نموده است».

۷) برناردشوا نویسنده معروف در یکی از تألیفات خود می‌نویسد: «من برای همیشه دین محمد ﷺ را با احترام بسیار نگریسته‌ام چرا که فعالیت و شادابی شگفت انگیزی در آن وجود دارد و به نظر من تنها دینی است که خاصیت تطبیق با ادوار مختلف زندگی را آزاد داشته و احکام آن با هر دوره و زمان سازگار است».

۸) لادین ایفلین کوبولد خانم انگلیسی در کتاب «به سوی خدا» می‌نویسد: «اسلام به تمام معنی یک قانون بزرگ و بی‌نقص اجتماعی است که هرگز از بین

نخواهد رفت زیرا اصول آن با مبادی تمدن و ترقی قانون فکر و عقل موافق می باشد».

۹) کنت دوگوبینو دانشمند فرانسوی در کتاب «سه سال در آسیا» می گوید: «اسلام یک دین پاک و بی آرایش و منزّه از هر عیب و نقص را برای بشر آورده است».

۱۰) امیل در منگهم فرانسوی می نویسد: «اسلام مانند ندائی رسا که دلها را تکان دهد، باختر و خاور را از بدبینی و غفلت بیدار کرد و چنان تأثیری در قلوب گذاشت که تاریخ و دنیای انسانیت چنین انقلاب روحی و نهضت اجتماعی را در هیچ عصر دیگر به یاد ندارد».

۱۱) لپری دانشمند فرانسوی می گوید: «اگر اسلام و مسلمین در تاریخ پیدا نمی شدند حیات علمی اروپا تا چند قرن عقب می افتاد».

۱۲) درابر مورخ آمریکایی می نویسد: «دانشمندان مسلمان در اغلب علوم قدیمه و جدید دست داشتند و آنها را در علوم مکانیک و موازین مایعات (ایدروستاتیک) علم مرتبات و حرکات اولیه (دینامیک) حل مسائل علم شیمی و فیزیک و مباحث تقطیر و تصعید و تذویب و تصفیه مهارتی کامل بود در دانشگاههای اسلامی از کلیه علوم فیزیک و شیمی و هیئت گرفته تا درس کشاورزی و دامداری و اخلاق، فیلسوفهای بزرگ وجود داشت و دانشگاهی دیده نشده است که مانند دانشگاه اسلامی شش هزار دانشجو داشته باشد».

۱۳) مُسیو سدیو مورخ مشهور فرانسوی می گوید: «ترقی تمدن امروز اروپا مرهون دانشهایی است که اسلام در سرتاسر شرق و غرب منتشر ساخت و حقیقتاً باید اعتراف کرد که مسلمین استادان اولیه ملل اروپا بوده اند».

۱۴) بوگیز ژیوانی می گوید: «مسلمین در قرون وسطی فرهنگ را رسماً ایجاد

کرده و دانشگاه‌هایی تأسیس نمودند، هر اروپائی که وارد دانشگاه‌های اسلامی می‌شد در اجتماعات به خود بالیده و افتخار می‌کرد و با سرافرازی و سربلندی در میان طوایف و خانواده‌ها قدم به فخر برداشته و اظهار بزرگی و دانشمندی می‌نمود^(۱).

با توجه به اقرارها که ملاحظه فرمودید دین مقدس اسلام بر تمام ادیان زنده جهان برتری دارد و این برتری تنها به خاطر قوانین عالیه و علمی است که در این دین مبین نهفته می‌باشد.

اما متأسفانه با این وجود ما مسلمان‌ها از کتاب آسمانی خویش که مورد توجه تمام دانشمندان موفق جهان بوده و هست بی‌تفاوت هستیم و گاه گاهی برای اینکه ثوابی برده باشیم مقداری از آن را تلاوت می‌کنیم و یا در مراسم‌های ختم برای امواتمان بسنده کرده‌ایم اما نه تنها دانشمندان موفق جهان بلکه علماء اعلام و مراجع عظیم الشان تقلید هم همیشه تاکید بر تلاوت مداوم و تدبر نمودن در آیات این کتاب شریف را توصیه می‌نمایند و علت موفقیت خویش را جدا نشدن از قرآن و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام ذکر می‌کنند.

استاد عزیز ما که خدای تعالی بر توفیقاتشان بیفزاید همیشه به من و دیگر شاگردانشان توصیه می‌نمایند که از قرآن جدا نشوید و یک برنامه‌ای داشته باشید که در روز وقتی را به تلاوت قرآن اختصاص دهید و ضمناً در آن آیاتی که تلاوت می‌کنید تدبر هم بکنید. خود قرآن هم به مسلمانان این پیشنهاد را داده آنجا که با اعتراض می‌فرماید: «أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ»^(۲).

تدبر از ماده دُبُر است و دُبُر به معنای پشت می‌باشد یعنی وقتی آیه‌ای از قرآن

۱ - کتاب اتحاد و دوستی، صفحه ۱۹ و ۲۰.

۲ - سوره محمد آیه ۲۴.

را تلاوت نمودید پیگیری کنید تحقیق کنید ببینید در پشت آن چه نکات و حکمت هایی نهفته است. البته همان طور که همه می دانید پشت هر حرف قرآن بی نهایت نکته و مطلب علمی نهفته که بشر قادر نیست و نبوده سر سوزنی از آن دریای بی نهایت را بفهمد و هر آنچه هم تا به حال فهمیده اند «راسخون فی العلم» یعنی همان وجود چهارده معصوم علیهم السلام برای ما بازگو نموده اند اما ما هم با توجه به متن قرآن و روایات اهل بیت عصمت علیهم السلام از کم سوادترین انسانها گرفته تا مجتهدترین آنها هر کسی به اندازه وسع علمی خویش وقتی این کتاب علمی و آسمانی را مورد مطالعه قرار می دهد از هر آیه ای نکاتی متوجه می شود و می فهمد که به این برداشت می گویند یعنی هر کسی مطابق با فهم و درک خویش یک برداشتی از هر آیه قرآن برای خود دارد و این مسأله به هیچ عنوان تفسیر قرآن نیست، بلکه تدبّر و برداشت از قرآن است، زیرا هیچ کس جز اهل بیت علیهم السلام حق تفسیر کردن قرآن را ندارد و در روایات در مورد کسانی که قرآن را تفسیر به رأی کنند تعبیر تندی آمده و که فرموده اند: «من فسّر القرآن برأیه فقد کفر»^(۱) و یا فرموده اند: «من فسّر القرآن برأیه فأصاب الحق فقد اخطأ»^(۲) و یا در جای دیگر فرموده اند: «من فسّر القرآن برأیه فلیتنبوء مقعده من النار»^(۳)، یعنی کسی که قرآن را به رأی و نظر خودش تفسیر کند کافر است، کسی که قرآن را به نظر خودش تفسیر کند اگر درست هم باشد کار خطایی کرده است و کسی که قرآن را به رأی خود تفسیر کند جایگاهش آتش است.

فرق تدبّر با تفسیر:

تدبر در قرآن که فرموده: «أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا»^(۴)

۱ - نور البراهین - سید نعمت الله جزایری - جلد: ۱ صفحه: ۱۸۱.

۲ - وسائل الشیعه جلد: ۲۷ صفحه ۲۰۵.

۳ - عوالی الألی جلد: ۴ صفحه: ۱۰۴.

۴ - سوره محمد آیه ۲۴.

ترجمه: آیا در قرآن تدبیر نمی کنید یا بر دلها قفلهایشان هست. این است که تدبیر بنا به توصیه خود قرآن که در دو سوره محمد و نساء آمده یعنی تلاوت کننده قرآن هر که می خواهد باشد از آیاتی که تلاوت می کند یک سری مطالب و حقایقی متوجه می شود و برداشت می کند و این حاصل فهم و درک خودش است و هیچ ربطی به تفاسیر و روایات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام ندارد بنابراین چون فهم و درکها هم متفاوت است پس برداشتهای متفاوتی بسته به فهم هر کس از آیات خواهد شد. ولی در تفسیر بدون سؤال از اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام هیچ کسی حق ندارد وارد شود، یعنی در تفسیر هر مطلبی که خواستیم بگوئیم و یا بنویسیم باید پشتوانه روائی داشته باشد و از ناحیه ائمه معصومین علیهم السلام صادر شده باشد وگرنه مشمول روایات فوق الذکر خواهیم شد اما در برداشت و تدبیر هر کسی به مقدار فهم و درکش مطلبی می فهمد و ربطی به روایات ندارد و این علاوه بر اینکه اشکالی ندارد خیلی هم مفید و عمل نمودن به توصیه قرآن است.^(۱)

کتابی که در پیش رو دارید حاصل تدبرها و برداشتهای حقیر است که در هفته چند آیه از قرآن را مورد مطالعه قرار می دادم و بعد برداشت ها و تدبراتم را از آن آیات می نوشتم که الان در اختیار شما دوستان عزیز قرار می گیرد.

این کتاب در واقع گنجینه حکمت است، زیرا موضوع اصلی این کتاب قرآن کریم است و تدبر و برداشت هائی هم که نوشته ام همه از مضمون کلمات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام می باشد و حتی المقدور در کتب روائی تحقیق و تفحص شده و روایات مربوطه را نیز پاورقی نموده ایم و در این کتاب به جز قرآن و کلمات اهل بیت علیهم السلام از هیچ منبع دیگری استفاده نشده است، لذا قرآن و کلمات خاندان

۱- أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَفْئَالُهَا. أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا.

عصمت و طهارت عَلَيْهِ السَّلَام همگی نور و حکمت هستند و مطالعه آنها باعث پیشرفت و ترقی و باعث شفای امراض روحی و نورانی شدن قلوب می شود و به طور کلی بر خلاف مطالب فلسفی که ثقیل و سنگین هستند و فهم آن برای همه کس مقدور نیست و حتی برای کسانی هم که آن را می فهمند گاه خسته کننده است، روایات خاندان عصمت و طهارت عَلَيْهِ السَّلَام و همچنین کلمات خدای تعالی یعنی همان قرآن به گونه ای است که اولاً همه افراد از کم سوادترین آنها تا عالم ترین آنها هر کس به اندازه وسع علمی خویش متوجه می شود و ثانیاً برای هیچ کس خسته کننده نیست و همه دائماً مشتاق خواندن و یا شنیدن مابقی آن هستند لذا ما در این کتاب فقط از مضمون و یا خود کلمات خاندان عصمت و طهارت عَلَيْهِ السَّلَام استفاده کرده ایم و از به کار گیری الفاظ نامأنوس و فلسفی خود داری کرده ایم.

در این کتاب سعی شده هر کجا لازم بوده برای فهم بهتر مطلب قسمتی از شأن نزول آیه مربوطه آورده شود، نکته دیگری که در این کتاب رعایت شده این است که چون به اعتقاد شیعه بسم الله الرحمن الرحيم جزء سوره های قرآن است که امام عَلَيْهِ السَّلَام فرمود دشمنان خاندان عصمت عَلَيْهِ السَّلَام آن را از سوره ها حذف نموده اند^(۱) و حتی علماء و مراجع فتوی داده اند که اگر در نماز به نیت یک سوره بسم الله الرحمن الرحيم گفتید اجازه ندارید ادامه اش را از یک سوره دیگر بخوانید مگر اینکه از اول به نیت همان سوره بسم الله الرحمن الرحيم بگوئید و ادامه آن سوره را بخوانید، لذا ما در این کتاب بسم الله الرحمن الرحيم را جزء سوره حساب کرده ایم و آیه شماره یک تمام سوره ها را به این آیه اختصاص داده ایم لذا آیه یک تمام سوره بسم الله

۱ - سرقوا أكرم آية في كتاب الله بسم الله الرحمن الرحيم (تفسير العياشي جلد: ۱ صفحه: ۱۹).
مَا لَهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ عَمَدُوا إِلَىٰ أَعْظَمَ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَرَعَمُوا أَنَّهَا بِدْعَةٌ إِذَا أَظْهَرُوهَا وَ هِيَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۱۶۶).

الرحمن الرحيم است و آیه بعدی می‌شود آیه دو و الی آخر قرآن شریف همین گونه است.

ما در این کتاب سعی نموده‌ایم در حد فهم و درک خویش از آیات و حتی المقدور کمک گرفتن از کلمات گهربار اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام مطالبی که در عمق قرآن نهفته شده را بیرون بکشیم و با قلمی ساده و روان برای شما عزیزان بنویسیم و معتقدیم که در حد وسع علمی خویش در فهمیدن هر چه بهتر آیات قرآن به مطالعه کنندگان این کتاب کمک نموده‌ایم ضمناً در اول کتاب به عنوان تبرک چهل حدیث از خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام در مورد فضیلت قرآن و تلاوت آن و تدبر در آن برای شما آورده‌ایم.

در روایات داریم که هر مسلمان باید روزی چند آیه بخواند و حتی در بعضی روایات فرموده‌اند که مسلمان باید روزی پنجاه آیه را مورد مطالعه و تدبر قرار دهد. چه خوب است که ما مسلمانان به کتاب آسمانی خویش متمسک شده و در حد وسع و ظرفیت خویش نکات علمی آن را بیرون بکشیم تا ان شاء الله مسلمانان حرف اول تمام اکتشافات و اختراعات و کلیه مطالب علمی را در جهان بزنند و اینگونه نباشد که پیروان ادیان دیگر با استفاده از علوم قرآن و اهل بیت پیامبر ما همه اکتشافات و اختراعات را به نام خویش ثبت نمایند و خود ما مسلمانان دست‌مان به طرف آنان دراز باشد.

قاسم رجیبیان

۱۹ محرم الحرام ۱۴۳۲ هجری قمری

قم المقدسه

حدیث اول:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

إِنَّ أَهْلَ الْقُرْآنِ فِي أَعْلَى دَرَجَةٍ مِنَ الْأَدَمِيِّينَ مَا خَلَا النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ فَلَا تَسْتَضِعُوا أَهْلَ الْقُرْآنِ حُقُوقَهُمْ فَإِنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ لَمَكَانًا عَلِيًّا.^(۱)

رسول خدا ﷺ فرمودند: اهل قرآن پس از انبیاء و رسولان بالاترین درجه را میان انسان‌ها دارند، پس هرگز حقوق اهل قرآن را ضایع مسازید که آنها در نزد خدای عزیز جبار جایگاه والایی دارند.

حدیث دوم:

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

أَنَّهُ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِالْفَقِيهِ كُلِّ الْفَقِيهِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَنْ لَمْ يُفْنِطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْهُمْ مَكَرَ اللَّهُ وَمَنْ لَمْ يُرَخِّصْ لَهُمْ فِي مَعَاصِي اللَّهِ وَمَنْ لَمْ يَدَعِ الْقُرْآنَ رَغْبَةً إِلَى غَيْرِهِ لَأَنَّهُ لَا خَيْرَ فِي عِلْمٍ لَا تَفْهَمُ فِيهِ وَلَا عِبَادَةَ لَا تَفْقَهُ فِيهَا وَلَا قِرَاءَةً لَا تَدَبَّرُ فِيهَا^(۲).

امیرمؤمنان علیؑ از نبی اکرم ﷺ نقل نموده‌اند که فرمود: آیا فقه‌ترین فقیهان را به شما معرفی کنم؟ اصحاب عرض کردند: بله ای رسول‌الله! حضرت فرمود: او کسی است که هرگز مردم را از رحمت خدا مأیوس نسازد و از مکر خدا ایمن ننماید و در نافرمانی خدا اجازه ندهد و قرآن را نخواند در حالی که رغبت به غیر آن داشته باشد زیرا در علمی که فهم نباشد و عبادتی که آگاهانه نباشد و قرائتی که تدبیر نداشته باشد خیری نیست.

۱- اصول کافی جلد: ۲ صفحه: ۶۰۳.

۲- مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۲۴۲.

حدیث سوم:

عَنْ الزُّهْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ ع يَقُولُ آيَاتُ الْقُرْآنِ خَزَائِنُ الْعِلْمِ فَكَلَّمَا فَتَحَتْ خِزَانَةً فَيَسْبِغِي لَكَ أَنْ تَنْظُرَ [مَا] فِيهَا ^(۱).

امام سجاد ع فرمودند: آیات قرآن گنجینه‌های علم است پس هر گاه در گنجینه‌ای باز شود شایسته است که تو در آن نیک بنگری.

حدیث چهارم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص:
فَضْلُ الْقُرْآنِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ ^(۲).
رسول خدا ص فرمودند:

فضیلت قرآن بر سایر سخنان همچون فضیلت خدا بر تمام مخلوقات است.

حدیث پنجم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص:
مَنْ عَلَّمَ آيَةً فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى كَانَ لَهُ أَجْرُهَا مَا تَلَيْتُ ^(۳).
رسول خدا ص فرمودند:

هر کس آیه‌ای از کتاب خدای بزرگ را به کسی بیاموزد، اجر تلاوتش برای او نیز خواهد بود.

۱ - مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۲۳۸.

۲ - مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۲۳۷.

۳ - مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۲۳۵.

حدیث ششم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

مُعَلِّمُ الْقُرْآنِ وَ مُتَعَلِّمُهُ يَسْتَغْفِرُ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى الْحُوتُ فِي الْبَحْرِ (۱).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

همه موجودات حتی ماهی دریا باری معلم قرآن و یادگیرنده آن طلب استغفار می کنند.

حدیث هفتم:

جَاءَ أَبُو ذَرٍّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ أَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَ لَا أَعْمَلَ بِهِ

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يُعَذِّبُ اللَّهُ قَلْبًا أَسَكَّنَهُ الْقُرْآنَ (۲).

ابوذر به نزد نبی اکرم ﷺ آمد و عرض کرد: یا رسول الله! من می ترسم از این که قرآن را یاد بگیرم و به آن عمل نکنم! حضرت فرمود: خداوند قلبی را که جایگاه قرآن است عذاب نمی کند.

حدیث هشتم:

وَ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ:

قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي سَفَرٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَدِّثْنَا بِمَا لَنَا فِيهِ نَفْعٌ فَقَالَ إِنَّ

أَرَدْتُمْ عَيْشَ السُّعَدَاءِ وَ مَوْتَ الشُّهَدَاءِ وَ النَّجَاةَ يَوْمَ الْحَشْرِ وَ الظِّلَّ يَوْمَ الْحَرُورِ وَ الْهُدَى

يَوْمَ الضَّلَالَةِ فَادْرُسُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ كَلَامُ الرَّحْمَنِ وَ حِزْرٌ مِنَ الشَّيْطَانِ وَ رُجْحَانٌ فِي

الْمِيزَانِ (۳).

۱ - مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۲۳۵.

۲ - مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۲۳۳.

۳ - مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۲۳۲.

معاذبن جبل نقل می‌کند که در سفری همراه رسول خدا ﷺ بودیم و از ایشان خواستیم تا سخن مفیدی برایمان بفرمایند، حضرت فرمودند: اگر زندگانی سعادت‌مندان و مرگ شهیدان و نجات روز محشر و سایه‌ای در گرمای قیامت و هدایتی برای روز گمراهی می‌خواهد پس از قرآن درس بگیرید که آن کلام خدای رحمان و نگهدارنده شما از شر شیطان و سرمایه ارزشمندی در ترازوی اعمال شماست.

حدیث نهم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

قَالَ تَعَلَّمُوا الْعَرَبِيَّةَ فَإِنَّهَا كَلَامُ اللَّهِ الَّذِي كَلَّمَ بِهِ خَلْقَهُ (وَنَطَقَ بِهِ لِلْمَاضِينَ) ^(۱).

حضرت ابی‌عبداللّه فرمودند:

عربی را یاد بگیرید که همانا آن کلام خدایی است که به وسیله آن با مخلوقاتش سخن گفته و با همان کلام با گذشتگان نیز سخن گفته است.

حدیث دهم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

قَالَ قُلْتُ لَهُ الرَّجُلُ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ أَيَجِبُ عَلَيَّ مَنْ سَمِعَهُ الْأَنْصَاتُ لَهُ وَالِاسْتِمَاعُ قَالَ نَعَمْ إِذَا قَرَأَ عِنْدَكَ الْقُرْآنَ وَجَبَ عَلَيْكَ الْأَنْصَاتُ وَالِاسْتِمَاعُ ^(۲).

شخصی از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ سوال کرد: ایا وقتی کسی قرآن می‌خواند واجب است که ما سکوت کنیم و آن را گوش دهیم؟ حضرت فرمود: بله! وقتی در نزد تو قرآن خوانده شد واجب است که ساکت شوی و به آن گوش دهی.

۱- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۲۲۰.

۲- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۲۱۴.

حدیث یازدهم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

قَالَ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ فِي الْمُصْحَفِ تُخَفِّفُ الْعَذَابَ عَنِ الْوَالِدَيْنِ وَلَوْ كَانَا كَافِرَيْنِ ^(۱).

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند:

قراءة قرآن عذاب را از پدر و مادر کم می‌کند ولو آن که پدر و مادر انسان کافر

باشند.

حدیث دوازدهم:

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

أَنَّهُ قَالَ لِكُلِّ شَيْءٍ رَيْبٌ وَرَيْبُ الْقُرْآنِ شَهْرُ رَمَضَانَ ^(۲).

امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند:

برای هر چیزی بهاری است و بهار قرآن، ماه رمضان است.

حدیث سیزدهم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

قَالَ إِنَّ الْبَيْتَ إِذَا كَانَ فِيهِ الْمُسْلِمُ يَتْلُو الْقُرْآنَ يَتَرَاهُ أَهْلُ السَّمَاءِ كَمَا يَتَرَاهِ أَهْلُ

الدُّنْيَا الْكُوكَبَ الدُّرِّيَّ فِي السَّمَاءِ ^(۳).

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند:

هر خانه‌ای که در آن مسلمانی قرآن تلاوت می‌کند برای اهل آسمان‌ها

می‌درخشد همان طور که ستارگان درخشان آسمان باری اهل زمین می‌درخشند.

۱- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۲۰۴.

۲- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۲۰۳.

۳- وسائل الشیعة ج: ۶ ص: ۱۹۹.

حدیث چهاردهم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

قَالَ الْقُرْآنُ عَهْدُ اللَّهِ إِلَى خَلْقِهِ فَقَدْ يَنْبَغِي لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَنْظُرَ فِي عَهْدِهِ وَأَنْ يَقْرَأَ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ خَمْسِينَ آيَةً^(۱).

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند:

قرآن عهدنامه خدا با مخلوقاتش است، پس برای هر انسان مسلمانی سزاوار است که به عهد خویش نظر کند و در هر روز پنجاه آیه از آن را تلاوت نماید.

حدیث پانزدهم:

سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

يَقُولُ فِي حَدِيثٍ إِنَّ دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ آيَاتِ الْقُرْآنِ يُقَالُ لَهُ أَفْرَأُ وَأَزَقَهُ فَيَقْرَأُ ثُمَّ يَرْقَى^(۲).

حضرت موسی بن جعفر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند:

درجات بهشت بر مبنای آیات قرآنی است که انسان تلاوت می‌کند (و به آن عمل می‌نماید) در بهشت به انسان خطاب می‌شود که قرآن بخوان و بالا برو، پس انسان می‌خواند و ترقی می‌کند.

حدیث شانزدهم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي وَصِيَّةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ

قَالَ وَ عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ عَلَى كُلِّ حَالٍ^(۳).

۱- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۹۸.

۲- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۸۷.

۳- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۸۶.

امام صادق علیه السلام فرمودند که رسول خدا صلی الله علیه و آله به امام علی علیه السلام وصیت نمودند: بر تو باد به تلاوت قرآن در تمام حالات.

حدیث هفدهم:

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام
مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَهُوَ غَنِيٌّ لَا فَقْرَ بَعْدَهُ وَإِلَّا مَا بِهِ غِنًى ^(۱).

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر کس قرآن بخواند بی نیازی است که هرگز فقیر نگردد و بلکه به وسیله آن بی نیازتر گردد.

حدیث هجدهم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام
قَالَ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ فِيهِ مَنَارُ الْهُدَى وَمَصَابِيحُ الدُّجَى فَلْيَجْلُ جَالٍ بَصَرَهُ وَيَفْتَحْ لِلضِّيَاءِ
نَظْرَهُ فَإِنَّ التَّفَكُّرَ حَيَاةَ قَلْبِ الْبَصِيرِ كَمَا يَمْشِي الْمُسْتَبِيرُ فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ ^(۲).
امام صادق علیه السلام فرمودند:

در این قرآن نور هدایت و چراغ تاریکی قرار دارد، پس انسان باید دیده اش را به قرآن تجلی بخشد و نظرش را به نور آن بگشاید، زیرا تفکر مایه حیات قلب بصیر است همان طور که انسان طالب نور، در تاریکی با نور راه می رود.

حدیث نوزدهم:

عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله
أَنَّهُ قَالَ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَظَنَّ أَنَّ أَحَدًا أُعْطِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِيَ فَقَدْ حَقَّرَ مَا عَظَّمَ اللَّهُ وَ

۱- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۷۸.

۲- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۷۰.

عَظَّمَ مَا حَقَّرَ اللَّهُ^(۱).

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند:

هر کس که قرآن بخواند و گمان کند که کسی چیز بهتری از قرآن به او عطا می‌کند در واقع آنچه را خدا بزرگ داشته کوچک شمرده و آنچه را خدا کوچک دانسته بزرگ شمرده است.

حدیث بیستم:

عن النبی ﷺ قَالَ: إِذَا قَالَ الْمُعَلَّمُ لِلصَّبِيِّ قُلْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَقَالَ الصَّبِيُّ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كَتَبَ اللَّهُ بَرَاءَةً لِلصَّبِيِّ وَ بَرَاءَةً لِأَبُوئِهِ وَ بَرَاءَةً لِلْمُعَلِّمِ^(۲).

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: هر گاه معلمی به کودکی «بسم الله الرحمن الرحيم» را بیاموزد و آن بچه بگوید: «بسم الله الرحمن الرحيم» خدا آن بچه و پدر و مادرش و آن معلم را می‌آمرزد.

حدیث بیست و یکم:

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ^(۳).

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: بالاترین عبادت، قرائت قرآن است.

حدیث بیست و دوم:

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

قَالَ أَهْلُ الْقُرْآنِ هُمْ أَهْلُ اللَّهِ وَ خَاصَّتُهُ^(۴).

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند:

۱- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۷۰.

۲- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۶۹.

۳- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۶۸.

۴- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۶۸.

اهل قرآن، اهل خدا و بلکه خواص درگاه او هستند.

حدیث بیست و سوم:

عَنْ مُعَاذٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ مَا مِنْ رَجُلٍ عَلَّمَ وَلَدَهُ الْقُرْآنَ إِلَّا تَوَجَّ اللَّهُ أَبُوَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَاجَ الْمُلْكِ وَكُسِيَا حُلَّتَيْنِ لَمْ يَرَ النَّاسُ مِثْلَهُمَا^(۱).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

هرگاه کسی به فرزندش قرآن بیاموزد خدا به خاطر آن قرآن در روز قیامت به سر پدر و مادرش تاج پادشاهی می‌نهد و لباسی به تن آنها می‌پوشاند که مردم هرگز مثل آن را ندیده‌اند.

حدیث بیست و چهارم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يُعَذَّبُ اللَّهُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ^(۲).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

خداوند قلبی را که جایگاه قرآن باشد عذاب نمی‌کند.

حدیث بیست و پنجم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ لَا يَمُوتَ حَتَّى يَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ أَوْ أَنْ يَكُونَ فِي تَعْلِيمِهِ^(۳).

حضرت ابی‌عبداللہ ع فرمودند:

۱- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۶۸.

۲- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۶۷.

۳- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۶۷.

سزاوار است باری شخص مؤمن قبل از این که بمیرد قرآن را بیاموزد یا در حال یادگیری آن باشد.

حدیث بیست و ششم:

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ كَانَتْ لَهُ دَعْوَةٌ مُجَابَةٌ إِمَّا مُعَجَّلَةٌ وَإِمَّا مُؤَجَّلَةٌ (۱).

امام مجتبی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرمودند:

کسی که قرآن می خواند برای او دعایی اجابت شده است حال یا زود یا با تأخیر.

حدیث بیست و هفتم:

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ وَهُوَ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِثْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَاَنْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُقُونِي فِي عِثْرَتِي (۲).

رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودند:

من در میان شما دو چیز گران بها به جا می گذارم و تا زمانی که شما به آن تمسک جوید هرگز پس از من گمراه نخواهید شد، یکی از آن دو از دیگری بزرگ تر است و آن کتاب خداست که رشته کشیده شده میان آسمان و زمین است و دیگری عترت و اهل بیت من هستند که این دو چیز هرگز از هم جدا نمی شوند تا در حوض کوثر بر من وارد آیند، پس دقت کنید که پس از من چگونه با عترت من برخورد می کنید.

۱ - بحار الأنوار جلد: ۸۹ صفحه: ۲۰۴.

۲ - بحار الأنوار جلد: ۲۳ صفحه: ۱۰۸.

حدیث بیست و هشتم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

إِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمْ الْفِتْنُ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفِّعٌ وَمَا حِلٌّ مُصَدِّقٌ وَمَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ^(۱).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

زمانی که فتنه‌ها همچون شب تیره و تاریک بر شما مشبه شد پس به قرآن رو آورید که همانا قرآن شفاعت‌کننده‌ای قطعی و راهنمایی صادقی است و هر کس قرآن را امام و پیشوای خ قرار دهد قرآن او را به بهشت می‌برد و هر کس قرآن را پشت سراندازد، قرآن او را به جهنم می‌برد.

حدیث بیست و نهم:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ

يَقُولُ عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَمَا وَجَدْتُمْ آيَةً نَجَا بِهَا مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَأَعْمَلُوا بِهِ وَمَا وَجَدْتُمُوهُ مِمَّا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَاجْتَنِبُوهُ^(۲).

امام صادق ﷺ فرمودند: بر شما باد به قرآن، پس هر گاه آیه‌ای یافتید که گذشتگان شما به وسیله آن نجات یافته‌اند به آن عمل کنید و هر گاه چیزی یافتید که قرآن می‌فرماید آن چیز مایهٔ هلاکت پیشینیان بوده است از آن دوری کنید.

۱- وسائل الشیعة جلد: ۶ صفحه: ۱۷۱.

۲- بحار الأنوار جلد: ۸۹ صفحه: ۹.

حدیث سی ام:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ الشِّفَاءُ النَّافِعُ وَالدَّوَاءُ الْمُبَارَكُ وَعِصْمَةٌ لِمَنْ تَمَسَّكَ بِهِ وَنَجَاةٌ لِمَنْ تَبِعَهُ لَا يَعْوجُّ فَيْتُومٌ وَلَا يَزِيغُ فَيَسْتَعْتَبُ وَلَا يَنْقُضِي عَجَائِبُهُ وَلَا يَخْلُقُ عَلَى كَثْرَةِ الرَّدِّ وَاتْلُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْجُرُكُمْ عَلَى تِلَاوَتِهِ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ^(۱).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

شما را به قرآن سفارش می‌کنم، زیرا قرآن شفایی سودبخش و دوی مبارک است، نگهدارنده و عصمت باری کسی است که به آن تمسک جوید و مایه نجات است باری کسی که پیروی‌اش نماید. هرگز کژی در آن نیست تا راست گردد و انحرافی در آن نیست که انسان را به سختی اندازد، عجائب و شگفتی‌های آن بی‌پایان است و با ردّ زیاد دیگران تغییر نمی‌یابد، پس آن را تلاوت نمایند که برای تلاوت هر حرف آن ده حسنه پاداش می‌گیرید.

حدیث سی و یکم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

مَنْ أَرَادَ عِلْمَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فَلْيَتَوَرَّ الْقُرْآنَ^(۲).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

هر کس خواهان علم اولین و آخرین است، پس قرآن بخواند.

۱ - بحار الأنوار جلد: ۸۹ صفحه: ۱۸۲.

۲ - کنز العمال ۲۴۵۴.

حدیث سی و دوم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَحَدِّثَ رَبَّهُ فَلْيَقْرَأِ الْقُرْآنَ^(۱).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

هنگامی که یکی از شما دوست دارد با خدایش سخن گوید پس قرآن بخواند.

حدیث سی و سوم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

و قَالَ إِنْ هَذِهِ الْقُلُوبُ تَصَدَّأُ كَمَا يَصَدُّ الْحَدِيدُ قَبِيلٌ فَمَا جَلَّوْهَا قَالَ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ^(۲).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

این دل‌ها زنگار می‌گیرد همان طور که آهن زنگ می‌زند، سوال شد: چه چیزی

آن را جلا می‌دهد؟ حضرت فرمود: تلاوت قرآن.

حدیث سی و چهارم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

فَضْلُ الْقُرْآنِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ^(۳)

رسول خدا ﷺ فرمودند:

فضل قرآن بر باقی سخنان چون فضل خداست بر خلق او

۱ - کنز العمال ۲۲۵۷.

۲ - شرح نهج البلاغة جلد: ۱۰ صفحه: ۱۴۴.

۳ - جامع الأخبار ص ۴۰، الفصل الحادي والعشرون في القرآن

حدیث سی و پنجم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

يَا سَلْمَانَ عَلَيْكَ بِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فَإِنَّ قِرَاءَتَهُ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ وَ سِتْرٌ فِي النَّارِ وَ أَمَانٌ مِنَ الْعَذَابِ وَ يُكْتَبُ لِمَنْ يَفْرُوهُ بِكُلِّ آيَةٍ ثَوَابٌ مِائَةِ شَهِيدٍ وَ يُعْطَى بِكُلِّ سُورَةٍ ثَوَابُ نَبِيِّ وَ يَنْزِلُ عَلَى صَاحِبِهِ الرَّحْمَةُ وَ يَسْتَغْفِرُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ وَ اشْتَاقَتْ إِلَيْهِ الْجَنَّةُ وَ رَضِيَ عَنْهُ الْمَوْلى (١).

رسول خدا ﷺ فرمودند:

ای سلمان! تو را به قرائت قرآن سفارش می‌کنم زیرا قرائت قرآن کفاره گناهان و پوششی برای آتش جهنم و امانی از عذاب الهی است. و هر کس قرآن می‌خواند باری هر آیه‌ای که تلاوت می‌کند ثواب صد شهید نوشته می‌شود و باری هر سوره ثواب پیامبران الهی عطا می‌شود و بر کسی که همراه و رفیق قرآن شود رحمت نازل می‌گردد و فرشتگان برایش استغفار می‌کنند و بهشت مشتاق اوست و مولا از او راضی است.

حدیث سی و ششم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِالرَّحْمَةِ وَ أَعْطَاهُ بِكُلِّ آيَةٍ أَلْفَ حُورٍ وَ أَعْطَاهُ بِكُلِّ حَرْفٍ نُورًا عَلَى الصِّرَاطِ فَإِذَا خَتَمَ الْقُرْآنَ أَعْطَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ ثَلَاثِمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ نَبِيًّا بَلَّغُوا رَسُولَاتِ رَبِّهِمْ وَ كَانَتْ قِرَاءَةُ كِتَابِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى أَنْبِيَائِهِ وَ حَرَّمَ اللَّهُ جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ وَ لَا يَقُومُ مِنْ مَقَامِهِ حَتَّى يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُ وَ لِأَبَوَيْهِ (٢).

١ - بحار الأنوار جلد: ٨٩ صفحه: ١٧.

٢ - بحار الأنوار جلد: ٨٩ صفحه: ١٨.

رسول خدا ﷺ فرمودند:

همانا مومن هنگامی که قرآن می‌خواند خداوند با رحمت به سوی او نظر می‌کند و در مقابل هر آیه هزار حورالعین به او می‌دهد و در برابر هر حرف قرآن نوری در صراط به او عطا می‌فرماید، پس هنگامی که قرآن را ختم کند خدا ثواب سیصد و سیزده پیامبر که رسالات خدایشان را به مردم رسانده‌اند عطا می‌کند و گویا تمام کتاب‌هایی که بر انبیاء نازل شده است را خوانده است و خدا بدن او را بر آتش حرام می‌کند و از جایش بر نمی‌خیزد مگر این که خدا او و پدر و مادرش را می‌آمرزد.

حدیث سی و هفتم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

عَدُّ دَرَجِ الْجَنَّةِ عَدُّ آيِ الْقُرْآنِ فَإِذَا دَخَلَ صَاحِبُ الْقُرْآنِ الْجَنَّةَ قِيلَ لَهُ اِرْقَأْ وَ اِقْرَأْ اِقْرَأْ وَ اِرْقَأْ لِكُلِّ آيَةٍ دَرَجَةٌ فَلَا تَكُونُ فَوْقَ حَافِظِ الْقُرْآنِ دَرَجَةٌ (۱)

رسول خدا ﷺ فرمودند:

میزان درجات بهشت بر مبنای آیات قرآن است، پس هنگامی که صاحب قرآن به بهشت وارد می‌شود به او می‌گویند بخوان و بالا برو، برای هر آیه‌ای درجه‌ای هست، پس بالاتر از حافظ قرآن درجه‌ای نیست. (۲)

۱ - بحار الأنوار جلد: ۸۹ صفحه: ۲۲.

۲ - منظور از حفظ قرآن، فقط حفظ ظاهری آیات نیست، زیرا چه بسا کسانی حافظ قرآن بوده‌اند اما به آن عمل نمی‌کردند، بت حافظان واقعی کسانی هستند که قرآن را در عمل نیز حفظ می‌کنند و به آیات آن عمل می‌نمایند.

حدیث سی و هشتم:

قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا الْقُرْآنُ ظَاهِرُهُ أُنِيقٌ وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ^(۱).

امام حسین علیه السلام فرمودند:

قرآن ظاهری زیبا و باطنی عمیق دارد.

حدیث سی و نهم:

قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ عَلَى
الْعِبَارَةِ وَالْإِشَارَةِ وَاللِّطَائِفِ وَالْحَقَائِقِ فَالْعِبَارَةُ لِلْعَوَامِّ وَالْإِشَارَةُ لِلْخَوَاصِّ وَاللِّطَائِفُ
لِلْأَوْلِيَاءِ وَالْحَقَائِقُ لِلْأَنْبِيَاءِ^(۲).

امام حسین علیه السلام فرمودند: کتاب خدای بزرگ بر چهار چیز است؛

(۱) عبارت (۲) اشاره (۳) لطایف (۴) حقایق، پس عبارت قرآن باری عموم است و

اشاره قرآن برای خواص است و لطایف قرآن برای اولیاء خدا و حقایق قرآن برای
انبیاء است.

حدیث چهارم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
أَنَّهُ قَالَ أَشْرَافُ أُمَّتِي حَمَلَةُ الْقُرْآنِ وَأَصْحَابُ اللَّيْلِ^(۳).

رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودند:

شریف‌ترین پیروان من حاملان قرآن و شب زنده‌داران هستند.

۱ - بحار الأنوار جلد: ۸۹ صفحه: ۲۰.

۲ - بحار الأنوار جلد: ۸۹ صفحه: ۲۰.

۳ - من لایحضره الفقیه جلد: ۴ صفحه: ۳۹۹.

آیات الی ۲ سوره حمد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾

ترجمه آیات الی ۲ سوره حمد:

به نام خداوند بخشنده مهربان (۱)

تمام ستایشها، تمام کرنشها، تمام بندگی‌ها و تمام شکرها برای خداوندی است که پرورش دهنده و تربیت‌کننده و مربی جهان و اهل جهان و به خصوص مردم جهان و بالآخره مربی جهانیان است. (۲)

تدبر ما:

چون این سوره مشتمل بر اصول مقاصد قرآن و رؤس مطالب آن است از این جهت آن را ام‌الکتاب نامیده‌اند. امّ به معنی اصل و مرجع هر چیزی است همین طور که مکّه را ام‌القری و مغز را ام‌الرأس گویند. (۱)

مؤمنین باید توجه داشته باشند که سوره حمد شریفترین و بهترین گنج از گنجهای عرش الهی است و خدای تعالی در مقابل خواندن هر حرفی از آن، حسنه‌ای به آنها عطا می‌کند که از دنیا و آنچه در آن است بهتر باشد، و کسی که به قرائت این سوره گوش فرا دهد یک سوم ثواب قاری را برای او می‌نویسند. (۲)

مؤمنین باید بدانند که بسم الله الرحمن الرحيم در سوره حمد و سایر سوره‌های

۱- اطیب البیان فی تفسیر القرآن جلد ۱ صفحه ۸۲

۲- انّ الله قال لی یا محمد و لقد آتیناک سبعا من المثانی و القرآن العظیم فافرد الامتتان علیّ بفاتحة الكتاب و جعلها بازاء القرآن و انّ فاتحة الكتاب اشرف ما فی کنوز العرش الی ان قال: الا فمن قرأها معتقدا لموالة محمد و آله منقادا لامرها مؤمنا بظاهرها و باطنها اعطاه الله بكلّ حرف منها حسنة کلّ واحدة منها افضل له من الدنيا بما فیها من اصناف اموالها و خیراتها و من استمع الی قار یقرؤها کان له قدر ثلث ما للقاری.

قرآن (به غیر از سوره براءة) جزو قرآن و اعظم آیات آن است و قرائت آن در نماز چه در حمد و چه در سوره واجب و بلند خواندن آن را در نمازهای جهریه نیز واجب و در نمازهای اخفائیّه مستحبّ است^(۱). و باید بدانند که این آیه بزرگوارترین آیه کتاب خدا است که دشمنان اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام آن را از کتاب خدا دزدیده‌اند آنچنان که امام باقر علیه السلام فرمودند: بزرگوارترین آیه کتاب خدا را که بسم الله الرحمن الرحیم است دزدیدند.^(۲)

مؤمنین باید بدانند گفتن بسم الله الرحمن الرحیم در آغاز هر کار بزرگ و کوچک، مستحب است و موجب برکت در آن کار می‌گردد.

مؤمنین باید بدانند که ربوبیت یکی از مهمترین صفات خدای تعالی است و هر کس این صفت را کسب کرد یکی از بهترین صفات الهی را کسب کرده و اگر چه تمام ستایش و کرنش و شکر باید برای خدای تعالی باشد اما مقداری کرنش و ستایش و شکر در مقابل چنین افرادی هم سزاوار است چرا که کرنش و ستایش و شکر در مقابل این افراد:

اول: نشانه تقوای دل است.

دوم: تعظیم شعائر الهی است.

سوم: از همه مهمتر این کرنش و ستایش و شکر در واقع به خدای تعالی می‌رسد و آن مربی (عالم دینی) فقط یک وسیله‌ای است که ما کرنشمان را به وسیله او به

۱ - قيل لأمير المؤمنين عليه السلام يا أمير المؤمنين أخبرنا عن بسم الله الرحمن الرحيم أهي من فاتحة الكتاب فقال نعم كان رسول الله صلى الله عليه وآله يقرأها و يدها آية منه و يقول فاتحة الكتاب هي السبع المثاني (الامالی صدوق صفحه ۱۷۵)

۲ - سرقوا أكرم آية في كتاب الله بسم الله الرحمن الرحيم (تفسير العياشي جلد: ۱ صفحه: ۱۹).
مَا لَهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ عَمَدُوا إِلَىٰ أَعْظَمِ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَرَعَمُوا أَنَّهَا بَدْعَةٌ إِذَا أَظْهَرُوهَا وَ هِيَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (مستدرک الوسائل جلد: ۴ صفحه: ۱۶۶).

خدای تعالی برسانیم.

مؤمنین باید بدانند مربی اصلی و حقیقی آنها خدای تعالی است و لاغیر، لذا آنها نباید هر کسی را به عنوان مربی خویش انتخاب کنند مگر کسانی که خود را به مقام اولیاء الهی رسانده باشند و نیز مربی باشند.

مؤمنین باید به تبعیت از خدای تعالی و اولیاء عزیزش دائماً یک روحیه مربی‌گری نسبت به اطرافیان خویش داشته باشند و نسبت به اطراف و اطرافیانشان بی‌توجه نباشند و این روحیه بسیار خوب را ملکه روح خود قرار دهند.

آیات ۳ الی ۷ سوره حمد

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ
نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

ترجمه آیات ۳ الی ۷ سوره حمد:

خدائی که به هر کسی و به هر چیزی از روی مهربانی، حیات و هستی و سایر نعمتهایش را بخشیده و نسبت به مؤمنین شدیداً مهربان و به آنها لطف خاصی دارد. (۳)

خدائی که مالک و صاحب اختیار و فرمانده کل در عالم آخرت و روز جزا است و جز او کس دیگری مگر به اذن او نمی‌تواند در امور مردم دخالت کند. (۴)
خدایا تنها تو را می‌پرستیم و بندگی می‌کنیم و تنها از تو کمک می‌خواهیم. (۵)

ما را به راه راست و صراط مستقیم هدایت کن. (۶)
منظور راه کسانی است که به آنها نعمت داده‌ای و مورد لطف خاص خود قرارشان داده‌ای نه آنهایی که مورد غضب تو قرار گرفته و نه آنهایی که گمراه شده‌اند. (۷)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی به قدری نسبت به مخلوقاتش مهربان است که وصف ناپذیر است به طوری که مشتاقانه منتظر است بنده‌ای او را صدا بزند و او با محبت تمام بفرماید لبیک ای بنده من، حاجت چیست؟ چه چیزی از من

می خواهی؟^(۱) و همچنین خودش را بسیار توبه پذیر معرفی نموده^(۲) و فرموده حتی کسانی که زیاد گناه کرده اند از بخشش و مهربانی من نا امید نشوند که من آنها را نیز خواهم بخشید.^(۳)

مؤمنین باید بدانند که اولیاء خدا از روی مهربانی، تمام تلاش و سعی شان این است که کسانی که تحت تربیتشان هستند را از جهل و تباهی و تاریکی بیرون بیاورند و به علم و نور واردشان کنند بنابراین کسانی که بخواهند بیدارگرشان این عمل را با آنها انجام دهد باید به نکات زیر دقیقاً عمل نمایند:

اول: بیدارگرش که همان مربّی او و از اولیاء خداست را صاحب اختیار خود بداند و او را از خودش بر خودش مقدم بداند (عملاً و از همه جهات).

دوم: بدون اذن او کاری نکند و تصمیمی نگیرد (بیشتر منظور در مسائل روحی است).

سوم: تنها به اوامر و دستورات او عمل نماید نه اینکه در مقابل او قد علم کند و دائم بگوید نظر فلانی چیست؟ و یا اینکه در مقابل صحبت های او نظرات دیگران را بیان نماید و بگوید فلانی این نظر را دارد و یا فلانی این نظر را ندارد.

عمل به موارد بالا راهی است به سوی خدا، البته همه این ها در صورتی است که مربّی انسان صد درصد پیرو قرآن و اهل بیت علیهم السلام باشد.

مؤمنین باید بدانند که علماء ربانی تمام حرکات و سکنات و سخنانشان جنبه

۱ - عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیه السلام قَالَ إِذَا قَالَ الْعَبْدُ وَهُوَ سَاجِدٌ يَا اللَّهُ يَا رَبَّاهُ يَا سَيِّدَاهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَجَابَهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَبَّيْكَ عَبْدِي سَلْ حَاجَتَكَ (وسائل الشيعة جلد: ۷ صفحه: ۸).

۲ - وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ وَ أَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ (سوره مبارکه نور آیه ۱۰).
وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ (سوره مبارکه حجرات آیه ۱۲).

۳ - قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (سوره مبارکه زمر آیه ۵۳).

تربیتی دارد و تربیت همه افراد برایشان مهم است اما کسانی که بیشتر از دیگران مطیع و تربیت پذیر باشند را تحت تربیت خاص خود قرار می دهند.

اولیاء خدایی که مربی هستند نسبت به کسانی که تربیت پذیرتر از دیگران هستند یعنی در مقابل مربی شان همچون عبد اطاعت پذیر هستند مهربانی خاصی دارند. حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام در مقابل مربی اش یعنی حضرت سیدالشهداء علیه السلام خاضع و خاشع بود و همیشه همانند عبدی مطیع در مقابل آن حضرت بود و حتی در کلام هم مواظب بود که خود را با مربی اش با امامش یکی نداند لذا هیچ وقت مگر در لحظه آخر عمر شریفشان حضرت سید الشهداء علیه السلام را برادر خطاب نمی کردند چون برادری نوعی برابری در بر دارد لذا همیشه ایشان را «یا سیدی و مولای» خطاب می فرمودند و به جهت همین اعمالشان آن چنان عظمتی پیدا کرده اند که امام معصوم علیه السلام اطاعت و تسلیم و وفاداری او را شهادت می دهد.^(۱)

اولیاء خدا علاقه عجیبی به آیات اولیه سوره حمد دارند به عنوان مثال حضرت امام جعفر صادق علیه السلام وقتی این سوره را تلاوت می فرمودند به آیه «مالک یوم الدین» که می رسیدند این آیه را زیاد تکرار می فرمودند. همچنین امام علی بن الحسین علیه السلام آن قدر این آیه را تکرار می نمودند که در تاریخ نوشته اند از شوق نزدیک بود قالب تهی کنند^(۲).

۱ - سَلَامُ اللَّهِ وَ سَلَامٌ مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ أَنْبِيَائِهِ الْمُؤَسَّلِينَ وَ عِبَادِهِ الصَّالِحِينَ وَ جَمِيعِ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّادِقِينَ وَ الزَّكَايَاتِ الطَّيِّبَاتِ فِيمَا تَعْتَدِي وَ تَرُوحُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ أَشْهَدُ لَكَ بِالنَّسْلِيمِ وَ التَّصْدِيقِ وَ الْوَفَاءِ وَ النَّصِيحَةِ لِيُخْلَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آَلِهِ وَسَلَّمَ. السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْعَبْدُ الصَّالِحُ الْمُطِيعُ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ (تهذيب الأحكام جلد: ۶ صفحه: ۶۵ باب زیاراته علیه السلام و مفاتيح الجنان زیارت حضرت عباس علیه السلام).

۲ - تفسیر عیاشی.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که در دو آیه آخر این سوره ما از خدای تعالی طلب مربی بدون خطا و اشتباه و الگوئی کامل می‌کنیم چرا که تنها در این صورت است که راه کسانی که به آنها نعمت داده شده را می‌توانیم بییمائیم چرا که بزرگترین نعمت خدای تعالی از نظر حکماء و عرفاء نعمت ولایت است. و تنها کسانی مورد غضب الهی قرار گرفته و یا جزء ضالین از صراط مستقیم واقع شده‌اند که مربی و الگوئی خدائی برای خود نداشته و یا خود را تحت تربیت آنها قرار نداده‌اند.

آیات ۱ الی ۶ سوره بقره:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

الم ﴿٢﴾

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣﴾

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٤﴾

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٥﴾

أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٦﴾

ترجمه آیات ۱ الی ۶ سوره بقره:

«مؤمنین اهل تقوی»

«به نام خداوند بخشنده مهربان» (۱)

«الم» (۲) قرآن آن کتاب پر اهمیتی است که شکی در آن نیست، مایه هدایت

اهل تقوی است. (۳)

آنهاست که به غیب و پنهانیا ایمان دارند و نماز را بر پا می‌دارند و از

نعمتهائی که ما به آنها روزی کرده ایم انفاق می‌کنند. (۴)

و کسانی که به آنچه بر تو و بر پیامبران قبل از تو نازل گردیده، ایمان دارند و

روز قیامت را باور کرده و به آن یقین دارند. (۵) آنها همان کسانی هستند که از

جانب پروردگارشان هدایت شده‌اند و آنها همان رستگارانند. (۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید تمام کارهایشان را با نام خدا و بسم الله الرحمن الرحيم آغاز نمایند. مؤمنین باید بدانند گرچه تمام هدایت‌ها و رستگاری‌ها و تمام علوم اولین و آخرین در همین کتاب قرآن آمده اما کتاب علی^(۱) برای اهل تقوا مایه رشد و ترقی خاصی است (علت این است که اهل تقوا از بیانات آن کتاب ان شاء الله در زمان حضور امام عصر علیه السلام استفاده می‌کنند اما بقیه استفاده نکردند و حتی آن کتاب را از مولایمان قبول نکردند) و در امامت و خلافت بدون فصل امام امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام هیچ شک و ریبی نیست.

کتاب علی همان کتابی است که:

حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام در دوران ابوبکر که دو سال طول کشید مشغول جمع‌آوری قرآن بود زیرا آن حضرت جمیع قرآن را با تفسیرش، با شأن نزولش، با ترتیب مخصوصش، با قرائت صحیحش، با تأویل و توضیحش و بالاخره با جمیع خصوصیاتش از دو لب رسول اکرم صلی الله علیه و آله شنیده بود. لذا او تنها کسی بود که می‌توانست قرآن را صحیح جمع‌آوری کند و این کار را که مهمترین کار برای مسلمانان و اسلام بود در آن مدت انجام دادند.

در این کتاب تمام آنچه بشر از احکام و معارف و حقایق و حکمت نیازمند است به صراحت نوشته شده حتی ارش خدش که جزئی‌ترین حکم از احکام الهی است بیان گردیده است.

مطالب این کتاب را پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بیان فرموده و علی بن ابیطالب علیه السلام نوشته است و چون می‌دانیم که آنچه رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: وحی است، از جانب

۱ - برگرفته از تفسیر القمی، جلد ۱، صفحه: ۳۰.

خدای تعالی است، روی هوای نفس خود و با خواسته‌ی خود سخن نمی‌گوید پس همه‌ی آنها کلام الهی است و مانند قرآن اهمیت دارد.

این کتاب از آن جهت به نام علی بن ابیطالب علیه السلام ثبت شده و آن را به این نام یاد کرده‌اند که تنها مخاطب حضرت علی علیه السلام بوده و جمع آوری و تألیفش به عهده‌ی آن حضرت بوده و این کتاب برنامه‌ی رهبری و هدایت متقین بوده است.

ولی متأسفانه آن کتاب را که توأم با تفسیر و تأویل و خصوصیات فوق بود از آن حضرت قبول نکردند. چرا که آن کتاب با هوای نفسشان منافات داشت و اگر آن کتاب در بین مردم بود مردم حقایق را می‌فهمیدند چون اگر چه در ظاهر قرآن خلافت بلافصل علی بن ابیطالب علیه السلام تصریح نشده ولی در تفسیر و تأویل آن از زبان پیغمبر، که جز وحی چیز دیگری نبود، این مسأله توضیح داده شده بود. اصل کتاب به خاطر بی‌لیاقتی اکثر مسلمانان آن زمان و این زمان تنها در دست ائمه‌ی معصومین باقی مانده و ائمه‌ی اطهار علیهم السلام گاهی به بعضی از خواص آن را نشان داده و مطالبی را از آن نقل کرده‌اند (۱). (۲)

۱ - فهرست بعضی از روایاتی که در آنها نامی از کتاب علی علیه السلام برده شده است: «بحارالأنوار جلد ۲ صفحه‌ی ۶۷ و جلد ۱۰ صفحه‌ی ۲۵۴ و جلد ۱۴ صفحه‌ی ۱۰ و جلد ۱۵ صفحه‌ی ۵۲ و جلد ۲۳ صفحه‌ی ۳۹۰ و جلد ۲۵ صفحه‌ی ۵۶ و جلد ۲۶ صفحه‌ی ۳۳ و جلد ۲۶ صفحه‌ی ۳۴ و جلد ۲۶ صفحه‌ی ۳۵ و جلد ۲۶ صفحه‌ی ۵۰ و جلد ۲۶ صفحه‌ی ۵۱ و جلد ۲۶ صفحه‌ی ۵۲ و جلد ۲۶ صفحه‌ی ۶۹ و جلد ۲۶ صفحه‌ی ۱۵۵ و جلد ۲۷ صفحه‌ی ۲۲۰ و جلد ۳۷ صفحه‌ی ۱۲۱ و جلد ۴۶ صفحه‌ی ۱۸۷ و جلد ۴۷ صفحه‌ی ۳۳ و جلد ۴۷ صفحه‌ی ۲۷۸ و جلد ۴۸ صفحه‌ی ۲۲ و جلد ۵۲ صفحه‌ی ۳۹۰ و جلد ۶۴ صفحه‌ی ۲۲۴ و جلد ۶۵ صفحه‌ی ۲۹۰ و جلد ۶۷ صفحه‌ی ۲۲۲ و جلد ۶۹ صفحه‌ی ۲۷۷ و جلد ۷۰ صفحه‌ی ۳۶۵ و جلد ۷۰ صفحه‌ی ۳۹۴ و جلد ۷۲ صفحه‌ی ۷۱ و جلد ۷۳ صفحه‌ی ۷۵ و جلد ۷۳ صفحه‌ی ۳۷۲ و جلد ۷۴ صفحه‌ی ۱۳۶ و جلد ۷۵ صفحه‌ی ۸ و جلد ۷۵ صفحه‌ی ۲۵۹ و جلد ۷۹ صفحه‌ی ۴ و جلد ۷۹ صفحه‌ی ۲۳ و جلد ۷۹ صفحه‌ی ۸۸ و جلد ۱۰۰ صفحه‌ی ۵۸ و جلد ۱۰۳ صفحه‌ی ۲۱۰ و جلد ۱۰۳ صفحه‌ی ۳۱۸ و جلد ۱۰۳ صفحه‌ی ۳۶۵ و جلد ۱۰۴ صفحه‌ی ۷ و جلد ۱۰۴ صفحه‌ی ۲۰۸ و جلد ۱۰۴ صفحه‌ی ۴۲۹).

۲ - امیر المؤمنین علیه السلام.

انسان اهل تقوا و مؤمن حالش همانند کسی است که با پای برهنه در بیابانی پر از خار و خاشاک می‌خواهد راه برود چگونه مواظب است که خار به پایش ننشیند، اهل تقوا و مؤمنین هم در دنیا همانگونه از حرام الهی پرهیز می‌نمایند.

مؤمنین کسانی هستند که به امام عصر علیه السلام ایمان کاملی دارند و نیز عقلشان به چشمشان نیست بلکه به غیب ایمان دارند و همیشه و در همه حال باعث اجرای اوامر پروردگار متعال هستند، آنها همان زمینه‌سازان ظهور امام زمان علیه السلام هستند و از کسب حلال خویش انفاق می‌کنند^(۱).

مؤمنین کسانی هستند که در اثر تزکیه روح به صحت و سقم تمامی دستورات احکامی و اعتقادی و اخلاقی شرع مقدس یقین دارند و همچنین پایبند به آن هستند.

۱ - برگرفته از تفسیر شریف لاهیجی، جلد ۱، صفحه: ۸ و تفسیر نورالتقلین، جلد ۱، صفحه: ۳۱.

آیات ۷ الی ۸ سوره بقره:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٨﴾

ترجمه آیات ۷ الی ۸ سوره بقره:

«کفار مرده دل»

قطعاً کسانی که کافرند، برای آنها فرقی نمی‌کند چه آنها را بترسانان یا آنها را نترسانان، ایمان نمی‌آورند. (۷)

خدا (به خاطر غفلت‌شان) بر دل‌هایشان مهر زده و بر شنوائیشان و بر دیدشان پرده انداخته و (به خاطر بی‌توجهیشان به قرآن و آیات الهی) برای آنها عذاب بزرگی خواهد بود. (۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که غفلت صفت بسیار خطرناکی است که سر سوزنی از آن اگر در روح انسان باشد خیلی زیاد است و لذا انسان باید خیلی سریع غفلت را از خود ریشه کن کند، چرا که کمترین ضرر وجود این صفت رذیله در روح این است که باعث می‌شود انسان به هیچ وجه به خدای تعالی و اولیائش ایمان نیاورد.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی عذاب بزرگی برای اهل غفلت در نظر گرفته و آن عذاب این است که خدای تعالی بر قلب چنین افرادی مهر می‌زند و بر چشم و

گوششان پرده می‌اندازد تا هرگز حقایق را نبینند و در جهل خود باقی بمانند. (این حاصل بی‌توجهی اهل غفلت نسبت به دین و روحشان است).

مؤمنین باید بدانند ملائکه از اهل غفلت دوری می‌کنند و برایشان طلب استغفار نمی‌کنند و این در حالی است که ملائکه دائماً برای کسانی که از خواب غفلت بیدار شده‌اند از خدای تعالی طلب مغفرت می‌نمایند.

آیات ۹ الی ۱۱ سوره بقره:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ مَا هُمْ
بِمُؤْمِنِينَ ﴿٩﴾ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ مَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَ
مَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠﴾ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَ لَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١١﴾

ترجمه آیات ۹ الی ۱۱ سوره بقره:

«منافقان و نیرنگ بازان»

و بعضی از مردم کسانی هستند که (به زبان) می‌گویند: ما به خدا و روز
قیامت ایمان آورده‌ایم و حال آنکه آنها ایمان نیاورده‌اند. (۹)
می‌خواهند خدا و مؤمنین را فریب دهند، اینها جز خودشان را فریب
نمی‌دهند ولی نمی‌فهمند. (۱۰)
در روح و دل اینها مرض است و خدا (به خاطر این عمل زشتشان) مرض
روحی آنها را زیاد می‌کند و برای آنها به خاطر دروغهائی که می‌گویند عذاب
دردناکی خواهد بود. (۱۱)

تدبر ما:

مؤمنین نباید خود را جزء آن دسته از افرادی قرار بدهند که به صورت زبانی
ادعا دارند که اهل ایمان و پاکی روح هستند اما وقتی به عمل شان می‌نگریم سر
سوزنی از علم و تقوا در وجودشان یافت نمی‌شود.
مؤمنین باید توجه داشته باشند که احمق‌ترین مردم کسی است که بخواهد
خدای تعالی و یا اولیائش را بفریبد و با آنها خدعه کند چرا که با این کار در اصل
خود را فریفته اما فکر می‌کند خدا و یا اولیائش را فریفته باشد. و این عمل نشأت

گرفته از بیماری روحی شان هست و خدای تعالی هم امراض روحی اینچنین افرادی را چند برابر می‌کند.

توجه داشته باشید که وقتی می‌گوییم خدای تعالی فلان عده را گمراه می‌کند و یا امراض و رذائلشان را زیاد می‌کند و یا چشم و گوششان را کر و کور می‌کند این به چه معنا است؟

به طور کلی گمراه نمودن دیگران توسط خدای تعالی و اولیاء عزیزش به این معنا است که کسی را به حال خودش رها کنند. یعنی هر کس که خدا و یا اولیاء خدا او را به حال خودش رهاش کنند مساوی است با اینکه آن فرد گمراه می‌شود، امراض روحیش زیاد می‌شود و... مثل بچه‌ای که در مکان بسیار بسیار شلوغی دستش در دست پدرش باشد یک ثانیه جدائی دست کودک از دست پدر مهربان، مساوی است با گم شدن آن کودک. پس خدا و اولیائش هرگز کسی را گمراه نمی‌کنند بلکه اگر به خاطر غفلت خود ما نسبت به ما بی‌توجه شوند و ما را به حال خود رها کنند ما در شلوغی زمان غیبت امام زمان علیه السلام گم خواهیم شد و در نتیجه گمراه و نابود خواهیم شد. پس باید تمام سعی مان را بکنیم تا برای آنی و کمتر از آنی دستمان را از دستان با محبت اولیاء خدا رها نکنیم.

مؤمنین بدانند خدعه نمودن با خدای تعالی و اولیائش معنایش این است که انسان در ظاهر اوامر آنها را قبول نموده ولی در باطن معتقد نبوده و ایمان نداشته باشد و یا آنکه به ظاهر اوامر را اجرا نماید ولی کارش برای غیر خدا باشد یعنی آن عمل را به خاطر رضایت خدا و یا امر ولی خدا انجام نمی‌دهد بلکه به خاطر مقاصد و نیت‌های دیگری آن کار را انجام می‌دهد^(۱).

۱ - برگرفته شده از توحید ابن بابویه.

آیات ۱۲ الی ۱۷ سوره بقره:

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿۱۲﴾

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿۱۳﴾

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۱۴﴾

وَ إِذَا لُقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُونَ ﴿۱۵﴾

اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿۱۶﴾

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَ مَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿۱۷﴾

ترجمه آیات ۱۲ الی ۱۷ سوره بقره:

«منافقان و نیرنگ بازان»

و وقتی به این دسته از مردم گفته می شود که در روی زمین فساد نکنید، می گویند: جز این نیست که ما اصلاح کننده ایم. (۱۲)

همه بدانند که قطعاً آنها خودشان فسادکنندگانند ولی نمی فهمند. (۱۳)

و وقتی که به آنها گفته می شود: شما هم مثل مردمی که ایمان آورده اند، ایمان بیاورید. می گویند: آیا ما همان طوری که مردمان ابله ایمان آورده اند، ایمان بیاوریم؟ همه بدانید که اینها خودشان ابله اند ولی نمی دانند. (۱۴)

و زمانی که آنها مؤمنین را می بینند، می گویند: ما هم ایمان آورده ایم. ولی

وقتی با دوستان شیطان سیرتشان خلوت می‌کنند، می‌گویند: قطعاً ما با شمائیم،
جز این نیست که ما آنها را مسخره می‌کنیم. (۱۵)

خدا آنها را مسخره می‌کند و آنها را به سوی تجاوز و طغیانشان می‌کشاند تا
سرگردان شوند. (۱۶)

آنها مردمی هستند که هدایت را در مقابل گمراهی فروخته‌اند و این
تجارتشان سودی ندارد و اینها هدایت‌شدگان نیستند. (۱۷)

تدبر ما:

مؤمنین باید صفت رذیله تکبر و خودخواهی را از روح خود پاک نمایند و هیچ
وقت عجب و خود بزرگ بینی نداشته باشند که همیشه فکر کنند آنها بهترین و
عالم‌ترین خلق خدا هستند. چرا که در این صورت آنها می‌پندارند که صالح و
مصلح‌اند اما همین دو صفت رذیله (عجب و خود بزرگ بینی) در وجودشان
فسادهائی در بر دارد.

مؤمنین باید متوجه باشند منافقین کسانی هستند که در دل اشخاص ضعیف و
سست عقیده رخنه می‌نمایند و اعتقاد آنها را نسبت به اولیاء خدا سست می‌نمایند
و به هر طریقی می‌خواهند افراد را از اطراف اولیاء خدا دور نمایند.

یکی از صفات منافقین این است که مؤمنین را کاهل و جاهل و سفیه می‌پندارند
و خودشان را عاقل و دانا، به همین خاطر زیر بار ولایت نمی‌روند چون خود را
دارای عقل و عالم و دانا می‌دانند و به خاطر اینکه بدی کار خویش را بپوشانند
مؤمنینی که تحت اوامر خدا و اولیاء خدا هستند را سفیه و جاهل می‌خوانند. همان
طور که منافقین زمان پیامبر و امیر المؤمنین «علیهما و علی آلهمما السلام» این چنین
بودند تا جایی که حضرت موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: وقتی به منافقین می‌گفتند

شما هم همانند بقیه تحت ولایت علی بن ابیطالب علیه السلام بیائید در جواب می‌گفتند: آیا ما هم مانند سلمان و مقداد و ابی ذر و عمار که سفیهانی هستند ایمان بیاوریم^(۱) ما خودمان عقل داریم و نیازی به علی بن ابیطالب علیه السلام نداریم.

مؤمنین باید روابط خویش را با افراد ناهل و بی‌بند و بار قطع نمایند و کسانی که رابطه خود را با ناهلان قطع نمی‌کنند و می‌خواهند هم در بین مؤمنین باشند و هم با ناهلان در ارتباط باشند و به خاطر این کارشان فقط هنگامی که در بین مؤمنین هستند شئون اسلامی را رعایت می‌کنند و وقتی در جمع غیر وارد می‌شوند تقوای خویش را از دست می‌دهند بدانند که به واسطه این کارشان رذائل و آلودگی‌های روحی شان افزایش می‌یابد و هیچ وقت به مقصد نهائی که همان پاکی روح است نمی‌رسند.

مؤمنین باید بین علم و جهل، هدایت و گمراهی و عالم و غیر عالم تفاوت قائل باشند و فرق بگذارند و برای به دست آوردن علم و هدایت شدن زحمت زیادی بکشند و هیچ وقت با انجام هیچ کاری و به هیچ قیمتی علم و هدایتی که از ناحیه خدای تعالی برای آنها آمده را از دست ندهند که در این صورت ضرر بسیار زیادی خواهند کرد.

مؤمنین باید بدانند منظور از اینکه می‌گوییم خدای تعالی فلان عده را مسخره و یا استهزاء می‌کند یعنی اینکه آنها را به سزاء اعمالشان می‌رساند و آنها را عذابشان می‌کند^(۲).

۱ - فی کتاب تأویل الآیات: قال موسی بن جعفر علیه السلام: و اذا قيل لهؤلاء الناکثین للبیعة آمنوا بهذا النبی و سلموا لهذا الامام فی ظاهر الامر و باطنه کما آمن الناس المؤمنون کسلمان و ابی ذر و المقداد و عمار، قالوا فی الجواب لاصحابهم الموافقین لهم لا للمؤمنین: أن نؤمن کما آمن السفهاء؟ یعنون سلمان و اصحابه.

۲ - الاستهزاء من الله هو العذاب (تفسیر القمی جلد: ۱ صفحه: ۳ و بحار الأنوار جلد: ۹ صفحه: ۱۷۵).

آیات ۱۸ الی ۲۱ سوره بقره:

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ
بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿۱۸﴾ صُمُّ بُكْمٌ عُمِّي فَهُمْ لَا
يَرْجِعُونَ ﴿۱۹﴾ أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ
يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ
بِالْكَافِرِينَ ﴿۲۰﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا
فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ
إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۲۱﴾

ترجمه آیات ۱۸ الی ۲۱ سوره بقره:

«مثلهای قرآن برای منافقین»

مثل اینها، مثل کسی است که آتشی را روشن می‌کند. وقتی آتش اطرافش
رانورانی کرد، (ناگهان طوفانی می‌آید) و خدا نور آنها را از بین می‌برد و آنها را در
تاریکی که نبینند باقی می‌گذارد. (۱۸)

اینها کر و لال و کورند و آنها (به سوی حقیقت) بر نمی‌گردند. (۱۹)

یا مثل باران تندی است که در آن تاریکی باشد و با رعد و برق از آسمان
بیارد و آنها از ترس مردن انگشتانشان را در گوششان بگذارند تا صدای صاعقه را
نشنوند ولی خدا بر کفار احاطه دارد. (۲۰)

برق آن چنان شدید است که می‌خواهد چشمانشان را از حدقه بیرون

⇒ ان الله تعالى لا يسخر ولا يستهزئ ولا يمكر ولا يخادع، و لکنه تعالى يجازيهم جزاء السخرية و
جزاء المكر و الخديعة (عيون اخبار الرضا «ع»).

بیاورد. هر زمان که زمین را برای آنها روشن می‌کند، آنها در آن روشنائی راه می‌روند ولی وقتی برای آنها تاریک می‌کند، به جای خود می‌ایستند و اگر خدا بخواهد، شنوائی و بینائی آنها را از بین می‌برد. زیرا خدا بر همه چیز توانا است. (۲۱)

تدبر ما:

مردم منافق کر و کور هستند و دیدی کوتاه دارند و به جز اطراف خود جای دیگری را نمی‌بینند و این حاصل غفلت و بی‌توجهی به خدای تعالی و اولیائش است.

منافقین از شدت حسادتی که دارند نور مؤمنین و اولیاء خدا را نمی‌توانند تحمل کنند و حسادت و نفاق آنها باعث می‌شود که حق را انکار کنند و کسی که حق و حقیقت را انکار کند خدای تعالی تمام اعمالش را باطل می‌کند و کسی که یک حق را انکار کرد از اینکه حقایق دیگر را نیز انکار کند ابائی ندارد.

آیات ۲۲ الی ۲۳ سوره بقره:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢٢﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً
وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ
أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٣﴾

ترجمه آیات ۲۲ الی ۲۳ سوره بقره:

«دستور بندگی و نصیحت»

ای مردم، پروردگارتان را بندگی کنید. آن خدائی که شما و کسانی که قبل از
شما بوده‌اند را خلق کرده، شاید شما اهل تقوی شوید. (۲۲)
آن خدائی که زمین را برای شما فرش و آسمان را همچون سقف قرار داد و
از آسمان آب نازل کرد و به خاطر نزول باران از زمین میوه‌هایی که رزق شما
می‌باشد خارج فرمود. پس برای خدا ضدّ و شریک‌هایی قرار ندهید با اینکه شما
(بدی این کار را) می‌دانید. (۲۳)

تدبر ما:

مؤمنین کسانی هستند که خدای تعالی را بندگی می‌کنند و به هیچ وجه چه با
گناهان صغیره و چه با گناهان کبیره نافرمانی ایشان را نمی‌کنند و خدای تعالی را
خالق و مالک تمام هستی می‌دانند.

مردم مسلمان باید مهربانی‌های خدای تعالی را منظور کنند که چگونه برای
راحتی و خوشگذرانی آنها در دنیا نعمت‌های فراوان برایشان آماده کرده و لذا در
قبال این همه مهربانی و نعمت نافرمانی این چنین عزیز مهربانی را نکنند و برای او

شریک قائل نشوند^(۱).

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی زمین را به گونه‌ای خلق کرده تا آنها با راحتی تمام در آن زندگی کنند و به زحمت نیافتند^(۲).

کسانی که در دنیا خود را مالک چیزی نمی‌دانند و هر چیزی را در همان جایی قرار می‌دهند که خدای تعالی امر کرده و برنامه‌ای جز آنچه مولایشان از آنها خواسته ندارند اینها همان مؤمنین و بندگان صالح خدا هستند^(۳).

۱ - مثلاً شفا را به دکتر و در آمدشان را به کسب و کار و امثال آن نسبت ندهند بلکه شفا و درآمدشان را به خدای تعالی نسبت دهند و دکتر و کارشان را وسیله بدانند و این مساله را جزء اعتقادات خویش قرار دهند.

۲ - ابن بابویه به سند خود از حضرت امام حسن عسکری علیه السلام روایت کرده که فرمود حضرت امام زین العابدین علیه السلام در آیه **الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا** فرموده خداوند زمین را ملایم با طبع بشر و موافق جسد آنها قرار داده است به طوریکه نه بسیار گرم و با حرارت تا بسوزاند نه چندان سرد و خشک که منجمد شوند و نه بسیار معطر تا بقوه شامه بشری ضرری برسد و نه زیاد متعفن که به زحمت بیفتند و نه خیلی نرم و لین تا مانند آب غرق شده و فرو روند و نه به نهایت سخت و محکم تا بنای خانه و مسکن روی آن سخت و دشوار باشد و نتوانند برای مرده‌گان خود قبر حفر کنند. و آسمان را سقف محفوظی قرار داد تا آفتاب و ماه و ستارگان برای انتفاع بشر در آن دور زند و از آسمان باران فرو ریزد تا بلندترین کوه‌ها و زمینها سیراب گردند و دفعتاً باران نمیبارد که زراعت‌ها فاسد شوند و به وسیله باران غلات و حبوبات و میوه‌ها برای ارتزاق خلایق برویاند. پسای مردم برای چنین خدای قادر و توانا و مهربانی شریک و مانند قرار ندهید. (تفسیر جامع، جلد ۱، صفحه: ۱۲۱).

۳ - **فَإِنْ أَرَدْتَ الْعِلْمَ فَاطْلُبْ أَوْ لَأ فِي نَفْسِكَ حَقِيقَةُ الْعُبُودِيَّةِ وَ اطْلُبِ الْعِلْمَ بِاسْتِعْمَالِهِ وَ اسْتَفْهِمِ اللَّهَ يُفْهِمَكَ قُلْتُ يَا شَرِيفُ فَقَالَ قُلْ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ قُلْتُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا حَقِيقَةُ الْعُبُودِيَّةِ قَالَ ثَلَاثَةٌ أُمُورٌ أَنْ لَا يَرَى الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ فِي مَا حَوَّلَهُ اللَّهُ مَلِكًا لِأَنَّ الْعَبْدَ لَا يَكُونُ لَهُمْ مَلِكٌ يَرُونَ الْمَالَ مَا لِلَّهِ يَضَعُونَهُ حَيْثُ أَمَرَهُمُ اللَّهُ بِهِ وَ لَا يُدَبِّرُ الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ تَدْبِيرًا وَ جُمْلَةً اسْتَعَالِهِ فِي مَا أَمَرَهُ تَعَالَى بِهِ وَ نَهَاهُ عَنْهُ فَإِذَا لَمْ يَرَ الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ فِي مَا حَوَّلَهُ اللَّهُ تَعَالَى مَلِكًا هَانَ عَلَيْهِ الْإِنْفَاقُ فِي مَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُنْفِقَ فِيهِ وَ إِذَا فَوَّضَ الْعَبْدُ تَدْبِيرَ نَفْسِهِ عَلَى مُدَبِّرِهِ هَانَ عَلَيْهِ مَصَائِبُ الدُّنْيَا وَ إِذَا اسْتَعَالَ الْعَبْدُ بِمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَ نَهَاهُ لَا يَتَفَرَّغُ مِنْهُمَا إِلَى الْمَرَاءِ وَ الْمُبَاهَاةِ مَعَ النَّاسِ فَإِذَا أَكْرَمَ اللَّهُ الْعَبْدَ بِهَذِهِ الثَّلَاثَةِ هَانَ عَلَيْهِ الدُّنْيَا وَ إِنْ لَيْسَ وَ الْخَلْقُ وَ لَا يَطْلُبُ الدُّنْيَا تَكَاتُرًا وَ تَفَاخُرًا وَ لَا يَطْلُبُ مَا عِنْدَ النَّاسِ عِزًّا وَ عُلُوًّا وَ لَا يَدْعُ أَيَّامَهُ بَاطِلًا فَهَذَا أَوَّلُ دَرَجَةِ التَّقَى قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَ لَا فَسَادًا وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ** (بحارالأنوار جلد: ۱ صفحه: ۲۲۵).

آیات ۲۴ الی ۲۵ سوره بقره:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا عَلَىٰ بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ وَ
ادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٤﴾ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ
لَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ
لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٥﴾.

ترجمه آیات ۲۴ الی ۲۵ سوره بقره:

«اعجاز قرآن»

و اگر درباره آنچه ما بر بنده خود (حضرت محمد صلی الله علیه و آله) نازل کرده‌ایم در شکید، (حداقل) یک سوره مانند آن را بیاورید و گواهان (درستی عمل) خود را غیر از خدا حاضر کنید (و آنها را شاهد بیاورید) اگر شما راستگوئید. (۲۴)

اگر این کار را نکردید، که هرگز هم نمی‌توانید بکنید، پس بپرهیزید از آتشی که هیضم آن، بدنهای مردم و سنگها است و آن برای کفار آماده گردیده است. (۲۵)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند بزرگترین اعجاز قرآن کریم این است که هیچ کس تا به حال و از حال تا به ابد نتوانسته و نمی‌تواند آیه‌ای همانند آن را بیاورد و توسط این معجزه نه تنها حجیت قرآن ثابت می‌شود بلکه رسالت حضرت محمد ﷺ نیز ثابت می‌شود.

آیه ۲۶ سوره بقره:

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٦﴾

ترجمه آیه ۲۶ سوره بقره:

«بشارت به بهشت»

و (ای پیامبر) بشارت بده به کسانی که ایمان آورده و عمل شایسته نموده‌اند قطعاً برای آنها بهشتهائی است که از دامنه آنها نهرهائی جاری است، وقتی که به آنها از میوه آن باغ روزی می‌شود و می‌خورند، می‌گویند: این رزقی است که از قبل برای ما آماده شده و میوه‌ها در خوبی همه مانند یکدیگرند و برای این مؤمنین، در آن بهشتها، همسران پاک و پاکیزه‌ای می‌باشد و اینها در آن بهشتها، جاودانه و دائمی هستند. (۲۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که اگر در دنیا دامن خویش را از محرّمات الهی حفظ نمودند خدای تعالی هم در کتاب خویش بهشتی پر نعمت به آنها وعده داده است. مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی بهشتش را در قبال قبول ولایت ائمه اطهار علیهم‌السلام به آنها می‌دهد.

آیه ۲۷ سوره بقره:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا
الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَا
ذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا
الْفَاسِقِينَ ﴿٢٧﴾

ترجمه آیه ۲۷ سوره بقره:

«مَثَل به پشه و کمتر از پشه»

قطعاً خدا از اینکه (به موجودات کوچکی) مانند پشه و بالاتر از پشه (در کوچکی) مثال بزند باکی ندارد، اما کسانی که ایمان آورده‌اند، می‌دانند که قطعاً آن از طرف پروردگارشان حَقّ بوده است. ولی کسانی که کافرند، می‌گویند: منظور خدا از این مَثَلها چیست؟

خدا جمع زیادی را به وسیله این مَثَلها گمراه و جمع زیادی را هدایت می‌کند، ولی خدا جز نافرمانان را به آن گمراه نمی‌کند. (۲۷)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی هر موضوع و داستان و مثلی را که در کتاب خویش بیان می‌کند برای هدایت مردم است و مؤمنین باید با تفکر و تدبر در آنها زمینه هدایت خویش را فراهم سازند چرا که با بی‌توجهی نمودن به این مثل‌ها زمینه گمراهی خویش را هموار خواهند کرد و باید متوجه باشند که توسط این قرآن عده‌ای هدایت و عده‌ای گمراه شده و می‌شوند.^(۱)

۱- وَ نُنزِلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا (سوره مبارکه السراء)

آیات ۲۸ الی ۲۹ سوره بقره:

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٨﴾ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَهْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ مَيِّتَكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٩﴾

ترجمه آیات ۲۸ الی ۲۹ سوره بقره:

«عهد و پیمان شکنی»

فاسقان کسانی هستند که عهد و پیمان خدا را بعد از آنکه محکم بوده، نقض می‌کنند و آنچه را که خدا به آن امر کرده که باید وصل شود، قطع می‌کنند و در روی زمین فساد می‌نمایند اینها همان خسارت دیدگانند. (۲۸)

چگونه به خدا کافر می‌شوید و حال آنکه شما مرده بودید، پس خدا زنده‌تان کرد سپس شما را می‌میراند، باز زنده‌تان می‌کند، سپس به سوی او برگردانده می‌شوید. (۲۹)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند کسانی که تعهدات خدای تعالی را بعد از آن که متعهد شده‌اند زیر پا می‌گذارند و عمل نمی‌کنند اینها همان فاسقان و فاسدان در روی زمین هستند و به واسطه این کارشان ضرر و زیان بزرگی خواهند کرد.

همانگونه که می‌دانید در گذشته خدای تعالی از بنی‌آدم تعهداتی گرفته و بنی‌آدم هم به خدای تعالی تعهداتی داده‌اند و طبق روایات فراوان این تعهدات در

⇒ایه ۸۲).

عالمی قبل از عالم رحم مادر بوده است.^(۱)

طبق روایات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام آن دو عالم را عالم ارواح و عالم میثاق یا عالم ذر نامیده‌اند. و همانگونه که از نامش پیدا است این تعهد و میثاقها را خدای تعالی در عالم میثاق و یا همان عالم ذر از بنی آدم گرفته است.^(۲)

بعضی از آن تعهدات که خدای تعالی از ما گرفته عبارتند از:

اول: من رب شما هستم^(۳).

دوم: باید از پیامبران من به خصوص از حضرت محمد بن عبد الله صلی الله علیه و آله پیروی کنید و آنها را تصدیق نمائید^(۴).

سوم: باید ولایت و امارت و امامت علی بن ابیطالب علیه السلام و فرزندان معصومش (علیهم التحیه و السلام) را بپذیرید^(۵).

چهارم: وقتی وارد دنیا شدید دلبستگی به دنیا پیدا نکنید.

پنجم: در دنیا به یکدیگر ظلم نکنید و به حقوق دیگران تجاوز نکنید و ریاست طلب و خائن و منافق نباشید و خود را برتری طلب معرفی نکنید.

ششم: شیطان دشمن شما است او قسم خورده که شما را اغواء کند. شما او را

۱- اصول الکافی جلد: ۱ و بحار الأنوار جلد‌های: ۲۶ و ۵۸ و بصائر الدرجات.

۲- وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ أَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ (سوره مبارکه اعراف آیه ۱۷۲).

۳- أَ لَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ (سوره مبارکه اعراف آیه ۱۷۲).

۴- سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا أَخْرَجَ ذُرِّيَّةَ آدَمَ عَ مِنْ ظَهْرِهِ لِيَأْخُذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَ بِالنُّبُوَّةِ لِكُلِّ نَبِيِّ كَانَ أَوَّلُ مَنْ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ بِالنُّبُوَّةِ نُبُوَّةَ مُحَمَّدٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ «صلى الله عليه وآله» (بحار الأنوار جلد: ۵ صفحه: ۲۲۶).

۵- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیه السلام عَنْ أَبِيهِمَا عَنْ جَدِّهِمَا قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ «صلى الله عليه وآله» ... وَ هِيَ الْمِيثَاقُ الَّذِي أَخَذَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ وَ لَأَيَّةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (بحار الأنوار جلد: ۵ صفحه: ۲۲۶).

دشمن خود بدانید و از او پیروی نکنید تا سعادت‌مند گردید^(۱).

هفتم: از این لحظه به بعد باید تنها مرا عبادت کنید و به من شرک نوزید^(۲).

هشتم: باید امیر المؤمنین علی بن ابی طالب و ائمه معصوم از اولادش (علیهم التحیه و السلام) را یاری کنید.

نهم: از عقل که حجت باطن است پیروی نمائید و او را بی مصرف نگذارید^(۳).

دهم: از طاغوتها و حاکمان جنایتکار و ائمه کفر پیروی نکنید^(۴).

مؤمنین باید بدانند که در قبال تسلیم شان در برابر ائمه اطهار و اولیائشان علیهم السلام خدای تعالی در جاتی در بهشت به آنها می‌دهد اما منافقینی که می‌گویند چرا ما باید تسلیم گفتار امامان شویم و چرا به تنهایی مطیع امر آنها شویم و زیر بار ولایت نمی‌روند و می‌گویند ما نیز خود دارای عقل و هوش هستیم ملائکه در عالم بعد ملائکه بر آنها سخت می‌گیرند و خدای تعالی هم در مورد آنها به ملائکه خویش می‌فرماید: ای ملائکه شما راست می‌گوئید با اینها همان معامله را کنید که با ائمه خود انجام داده‌اند، همانطور که آنها فرمایشات ائمه خود را اعتنا نکردند اینک شما حساب ایشان را دقیقاً رسیدگی نمائید و بر آنها سختگیری کنید^(۵).

۱- أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (سوره مبارکه یس آیه ۶۰).

۲- (سوره مبارکه یس آیه ۶۰).

۳- قال موسى بن الجعفر عليه السلام يَا هِشَامُ إِنَّ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجَّتَيْنِ حُجَّةَ ظَاهِرَةٍ وَ حُجَّةَ بَاطِنَةٍ فَأَمَّا الظَّاهِرَةُ فَالرُّسُلُ وَ النَّبِيَاءُ وَ الْأَيُّمَةُ عليه السلام وَ أَمَّا الْبَاطِنَةُ فَالْعُقُولُ (بحار الأنوار جلد: ۱ صفحه: ۱۳۷).

۴- کل این تعهدات برگرفته از (در محضر استاد جلد ۲ صفحه ۶۱).

۵- تفسیر جامع، جلد ۱، صفحه: ۱۲۸.

آیه ۳۰ سوره بقره:

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ
فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۳۰﴾

ترجمه آیه ۳۰ سوره بقره:

«خلقت زمین و آسمانها»

خدا آن کسی است که هر چه در زمین است، همه‌اش را برای شما خلق
فرموده. سپس به کار آسمان پرداخته و آنها را به هفت آسمان ترتیب داده و او به
همه چیز دانا است. (۳۰)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند خدای تعالی همه مخلوقاتش را برای راحتی
آنها آفریده و فرموده است: «ای بشر همه چیز را برای تو آفریدم و تو را برای خودم
خلق نمودم.»

آیه ۳۱ سوره بقره:

وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً قَالُوْا اَتَجْعَلُ
فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَ یَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ
لَكَ قَالَ اِنِّیْ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۳۱﴾

ترجمه آیه ۳۱ سوره بقره:

«خلقت بشر در روی زمین»

و وقتی که پروردگارت به ملائکه فرمود: قطعاً من در روی زمین جانشینی
قرار خواهم داد، ملائکه گفتند: آیا همان کسی را که در زمین فساد و خونریزی
خواهد کرد همان را قرار می دهی؟ و حال آنکه ما تسبیح و حمد تو را می کنیم و
تو را پاک معرفی می نمایم.

خدا فرمود: قطعاً من داناتریم به آنچه که شما نمی دانید. (۳۱)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند هدف خدای تعالی از خلقت آنها این است که آنها خلیفه و
جانشین خدای تعالی در روی زمین باشند یعنی صفات خدای تعالی را در وجود
خود قوت دهند و صفات شیطانی را از خود بیرون کنند. مثلاً خدای تعالی مهربان
است آنها هم نسبت به هموعان خویش مهربان باشند. شیطان رجیم عجول است
آنها عجول نباشند و...

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی مخلوقات زیادی در گذشته داشته و در
آینده نیز خواهد داشت. آنها باید بدانند خدای تعالی در گذشته در دوران های
مختلف انسان ها و مخلوقات مختلفی خلق کرده و دوران آنها تمام شده و حتی

قیامت‌شان بر پا شده است و هر کس که لایق بهشت بوده در بهشت مخصوص خودشان رفته و هر کس که لایق جهنم بوده در جهنم خودشان وارد گشته است.^(۱)

مؤمنین نباید وقتی از حکمت و علت چیزی خیر ندارند در مقابل خدای تعالی و اولیاء عزیزش زیان به اعتراض بکشایند و یا کارهای اعتراض آمیزی انجام دهند.

---

۱ - طبق روایات ائمه اطهار علیهم‌السلام قبل از حضرت آدم خدا انسان‌های فراوانی را روی کره زمین خلق نموده است و قیامت و حساب و کتاب و بهشت و جهنم آن‌ها از ما جداست و مرحوم علامه مجلسی (ره) در بحارالانوار فصل خاصی را به انسان‌های ماقبل آدم اختصاص داده و روایاتی در این زمینه نقل نموده است.

آیات ۳۲ الی ۳۴ سوره بقره:

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٣﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ أَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٤﴾.

ترجمه آیات ۳۲ الی ۳۴ سوره بقره:

«تعلیمات الهی به حضرت آدم ﷺ»

و خدا تمام نامها و نشانه‌ها همه‌اش را به آدم تعلیم داد. سپس آنها را در معرض دید ملائکه قرار داد و فرمود: شما از نامهای این جمع به من خبر بدهید، اگر شما از راستگویانید. (۳۲)

ملائکه گفتند: تو پاکی، ما هیچ علمی نداریم جز آنچه که تو به ما یاد داده‌ای، قطعاً تو همان دانای حکیم هستی. (۳۳)

خدا فرمود: ای آدم از نامها و نشانه‌های آنها به ملائکه خبر بده، وقتی که آدم آنها را از نامها و نشانه‌های آنها آگاه نمود (و علم خود را ظاهر کرد) خدا به ملائکه فرمود: مگر به شما نگفتم که قطعاً من پنهانیهای آسمانها و زمین را بهتر می‌دانم و به آنچه شما ظاهر می‌کنید و آنچه را که پنهان نگه می‌دارید داناترم؟ (۳۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که انسان اگر بنده خدا شود یعنی تزکیه نفس کند و خود را به مقام والای عبودیت برساند آن قدر مقامش بالا می‌رود که ملائکه خدمتکار او

می‌شوند. با اینکه ملائکه عباد مکرم خدای تعالی هستند و مقام بسیار بالائی دارند اما در مقابل چنین انسانی^(۱) اصلاً قابل قیاس نیستند.

مؤمنین باید نوع دوست باشند و با مردم مألوف باشند و بر سر منافع مشترکشان نزاع و دعوا نکنند و بدانند که گذشت و ایثار دو صفت انسانی بسیار خوب و بزرگ هستند.

مؤمنین باید بدانند که وقتی حضرت آدم صفات و علوم چهارده معصوم عليه السلام در روح خود به وجود آورد آن قدر عظمت پیدا کرد که خدای تعالی به خاطر آن عظمت به ملائکه فرمود حضرت آدم را سجده کنید. و آن علوم و نامهایی هم که خدای تعالی خطاب به ملائکه فرمود اگر راست می‌گوئید به من خبر دهید همان علوم اهل بیت عصمت و طهارت عليهم السلام بود^(۲). لذا مؤمنین باید قدر خویش را بدانند که این چهارده نور پاک اولیاء آنها هستند و بدانند هر وقت که صفات و علوم این بزرگواران را در روح خود ایجاد نمودند خدای تعالی به تمامی مخلوقاتش امر می‌کند که شخصی را تکریم نمایند همانگونه که قبلاً نسبت به حضرت آدم انجام داد و به تمامی ملائکه با اینکه عباد مکرم خدای تعالی بودند فرمود آدم را سجده نمایند و حتی شیطان چون سجده نکرد برای همیشه از آن درگاه رانده شد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که خدای تعالی عالم را خیلی بیشتر از عابد دوست دارد و این دو از دید خدای تعالی قابل قیاس نیستند^(۳).

۱ - انسانی که ترکیه نفس کرده باشد و به مرحله عبودیت رسیده باشد.

۲ - تفسیر جامع، جلد ۱، صفحه: ۱۳۱.

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا أَسْمَاءَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ، و أسماء محمد ص و علی و فاطمة و الحسن و الحسين، و الطيبين من آلهم، و أسماء خيار شيعتهم و عتاة أعدائهم. (تفسیر الإمام العسکری صفحه: ۲۱۷).

۳ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ عَالِمٌ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ وَ مِنْ أَلْفِ زَاهِدٍ وَ قَالَ عليه السلام عَالِمٌ يُنْتَفَعُ بِعِلْمِهِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ أَلْفَ عَابِدٍ. (بحار الأنوار جلد: ۲ صفحه: ۱۹).

آیه ۳۵ سوره بقره:

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ
وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿۳۵﴾.

ترجمه آیه ۳۵ سوره بقره:

«سجده ملائکه»

و آن وقتی که به ملائکه گفتیم: به آدم سجده کنید، پس سجده کردند مگر ابلیس که خودداری کرد و تکبر نمود و از کافرین بود. (۳۵)

تدبر ما:

مؤمنین باید صفت زشت تکبر و خودخواهی را از خود پاک کنند و در مقابل خدای تعالی و اولیاء عزیزش حد اعلای تواضع را داشته باشد زیرا غرور و خودخواهی انسان را تا حد کفر پائین می آورد.

یکی از علماء و بزرگان می فرمودند سجده به معنی حد اعلای تواضع است و خدا از ملائکه خواست تا در مقابل آدم سجده کنند تا نهایت تواضع آنها ظاهر گردد، پس مؤمنین باید بدانند که اگر در مقابل اولیاء خدا تواضع نداشته باشند از درگاه خدای تعالی رانده می شوند همان طور که شیطان در مقابل حضرت آدم که ولی خدا بود سجده نکرد و رانده درگاه حق تعالی گردید. پس اکنون اگرچه خدا از ما نخواست که در مقابل اولیاء اش سجده کنیم ولی قطعاً امر فرموده که آنها را دوست بداریم و از آنها پیروی نماییم و در مقابل آنها متواضع باشیم و این راه رستگاری و سعادت ماست.

مؤمنین باید بدانند که تکبر در اثر جهل به وجود می آید و اگر کسی از جهالت

خود بکاهد و خود را عالم و دانا به امورات قرار دهد هیچ وقت تکبر نمی‌کند.
مؤمنین باید بدانند که نافرمانی کردن از خدا و اولیائش ملکوت انسان را تاریک
و زشت می‌سازد.

مؤمنین باید بدانند اولین کسی که حق را پوشاند و کفر ورزید شیطان رجیم بود.
مؤمنین باید بدانند اولین کسی که از دستور خدای تعالی سرپیچی کرد شیطان
رجیم بود، پس هرگز او را پیروی نکنند.

آیه ۳۶ سوره بقره:

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۳۶﴾

ترجمه آیه ۳۶ سوره بقره:

«سکونت حضرت آدم علیه السلام در بهشت»

و ما گفتیم: ای آدم تو و زنت در بهشت ساکن شوید و از همه خوردنیهای بهشت از هر کجای آن که مایلید بخورید، گوارایتان باد و به این درخت نزدیک نشوید که اگر این کار را بکنید از ظالمین خواهید بود. (۳۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند ظالمترین افراد کسانی هستند که نافرمانی خدای تعالی را می‌کنند.

گناه کردن چه کوچک و چه بزرگ باعث سلب نعمت خدای مهربان از ما می‌شود.

آیات ۳۷ الی ۳۸ سوره بقره:

فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٧﴾ فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٨﴾

ترجمه آیات ۳۷ الی ۳۸ سوره بقره:

«اغوای شیطان و توبه حضرت آدم علیه السلام»

پس شیطان سبب گمراهی و لغزش آنها از بهشت شد و آنها را از آنچه در آن بودند، بیرون کرد و ما به آنها گفتیم: از بهشت پائین بیایید در حالی که با یکدیگر دشمن خواهید بود و زمین تا مدتی برای شما محل آرامش و بهره‌مندی خواهد بود. (۳۷)

پس آدم از پروردگار خود سخنانی یاد گرفت (که به خاطر گفتن آن کلمات) خدا به سوی آدم برگشت. قطعاً خدا همان توبه‌پذیر مهربان است. (۳۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که شیطان رجیم از هر حيله و نیرنگی جهت اغوا نمودن و گمراه کردن آنها دریغ نخواهد کرد.

مؤمنین باید بدانند که گریه بر حضرت سید الشهداء علیه السلام به غیر از حق الناس انسان را از گناهان دیگر پاک می‌کند هر چند که بزرگترین گناهان را انجام داده باشد.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی بسیار توبه‌پذیر است و دوست دارد گناهان آنها را ببخشد و تبدیل به حسنات نماید البته به شرط اینکه دیگر به هیچ وجه به گناهان قبلی خویش برنگردند.

مؤمنین باید بدانند تنها کسانی موفق به رسیدن به مقام اولیاء اللہی می‌شوند که از اولیاء خدا تبعیت نموده و به آن‌ها اقتدا کنند.

مؤمنین باید بدانند کسانی که گناه کار باشند اگر تواضع نمایند و به طرف خدای تعالی برگردند خدای تعالی آن‌ها را خواهد بخشید اما اگر تکبر نموده و عذر تقصیر خویش را به گردن نگرفتند در این صورت هلاک خواهند شد^(۱).

مؤمنین باید بدانند که کفر و حرص و حسد سه صفت بسیار خطرناک برای روح آنها می‌باشد به طوری که شیطان به خاطر کفرش به این روز افتاد و حضرت آدم به خاطر حرصی که داشت از شجره ممنوعه خورد و از بهشت رانده شد و قابیل هم به خاطر حسدش حضرت هابیل را کشت.

مؤمنین باید در زمان سختی و مشقات و همچنین در زمان توبه شان و همچنین در زمانی که حوائجی از محضر پروردگار عالم دارند خدای تعالی را به حق چهارده معصوم علیهم‌السلام قسم دهند و به آنها نیز توسل نمایند چرا که هر کس به این چهارده نور پاک متوسل شود و آنها را در محضر پروردگار شفیع قرار دهد نا امید بر نمی‌گردد، همان طور که حضرت آدم علیه‌السلام در توبه خویش نم مقصدس اهل بیت علیهم‌السلام را به زبان جاری نمود و خدای مهربان او را مورد لطف و رحمت خود قرار داد.

۱- امام عسکری علیه‌السلام فرمود: شیطان معصیت کرد خدا را و هلاک شد چون عصیانش مقرون با تکبر بود، و آدم معصیت نمود ولی هلاک نشد زیرا معصیت او با تکبر مقرون نبود. (تفسیر جامع، جلد ۱، صفحه: ۱۴۳).

آیات ۳۹ الی ۴۰ سوره بقره:

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا
 خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٩﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
 اُولَئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٠﴾

ترجمه آیات ۳۹ الی ۴۰ سوره بقره:

«اخراج حضرت آدم عليه السلام از بهشت»

ما (به آدم و همسرش و شیطان) گفتیم: از بهشت همه‌تان پائین بیایید و اگر
 هدایتی از طرف من برای شما آمد، پس کسانی که از هدایت من پیروی کنند،
 خوفی برای آنها نبوده و آنها محزون نمی‌شوند. (۳۹)
 و کسانی که کافر شده و نشانه‌های ما را تکذیب نمودند، آنها اهل آتش‌اند که
 همیشه در آن خواهند بود. (۴۰)

تدبر ما:

کسانی که آیات و نشانه‌های خدای تعالی را با زبان یا در عمل تکذیب کنند
 کافرند.
 مؤمنین باید بدانند که افراد کم درک و کم فهم و لجوج به هیچ وجه نمی‌توانند
 خوشبخت باشند.
 مؤمنین باید بدانند کفر که به معنای نادیده گرفتن و اهمیت ندادن به حقایق
 است، از زشت‌ترین و بدترین صفات رذیله روحی است.
 مؤمنین باید دائماً در قبال محبت‌های دیگران واکنش نشان دهند و بسیار تشکر
 و قدر دانی نمایند تا این صفت، ملکه روحشان گردد و در مقابل محبت‌های بی‌حد
 و حساب خدای مهربان بی‌تفاوت نباشند.

آیات ۴۱ الی ۴۲ سوره بقره:

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي
أُوفٍ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤١﴾ وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا
مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ
فَاتَّقُونِ ﴿٤٢﴾

ترجمه آیات ۴۱ الی ۴۲ سوره بقره:

«تذکر نعمتها به بنی اسرائیل»

ای بنی اسرائیل، به یاد بیاورید نعمتهایم را که به شما داده‌ام و به عهد من وفا کنید تا من هم به عهد شما وفا کنم و تنها از من بترسید. (۴۱)
و ایمان بیاورید به آنچه من نازل نموده‌ام که با کتابهایی که با شما هست مطابقت دارد و آنها را تصدیق می‌کند و اول کافر به آن نباشید و آیات مرا به قیمت کم نفروشید و تنها از من بپرهیزید. (۴۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید لحظه به لحظه ایمانشان را نسبت به دین و آخرت بیشتر نمایند و بدانند تنها کسانی بدون دغدغه و اضطراب می‌توانند در امتحانات الهی موفق بیرون بیایند که ایمان کاملی داشته باشند.
مؤمنین باید مواظب باشند که اگر کسی یک قدم در راه منحرف بردارد در گناهان و انحرافات بعدی که از این کار او نشأت و سرچشمه می‌گیرد شریک خواهد بود و به حساب او نوشته خواهد شد.
مؤمنین باید توجه داشته باشند که علت برآورده نشدن حاجاتشان این است که به عهد خود با خدای تعالی وفادار نبوده‌اند.^(۱)

۱ - به چند نمونه از این تعهدات در برداشت‌های گذشته اشاره شد.

آیات ۴۳ الی ۴۵ سوره بقره:

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۴۳﴾ وَ
أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿۴۴﴾ أَتَأْمُرُونَ
النَّاسَ بِالْإِثْمِ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَعْقِلُونَ ﴿۴۵﴾

ترجمه آیات ۴۳ الی ۴۵ سوره بقره:

«نصایحی به بنی اسرائیل»

و حق را به باطل نپوشانید و حق را کتمان نکنید با آنکه شما (حقیقت را)
می دانید. (۴۳)

و نماز را بپا بدارید و زکات را بدهید و با رکوع کنندگان رکوع کنید. (۴۴)
آیا شما مردم را به خوبی امر می کنید ولی خودتان را فراموش نموده اید و
حال آنکه شما کتاب را تلاوت می کنید، پس چرا عقلمندان را به کار
نمی اندازید؟! (۴۵)

تدبر ما:

مؤمنین همیشه باید حق گو باشند هر چند به ضررشان تمام بشود.
مؤمنین نباید با جولان باطل حق را بپوشانند و مانع آشکار شدن حق و حقیقتی
بشوند.

مؤمنین باید سعی کنند اول عامل و عمل کننده به دستورات خدای تعالی
باشند بعداً دیگران را در این جهت امر و نهی بنمایند.

مؤمنین باید یک روحیه مربی گری در خود ایجاد کنند و نسبت به اطرافیان

خویش بی توجه نباشند ولی باید مواظب باشند در این اثناء از روح خود غافل نشوند و باید بدانند تربیت خودشان افضل از هر کار دیگر است.

مؤمنین باید بدانند که داشتن روح و نفسی پاک ارزشش بیشتر از داشتن علوم مختلف است چرا که اگر کسی انواع و اقسام علوم را دارا بود اما نفسش را تزکیه نکرده و قلبش را پاک ننموده باشد ممکن است نفس مریض او حقایق را کتمان کند و از آن علوم به نفع نفسانیت خویش بهره بگیرد لذا علم و علوم آن زمانی مفید خواهد بود که انسان روح خویش را از صفات رذیله پاک کرده باشد.

مؤمنین باید نسبت به آن علومی که از اولیاء خدا کسب کرده‌اند بی تفاوت نباشند و به آنها عمل کنند چرا که بی ارزش‌ترین انسانها کسی است که به علمش عمل نکند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که اگر بخواهند امر به معروف و نهی از منکر آن‌ها اثر داشته باشد اول باید خودشان را از هر جهتی اصلاح نمایند بعد به هدایت دیگران پردازند.

آیات ۴۶ الی ۴۷ سوره بقره:

وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿٤٦﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٤٧﴾

ترجمه آیات ۴۶ الی ۴۷ سوره بقره:

«خاشعین و حالات آنها»

و از نماز و صبر (تحمل مشقات در راه رسیدن به اهداف عالی) کمک بگیرید و قطعاً این کار جز برای کسانی که در مقابل خدا خاشع اند بزرگ و سنگین است. (۴۶)

خاشعین آن کسانی هستند که یقین می‌دانند که با پروردگارشان ملاقات می‌کنند و قطعاً آنها به نزد او برمی‌گردند. (۴۷)

تدبر ما:

مؤمنین باید در راه رسیدن به اهداف شان بسیار صبر داشته باشند و مشقات و سختی هائی که در این راه عائدشان می‌شود را تحمل نمایند و در تمام این مدت با خدای تعالی مانوس باشند و البته بدانند صبر داشتن و انس گرفتن با خدای تعالی برای کسانی که در مقابل خدای تعالی و اولیائش متواضع نیستند بسیار سخت است.

کسانی که به عوالم بعد از این عالم یقین و اعتقاد دارند اینها همان خاشعین هستند.

مؤمنین باید بدانند که اولیاء خدا در هنگام مشکلات و سختی‌ها به نماز و روزه

متوسل می شوند^(۱).

مؤمنین باید بدانند تنها کسانی می توانند با اشتها و علاقه به طرف عبادتها بروند که روح خود را از رذائل اخلاقی پاک نموده باشند در غیر این صورت افراد اعمال عبادی را با بی توجهی و سختی انجام می دهند.

مؤمنین باید بدانند نماز و روزه دو عبادتی است که آنها را سریع به لقاء پروردگار می رساند و باعث تزکیه هر چه سریع تر روحشان می شود.

---

۱ - حضرت امیر المؤمنین و فاطمه زهراء «علیهما السلام» برای شفای فرزندانشان روزه نذر کردند و وقتی آنها شفا پیدا کردند سه روز روزه گرفتند (تفسیر برهان در تفسیر سوره دهر) و روش امام صادق علیه السلام این گونه بود که هر وقت خطری متوجهش می شد به نماز رو می آورد (تفسیر برهان).

آیات ۴۸ الی ۴۹ سوره بقره:

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ
عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٤٨﴾ وَ اتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا
يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٩﴾

ترجمه آیات ۴۸ الی ۴۹ سوره بقره:

«باز هم تذکر نعمتها به بنی اسرائیل»

ای بنی اسرائیل، به یاد بیاورید نعمتهایم را که به شما داده و اینکه من شما را بر اهل جهان برتری داده‌ام. (۴۸)
و برسید از آن روزی که کسی چیزی از مجازات دیگری را نمی‌پذیرد و شفاعت کسی از کسی پذیرفته نمی‌شود و غرامت از او قبول نخواهد شد و آنها یاری نمی‌شوند. (۴۹)

تدبر ما:

مؤمنین باید خود را به گونه‌ای تربیت نمایند که اگر از ناحیه خدای تعالی یا اولیاء عزیزش مورد لطف و محبت قرار گرفتند مغرور نشوند و این را محبتی از ناحیه آنها بدانند نه فضل و برتری از ناحیه خودشان.

آیات ۵۰ الی ۵۱ سوره بقره:

وَ إِذْ فَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّجُونَ
 أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَ فِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَ
 إِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَ أَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَ أَنْتُمْ
 تَنْظُرُونَ ﴿٥١﴾

ترجمه آیات ۵۰ الی ۵۱ سوره بقره:

«نجات از فرعونیان»

و زمانی که ما شما را از فرعونیان نجات دادیم. آنها شما را به بدترین صورت
 عذاب می کردند، پسرانتان را سر می بریدند و زنانتان را زنده نگه می داشتند و در این
 گرفتاریتان، آزمایش بزرگی از طرف پروردگارتان بود. (۵۰)

«شکافتن دریا»

و آن وقتی که دریا را برای شما از هم جدا کردیم (و شکافی در آن برای شما
 به وجود آوردیم) و نجاتتان دادیم و فرعونیان را غرق نمودیم و حال آنکه شما
 به آنها نگاه می کردید. (۵۱)

تدبر ما:

مؤمنین باید قدر امنیت و آرامش و سلامتی بدن خویش را بدانند.
 مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی به واسطه ایمانی که به حضرت محمد
 مصطفی ﷺ و همچنین ذریه پاک آن بزرگوار دارند بلاها و مصیبت های بزرگ را از
 آنها و زندگی شان دفع و رفع می نماید.

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی به واسطه ذکر صلوات بر محمد و آل محمد

بنی اسرائیل را از شرّ فرعونیان نجات داد لذا باید در هنگام مشکلات و گرفتاری‌ها با تمسک به این ذکر شریف خود را از ابتلائات نجات دهند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که ایمان به حضرت محمد ﷺ و پذیرفتن ولایت ائمه اطهار علیهم السلام کلید بهشت و سپر آتش جهنم است.

آیات ۵۲ الی ۵۴ سوره بقره:

وَ إِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَاَنْتُمْ ظَالِمُوْنَ ﴿۵۲﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۵۳﴾
وَ إِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَ الْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿۵۴﴾.

ترجمه آیات ۵۲ الی ۵۴ سوره بقره:

«حضرت موسیٰ علیه السلام و بنی اسرائیل»

و وقتی که ما موسی را چهل شب دعوت نمودیم. سپس شما بعد از او
گوساله را برای خود در حالی که ظالم به خود بودید، اتخاذ کردید. (۵۲)
ولی ما بعد از آن عفوتان کردیم، شاید شما شکر کنید. (۵۳)
و وقتی که کتاب و چیزی که مایه تشخیص حقیقت بود به موسی دادیم،
شاید شما هدایت شوید. (۵۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید به قدری در مسائل روحی و معنوی خویش جدی و کوشا باشند
که اگر برای مدت معینی ولی از اولیاء خدا از بین آنها بیرون رفت^(۱) در راه و دین
خود سست نشوند و دست از دین و رویه خود بر ندارند، ظالم ترین افراد کسانی
هستند که بعد از آنکه هدایتی برای آنها آمد نسبت به آن هدایت و حقایق پشت کنند
و دین خدا را به مسخره بگیرند.

مؤمنین باید بدانند که خدای مهربان آن علوم و مسائلی که باعث تشخیص

۱ - نمونه آشکارش همین زمان ماست که امام زمان عزیزمان در پرده غیبت پنهان گشته اند و این امتحانی
بزرگ برای ما می باشد.

حقیقت و بیداری و هدایت آنها می شود را بوسیله اولیائش به آنها رسانده و می رساند پس کسانی که تبعیت و پیروی نمایند هدایت می شوند و به مقام والای اولیاء الهی می رسند و کسانی که بی توجهی بکنند و با سستی و استهزاء با مسائل روبرو شوند مورد غضب خدای تعالی واقع خواهند شد.

مؤمنین باید برای تصحیح اعتقاداتشان بسیار ارزش قائل باشند و بدانند بزرگترین ظلم آن است که در اعتقادات آنها حتی به اندازه سر سوزنی شرک چه عملی و چه قلبی وجود داشته باشد چون خدای تعالی نامحدود است و هر که و هر چه که در کنار او مورد پرستش قرار بگیرد جسارت و اهانت بزرگی به خدای تعالی محسوب می شود.

مؤمنین باید برای انس گرفتن با خدای تعالی ارتباط شان را با افراد ناهل^(۱) قطع نمایند چرا که تا قلباً و حضوراً با اینگونه افراد ارتباط شان را قطع نکنند موفق به لقاء پروردگار خویش نمی شوند و ضمناً متوجه باشند که یکی از بزرگترین افتخارات هر انسان (مؤمن) این است که با خالق خویش مانوس باشد.

مؤمنین باید متوجه باشند اگر در راه خدا از خود لیاقت و رغبت نشان دهند خدای تعالی به آنها برکت می دهد و قرب و پیشرفت شان را چندین برابر می نماید.

مؤمنین باید متوجه باشند که شب برای انس گرفتن با خدای تعالی زمان بسیار خوب و مناسبی است و اثرات فوق العاده ای دارد مخصوصاً نیمه های شب که در واقع خلوت گاه و ارتباط خصوصی بین آنها با محبوب و خدای مهربان شان است.

مؤمنین باید بدانند که گناهان و خطاها و اشتباهاتی که در زمان خواب غفلت خود انجام داده اند همانند غل و زنجیرهایی است که آنها را به زمین میخکوب کرده

۱ - کسانی که اهل معنویات نیستند و در گناه و ردائل غوطه وورند.

و نمی‌توانند با وجود این موانع کوچکترین پیشرفتی در راه خدا داشته باشند اما از آنجا که خدای تعالی مهربان است وعده عفو و بخشش داده و مؤمنین باید دائماً از خدای تعالی عفو را طلب نمایند تا خدای تعالی این غل و زنجیرها را از آنها بردارد و بتوانند با سرعت به طرف خدای تعالی بروند و باید بدانند اگر عفو خدای مهربان نبود اکثر قریب به اتفاق مردم هلاک می‌شدند.

مؤمنین باید بدانند که نوشته‌هایی که از ناحیه خدای تعالی و اولیاء خدا برای آنها آمده برای پیشرفت در معنویات و حتی مادیات شان بسیار مفید و مؤثر خواهد بود و باعث می‌شود که چشم حقیقت بین آنها باز شود لذا آنها باید برای کتاب و نوشته‌های خدای تعالی که همان قرآن مجید است و همچنین برای کتاب و نوشته‌های اولیاء خدا همچون کتاب امام علی بن الحسین علیه السلام یعنی صحیفه سجادیه و به طور کلی هر کتاب و نوشته‌ای که از هر ولی خدائی وجود دارد تا به این طریق به کمال برسند.

مؤمنین باید بدانند کسانی که به صورت قلبی و عملی مطیع اوامر خدای تعالی و تحت ولایت اولیائش هستند خدای تعالی به واسطه این کارشان نوری به آنها عطا می‌کند که دیگران این نور را ندارند و آن نور باعث جدائی و مشخص شدن آنها از دیگران خواهد بود.

آیه ۵۵ سوره بقره:

وَ إِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلَ
فَتُوبُوا إِلَى بَرِّئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَرِّئِكُمْ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿۵۵﴾.

ترجمه آیه ۵۵ سوره بقره:

«مجازات بنی اسرائیل»

و موسی به قومش گفت: ای قوم من، شما به خاطر اینکه گوساله را برای پرستیدن انتخاب کرده‌اید قطعاً به خود ظلم نموده‌اید. پس توبه کنید و به سوی خالقتان برگردید. پس خودتان را بکشید. این کار شما نزد خالقتان برایتان بهتر است، پس خدا توبه شما را پذیرفت، قطعاً او همان توبه‌پذیر مهربان است. (۵۵).

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند کسانی که اعتقادات صحیحی نسبت به دین و خدای خود ندارند و در صدد یادگیری اعتقاد صحیح نیز نمی‌باشند اینها به خودشان ظلم می‌کنند و اعتقادات ناصحیح باعث می‌شود که انسان به شرک و کفر و گناه مبتلا گردد.

مؤمنین باید متوجه باشند که فشارها و سختی‌هایی که از ناحیه خدای تعالی بر آنها و زندگی‌شان وارد می‌شود اینها همه برای پاک کردن روح آنها و قبولی توبه‌شان است.

مؤمنین باید بدانند که وجود هر گونه شرک در اعتقاداتشان^(۱) مانع بسیار بزرگی برای رسیدن به مقام شامخ اولیاء الهی است.

مؤمنین باید بدانند اگر در جایی قرار گرفتند که دیگران خطا و اشتباه و یا گناهی مرتکب می شوند باید آن‌ها را امر به معروف و نهی از منکر کنند و اگر امر و نهی آن‌ها فایده و اثری ندارد باید آن مکان را ترک کنند که اگر این کارها را نکنند آن‌ها نیز در گناه بقیه شریک خواهند بود و عقوبت الهی شامل حال آن‌ها نیز می شود پس چه به جا است که مؤمنین رفت و آمد هایشان را کنترل کنند و با هر کس و ناکسی ارتباط نداشته باشند.

مؤمنین باید بدانند هر چه علم و تقوایشان بیشتر گردد فضیلت و ارزشش شان در نزد خدای تعالی بیشتر خواهد شد اما اگر مرتکب گناه شوند عقوبت شان هم بیشتر از بقیه خواهد بود.

---

۱ - یعنی شریکائی را برای خدای تعالی قائل باشیم به عنوان مثال غذا و مکانها و اشیاء... را مستقل از پروردگار مؤثر بدانیم.

آیات ۵۶ الی ۵۷ سوره بقره:

وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ
الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿۵۶﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُم مِّن بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿۵۷﴾

ترجمه آیات ۵۶ الی ۵۷ سوره بقره:

«درخواست دیدن خدا»

و زمانی که گفتید: ای موسی! ما هرگز به تو ایمان نخواهیم آورد تا آنکه خدا
را علنی ببینیم. پس آن صاعقه شما را گرفت، در حالی که شما نگاه
می کردید. (۵۶)

سپس ما شما را بعد از مردنتان زنده تان کردیم، شاید شما تشکر کنید. (۵۷)

تدبر ما:

مؤمنین باید برای علم و تقوا ارزش قائل باشند و اولیاء خدا را از روی علم و
تقوایشان بشناسند و هیچ گاه توقع انجام کارهای عجیب و غریب از اولیاء خدا
نداشته باشند چرا که در این صورت مورد غضب خدای تعالی قرار خواهند گرفت.
مؤمنین نباید توقع داشته باشند که همه چیز را با حواس ظاهری شان درک کنند
چرا که بعضی مسائل مخصوصا ملکوت عالم قابل رؤیت و لمس و درک با حواس
پنجگانه نیستند و باید بدانند کوتاه فکرترین و نفهم ترین انسانها آن کسی است که
همه چیز را محدود به همین چیزهائی که با حواس پنجگانه قابل درکند بدانند.

آیه ۵۸ سوره بقره:

وَ ظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَ السَّلْوَى كُلُوا مِنْ
طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَ مَا ظَلَمُونَا وَ لَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿۵۸﴾

ترجمه آیه ۵۸ سوره بقره:

«مأثده آسمانی»

و ابر را فرمان دادیم تا (در میان آفتاب سوزان) بر شما سایه بیندازد و بر شما منّ و سلوی را نازل نمودیم (و گفتیم: از روزیهای پاکى که به شما داده‌ایم، بخورید. آنها به ما ظلم نکردند، بلکه به خودشان ظلم می‌نمودند. (۵۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند که خدای تعالی بسیار مهربان و بخشنده و نیز بسیار قدرتمند است و لذا برای او هیچ کاری سخت نیست و هیچ کاری برای او زحمت ندارد. خدای تعالی آن مهربان قدرتمندی است که هر گاه هر اراده‌ای بکند سریع انجام می‌شود و خدای مهربان برای راحتی و ایمن آوردن انسانها نعمت فراوانی آفریده پس هر کس نافرمانی این چنین خدایی را بکند فقط و فقط به خودش ظلم کرده و کوچکترین ضرری به خدای تعالی نمی‌رسد.

مؤمنین باید بدانند علت کراهت خواب در بین الطلوعین یعنی پس از نماز صبح تا قبل از طلوع آفتاب آن است که در این وقت ترنجبین و مرغ بریان برای بنی اسرائیل نازل می‌شد و هر کدام از آنها که در این ساعت خواب بودند سهمیه

آنان نازل نمی‌شد وقتی از خواب بیدار می‌شدند ناچار محتاج دیگران بودند و دست تکدی و گدائی به سوی دیگران دراز می‌کردند لذا از آن به بعد، خواب در این محدوده زمانی مکروه شد^(۱).

۱ - قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَنْزِلُ الْمَنُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ الْفَجْرِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ فَمَنْ نَامَ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ لَمْ يَنْزِلْ نَصِيبُهُ فَلِذَلِكَ يُكْرَهُ النَّوْمُ فِي هَذَا الْوَقْتِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ (بحار الأنوار جلد: ۱۳ صفحه: ۱۶۷).

آیات ۵۹ الی ۶۰ سوره بقره:

وَ إِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَ ادْخُلُوا
الْبَابَ سُجَّدًا وَ قُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَ سَنَزِيدُ
الْمُحْسِنِينَ ﴿۵۹﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا
عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿۶۰﴾.

ترجمه آیات ۵۹ الی ۶۰ سوره بقره:

«توبه بنی اسرائیل»

و زمانی که گفتیم: داخل این قریه شوید و از خوردنیهای آن هر چه
می‌خواهید بدون زحمت بخورید و از در معبد سجده‌کنان وارد شوید و بگوئید:
«حطه»^(۱) تا ما برای شما گناهانتان را ببخشیم و به نیکوکاران محبت بیشتری
خواهیم نمود. (۵۹)

ولی افراد ظالم این کلام را به غیر جمله‌ای که به آنها گفته شده بود تبدیل
کردند، پس بر ظالمین عذابی از آسمان به خاطر اینکه اینها گناه می‌کردند، نازل
نمودیم. (۶۰)

تدبر ما:

مؤمنین باید بسیار با تقوا و نیکوکار باشند چرا که خدای مهربان برای نیکوکاران
ارزش و عظمت خاصی قائل است.

مؤمنین باید دقیقاً به اوامر خدای تعالی و اولیائش عمل نمایند و نباید حکم
خدای تعالی را مناسب با افکار و روحيات خویش عوض نمایند که در این صورت

۱ - خدایا از گناهان ما درگذر.

جزء ظالمین خواهند بود.

مؤمنین باید تلاش نمایند تا همیشه و در همه حال در حال رسیدن به خدای تعالی و در راه محبت و دوستی و خدمت گذاری اولیائش باشند و بدانند که اگر در این راه سختی و اذیت هائی را که می بینند تحمل نمایند و از راه شان که همان صراط مستقیم است دست نکشند خدای تعالی در عالم قیامت آنها را تحت حمایت خود قرار می دهد و به آنها درجات عالی‌ای عنایت می کند و این پاداش پایداری در مقابل سختی‌هایی است که در راه دوستی حضرت محمد ﷺ و آل او در دنیا کشیده‌اند، و در آن روز خداوند آنها را از تمامی سختی‌ها و عقبه‌هائی که به مردم می رسد حفظ می نماید و به آنها مقام شفاعت را عطا می کند و می فرماید: هر کسی را که می خواهید شفاعت نمایید و داخل بهشت شوید و در هر مقامی که دوست دارید ساکن شوید.

مؤمنین باید بدانند که مکان‌ها و زمان‌ها و همچنین شخصیت‌های مقدس دارای احترامات ویژه‌ای هستند که آنها باید در هنگام ورود بر این سه خیلی رعایت ادب و احترام نمایند زیرا عمل کردن به این نکته، نشانه داشتن ادب حضور و قلب سلیم آنها است.

آیه ۶۱ سوره بقره:

وَ إِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ
 مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ كُلُوا وَ اشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ
 اللّٰهِ وَ لَا تَعْتُوا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦١﴾

ترجمه آیه ۶۱ سوره بقره:

«چشمه‌های آب»

و زمانی که موسی برای قومش طلب آب می‌نمود، ما به او گفتیم که عصایت را به آن سنگ بزن. پس دوازده چشمه از آن سنگ بیرون آمد که قطعاً هر کدام از دوازده فرقه قومش دانستند از کجا باید آب بنوشند.

بخورید و بیاشامید از رزق خدا ولی در زمین فساد را توسعه ندهید. (۶۱)

تدبر ما:

مردم مسلمان باید از انجام هر کاری که باعث شکسته شدن قبح گناه در جامعه می‌شود به شدت پرهیزند.

مؤمنین باید بدانند نافرمانی‌های کوچک باعث انجام گناهان و نافرمانی‌های بزرگ می‌شوند.

آیه ۶۲ سوره بقره:

وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصِلَهَا قَالَ أَمْ تُسْتَبَدُّونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦٢﴾.

ترجمه آیه ۶۲ سوره بقره:

«تقاضای بنی اسرائیل»

و زمانی که گفتید: ای موسی، ما بر یک نوع غذا هرگز صبر نمی‌کنیم. از پروردگارت بخواه تا گیاهانی برای ما از آنچه در زمین می‌روید بیرون بیاورد، از قبیل: سبزیجات زمین و خیار زمین و سیر زمین و عدس و پیاز زمین. موسی گفت: آیا شما غذای پست‌تری را به جای غذای بهتر تبدیل می‌کنید؟ فرود آئید در شهر، زیرا در آن برای شما آنچه را که می‌خواستید خواهد بود.

«ذلت و عدم موفقیت»

و برای آنها ذلت و عدم موفقیت زده شده است و دوباره به غضبی از خدا مبتلا شدند. آن به خاطر این بود که آنها به آیات خدا کفر می‌ورزیدند و بدون حقی انبیاء را می‌کشتند. این به خاطر آن بود که معصیت می‌کردند و متجاوز بودند. (۶۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند با اینکه اتحاد، دوستی، صفا و صمیمیت رکن‌های بسیار مهمی در دین اسلام است اما تا هنگامی که انسان نفسش را تزکیه نکرده باشد نمی‌تواند اهل صفا و صمیمیت و یا اتحاد و دوستی باشد و همیشه به فکر منافع خویش است.

مؤمنین باید متوجه باشند که خدای تعالی بهترین غذاهای روحی را توسط اولیائش برای آنها فرستاده که همان قرآن و کلمات خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام است لذا آنها نباید با وجود این غذاهای پاک و طیب معنوی دنبال غذاهای کثیف و نجس باشند مانند گفته‌های متصوفه و فلاسفه و عرفاء و دیگر فرقه‌های منحرف.

مؤمنین باید بدانند کسانی که به دستورات پیامبران و امامان معصوم و اولیاء خدا علیهم‌السلام عمل نکنند و یا دستورات آنها را تغییر دهند و تحریف کنند همانند آن است که آن بزرگواران را به قتل رسانده باشند^(۱).

۱ - تفسیر جامع، جلد: ۱، صفحه: ۱۷۷.

آیه ۶۳ سوره بقره:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٣﴾.

ترجمه آیه ۶۳ سوره بقره:

«فایده ایمان»

قطعاً کسانی که ایمان آورده‌اند و کسانی که یهودی و یا نصرانی و یا صابئین^(۱) هستند، هر که از آنها به خدا و روز قیامت ایمان بیاورد و عمل صالح انجام دهد، اجرشان در نزد پروردگارش محفوظ است. نه خوفی بر آنها است و نه آنها محزون می‌شوند. (۶۳)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند کسانی که دست از عقاید ناصحیح خود بر می‌دارند و اعتقادات خود را مطابق با صراط مستقیم تنظیم و تصحیح می‌نمایند اینها بالاخره جزء اولیاء خدا قرار خواهند گرفت و حزن و خوفی از هیچ چیز نخواهند داشت. مؤمنین باید بدانند نابخشودنی‌ترین گناهان، تکذیب خدای تعالی و اولیائش هست.

۱ - ستاره پرست.

آیات ۶۴ الی ۶۵ سوره بقره:

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَ رَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ
وَ اذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا
فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٥﴾

ترجمه آیات ۶۴ الی ۶۵ سوره بقره:

«کوه طور بالای سر بنی اسرائیل»

و زمانی که از شما عهد و میثاق گرفتیم و کوه طور را بالای سر شما بلند کردیم و گفتیم: با قدرت و قوت آنچه را که به شما داده‌ایم بگیرید^(۱) و متذکر آنچه در آن هست باشید، شاید شما تقوی پیشه کنید. (۶۴)

سپس بعد از آن شما روگردانید، که اگر فضل خدا و رحمت او بر شما نبود، شما از زیانکاران بودید. (۶۵)

تدبر ما:

مردم مسلمان باید بدانند اگر رحم و مهربانی خدای تعالی بر آنها نبود به واسطه کارهای بدشان تا به حال هلاک شده بودند لذا خدای تعالی چون مهربان است از اکثر تقصیرات ما می‌گذرد و ما را مورد عفو الهی خویش قرار می‌دهد. مؤمنین باید آیات الهی را برای عمل کردن به دستورات خدای تعالی قرائت نمایند نه فقط برای مطالعه کردن.

مؤمنین باید بدانند با اینکه برنامه خدای تعالی و اولیائش بر اساس مهربانی است اما گاهی در اثر نافرمانی‌های ما ممکن است تنبیه و تندی را پیشه کنند که البته همان هم در اثر محبت شان به ما است چون بعضی اوقات بعضی افراد تا تندی با

۱ - منظور تورات است.

آنها نشود هدایت پذیر نیستند.

مؤمنین باید خود را به گونه‌ای تربیت نمایند که عبادت هایشان از روی رغبت و اشتیاق معنوی باشد نه از روی اکراه و بی‌حالی.

مؤمنین باید بدانند که اگر از روی اخلاص به طرف اولیاء خدا بروند خدای تعالی آنها را از مهلکه‌ها نجات خواهد داد اما اگر پیرو هوای نفس شدند و به طرف خدا و اولیائش حرکت نکردند خدا آنها را به حال خود رها خواهد نمود.

آیات ۶۶ الی ۶۷ سوره بقره:

وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٦﴾ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَ مَا خَلَقَهَا وَ مَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾

ترجمه آیات ۶۶ الی ۶۷ سوره بقره:

«صید ماهی در روز شنبه»

و شما حتما می دانستید آنهایی که در روز شنبه از شما مردم از حدّ خود تجاوز کردند، ما به آنها گفتیم که به صورت بوزینه‌های مطرود درآید. (۶۶)
ما آن را برای مردم آن وقت و نسلهای بعد، عبرت و برای اهل تقوی، موعظه و پند قرار دادیم. (۶۷)

تدبر ما:

مؤمنین نباید در صدد مکر و حيله به خدای تعالی و اولیاءاش باشد چرا که مورد غضب الهی قرار خواهند گرفت.
مؤمنین باید بدانند که یکی از مسائلی که در سریع‌تر شدن پیشرفت روحی و کمالات معنوی به آنها کمک می‌کند پند گرفتن از جریانات اطرافشان مخصوصاً جریانات تاریخ و همچنین پند گرفتن از تجربه‌های دیگران است^(۱).
مؤمنین باید از کسانی که امر به معروف و نهی از منکر در آنها اثر ندارد فاصله بگیرند چرا که آنها به عذاب الهی بسیار نزدیکند و ممکن است این عذاب دامن گیر آنها نیز بشود.

۱- إنما العاقل من وعظته التجارب (غررالحکم صفحه: ۴۴ حکمت ۱۰۱۵۲).

آیات ۶۸ الی ۷۱ سوره بقره:

وَ إِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَ تَتَّخِذُنَا هُزُؤًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧١﴾.

ترجمه آیات ۶۸ الی ۷۱ سوره بقره:

«قصه گاو بنی اسرائیل»

و آن زمانی که موسی به قومش گفت: خدا به شما امر می‌فرماید که ماده گاوی را بکشید. گفتند: آیا ما را به مسخره می‌گیری؟! موسی گفت: پناه می‌برم به خدا از اینکه جزء نادانان باشم. (۶۸)

گفتند: از پروردگارت برای ما بخواه که ماهیت این ماده گاو را برای ما روشن کند.

موسی گفت: خدا می‌فرماید که آن گاو نه پیر از کار افتاده است و نه جوان کار نکرده است. بلکه بین اینها است، پس انجام بدهید آنچه را که امر می‌شوید. (۶۹)

گفتند: از پروردگارت برای ما بخواه که برایمان بیان کند رنگش چگونه است؟ موسی گفت: خدا می‌فرماید: این ماده گاو، گاو زرد یک رنگی است که

رنگش بیننده‌ها را مسرور می‌کند. (۷۰)

گفتند: از پروردگارت برای ما بخواه که ماهیت این گاو را برایمان کاملاً روشن کند. زیرا این ماده گاو برای ما مشتبه شده و ما انشاءالله هدایت خواهیم شد. (۷۱)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند که نادان‌ترین افراد کسی است که دیگران را مسخره کند.

مؤمنین باید سعی کنند همیشه مطیع امر دستورات خدای تعالی و اولیاء عزیزش باشند و هیچ وقت با طرح سؤال‌های بی‌فایده و حاشیه زدن‌های بی‌دلیل، اوامر الهی را بر خود سخت نکنند.

مؤمنین نباید اگر از حکمت کار خدای تعالی و یا اولیائش چیزی نفهمیدند، تهمت‌های ناروا به خدا و اولیائش بزنند چرا که بدترین گناه همین کار است، بنی‌اسرائیل کار بسیار زشت و نابخشودنی انجام دادند زمانی که از حکمت زنده شدن مرده توسط دم گاو چیزی نفهمیدند به حضرت موسی گفتند ما را مسخره می‌کنی و حال آنکه مسخره کردن صفت افراد کاهل و جاهل است.

مؤمنین باید بدانند تا زمانی که در صراط مستقیم باشند و محبت اولیاء خدا در دل داشته باشند خدای تعالی هم به پاس این کارشان حتی در دنیا هم ثروت و مکنت فراوان به آنها عطا می‌کند تا زندگی خوب و راحتی داشته باشند البته آنها نباید حریص و زیاده‌طلب باشند وگرنه به سرنوشت بنی‌اسرائیل و صید ماهی در روز شنبه گرفتار خواهند شد.

مؤمنین باید بسیار مواظب رفتار و کردار و برخوردهایشان در مقابل اولیاء خدا

باشند چرا که میزان معرفت و محبت شان نسبت به اولیاء خدا از رفتار و کردار و اطاعت پذیریشان فهمیده می شود.

مؤمنین باید مواظب لحن کلام خویش در مقابل خدا و اولیائش باشند که با گفتن بعضی کلمات ادب را زیر پا نگذارند مثلاً بنی اسرائیل می توانستند خطاب به حضرت موسی به جای قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبِّكَ جمله قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّنَا بگویند^(۱) که به اصطلاح فارسی خودمان بنشین و بفرما هر دو یک معنا دارند اما به کار بردن کلمه بفرما نشانه ادب است.

---

۱ - تفسیر نور.

آیات ۷۲ الی ۷۶ سوره بقره:

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٣﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٥﴾ أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٦﴾.

ترجمه آیات ۷۲ الی ۷۶ سوره بقره:

«قساوت بنی اسرائیل»

گفتند: حالا حرف صحیح و کامل را آوردی. پس آن گاو ماده را ذبح کردند و حال آنکه نمی خواستند این کار را بکنند. (۷۲)

و زمانی که یکی را کشتید، سپس درباره آن به نزاع پرداختید (و یکدیگر را متهم کردید) و خدا خارج می کند آنچه را که کتمان می نمودید. (۷۳)

پس ما گفتیم: بعضی از اجزاء گاو را به آن مقتول بزنید این چنین خدا مرده ها را زنده می کند و نشانه های خودش را به شما نشان می دهد. شاید شما عقلمندان را به کار بیندازید. (۷۴) سپس دل های شما پس از این واقعه سخت شد و دلها مانند

سنگ یا از سنگها سخت تر گردید زیرا سنگها گاهی می شکافد و از آن نهرها جاری می شود و بعضی از آنها منشق می گردد و از آن آب بیرون می آید و بعضی از آن سنگها از خوف خدا به زیر می افتند و خدا از آنچه می کنید غافل نیست. (۷۵) آیا طمع دارید اینکه به شما ایمان بیاورند و حال آنکه قطعاً جمعی از آنها کلام خدا را می شنوند، سپس آن را بعد از آنکه تعقل کرده اند، تحریف می کنند و حال آنکه آنها می دانند. (۷۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند داشتن محبت صفت بسیار حمیده روحی است و تمام پیشرفت های کلان به میزان محبت آنان بستگی دارد اما در عین حال باید این محبت را کنترل کنند تا در صراط مستقیم باشد.

مؤمنین باید بدانند که راه خدا و دین خدا آسان ترین و راحت ترین راهها است و خدای تعالی به وسیله اولیائش آسان ترین راه و رویه برای آنها فرستاده اما آنها نباید دین خدا را بر خود سخت بگیرند زیرا همانگونه که خدا دوست دارد واجبات و قوانین مهمش جدی گرفته شود و به آنها عمل گردد همچنین دوست دارد که آنچه را مرخص کرده و آزاد گذاشته است مردم در مورد آن آزاد باشند^(۱).

مؤمنین باید توجه داشته باشند اگر ایمانشان را قوی نکنند و جهلشان را از بین نبرند تقاص و جریمه بی ایمانی و جهالتشان را در همین دنیا پرداخت خواهند کرد. مؤمنین باید بدانند که بی ادبی و لجبازی در مقابل بزرگان دین باعث قساوت قلوب می شود.

۱ - در تفسیر عیاشی از حضرت رضا علیه السلام نقل شده که فرمودند: اگر بنی اسرائیل گاوی را ذبح می کردند کافی بود ولی سخت گرفتند خدا هم به آنها سخت گرفت.

مؤمنین باید بدانند اولیاء خدا هر مقدار به خدای تعالی نزدیکتر می‌شوند خوف و خشیت شان بیشتر می‌شود. و هر مقدار از لقاء پروردگار بیشتر لذت می‌برند ترس از اینکه مبادا روزی این لذت مناجات از آنها گرفته شود بیشتر می‌گردد^(۱).

مؤمنین باید همه تلاششان را بکنند تا در بین مردم به عنوان یک شخص بد و گناهکار و یا سوء سابقه‌دار شناخته نشوند چرا که به این چنین شخصی هیچ کس اعتماد ندارد و در زمان ظهور موفور السرور امام عصر علیه السلام احتمال اینکه آن امام عزیز از چنین اشخاصی در اداره امور استفاده نکند زیاد است.

مؤمنین باید زیرک باشند و به کسانی که گناه کار و ظالم‌اند هیچ اعتمادی نداشته باشند چرا که در حقیقت هم هیچ اعتمادی به آنها نیست و هیچ کس از شر چنین اشخاصی در امان نبوده است.

مؤمنین باید بدانند اگر در صراط مستقیم باشند و محبت اولیاء خدا را در دل پیورانند خدای تعالی آنها را در دنیا ثروتمند قرار می‌دهد.

مؤمنین باید بدانند که اگر اعتقادشان را درست نکنند و برای بعضی چیزها و مسائل، ارزش بی‌دلیل قائل شوند خدای تعالی و اولیانش طوری برنامه‌ریزی می‌کنند که آنها به خاطر ماندن در راه خدا و اولیاء خدا، آن چیز را به دست خود از بین ببرند همانند قوم بنی‌اسرائیل که بدون هیچ دلیلی برای گاو عظمت خاصی قائل بودند و به همین جهت خدای تعالی به وسیله حضرت موسی به آنها دستور ذبح گاو را برای شناسائی قاتل صادر نمود.

مؤمنین باید بدانند که اگر رذائل روحی داشته باشند بزرگترین معجزات الهی هم در آنها کمترین اثری نمی‌کند.

۱ - توضیح آیات جلد: ۱ صفحه: ۳۷۲ تفسیر آیه ۷۴ سوره بقره.

آیات ۷۷ الی ۸۰ سوره بقره:

وَ إِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِغَضَمِهِمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا
 أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا
 تَعْقِلُونَ ﴿۷۷﴾ أَوْ لَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَ مَا
 يُعْلِنُونَ ﴿۷۸﴾ وَ مِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيٍّ وَ إِنَّهُمْ إِلَّا
 يَظُنُّونَ ﴿۷۹﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا
 مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَ وَيْلٌ لَهُمْ
 مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴿۸۰﴾.

ترجمه آیات ۷۷ الی ۸۰ سوره بقره:

«دورویی بنی اسرائیل»

و وقتی مؤمنین را می‌بینند، می‌گویند: ایمان آورده‌ایم. ولی وقتی با
 یکدیگر خلوت می‌کنند، می‌گویند: چرا مطالبی را که خدا (در خصوص اسلام و
 تأیید آن) برای شما باز کرده به مسلمانان می‌گوئید؟ آیا می‌خواهید آنها در
 پیشگاه پروردگارتان علیه شما استدلال کنند؟ آیا عقلتان را به کار
 نمی‌اندازید؟ (۷۷)

آیا اینها نمی‌دانند که قطعاً خدا آنچه را پنهان و آشکار می‌کند،
 می‌داند؟ (۷۸)

و جمعی از اینها بی‌سوادانی هستند که کتاب خدا را جز خیالات و
 توهمات نمی‌دانند. اینها جز به گمانهای خود به چیز دیگری دل نبسته‌اند. (۷۹)

پس وای بر کسانی که نوشته‌ای را با دست خود می‌نویسند بعد می‌گویند

این نوشته از جانب خدا است، برای آنکه آن را به قیمت کمی بفروشند. پس باز هم وای بر آنها از آنچه به دست خود نوشته‌اند و باز هم وای بر آنها از آنچه کسب می‌کنند. (۸۰)

تدبر ما:

مؤمنین نباید مطالب علمی و معنوی را تخیلات بپندارند چرا که بی‌سوادترین مردم کسانی هستند که مطالب علمی و معنوی را افسانه و خیالات می‌دانند. مؤمنین باید مطابق با صراط مستقیم همان مطالبی را که خدا و اولیانش به نام دین برای ما گفته‌اند را همان‌ها را به نام دین به مردم معرفی کنند. مؤمنین نباید تبلیغ دین خدا را وسیله کسب و کار و معاش خود قرار دهند و باید بدانند بدترین کسب‌ها آن کسبی است که گفتار ناصحیح را به نام دین به خورد مردم بدهند و بخواهند از این طریق کاسبی کنند!

آیات ۸۱ الی ۸۳ سوره بقره:

وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿۸۱﴾ بَلَى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۸۲﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۸۳﴾.

ترجمه آیات ۸۱ الی ۸۳ سوره بقره:

«رد گفتار ناصحیح بنی اسرائیل»

و می‌گویند: هرگز آتش جهنم به ما جز چند روزی بیشتر نخواهد رسید.
بگو: آیا شما از نزد خدا در این خصوص عهدی گرفته‌اید و خدا هرگز عهدش را تخلف نمی‌کند یا آنچه را که نمی‌دانید به خدا نسبت می‌دهید؟ (۸۱)
بله، کسانی که گناه کنند و خطاهایشان بر آنها احاطه کند، آنها همراه آتش هستند و در آن برای همیشه مخلدند. (۸۲)
و کسانی که ایمان بیاورند و عمل صالح کنند، آنها اهل بهشت‌اند و در آن برای همیشه مخلد خواهند بود. (۸۳)

تدبر ما:

مؤمنین کسانی هستند که هیچ وقت حرف بی‌دلیل و بی‌حساب نمی‌زنند.
مؤمنین باید بدانند خلف وعده از هیچ انسانی به جز افراد ضعیف و ناتوان سر نمی‌زند.
مؤمنین باید بدانند بدترین و زشت‌ترین اخلاق رذیله که ممکن است انسان را از

همه کمالات باز بدارد عهد شکنی است^(۱).

مؤمنین باید بدانند بعضی افراد هستند که هیچ گاه بخشیده نمی شوند و در دنیا و آخرت معذب خواهند بود؛ اوّل مشرکین و دوم کسانی که ولایت خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام را قبول نمی کنند، به غیر از این دو گروه بقیه افراد هر چند گناه کار باشند امکان بخشش و نجات آنها بسیار زیاد است، اما به شرط این که از گناهان خویش توبه کنند.

مؤمنین باید بدانند که دو مساله برای رفتن به بهشت بسیار مؤثر است؛ اول ایمان به حقیقت ها و اعتقاد صحیح داشتن و دوم انجام اعمال صالح^(۲).

۱- توضیح آیات جلد: ۱ صفحه: ۳۸۸ تفسیر آیه ۸۰ سوره بقره.

۲- توضیح آیات جلد: ۱ صفحه: ۳۹۰ تفسیر آیه ۸۲ سوره بقره.

آیات ۸۴ الی ۸۷ سوره بقره:

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَ أَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٨٤﴾ وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَ لَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَ أَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٥﴾ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَ تُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَ إِنْ يَأْتُواكُمْ أُسَارَىٰ فَفَادُوهُمْ وَ هُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفْتُونٌ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَ تَكْفُرُونَ بِبَعْضِ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَ مَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٦﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَ لَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٧﴾.

ترجمه آیات ۸۴ الی ۸۷ سوره بقره:

«عهد و میثاق از بنی اسرائیل»

و زمانی که از بنی اسرائیل عهد و میثاق گرفتیم که جز خدا را عبادت نکنید و به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمها و بیچارگان نیکی کنید و با مردم خوب و نیکو حرف بزنید و نماز بخوانید و زکات بدهید، سپس جز عده کمی از شما روگردانید و حال آنکه شما همه تان از حقیقت اعراض می کردید. (۸۴)

و زمانی که از شما پیمان گرفتیم که خون یکدیگر را نریزید و یکدیگر را از

شهرهایتان بیرون نکنید، سپس شما به این پیمان اقرار کردید و شاهد آن بودید. (۸۵)

سپس همین شما، آنهایی هستید که یکدیگر را می‌کشید و جمعی از خودتان را از شهرهایشان بیرون می‌کنید و علیه آنها به گناه و دشمنی کمک می‌کنید و اگر آنها را به عنوان اسیر برایتان بیاورند، از آنها برای آزادیشان فدیة می‌خواهید و حال آنکه بیرون کردن آنها از شهرشان برای شما حرام بوده. آیا شما به بعضی از مطالب کتاب ایمان دارید و به بعضی دیگر کافرید؟! آیا جزای کسی که از شما آن کارها را بکند، چیزی جز خواری و پستی در زندگی دنیا هست؟! و اینان در روز قیامت به سخت‌ترین عذاب تحویل داده می‌شوند و خدا از آنچه می‌کنید، غافل نیست. (۸۶)

این مردم آنهایی هستند که زندگی دنیا را در مقابل آخرت خریده‌اند و به هیچ وجه در عذابشان تخفیف داده نمی‌شود و آنها یاری نمی‌گردند. (۸۷)

تدبر ما:

مشخصات اولیاء خدا:

اول: هر چه می‌گویند مصالح و مفسده‌های آن را می‌شناسند.

دوم: تا جائی که ممکن است منافع شخصی خود را منظور نمی‌کنند.

سوم: فرمان آنها تحت برنامه صحیح و منظم است.

چهارم: قاطع هستند.

پنجم: در علم و تقوی برتر از دیگران هستند.

اینها همه صفاتی است که خداوند حکیم به اولیاء خویش عطا نموده است.

مؤمنین کسانی هستند که شکورند بنابراین چون پدر و مادرشان سالیان متمادی

غم خوار آنها بوده‌اند و با زحمت زیادی آنها را تربیت نموده و بزرگ کرده‌اند لذا همیشه قدر دان زحمات طاقت فرسای پدر و مادرشان هستند.

مؤمنین کسانی هستند که با اقوام و خویشان شان که در صراط مستقیم هستند الفت و اتحاد دارند.

مؤمنین همیشه به یتیمان نیکی و محبت می‌نمایند.

مؤمنین نباید نسبت به هم نوعان خویش بی‌تفاوت باشند و باید نسبت به مساکین و ضعفاء مهربان باشند و به آنها در حد وسع خویش کمک‌های مادی و معنوی بنمایند.

مؤمنین باید سعی کنند همیشه باعث خوشحالی و مسرور نمودن دیگران باشند نه آنکه باعث ناراحتی و اندوه دیگران شوند، از این رو باید زبانشان را بسیار کنترل نمایند و با مردم خوب و نیکو سخن بگویند^(۱).

یکی از بدترین کارهایی که طاغوت‌های هر زمان نسبت به مردم ضعیف انجام می‌دادند تبعید و آواره نمودن مردم از شهر و دیار خود بوده است^(۲).

---

۱ - همه مردم از فاسق فاجر گرفته تا مؤمن و صالح.
۲ - توضیح آیات جلد: ۱ صفحه: ۴۰۶ تفسیر آیه ۸۴ سوره بقره.

آیه ۸۸ سوره بقره:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَ قَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَ آتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَ أَيْدِنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَ فَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٨﴾.

ترجمه آیه ۸۸ سوره بقره:

«لجاجت بنی اسرائیل»

و ما به موسی کتاب دادیم و پشت سر او پیامبران را فرستادیم و به عیسی بن مریم دلائل و بیناتی عنایت کردیم و او را به وسیله روح القدس کمک نمودیم، آیا باید نسبت به آنچه پیامبری برای شما می آورد و با هوای نفسستان مخالفت دارد، تکبر کنید؟! آن وقت یک دسته از شما پیامبران را تکذیب می کنید و دسته دیگر پیامبران را می کشید. (۸۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید قردان نعمت ولایت باشند و بدانند که خدای تعالی به وسیله ائمه اطهار علیهم السلام، انبیاء و ملائکه را راهنمایی می کرده است. مؤمنین باید بدانند یکی از زشت ترین و بدترین صفت رذیله صفت تکذیب دیگران و نسبت دروغگوئی دادن به آنها است حال اگر طرف مقابل از انبیاء یا اولیاء باشد خیلی بدتر است.

آیات ۸۹ الی ۹۰ سوره بقره:

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٩﴾ وَ لَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٩٠﴾.

ترجمه آیات ۸۹ الی ۹۰ سوره بقره:

«لعنت خدا بر بنی اسرائیل»

و می‌گویند: دل‌های ما در غلاف و در پرده است. بلکه خدا آنها را به خاطر کفرشان لعنت می‌کند، پس کمی هستند که ایمان داشته باشند. (۸۹)
و زمانی که از جانب خدا کتابی برای آنها فرستاده می‌شود، با اینکه آن کتاب تصدیق‌کننده آن چیزی است که نزد آنها هست و آنها قبل از این به خود وعده پیروزی بر کفار را می‌دادند، با این همه وقتی آنچه را که می‌شناختند نزد آنها آمد و به آنها داده شد، به آن کفر ورزیدند. پس لعنت خدا بر کافرین باد. (۹۰)

تدبر ما:

مؤمنین نباید از رحمت خدای مهربان مأیوس شوند و یا رحمت الهی را محدود بدانند چرا که کسانی که این اعتقاد را داشته باشند در زمره کفار هستند^(۱).
مؤمنین هیچ گاه نباید به علم و دانشی که کسب کرده‌اند مغرور گردند و باید بدانند هر چه و هر که هم باشند در مقابل خدای تعالی و اولیائش فقیر و ناچیز

۱ - یَبْنَیْ اِذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ یُوسُفَ وَ اَخِيهِ وَ لَا تَأْتِسُوا مِنْ رُّوحِ اللّٰهِ اِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رُّوحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكٰفِرُونَ (سوره یوسف آیه ۸۷).

هستند^(۱).

مؤمنین باید بدانند کسانی که به علم و دانش ناچیز خود مغرور می‌شوند مشمول لعنت خدای تعالی می‌گردند.

ملعون‌ترین انسان‌ها کسانی هستند که اول از خدای تعالی درخواست هادی و هدایت گر داشته باشند و وقتی خدای تعالی ولی‌ای از اولیائش را به طرف آنها می‌فرستد قدرش را ندانند و او را آزار و اذیت کنند همانند بنی اسرائیل که دائما دعا می‌کردند و ظهور حضرت محمد ﷺ را از خدای تعالی می‌خواستند اما وقتی دعای آنها مستجاب شد و حضرت رسول به رسالت مبعوث شد بنای آزار و اذیت ایشان را گذاشتند.

۱ - يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (سوره فاطر آیه ۱۵).

آیه ۹۱ سوره بقره:

بِسْمِ اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَعِيًّا أَنْ يُنَزَّلَ اللَّهُ
مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَ
لِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩١﴾

ترجمه آیه ۹۱ سوره بقره:

«مجازات کفار»

آنان به قیمت بدی خود را فروختند، اینکه به آنچه خدا نازل کرده است،
تجاوزکارانه کافر شدند و اینکه خدا با فضلش بر هر که از بندگانش بخواهد،
آیات خود را نازل می‌کند و به همین جهت کافران به غضبی بعد از غضبی گرفتار
شدند و برای کفار مجازات ذلیل‌کننده‌ای خواهد بود. (۹۱)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند هر کاری که غضب الهی را در پیش داشته باشد آن کار
بدترین کارها است.
مؤمنین باید بدانند به دست آوردن دنیا تا زمانی خوب و پسندیده است که به
معنویات و آخرت شان لطمه‌ای وارد نکند.

آیه ۹۲ سوره بقره:

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَ يَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۹۲﴾.

ترجمه آیه ۹۲ سوره بقره:

«قرآن حق است»

و زمانی که به این کافران گفته می‌شود که ایمان بیاورید به آنچه خدا نازل فرموده می‌گویند: ما ایمان داریم به آنچه که قبلاً بر ما نازل شده. ولی آنها کافرند به آنچه که بعد از آن نازل گردیده و حال آنکه این حق است، تصدیق‌کننده آن کتابی است که با آنها است. بگو: پس چرا قبل از این، پیامبران خدا را کشتید، اگر شما ایمان دارید؟ (۹۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید همیشه انعطاف پذیر باشند و هیچ گاه فکر نکنند تمام علوم همان است که آنها یاد گرفته‌اند و بقیه مسائل را به مسخره بگیرند.

آیات ۹۳ الی ۹۴ سوره بقره:

و لَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ
ظَالِمُونَ ﴿٩٣﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا
آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاَسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ
بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٤﴾.

ترجمه آیات ۹۳ الی ۹۴ سوره بقره:

«پرستیدن گوساله»

و قطعاً موسی با بیّنات و معجزات نزد شما آمد، سپس شما گوساله را بعد
از او (برای پرستش) گرفتید و حال آنکه شما ظالم بودید. (۹۳)
و وقتی که ما از شما پیمان گرفتیم و کوه طور را بالای سر شما قرار دادیم (و
گفتیم: با قوت و قدرت آنچه را که به شما داده‌ایم بگیرید و بشنوید، گفتند:
شنیدیم ولی عصیان کردیم. در دل‌های آنها در اثر کفرشان محبت گوساله قرار
گرفته. بگو: ایمانتان چه بد دستوری به شما داده اگر مؤمنید. (۹۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید وقتی با افراد غیر متعهد مواجه می‌شوند برای محکم‌کاری از آنها
تعهد یا سند و وثیقه‌ای بگیرند چون در غیر این صورت آنها به خاطر تعهدشکنی
موجب دردسر برای مؤمنین می‌شوند.

مؤمنین باید بدانند در عین اینکه احترام پدر و مادر بر آنها لازم است اما باید
مواظب باشند عقاید و رویه‌های غلط و اشتباه پدر و مادر هایشان در آنها تاثیر گذار
نباشد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند خدای تعالی در قبال فرستادن انبیاء و اولیاء از آنان توقعاتی خواهد داشت و در صورت عمل نکردن به آن توقعات، خدای تعالی آنها در زمره جهال و ظالمین قرار می‌دهد.

مؤمنین باید مواظب باشند که شیطان و شیطان سیرتان همیشه از نقاط ضعف آنها در جهت منحرف کردنشان استفاده خواهند کرد لذا باید هیچ نقطه ضعفی از خود به جای نگذارند.

مؤمنین باید بدانند فاصله گرفتن و دور شدن از اولیاء و راهنمایان الهی سبب جهل و گمراهی آنان خواهد شد.

مؤمنین باید بدانند کسانی که ظاهر بین باشند زمینه انحراف در آنها بیشتر از بقیه خواهد بود.

مؤمنین باید بدانند که صفات رذیله مانع قبول کردن حقیقت‌ها از طرف آنها می‌شود به طوری که اگر یقین به حقیقت‌ها داشته باشند باز انکار می‌کنند همانند بنی‌اسرائیل چون محبت گوساله در قلوبشان نفوذ کرده بود با اینکه یقین داشتند و می‌دانستند حضرت موسی و اوامرش حق هستند اما نمی‌توانستند قبول کنند.

آیات ۹۵ الی ۹۷ سوره بقره:

قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٥﴾ وَ لَنْ يَتَمَنَّوَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيهِمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٩٦﴾ وَ لَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَ مِنْ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ وَ مَا هُوَ بِمُزَحِّزِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَ اللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾.

ترجمه آیات ۹۵ الی ۹۷ سوره بقره:

«تمنای مرگ»

بگو: اگر تنها برای شما نزد خدا خانه آخرت هست و مردم دیگر از آن بهره‌ای ندارند، پس آرزوی مرگ کنید اگر راست می‌گوئید. (۹۵)

ولی هرگز آرزوی مرگ نمی‌کنند به خاطر آنچه که پیش فرستاده‌اند و خدا به اعمال ظالمین دانا است. (۹۶)

و آنها را از همه مردم و حتی از کسانی که مشرکند بر زندگی دنیا حریص‌تر می‌یابی. هر یک از آنها دوست دارد اگر ممکن باشد هزار سال عمر کند و حال آنکه این عمر طولانی از عذاب الهی او را ننگه نمی‌دارد و خدا به آنچه می‌کنند بینا است. (۹۷)

تدبر ما:

مؤمنین کسانی هستند که آخرت شان آبادتر از دنیایشان است.
مؤمنین باید بدانند که اولیاء خدا به خاطر اینکه آخرتشان آبادتر از دنیایشان

است همیشه و در همه حال از خدای تعالی تمنای مرگ دارند^(۱).

مؤمنین نباید خود را جزء جهال قرار دهند و نباید خیال کنند که آنها بهترین خلق خدا هستند زیرا در این صورت هلاک خواهند شد^(۲) و باید بدانند بهترین انسانها نزد خدا با تقواترین آنها است.^(۳)

مؤمنین باید بدانند صداقت و راستگویی از روی خلوص و پاکی دل کمک بسیار بزرگی در تزکیه و پاکی روحشان دارد.

مؤمنین باید از جریانات تاریخ عبرت بگیرند و برای اولیاء خدا و بزرگان دین، تعیین تکلیف نکنند همانند قوم یهود که به پیامبر اکرم ﷺ می گفتند اگر ملکی که بر تو نازل می شود میکائیل بود ما به تو ایمان می آوردیم ولی حالا که جبرئیل است ما به تو ایمان نمی آوریم چون از جبرئیل بدمان می آید.

مؤمنین نباید خواستار این باشند تا به هر قیمتی که شده در دنیا باشند و زندگی کنند بلکه باید بدانند مرگ با عزت بهتر از زندگی با ذلت است.

۱ - قال امیر المؤمنین علیه السلام وَاللَّهِ لَا بَأْسَ بِأَبِي طَالِبٍ آتَسُّ بِالْمَوْتِ مِنَ الطُّفْلِ بِتَدْيِ أُمِّهِ (بحار الأنوار جلد: ۲۸ صفحه: ۲۳۳).

۲ - فی حدیث طویل... حَتَّى قَالَ فِي نَفْسِهِ مَا أَرَى أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ خُلُقًا أَعْلَمَ مِنِّي فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيَّ جِبْرَائِيلَ يَا جِبْرَائِيلُ أَدْرِكُ عَبْدِي مُوسَى قَبْلَ أَنْ يَهْلِكَ... (بحار الأنوار جلد: ۱۳ صفحه: ۲۸۶).

۳ - إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (سوره حجرات آیه ۱۳).

آیات ۹۸ الی ۹۹ سوره بقره:

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا
 لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٨﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَ
 مَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٩﴾.

ترجمه آیات ۹۸ الی ۹۹ سوره بقره:

«دشمنی با جبرئیل»

بگو: کسی که دشمن جبرئیل باشد، جبرئیل قطعاً به اذن خدا قرآن را بر قلب
 تو نازل کرده. این قرآن تصدیق‌کننده آن چیزی است که قبل از آن آمده و قرآن
 هدایت و بشارت است برای مؤمنین. (۹۸)
 کسی که دشمن خدا و ملائکه‌اش و رسولانش و جبرئیل و میکائیل باشد،
 پس قطعاً خدا هم دشمن کافران است. (۹۹)

تدبر ما:

مؤمنین باید اعمال و افکارشان را اصلاح نمایند و بی‌جهت فقط به خاطر هوای
 نفس، با فرستاده‌ها و نمایندگان خدای تعالی مخالفت و دشمنی نکنند همانند
 منافقین و منحرفین از اهل بیت عصمت علیهم‌السلام که به خاطر اینکه جبرئیل بارها بر
 پیامبر اکرم نازل شده بود و امامت علی بن ابی طالب علیه‌السلام را تأیید کرده بود و یا در
 جنگ‌ها به کمک امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه‌السلام می‌رفت از جبرئیل بدشان
 می‌آمد حال آنکه جبرئیل کاری نمی‌کرد و پیغامی نمی‌آورد مگر از طرف خدای
 تعالی.

مؤمنین باید بدانند دشمنی کردن بی‌جا با فرستادگان و اولیاء خدا باعث

می‌شود که از هدایت و الطاف الهی محروم گردند و مورد غضب پروردگار واقع شوند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند بلاها و مصائبی که بر سر آنها فرود می‌آید همه حاصل اعمال خود آنها است و نباید بیهوده بلاها و ابتلائاتشان را به خدای تعالی و یا فرستادگانش نسبت دهند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که چهار ملک از ملائکه دیگر به خدای تعالی مقرب‌ترند، آنها عبارتند از: جبرائیل، میکائیل، اسرافیل و عزرائیل که از میان اینها جبرئیل از همه برتر و مقرب‌تر است لذا باید برای همه آنها مخصوصاً جبرئیل احترام خاصی قائل باشند و آنها را عباد مکرم خدای تعالی بدانند.

آیات ۱۰۰ الی ۱۰۲ سوره بقره:

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا
 الْفَاسِقُونَ ﴿١٠٠﴾ أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا
 يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ
 فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَانَهُمْ لَا
 يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

ترجمه آیات ۱۰۰ الی ۱۰۲ سوره بقره:

«نزول آیات»

قطعاً ما نازل کردیم بر تو نشانه‌های واضح و آیات صریحی را که به آنها کافر
 نمی‌شود، مگر فاسقین. (۱۰۰)

آیا این چنین نیست که آنها وقتی پیمانی می‌بندند، جمعی از آنها
 پیمان شکنی می‌کنند؟ بلکه اکثر آنها ایمان نمی‌آورند. (۱۰۱)

و وقتی که فرستاده‌ای از جانب خدا نزد آنها می‌رود، با آنکه آنچه آنها از کتب
 آسمانی و اعتقاد به انبیاء دارند، این فرستاده آن را تصدیق می‌کند، جمعی که به
 آنها کتاب داده شده، کتاب خدا را ندیده می‌گیرند و پشت سر می‌اندازند، مثل
 آنکه آنها هیچ نمی‌دانند. (۱۰۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند کسانی که بی‌جهت و به خاطر هوای نفس، اولیاء خدا را رد
 می‌کنند و مانع گرویدن مردم به آنها می‌شوند پست‌ترین و بدبخت‌ترین انسانها
 هستند چرا که در اثر این کارشان انحرافات در راه خدا و صراط مستقیم به وجود

می آید که تا قیام قیامت گنااهش به حساب آنها نوشته خواهد شد.
مؤمنین باید بدانند گناه و معصیت، انسان را فاسق نموده و از خدا دور می کند و
عامل نپذیرفتن حق در انسان می شود.
مؤمنین باید سعی کنند همیشه یاور مظلوم باشند و نگذارند ظالم، مظلوم را
تضعیف کند.
مؤمنین باید بدانند عالمی که به علمش عمل نکند در ردیف نادانها و جهال
قرار دارد.
مؤمنین باید بدانند پیمان شکنی یک صفت بسیار زشت و دور از مقام انسانیت
است حتی اگر با کفار عهدی بسته باشند باید سر عهدشان بایستند و عهدشکنی
نکنند.

آیات ۱۰۳ الی ۱۰۴ سوره بقره:

وَ اتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَ مَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَ
 لَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ وَ مَا أُنزِلَ عَلَىٰ الْمَلَائِكَةِ
 بِبَابِلَ هَارُوتَ وَ مَارُوتَ وَ مَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ
 فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ وَ مَا هُمْ
 بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنْفَعُهُمْ وَ
 لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَ لَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ
 أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾ وَ لَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ
 عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّو كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٤﴾.

ترجمه آیات ۱۰۳ الی ۱۰۴ سوره بقره:

«حضرت سلیمان علیه السلام و سحر و جادو»

و پیروی کردند از آنچه شیاطین در زمان سلطنت سلیمان می خواندند و
 سلیمان کافر نشد ولی شیاطین کافر شدند. به مردم سحر و آنچه در بابل بر دو
 ملک به نام هاروت و ماروت نازل شده بود تعلیم می دادند و آنها به هیچ کس
 چیزی یاد نمی دادند، مگر آنکه به مردم، اول می گفتند: جز این نیست که ما
 وسیله امتحانیم (و کوشش کنید) کافر نشوید. ولی آنها از آن دو فرشته مطالبی را
 یاد می گرفتند تا بتوانند بین مرد و زنش جدائی بیندازند ولی آنها به هیچ وجه به
 وسیله آن نمی توانستند به کسی ضرر برسانند مگر به اذن خدا و بلکه آنها چیزی
 را یاد می گرفتند که به خودشان ضرر می رساند و نفعی به آنها نمی رساند و به
 طور قطع می دانستند کسی که این گونه متاع را بخرد، در آخرت بهره ای نخواهد

داشت و چقدر بد بود آنچه خود را به آن فروختند اگر می دانستند. (۱۰۳)

و اگر آنها ایمان می آوردند و تقوی پیشه می کردند، اجر و مزدی که برای آنها

نزد خدا بود بهتر بود، اگر آنها می دانستند. (۱۰۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند بدترین انسانها کسی است که مردم از شر او در امان نباشند.

مؤمنین باید بدانند کسانی که مابین زن و شوهرها اختلاف و جدائی می اندازند

مورد غضب خدای تعالی خواهند بود.

مؤمنین باید بدانند بهترین و بالاترین نعمت خدای تعالی فهم و درک و علم

است که به هر کس که دوستش دارد عنایت می کند.

مؤمنین نباید آن قدر ایمان شان ضعیف باشد که کمالات و فضائل اولیاء خدا را

شعبده و سحر و جادو بدانند.

مؤمنین باید بسیار مواظب کلامشان باشند و به مردم به خصوص اولیاء خدا و

فرستادگان الهی تهمت و افتراء نزنند همانند بعضی که صحبت های ناروایی را به

هاروت و ماروت که از فرستادگان و ملائکه الهی بودند نسبت می دادند که انبیاء علیهم السلام

آنها را از این صحبت ها منع می نمودند و به خدا پناه می بردند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند کسانی که از خدای تعالی و اولیائش دور شوند

ناچار به شیاطین و خرافات روی خواهند آورد.

مؤمنین باید از سحر و ساحر دوری کنند چرا که عاقبت سحر، گناه و تجاوز به

حقوق دیگران است^(۱) و ساحر هیچ گاه رنگ سعادت را نخواهد دید و رستگار

۱ - تفسیر کوثر، جلد ۱، صفحه: ۳۰.

نخواهد شد^(۱).

مؤمنین باید بدانند منحرفین برای خوب جلوه دادن خود و راهشان و توجیه کارهایشان همیشه ترفندشان این بوده که خوبان عالم را به خود نسبت می‌داده‌اند همانند ساحران که حضرت سلیمان را ساحر می‌دانستند و یا در زمان خودمان صوفیه که امام اول شیعیان و تعداد زیادی از امام زادگان معظم علیهم‌السلام و بعضی از بزرگان را به خود می‌چسبانند تا بدین صورت خودشان را حق جلوه دهند و حال آنکه حضرت سلیمان ساحر نبود بلکه مخالف سحر بود و امام اول ما امیرالمؤمنین و دیگر امام زادگان معظم علیهم‌السلام نستجیر بالله صوفی نبودند و حتی از متصوفه تبری جسته‌اند.

مؤمنین باید بدانند که اگر خدای تعالی اراده کند ملائکه می‌توانند در بین آنها همانند بشر متجسم بشوند به گونه‌ای که هیچ کس نفهمد آن‌ها فرشته هستند و به شکل بشر متجسم شده‌اند، در قرآن کریم به نمونه‌های زیادی از این قبیل اشاره شده، از جمله همین هاروت و ماروت و ملائکه‌ای که خدمت حضرت ابراهیم و یا ملائکه‌ای که خدمت حضرت لوط و یا ملکی که خدمت حضرت مریم و... آمدند می‌توان اشاره کرد به طوری که این‌ها همه جزء انبیاء و یا اولیاء بودند اما ملائکه‌ای که به شکل بشر ظاهر شده بودند را در ابتدا نشناختند.

۱- وَ لَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَيْثُ أَتَى (سوره طه آیه ۶۹)، لَا يُفْلِحُ السَّاجِرُونَ (سوره یونس آیه ۷۷).

آیات ۱۰۵ الی ۱۰۹ سوره بقره:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَ قُولُوا انظُرْنَا وَ اسْمَعُوا وَ
 لِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٥﴾ مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَ
 لَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ اللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ
 مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٦﴾ مَا تَنْسَخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ تَنْسِيهَا
 تَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٧﴾
 أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِ
 اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَ لَا نَصِيرٍ ﴿١٠٨﴾ أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا
 سَأَلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَ مَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ
 السَّبِيلِ ﴿١٠٩﴾.

ترجمه آیات ۱۰۵ الی ۱۰۹ سوره بقره:

«اعمال و نیات منافقین»

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، نگوئید «راعنا»^(۱) بلکه بگوئید «انظرننا»^(۲) و
 بشنوید و از برای کافرین عذاب دردناکی خواهد بود. (۱۰۵)

کفار از اهل کتاب و مشرکین دوست ندارند که بر شما خیری از طرف
 پروردگارتان نازل شود.

ولی خدا رحمت و مهربانیش را مختص کسی که می‌خواهد قرار می‌دهد و
 خدا صاحب فضل عظیمی است. (۱۰۶)

۱ - یعنی رعایت ما را بکنید.

۲ - یعنی مراقب ما باش و ما را هم منظور فرما.

ما نشانه و یا آیه‌ای را از بین نمی‌بریم یا آن را به دست فراموشی نمی‌سپاریم، مگر آنکه بهتر از آن یا مثل آن را می‌آوریم. آیا نمی‌دانی که خدا بر هر چیزی قادر است؟ (۱۰۷)

آیا نمی‌دانی که مُلک آسمانها و زمین مال خدا است و برای شما غیر از خدا ولی و یاور نیست؟ (۱۰۸) آیا می‌خواهید شما همان سؤالی را که قبلاً از موسی شده از پیغمبرتان پرسید؟ و کسی که ایمان را به کفر تبدیل کند، قطعاً از راه راست گمراه شده است. (۱۰۹)

تدبر ما:

مؤمنین باید از عمل به هر کاری و یا از گفتن هر کلامی که باعث سوء استفاده دشمنان می‌شود مخصوصاً در امورات دینی جداً پرهیزند.

مؤمنین باید برای مریبان و بزرگان دین خویش بسیار عظمت و احترام قائل باشند و نگذارند هر کسی از راه رسید به وسیله سخنان و یا اعمال شان به آنها توهین و جسارت کنند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که آیه ۱۰۴ سوره مبارکه بقره اولین آیه‌ای است در قرآن که خدای تعالی آنها را مورد خطاب خویش قرار داده و فرموده «یا ایها الذین ءامنوا» یعنی: ای کسانی که ایمان آورده‌اید و مؤمن هستید.

مؤمنین باید از خدای تعالی یاد بگیرند و وقتی کسی و یا جمعی را از چیزی منع می‌کنند چیز معادل و یا بهتر از آن به آنها معرفی نمایند همانند خدای تعالی که می‌فرماید «راعنا» نگوئید بلکه «انظرنا» بگوئید.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که دشمنان دین در کمین هستند که به هر نحوی شده به آنها و راهشان لطمه بزنند و حتی ممکن است در گفتار آنها سوژه‌ای به دست

بیاورند و برای سوء استفاده به کار ببرند لذا خیلی باید مواظب حرکات و سکانات و گفتار خویش باشند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند یکی از صفات رذیله بسیار زشت دشمنی کردن بی جا نسبت به افراد پاک و صالح است^(۱).

مؤمنین باید توجه داشته باشند از آیه ۱۰۶ می توان برابری و جانشینی امیرالمؤمنین علی علیه السلام را اثبات کرد که خداوند پیغمبرش را از دار دنیا نمی برد مگر اینکه همانند او را برای ما بگذارد البته آنها همه از یک نور هستند^(۲) به جز این که حضرت محمد صلی الله علیه و آله پیغمبر است و مابقی ائمه جانشینان او می باشند و مقام رسالت بالاتر از امامت است اما چون مدت عمر مبارک و شریف پیامبر اکرم مجال و فرصت اینکه بخواهد تمامی احکام و قوانین اسلام را برای امت باز کنند و توضیح و تفسیر کنند نداد لذا بسیاری از احکام به صورت کلی و اجمالی مانده بود که علی بن ابیطالب و فرزندان معصومش آن حکمها و قوانین را برای بشریت باز کردند و توضیح فرمودند شاید از این جهت بتوانیم بگوییم برای ما شرایط هدایت بیشتری از زمان پیامبر صلی الله علیه و آله فراهم است^(۳) زیرا ایشان عمر شریف شان مجال اینکه همه قوانین را باز کنند نداد اما فرزندان معصومش این کار را انجام دادند و البته همه علوم را از خود رسول اکرم تعلیم گرفته بودند که همان علوم الهی را برای بشریت باز نمودند.^(۴)

۱ - برگرفته از توضیح آیات جلد: ۱ صفحه: ۴۶۶.

۲ - فَقَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي تَالِبٍ لَمَّا تَعَجَّبُوا مِنْ قُدْرَةِ اللَّهِ أَنَا مُحَمَّدٌ وَ مُحَمَّدٌ أَنَا وَقَالَ مُحَمَّدٌ يَا قَوْمُ لِمَ تَعَجَّبُوا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ أَنَا عَلِيٌّ وَ عَلِيٌّ أَنَا وَ كُلُّنَا وَاحِدٌ مِنْ نُورٍ وَاحِدٍ وَ رُوْحَنَا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ أَوْلُنَا مُحَمَّدٌ وَ أَوْسَطُنَا مُحَمَّدٌ وَ آخِرُنَا مُحَمَّدٌ وَ كُلُّنَا مُحَمَّدٌ (بحار الأنوار جلد: ۲۶ صفحه: ۱۶).

۳ - البحار جلد: ۲ صفحه: ۱۳۸ - البرهان جلد: ۱ صفحه: ۱۴۰ و قال المجلسي «ره»: لعل الخيرية باعتبار أن الإمام المتأخر أصلح لأهل عصره من المتقدم و إن كانا متساويين في الكمال كما يدل عليه قوله: مثله.

۴ - سألت أبا عبد الله عليه السلام عن قول الله عز و جل: ما ننسخ من آية أو ننسها نأت بخير منها أو مثلها، فقال:....

مؤمنین باید بدانند که پرسیدن سؤالات بی جا و مسخره آمیز از بزرگان دین کمال بی ادبی را می‌رساند^(۱).

مؤمنین همیشه باید زیرک باشند و در هنگام پرسیدن سؤالاتشان شأن عالم مقابل را در نظر بگیرند و صحبت و یا سؤالات بی مورد که فقط باعث گرفته شدن وقت آن عالم می‌شود طرح نکنند و بدین وسیله به آن عالم توهین نکنند.

مؤمنین باید بدانند ادب سؤال پرسیدن این است که:

اول: خوب سؤال بپرسند^(۲).

دوم: قبل از پرسیدن سؤال با خود بیاندیشند و سؤالاتشان را تنظیم کنند.

سوم: سؤالاتشان را مفید و مختصر، بلیغ و فصیح بپرسند.

چهارم: سؤالاتشان را برای چیز یاد گرفتن بپرسند و در هنگام طرح سؤال هیچ گونه کبر و غرور نداشته باشند.

پنجم: سؤالاتشان را با تواضع و خشوع بپرسند.

ششم: باید برای فهمیدن، سؤال بپرسند نه برای اینکه بخواهند خودنمایی کنند و به اصطلاح به واسطه پرسیدن سؤال بخواهند علم خود را به رخ آن عالم و یا دیگران بکشند^(۳).

هفتم: وقتی جواب خود را گرفتند از پاسخ دهنده تشکر و قدردانی نمایند^(۴).

⇒ قال: ما نسخ من آية أو نساها نأت بخير منها مثلها، يقول: ما نمت من امام أو نساها ذكره نأت بخير منه من صلبه مثله (تفسير العياشي جلد: ۱ صفحه: ۵۶).

۱ - برگرفته از توضیح آیات جلد: ۱ صفحه: ۴۷۹.

۲ - قال رسول الله ﷺ حَسَنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ (بحار الأنوار جلد: ۱ صفحه: ۲۲۴).

۳ - سَلْ تَفْقَهَا وَ لَا تَسْأَلْ تَعْتَبَا (اصول کافی جلد: ۶ صفحه: ۳۸۱).

۴ - برگرفته از توضیح آیات جلد: ۱ صفحه: ۴۸۰.

آیات ۱۱۰ الی ۱۱۱ سوره بقره:

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا
مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ
اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١١٠﴾ وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا
الزَّكَاةَ وَ مَا تَقَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١١﴾.

ترجمه آیات ۱۱۰ الی ۱۱۱ سوره بقره:

«حسادت اهل کتاب»

جمع زیادی از اهل کتاب از حسدی که از نزد خود دارند، مایلند شما را از
اسلام و ایمانتان به کفر برگردانند، بعد از آنکه حق برای آنها کاملاً روشن شده.
پس آنها را عفو کنید و از آنها بگذرید، تا خدا فرمان خود را صادر کند. قطعاً خدا
بر همه چیز توانا است. (۱۱۰)

و نماز بخوانید و زکات بدهید و آنچه از خوبی برای خود جلو بفرستید، در
نزد خدا آن را می‌باید. خدا به آنچه می‌کنید بینا است. (۱۱۱)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند حسادت صفت بسیار زشت و خطرناکی است و خطر این
صفت قبل از اینکه متوجه دیگران شود دامن‌گیر خودشان خواهد شد پس چه زیبا
است که هر چه سریع‌تر نفس و روح خود را از این صفت بسیار خطرناک پاک کنند.
مؤمنین باید بدانند عفو و بخشش یک صفت بسیار خوب انسانی است و تا
آنجا که دیگران را جسور نکند باید این صفت را سرلوحه زندگی خویش قرار دهند.

مؤمنین باید تا می‌توانند برای آخرت خود اعمال صالحه و باقیات الصالحات آماده نمایند و بدانند اثری که باقیات الصالحات برای آنها در عالم بعد دارد بسیار بزرگ است.

مؤمنین باید هم در صدد خودسازی باشند و هم در صدد ساختن جامعه‌ای آباد و در صراط مستقیم.

آیات ۱۱۲ الی ۱۱۳ سوره بقره:

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ
 قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۱۲﴾ بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَ
 هُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
 يَحْزَنُونَ ﴿۱۱۳﴾.

ترجمه آیات ۱۱۲ الی ۱۱۳ سوره بقره:

«بهشت و یهود و نصاری»

و می‌گویند: جز یهود و نصاری کس دیگری هرگز به بهشت نخواهد رفت.
 این آرزوی آنها است. بگو: برای این ادعا دلیلتان را بیاورید اگر راست
 می‌گوئید. (۱۱۲)

بله کسی که از همه جهت تسلیم خدا بوده و او نیکوکار باشد، پس برای او
 در نزد پروردگارش اجرش محفوظ است و آنها نه ترسی دارند و نه آنها محزون
 می‌گردند. (۱۱۳)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند بهشت از آن کسانی است که به حقیقت‌ها ایمان آورده و
 خود را جزء اولیاء خدا نموده باشند که چنین اشخاصی نه خوفی دارند و نه حزنی.
 مؤمنین باید بدانند برای اینکه مسأله‌ای را جزء اعتقاداتشان قرار دهند باید
 دلیل و بیّنه داشته باشند و توجه داشته باشند تمام مسائل اعتقادی باید بر اساس
 دلیل و منطق باشد و سر خود نمی‌توان موضوعی را جزء اعتقادات خود قرار دهند
 لذا در دین مبین ما تقلید در اعتقادات جایز نیست و هر کسی باید خودش تحقیق

کند و مسائل اعتقادی خویش را به دست بیاورد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که بهشت خدای تعالی در انحصار دین خاصی نیست و نبوده بلکه در هر زمانی هر کس از دین زمان خود و یا بهتر بگوییم از ولی زمان خود تبعیت داشته اهل بهشت خواهد بود.

مؤمنین باید بدانند در اثر ایمان به خدای تعالی آنچه آرامشی به آنها دست می‌دهد که از هر گونه خوف و حزنی بیمه خواهند شد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که خدای تعالی بسیار شکور است و اجر کسی را ضایع نمی‌کند.

مؤمنین باید بدانند تسلیم امر خدای تعالی و فرستادگانش بودن و انجام اعمال صالحه راه و روشی است که در دنیا آنها را جزء اولیاء خدا و در آخرت به بهشت خواهد برد.

مؤمنین باید از این آیات یاد بگیرند هر کس هر ادعائی کرد از او قبول نکنند تا اینکه دلیل و مدرکی برای ادعایشان بیاورند.

آیه ۱۱۴ سوره بقره:

وَ قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَ قَالَتِ النَّصَارَى
لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَ هُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا
يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَا كَانُوا فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿۱۱۴﴾.

ترجمه آیه ۱۱۴ سوره بقره:

«مطروود کردن یکدیگر»

یهودها می‌گویند: که مذهب نصاری بر پایه‌ای استوار نیست و نصرانیها
می‌گویند: که دین یهود بر اساسی استوار نمی‌باشد و حال آنکه آنها کتاب را
می‌خوانند. این سخنان مثل کلمات کسانی است که چیزی نمی‌دانند ولی خدا
روز قیامت بین آنها درباره آنچه اختلاف کرده‌اند، حکم می‌کند. (۱۱۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند که پیامبران الهی و کتب آنها همه امتداد
یکدیگر است و هر کدام علاوه بر آنکه دین قبلی را تأیید می‌کند دستورات جدید و
تکمیل کننده‌ای را برای پیروان خویش دارد مثلاً دین اسلام و کتاب شریف قرآن
تکمیل کننده و تأیید کننده ادیان ماقبل است و هیچ گاه ادیان ماقبل خود را نفی
نکرده مگر دین هائی که تحریف شده و ساخته و پرداخته دست بشر بوده و ربطی
به خدای تعالی نداشته باشد.

مؤمنین باید بدانند فقط کسانی بر حق هستند که خدا از آنها راضی باشد وگرنه
هر کسی با هر ایده و عقیده‌ای ممکن است خودش را بر حق بداند.

مؤمنین هیچ گاه نباید با تعصبات بی جا صحبت کنند بلکه همیشه باید به کتاب خدا و کلمات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام رجوع نمایند و طبق آن عمل نمایند تا دچار تعصب و خود بزرگ بینی نشوند و باید بدانند کسانی که در راه خدا و در صراط مستقیم دین باشند هیچ گاه با یکدیگر اختلاف پیدا نمی کنند و علت اختلافات ما بین افراد این است که یکی از آن طرفین و یا هر دو طرف از صراط مستقیم خارج شده اند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند سرچشمه و علت وجود تعصب بی جا در افراد، جهل و نادانی است لذا می بینیم افرادی که تنگ نظر هستند در افکار باطل خود تعصب بیشتری دارند.

مؤمنین باید بدانند کتابهای آسمانی همه برای هدایت بشر و اتحاد و دوستی بین آنها نازل شده است لذا باید سعی نمایند اول کتاب آسمانی خویش یعنی قرآن را بی استفاده نگذارند چرا که در آیات و روایات آمده که قرآن در روز قیامت به خدای تعالی از افرادی که او را بی استفاده گذاشته اند شکایت می کند^(۱). و دوم باید قرائت قرآن آن ها همراه با تدبر و فهمیدن مطالب باشد نه قرائت بدون توجه، زیرا علت اختلافاتی که یهود و نصاری با هم داشتند این بود که هر کدام از آن دو فرقه یا کتاب آسمانی خویش را مطالعه نکرده بودند و یا اگر مطالعه کرده بودند سطحی و با مسامحه مطالعه کرده بودند لذا آن اختلافات را با هم داشتند به همین جهت پیامبر معظم ما حضرت محمد صلی الله علیه و آله به آنها فرمود: اگر هر کدام از شما به کتاب آسمانی خود که در اختیار دارید عمل می نمودید این اختلاف در بین شما نبود.

مؤمنین باید سعی کنند در صراط مستقیم بمانند و گفتار و رفتار منحرفین، آنان

را از راه و رویه شان دلسرد نکند و بدانند در روز قیامت این خدای تعالی است که بین افراد حکم می‌کند و تعیین می‌کند که چه کسانی بر حق و چه کسانی بر باطل بوده‌اند.

مؤمنین باید به سرعت تکبر و عُجب را از روح خود تزکیه و پاک نمایند و هر وقت متوجه شدند طرف مقابل شان بر حق است در مقابل او تواضع نمایند و بدانند که این رویه بزرگان و خوبان عالم بوده است.

آیه ۱۱۵ سوره بقره:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٥﴾.

ترجمه آیه ۱۱۵ سوره بقره:

«مانع از ذکر خدا می شوند»

و چه کسی ظالم تر از آن کسی است که مانع ذکر نام خدا در مساجد می شود و کوشش می کند که مسجدها را خراب کند. این افراد حق ندارند داخل مسجد شوند، مگر با ترس. برای آنها در دنیا ذلت و خواری بوده و در آخرت برای آنها عذاب بزرگی خواهد بود. (۱۱۵)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند زشت ترین و ناپسندترین کارها آن کاری است که مردم را از یاد خدای تعالی باز بدارد خدای تعالی چنین افرادی را ظالم ترین افراد معرفی نموده است.

مؤمنین باید بدانند کسانی که با حيله و مکر یا طعنه مردم را از رفتن به سوی مساجد^(۱) و یا رفتن به طرف بزرگان دین باز می دارند و یا از کارهای خیر و خودسازی و پاکی منع می کنند و یا به خاطر غرائض و رذائل روحی چهره و شخصیت علماء و بزرگان دین را تخریب می کنند اینها در آخرت گرفتار بزرگ ترین

۱ - البته هر جا و مکانی که در آنجا مؤمنین جمع می شوند و یاد خدا می کنند همچون حسینیه ها و امثال آن مورد احترام و مقدس است.

عذاب خدا می‌گردند.

مؤمنین باید آن قدر با یکدیگر اتحاد و الفت و محبت داشته باشند که اگر روزی دشمنان اسلام خواستند در بین آنها نفوذ کنند و خرابکاریهایی انجام دهند موفق نشوند و یا لاقلاً با ترس و واهمه وارد آنها بشوند نه این که آن قدر بینشان اختلاف باشد و نسبت به یکدیگر بدبین باشند که دشمنان بتوانند به راحتی بینشان نفوذ کنند و محل‌های عبادت و بزرگان دین آنها و حتی شخصیت برادران دینی آنان را به سهولت تخریب کنند.

آیه ۱۱۶ سوره بقره:

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَجَهَّ اللَّهُ إِلَيْهِ وَإِنَّ اللَّهَ وَسِعُ
عَلِيمٌ ﴿۱۱۶﴾.

ترجمه آیه ۱۱۶ سوره بقره:

«به هر طرف که رو کنید همان طرف خدا است»

و مشرق و مغرب مال خدا است. به هر طرف رو کنید، خدا همان جا است.

قطعاً خدا به همه جا احاطه دارد و خدا دانا است. (۱۱۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند مشرق و مغرب زمین مال خداست لذا نمازهای مستحبی را
به هر طرف که به جای آورند صحیح است و اشکالی ندارد^(۱).

مؤمنین باید توجه داشته باشند تمام مشرق و مغرب زمین از آن خدای تعالی
است و اینکه آنها به طرف کعبه مقدسه نماز می خوانند این به جهت عبودیت و
بندگی آنها است و خدا امر فرموده که برای وحدت و حکمت‌هایی از این قبیل
همه به سوی کعبه نماز بخوانند وگرنه یاد و عبادت خدا که مختص کعبه نیست،
همان طور که شاعر می گوید: «کعبه خود سنگ نشانی است که ره گم نشود». بنابراین
خدای تعالی در کعبه باشد نیست بلکه باید بدانند خدای تعالی مکان خاصی ندارد
و بلکه تمامی مکان‌ها متعلق به خدای تعالی است.

۱ - قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ فِي التَّطَوُّعِ خَاصَّةً (وسائل الشيعة جلد: ۴ صفحه: ۳۳۳).

آیات ۱۱۷ الی ۱۱۸ سوره بقره:

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَمْ يَكُنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْءٌ
لَهُ قَانُونٌ ﴿١١٧﴾ بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا
يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٨﴾.

ترجمه آیات ۱۱۷ الی ۱۱۸ سوره بقره:

«خدا از داشتن فرزند منزّه است»

و می‌گویند: خدا فرزندی برای خود انتخاب کرده است. سبحان الله، خدا پاک و منزّه است، بلکه آنچه در آسمانها و زمین است، مال او است. همه در برابر او کوچکی می‌کنند. (۱۱۷)

او هستی‌بخش آسمانها و زمین است و وقتی که دستوری می‌دهد که چیزی وجود داشته باشد، فقط می‌گوید وجود داشته باش، پس آن چیز فوراً خواهد بود. (۱۱۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید معتقد باشند که خدای تعالی نستجیر بالله از چیزی تولید نشده و همچنین چیزی از ذات او تولید نمی‌شود بلکه او علم و قدرت مطلق است و اراده می‌کند و هر گاه اراده کند که چیزی باشد همان لحظه آن چیز وجود می‌یابد.^(۱)

۱ - فارادة الله الفعل لا غير ذلك يقول له كن فيكون بلا لفظ و لا نطق و لا همّة و لا تفكّر (اصول کافی، جلد: ۱ صفحه: ۱۰۹).

آیات ۱۱۹ الی ۱۲۰ سوره بقره:

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٩﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١٢٠﴾.

ترجمه آیات ۱۱۹ الی ۱۲۰ سوره بقره:

«چرا خدا با ما حرف نمی زند؟»

و کسانی که نمی دانند می گویند: خدا چرا با ما حرف نمی زند یا چرا آیه ای بر خودمان نازل نمی شود؟ قبل از اینها هم کسانی بودند که مثل این حرفها را می زدند. دلهای آنها با یکدیگر شباهت دارد و قطعاً ما آیات خود را برای کسانی که یقین دارند، بیان کرده ایم. (۱۱۹)

ما تو را به حق، بشارت دهنده و ترساننده فرستاده ایم و از تو درباره جهنمیان سؤال نمی شود. (۱۲۰)

تدبر ما:

مؤمنین باید خود را به گونه ای تربیت نمایند که توقعات بی جا از ائمه و انبیاء و حتی اولیاء خدا نداشته باشند و بدانند عمل نمودن به اوامر آنها راهی است به سوی سعادت ابدی لذا نباید به خاطر رد کردن اوامر آن بزرگواران متمسک به بهانه جویی و انتظارات دور از عقل بشوند.

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی با همه مخلوقاتش سخن می گوید^(۱) اما

۱ - وَ مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ

فقط کسانی که اهل یقین و پاکی روح هستند سخنان خدا را می‌شنوند مابقی مردم یا سخنان خدای تعالی را نمی‌شنوند و یا اگر می‌شنوند نمی‌شناسند و درک نمی‌کنند که این سخنان خدای تعالی است.

مؤمنین باید بدانند اگر می‌خواهند کسی را تربیت کنند یکی از اصول تربیت این است که پرورده خود را هم تشویق کنند و هم او را بیم دهند یعنی هم او را به خاطر نقاط مثبتش تشویق کنند و هم از نقاط منفی‌اش بترسانند و بیم بدهند که اگر این تعادل رعایت نشود به خوبی نمی‌توانند کسی را تربیت نمایند.

مؤمنین باید بدانند در هر حال مردم را به طرف خوبیها دعوت کنند و آنها را از بدی‌ها منع نمایند و توجه داشته باشند آنها مأمور به وظیفه‌اند نه مأمور به نتیجه و خدای تعالی نتیجه کار را از آنها نمی‌خواهد بلکه انجام وظیفه را از آنها می‌خواهد.

⇒ حکیم (سوره شوری، آیه: ۵۱).

آیات ۱۲۱ الی ۱۲۲ سوره بقره:

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢١﴾ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٢٢﴾.

ترجمه آیات ۱۲۱ الی ۱۲۲ سوره بقره:

«هدایت خوب از طرف خداست»

هیچ وقت یهود و نصاری از تو راضی نمی‌شوند، مگر آنکه تو از دین و ملت آنها پیروی کنی. به آنها بگو: هدایت خوب، آن هدایتی است که خدا بکند و اگر بعد از آنکه این همه علم و دانش به تو رسیده است از هوای نفس آنها پیروی کنی، برای تو از طرف خدا سرپرست و یآوری نخواهد بود. (۱۲۱)

به کسانی که کتاب داده شده، آنها آن را دقیق و درست می‌خوانند، آنها به آن ایمان می‌آورند و کسی که به آن کتابها کافر شود، پس آنها همان خسارت دیدگانند. (۱۲۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند کسانی که اهل هوای نفس هستند هیچ گاه نفعی برای آنها نخواهند داشت و برای آنها ارزش و قیمتی قائل نخواهند شد مگر اینکه از صراط مستقیم خارج بشوند و مطابق با نفسانیت آنها زندگی کنند پس اگر راه و دینشان برایشان مهم است باید از همان اول قاطعانه راه خود را از راه آنها جدا کنند.

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی می‌فرماید: اگر شما پس از علم و آگاهی دوباره از کسانی که اهل هوای نفس هستند پیروی کنید، نصرت و یاری‌ام را از شما بر می‌دارم. پس باید توجه داشت خدای تعالی از شخص عالم و کسی که دانش کسب کرده نسبت به دیگران توقع بیشتری دارد لذا نباید با اهل هوای نفس دوستی و معاشرت نمایند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند از لحظه‌ای که شروع به تزکیه نفس و پاک‌سازی روح می‌کنند و به خدای تعالی و اولیائش ایمان حقیقی می‌آورند مورد لطف و مهربانی خاص خدای تعالی قرار می‌گیرند و خدای تعالی به خاطر ایمانی که آورده‌اند در بسیاری از موارد آنها را یاری می‌کند اما اگر بعد از هدایت الهی و آن همه لطفی که از ناحیه خدای مهربان به آنها رسیده و می‌رسد باز محبت گناه کاران را در دل پیروانند و بخواهند با آنها دوستی و معاشرت نمایند خدای تعالی هم لطف و مهربانی‌اش را از آنها خواهد برداشت.

مؤمنین باید متوجه باشند که هدایت حقیقی آن هدایتی است که از ناحیه خدای تعالی باشد لذا در راه تزکیه نفس فقط باید از کلمات خدای تعالی و همچنین کلمات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام یا نهایتاً از مطالب هر کسی که منبع گفتار و نوشتارش این دو است استفاده نمایند زیرا در غیر این صورت خواسته یا ناخواسته گمراه خواهند شد و باید بدانند در طول تاریخ و همین زمان، مدعیان دروغین و اقطاب منحرفه و کسانی که متکی بر افکار منحرفند بسیار زیادند و متأسفانه همه آنها بر سر راه خدا کمین کرده‌اند و روندگان به سوی خدا را از راه خدا منحرف می‌کنند و به اسم اینکه آنها را به طرف خدای تعالی سوق می‌دهند به طرف خودشان و راه‌های باطل می‌کشانند.

مؤمنین باید بدانند مردم اهل هوای نفس اگر باعث گرفتاری و بدبختی آنها نشوند هیچ خیری هم برای آنها ندارند لذا هیچ گاه نباید به خاطر نفسانیت چنین افرادی و راضی نگه داشتن آنها از خود، امر خدا را زیر پای بگذارند که در این صورت جزء خسارت دیدگان خواهند بود.

مؤمنین باید قرآن را برای تدبیر نمودن در آن و همچنین عمل نمودن به دستوراتش و عبرت گرفتن از قصص و حکایاتش مورد مطالعه قرار دهند و نباید جزء کسانی باشند که قرآن را حفظ می کنند و یا با صوت های آن چنانی آن را تلاوت می نمایند اما هرگز به بطون و حقایق آن کاری ندارند و فقط برای خودنمایی آن کارها را می کنند و بدانند که دسته اول مورد لطف خدا خواهند بود و دسته دوم به جزء خسارت هیچ چیزی از تلاوت قرآن عائدشان نخواهد شد^(۱).

مؤمنین باید بدانند قرآن کتاب صامت خدای تعالی است و ائمه اطهار علیهم السلام کتاب ناطق خداوند هستند^(۲).

۱ - و قال جعفر بن محمد علیه السلام فی قوله تعالی الذین آتیناهم الکتاب یتلونه حق تلاوته قال یرتلون آیاته و یتفقهون فیه و یعملون بأحكامه و یرجون وعده و یخافون وعیده و یعتبرون بقصصه و یأتمرون بأوامره و یتناهون عن نواهیة ما هو و الله حفظ آیاته و درس حروفه و تلاوة سورة و درس أعشاره و أخماسه حفظوا حروفه و أضعوا حدوده و إنما تدبر آیاته و العمل بأحكام (إرشادالقلوب، جلد: ۱، صفحه: ۷۸، الباب التاسع عشر فی قراءة القرآن المجید).

۲ - عن أبي وُلَادٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الذِّينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ یتلونه حق تلاوته أولئك یؤمنون به قال هم الأئمة علیهم السلام (اصول کافی، جلد: ۱ صفحه: ۲۱۵).

آیات ۱۲۳ الی ۱۲۴ سوره بقره:

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ
عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٢٣﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا
يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٤﴾.

ترجمه آیات ۱۲۳ الی ۱۲۴ سوره بقره:

«تذکر نعمت به بنی اسرائیل»

ای بنی اسرائیل، به یاد بیاورید نعمتهائی را که من به شما داده‌ام و قطعاً من
شما را بر جهانیان برتری داده‌ام. (۱۲۳)
و بهره‌یزید از روزی که کسی از کسی چیزی را دفع نمی‌کند و کسی در مقابل
کسی برای مجازات قبول نمی‌شود و شفاعت کسی از کسی فائده‌ای ندارد و آنها
یاری نمی‌شوند. (۱۲۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید قدر نعمتهای الهی را بدانند و با اعمال بد کفران نعمت نکنند و
بدانند که خدای تعالی وقتی کسی را مورد لطف خویش قرار می‌دهد از او انتظار
دارد که او هم قدر بداند و خودش را اهل جهنم نکند.

مؤمنین باید بدانند در روز قیامت هر کسی جزای اعمال خوب و بد خویش را
خواهد دید، در آنجا به هیچ وجه به کسی ظلم نخواهد شد و هیچ کس را به جای
دیگری محاکمه و مؤاخذه نخواهند کرد و شفاعت کسانی که مستقل از خدای تعالی
باشند برای کسی مفید نخواهد بود، در این جا منظور ائمه اطهار علیهم‌السلام نیستند، زیرا
آنها از ناحیه خدای تعالی اجازه شفاعت دارند و هر کسی را که بخواهند شفاعت

می‌کنند و شفاعت آنها بسیار مفید است و اگر شفاعت آنها نباشد اکثر قریب به اتفاق مردم اهل عذاب خواهند بود. البته ناگفته نماند که ائمه اطهار علیهم‌السلام هم برای شفاعت کردنشان شرط و شروطی دارند و این گونه نیست که بدون دلیل و برنامه کسی را شفاعت نمایند چرا که شفاعت آنها در واقع همان شفاعت خدای تعالی است.

آیه ۱۲۵ سوره بقره:

وَ إِذِ ابْتَلَىٰ اِبْرٰهِيْمَ رَبُّهُ بِكَلِمٰتٍ فَاَتَمَّهُنَّ قَالَ اِنِّيْ جَاعِلُكَ لِنٰسٍ اِمٰمًا قَالَوْا وَ مِنْ ذُرِّيَّتِيْ قَالَ لَا يَنْالُ عَهْدِيْ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۲۵﴾.

ترجمه آیه ۱۲۵ سوره بقره:

«آزمایش حضرت ابراهیم عليه السلام»

و زمانی که ابراهیم را پروردگارش با مسائل مختلف و کلماتی آزمایش کرد و او آن کلمات را به پایان رساند، خدا به او فرمود: من تو را برای مردم امام قرار دادم. ابراهیم عرض کرد: از ذریه و اولاد من هم امام قرار بده. خدا فرمود: عهد من به ظالمین نمی‌رسد. (۱۲۵)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند اگر نفس خود را از رذائل اخلاقی پاک و تطهیر نمودند و موفق شدند که به مقام عبودیت یا همان اولیاء اللہی برسند خدای تعالی آنها را برای مردم بالاحص اهل تقوی امام و مربی قرار می‌دهد.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی و اولیاء عزیزش به گناه کاران هیچ مسئولیتی نخواهند داد چرا که گناه کار به خودش ظلم می‌کند و چگونه ممکن است کسی که به خودش ظلم می‌کند به زیر دستانش ظلم نکند.

مؤمنین باید بدانند اگر در ابتلائات و امتحاناتی که برایشان پیش می‌آید استقامت نمایند و از صراط مستقیم خارج نشوند خدای تعالی هم در آخر کار اجر خوبی به آنها عنایت خواهد کرد.

مؤمنین باید بدانند امر امامت امر بسیار مهمی است و در دین خدا امام را خود

خدای تعالی انتخاب می نماید و مردم در امر امامت حق انتخاب ندارند و همچنین باید بدانند که امامت مقام بسیار بزرگ معنوی است که به هر کسی نمی رسد لذا برای کسب چنین مقامی باید زحمات بسیار زیادی در معنویات بکشند و بدانند به طور کلی اعتقاد شیعه بر این است که امام به کسی گفته می شود که دیگران را راهنمایی می کند و از شخصی که یک آدرس معمولی به ما می دهد گرفته تا وجود شریف معصومین علیهم السلام تعبیر امام می شود، اما باید توجه داشت که امامت بر سه قسم است:

اول: امامت خاص الخاص - که فقط شامل چهارده معصوم علیهم السلام می شود و مخصوص آنهاست.

دوم: امامت خاص - که شامل انبیاء و آن عده از علماء و فقهای است^(۱) که ائمه اطهار علیهم السلام مشخصات آنها را برای ما بازگو نموده اند و فرموده اند در نبود و غیاب ما به چنین کسانی رجوع نمائید^(۲).

سوم: امامت عام - که شامل هر کسی که به هر شکل انسان را راهنمایی کند می شود لذا ممکن است چنین امامانی مردم را به طرف گمراهی نیز دعوت نمایند^(۳).

بنابراین آن امامتی که خدا باید یقین کند همان امامت خاص الخاص چهارده معصوم علیهم السلام و رهبری انبیاء الهی است.

مؤمنین باید توجه داشته باشند وقتی خدای تعالی ما را امتحان می کند برای

۱ - عن رسول الله صلى الله عليه وآله قال علماء امتي كانبیاء بنی اسرائیل. مستدرک الوسائل ج ۱۷ ص ۳۲۰.
 ۲ - أحمد بن علی بن ابی طالب الطبرسی فی الاحتجاج عن ابی محمد العسکری علیه السلام: فَمَا مَنْ كَانَ مِنَ الْفَقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا عَلَيَّ هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يُقَلِّدُوهُ (وسائل الشیعة ج : ۲۷ ص : ۱۳۱).

۳ - وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ (سوره قصص، آیه: ۴۱).

این است که خود ما بفهمیم و متوجه بشویم که چه نقاط قوت و چه نقاط ضعفی داریم و گرنه خدای تعالی خود عالم بر همه مخلوقات خویش است و نیازی به امتحان نمودن ندارد.

مؤمنین باید بدانند در هیچ کاری مخصوصاً در راه خدا با تنبلی و آسوده طلبی به جایی نخواهند رسید در طول تاریخ در هر کار و راهی کسانی موفق و پیروز بوده‌اند که زحمات طاقت فرسائی کشیده باشند مثلاً حضرت ابراهیم که خداوند می‌فرماید در امتحاناتش موفق بیرون آمد و ما به او مقام امامت دادیم زندگی بسیار پر زحمت و مشقتی داشته و در راه خدای تعالی زحمات بسیاری کشیده که به چند نمونه کوچک آن اشاره می‌کنیم:

اول: فرزندش را به فرمان خدای تعالی برای قربانی کردن به قربانگاه برد، همان گونه که می‌دانیم کشتن فرزند کار کم و آسانی نیست.

دوم: به امر خدا زن و فرزندش را در سرزمین خشک و بی‌آب و گیاه مکه که حتی یک نفر در آن جا سکونت نداشت تنها گذاشت که این کار هم کار کم و یا آسانی نبود، انسان اگر کمی عطف داشته باشد سختش است زن و فرزند خود را در چنین بیابانی رها کند اما چون امر خدای تعالی بود ایشان این کار را انجام داد.

سوم: در برابر بت پرستان قیام کرد و بت‌های آنها را شکست و دفاع بسیار شجاعانه‌ای در آن محاکمه تاریخی از خود نمود که این کار هم کار بزرگ و سختی بود.

چهارم: با این که او را در دل آتش انداختند اما آن حضرت در آن هنگام خونسردی و ایمان کاملی داشت تا جایی که وقتی جبرئیل به کمک او می‌آید می‌گوید اگر خدا است انجام بده و اگر از طرف خودت آمده‌ای به کمک تو نیازی

ندارم^(۱).

پنجم: ایشان از دیار خود مهاجرت نموده و برای تبلیغ رسالت خویش به سرزمینهای دور دست سفر کرده بود...
که همه موارد بالا حاکی از داشتن زندگی سخت و دشوار و استقامت والای آن حضرت است.

۱- وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا أُجْلِسَ إِبْرَاهِيمُ فِي الْمُنَجَّبِ وَأَرَادُوا أَنْ يَرْمُوا بِهِ فِي النَّارِ أَتَاهُ جِبْرِئِيلُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا إِبْرَاهِيمُ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ أَلَيْكَ حَاجَةٌ فَقَالَ أَمَّا إِلَيْكَ فَلَا (بحار الأنوار جلد: ۱۲ صفحه: ۲۴).

آیات ۱۲۶ الی ۱۲۷ سوره بقره:

وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ اٰمَنَّا وَ اتَّخَذُوْا مِنْ مَّقَامِ اِبْرٰهٖمَ
مُصَلًّیً وَ عٰهَدْنَا اِلٰی اِبْرٰهٖمَ وَ اِسْمٰعٖلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِیْ لِطٰٓئِفٖنَ وَ
الْعٰکِفِیْنَ وَ الرُّکْعَ السُّجُوْدِ ﴿۱۲۶﴾ وَ اِذْ قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا
بَلَدًا اٰمِنًا وَ اَرْزُقْ اَهْلَهُ مِنْ الثَّمٰرٰتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَ الْیَوْمِ الْاٰخِرِ
قَالَ وَ مَنْ کَفَرَ فَاُمَّتُهُ قَلِیْلًا ثُمَّ اَضْرَبُوْهُ اِلٰی عَذَابِ النَّارِ وَ بِئْسَ
الْمَصِیْرُ ﴿۱۲۷﴾.

ترجمه آیات ۱۲۶ الی ۱۲۷ سوره بقره:

«خانه کعبه»

و آن وقتی که خانه کعبه را محلّ کسب ثواب و محلّ امنی برای مردم قرار
دادیم و (گفتیم:) از مقام ابراهیم برای خود محلّ نمازی انتخاب کنید و با ابراهیم
و اسماعیل عهد کردیم که آنها خانه مرا برای طواف کنندگان و معتکف شوندهگان و
رکوع و سجودکنندگان از هر آلودگی پاک کنند. (۱۲۶)

و وقتی که ابراهیم گفت: پروردگار من، این شهر مکه را محلّ امنی قرار بده
و به اهلس آن کسانی که ایمان به خدا و روز قیامت می آورند، از میوه های
مختلف روزی فرما. خدا گفت: و به کسی که کافر شود فائده کمی خواهم داد،
سپس او را به سوی عذاب آتش می کشانم و چه بد عاقبتی است. (۱۲۷)

تدبر ما:

مؤمنین باید متوجه عظمت خانه خدا باشند و در هنگام ورود به آن مکان
مقدس خود را نظافت کنند و تمیز و نظیف وارد آن مکان ملکوتی شوند و بدانند آن
خانه پناه گاه و محلّ تجمع مسلمین است و تمام جانداران حتی حیوانات زمانی که
وارد به آن خانه گردند از شرّ دیگران در امان خواهند بود حتی اگر کسی که باید حدّ

بر او جاری شود به حرم مکه پناهنده شود، کسی حق ندارد تا وقتی که در حرم است به او حد جاری کند^(۱).

مؤمنین باید بدانند از باب احترام، حرم‌های ائمه اطهار علیهم‌السلام هم مانند مسجدالحرام، حرم امن الهی هستند و هیچ کس حق ندارد در آن مکان‌ها به دیگری اذیت و آزار وارد کند و حتی اگر کسی که حد بر او واجب است به آن مکان‌ها پناهنده شد کسی حق ندارد آن را حد بزند تا از آن مکان بیرون بیایند^(۲).

مؤمنین باید بدانند چند چیز است که عامل اتحاد جمیع مسلمین با یکدیگر است:

اول: وجود شریف رسول معظم اسلام حضرت محمد مصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم.

دوم: کتاب شریف قرآن.

سوم: خانه با عظمت کعبه.

تمام مسلمین از هر فرقه‌ای که باشند این سه مسأله را قبول دارند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند در صورت امکان خواندن دو رکعت نماز مستحبی در مقام حضرت ابراهیم مستحب است و برای پاکی روحشان نیز مفید می‌باشد.

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا قَالَ إِذَا أَخَذْتَ الْعَبْدُ فِي غَيْرِ الْحَرَمِ جَنَابَةً ثُمَّ قَرَأَ إِلَى الْحَرَمِ لَمْ يَسَعْ لِأَحَدٍ أَنْ يَأْخُذَهُ فِي الْحَرَمِ وَلَكِنْ يُمْنَعُ مِنَ السُّوقِ وَلَا يُبَايَعُ وَلَا يُطْعَمُ وَلَا يُسْقَى وَلَا يُكَلِّمُ فَإِنَّهُ إِذَا فُعِلَ ذَلِكَ يُوشِكُ أَنْ يُخْرَجَ فَيُؤْخَذَ وَإِذَا جَنَى فِي الْحَرَمِ جَنَابَةً أُقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدُّ فِي الْحَرَمِ لِأَنَّهُ لَمْ يَرَعْ لِلْحَرَمِ حُرْمَةً (وسائل الشيعة جلد: ۱۳ صفحه: ۲۲۶).

علي بن إبراهيم عن أبيه و محمد بن إسماعيل عن الفضل بن شاذان جميعاً عن ابن أبي عمير عن معاوية بن عمارة قال سألت أبا عبد الله عليه السلام عن رجل قتل رجلاً في الحرم فقال لا يقتل ولا يطعم ولا يسقى ولا يبائع ولا يؤوى حتى يخرج من الحرم فيقام عليه الحد قلت فما تقول في رجل قتل في الحرم أو سرق قال يُقام عليه الحد في الحرم صاغراً إنَّهُ لَمْ يَرِ لِلْحَرَمِ حُرْمَةً (الكافي جلد: ۴ صفحات: ۲۲۷ إلى ۲۲۸).

۲ - بعضی بزرگان از جمله شیخ طوسی و محقق حلی قائل به این مسأله نیز شده‌اند.

مؤمنین باید بدانند طبق بعضی روایات کسی که حج برود هیچ گاه فقر و تنگدستی به سراغش نخواهد آمد و اگر جزء مؤمنین باشد آخرت آبادی هم نصیبش خواهد شد اما اگر جزء مؤمنین نبود از نعمت اخروی محروم خواهد ماند و فقط خدا به او دنیای آبادی عنایت می‌کند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند در طول تاریخ انبیاء و اولیاء علاوه بر اینکه به معنویات مردم رسیدگی می‌کرده‌اند برای رفاه مادی آنان هم تلاش می‌کرده و دعا می‌نموده‌اند و برای نمونه به دعای حضرت ابراهیم برای مردم شهر مکه و فعالیت‌های حضرت یوسف برای مردم مصر و به موارد بسیار دیگری می‌توان اشاره نمود.

مؤمنین باید قدر آرامش و امنیت را بدانند و توجه داشته باشند اکثر قریب به اتفاق نعمت‌ها و لذت‌ها زمانی مفید و به کام آنها هستند که در امنیت و آرامش باشند و کسانی که در امنیت و آرامش نباشند اگر بهترین زندگانی‌ها را هم داشته باشند به جز عذاب طعم چیز دیگری نخواهند چشید.

مؤمنین باید متوجه باشند که خدای تعالی برای خواسته‌ها و دعا‌های اولیائش بسیار ارزش قائل است به طوری که بعد از دعا کردن حضرت ابراهیم برای اهل شهر مکه خدای عزیز دعای آن حضرت را اجابت نموده است و با اینکه مکه سرزمینی است که از نظر آب و هوایی نه قابلیت کشاورزی دارد و نه باغداری و نه دامداری و غیره اما از آن به بعد مکه محل تجارت‌های کلان بوده و همیشه وفور نعمات به انواع و اقسام مختلف اعم از میوه جات، سبزی جات، انواع و اقسام گوشت‌ها و غیره در آن مکان مقدس وجود داشته و دارد، اینها همه نتیجه دعای حضرت ابراهیم برای آن شهر مقدس است.

آیات ۱۲۸ الی ۱۳۰ سوره بقره:

وَ إِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهِيْمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ اِسْمٰعِيْلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۱۲۸﴾ رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمِيْنَ لَكَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا اُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَ اَرْسَلْنَا مِنْكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۲۹﴾ رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ آيٰتِكَ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يَزَكِّيْهِمْ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿۱۳۰﴾.

ترجمه آیات ۱۲۸ الی ۱۳۰ سوره بقره:

«بنای خانه کعبه»

و آن زمان که ابراهیم پایه‌های خانه کعبه را بالا می‌برد و اسماعیل کمک می‌کرد، (گفتند:) پروردگاری ما، از ما قبول کن که تو قطعاً شنوای دانائی. (۱۲۸) پروردگاری ما، ما را دو تسلیم شده برای خود قرارمان بده و از ذریه ما امتی که برای تو تسلیم باشند، به وجود بیاور و راه بندگی و عبادت را به ما نشان بده و توبه ما را قبول کن، زیرا تو توبه‌پذیر مهربانی هستی. (۱۲۹) پروردگاری ما، در میان آنها پیامبری از خودشان مبعوث کن تا آیات تو را برای آنها تلاوت کند و کتاب و حکمت را به آنها یاد بدهد و نفس آنها را از رذائل پاک و تزکیه کند، قطعاً تو عزیز حکیمی هستی. (۱۳۰)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند سه سنگ است که از بهشت آمده و بعضی معتقدند که این سنگ‌ها روح دارند:

اول: سنگ حجر الاسود.

دوم: سنگ مقام ابراهیم (علی نبینا و آله و علیه السلام).

سوم: آن سنگی که هر گاه حضرت موسی با عصا به آن می‌زد، دوازده چشمه از

آن جاری می‌شد، که دو سنگ اول در عالم اسلام باقی مانده و سنگ سوم ناشناس مانده اما بعضی بزرگان نقل فرموده‌اند که زمان حضور امام زمان علیه السلام آن سنگ هم معلوم می‌شود و همواره برای اصحاب آن حضرت خوردنی‌ها و نوشیدنی‌های خوب و مقوی تولید خواهد کرد. این همان سنگی است که بنی اسرائیل قدرش را ندانستند و شکر نعمتهایش را به جای نیاوردند اما اصحاب و یاران با وفای امام زمان قدر آن سنگ را خواهند دانست و شکرش را به جای خواهند آورد.

مؤمنین باید همه اعمال‌شان را از روی صداقت و پاکی انجام دهند و بدانند عملی که مورد قبول خدای تعالی واقع گردد اثرش تا قیامت باقی خواهد ماند و خواسته یا ناخواسته آن کار در نزد مردم بزرگ و نیکو خواهد بود.

مؤمنین باید توجه داشته باشند هر کاری را که خالصانه و فقط برای خدا انجام دهند عبادت است و نباید فکر کنند عبادت منحصر به ذکر و دعا و نماز و روزه و امثال آن است.

مؤمنین باید توجه داشته باشند وقتی کسی کاری را برای خدا انجام می‌دهد اگر دیگری به او کمک نماید ثواب آن کار نصیب او هم می‌شود.

مؤمنین باید سعی کنند چند مسأله را در زندگی‌شان منظور نمایند:

اول: کاری که انجام می‌دهند مورد قبول خدای تعالی قرار بگیرد.

دوم: قوانین و احکام خدای تعالی را در همه کارهایشان منظور کنند و خود را تسلیم محض خدای تعالی قرار دهند.

سوم: هدایت فرزندان‌شان برایشان مهم باشد و بدانند فرزندان‌شان از آنها عملاً تربیت‌پذیری دارند، اگر آنها در کارهایشان خدا را منظور کردند فرزندان‌شان هم می‌بینند و یاد می‌گیرند که در کارها باید خدا را منظور کرد و اگر خدا را منظور

نکردند و اهل حَقّه بازی و کلاه برداری شدند فرزندان شان هم یاد می‌گیرند و در آخر لاابالی بار می‌آیند.

چهارم: باید بدانند عبادات توقیفی است یعنی از ناحیه خدا و ائمه اطهار علیهم‌السلام به ما رسیده است. به همین جهت باید مراقب باشند که هیچ گاه از خود دعا و یا عبادتی اختراع نکنند و برای انجام عبادات باید ببینند خدای تعالی و نمایندگان معصومش علیهم‌السلام چه دستوری فرموده‌اند.

پنجم: همیشه و در همه حال به فکر پاکی روحشان باشند.

مؤمنین نباید به کمالات و فضائلی که کسب کرده‌اند قانع و دلخوش باشند بلکه باید همیشه در تلاش باشند و از خدای تعالی هم بخواهند که توفیق داشته باشند کمالات بیشتری کسب کنند.

مؤمنین باید بدانند تسلیم بودن در مقابل اوامر خدای تعالی یک صفت حمیده بسیار ضروری برای پیشرفت است و اولیاء خدا هم کسانی را مورد تربیت خود قرار می‌دهند که تسلیم پروردگار باشند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند تزکیه و پاکی روحشان مقدم بر هر کار دیگری است حتی مقدم بر کسب علم و دانش، لذا اول باید روحشان را پاک و تزکیه کنند بعد به تعلیم و تعلم پردازند و بدانند آن علم و عالمی ارزش دارد که همراه با پاکی روح و قلب باشد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند اگر خودشان را از رذائل و آلودگی پاک نکنند روحشان فاسد است و اگر قدرت داشته باشند همه جا را حتی مقدس‌ترین مکان‌ها را به فساد خواهند کشید آن چنان که مردم اهل هوای نفس خانه خدا را که مقدس‌ترین مکان‌ها است، تبدیل به بت خانه کرده بودند.

آیات ۱۳۱ الی ۱۳۳ سوره بقره:

وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣١﴾ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣٢﴾ وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾.

ترجمه آیات ۱۳۱ الی ۱۳۳ سوره بقره:

«ملت ابراهیم علیہ السلام»

و چه کسی از دین ابراهیم جز کسی که خود را به سفاهت و نادانی می زند روگردان است؟ ما ابراهیم را در دنیا انتخاب کرده ایم و قطعاً او در آخرت از صالحین خواهد بود. (۱۳۱)

زمانی که پروردگارش به او گفت: تسلیم شو، او گفت: در مقابل او امر پروردگار جهانیان تسلیمم. (۱۳۲)

و ابراهیم و یعقوب فرزندانشان را به تسلیم شدن وصیت کردند و گفت: ای پسرانم، خدا این دین را برای شما انتخاب فرموده و شما نباید جز آنکه مسلمان باشید از دنیا بروید. (۱۳۳)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که به جز مؤمنین و صالحان کسی نمی تواند در راه اولیاء خدا و از محبین آنها باشد و گناه کاران و جاهلان یا به اولیاء خدا ایمان نمی آورند و یا اگر جو زده شدند و چند روزی ایمان آوردند نمی توانند دوام بیاورند و کم کم از اطراف اولیاء خدا متفرق می شوند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که خدا هدایت را برای همه خواسته اما همه لیاقت و شایستگی اینکه در راه حق قرار بگیرند را ندارند و این فقط توفیقی است که خدای تعالی مخصوص آنها قرار داده لذا باید قدردان نعمات خدای تعالی باشند.

مؤمنین باید بدانند صفت تسلیم برای رسیدن به مقامات و کمالات عالیه بسیار مؤثر است تا آنجا که حضرت ابراهیم (علی نبینا و علی آله و علیه السلام) به خاطر تسلیم و اطاعت بی چون و چرایش از خدا به مقام والای خلیل اللّهی رسید.

مؤمنین باید سعی کنند همیشه به فرزندان و همچنین کسانی که تحت ولایت آنها هستند، سفارش هایی که راه گشای معنوی آنها باشد داشته باشند و فکر نکنند در وصیت فقط باید مال و منال و ملک و املاک تقسیم بشود و بدانند بهترین وصیت آن وصیتی است که ورثه را به سوی معنویات و خدای رزاق سوق دهد.

مؤمنین باید بدانند اولیاء خدا همیشه وصیت هایشان در امورات معنوی است، ممکن است وصیت هایی هم در امور مادی داشته باشند اما به وصیت های معنوی شان اهمیت بیشتری می دهند^(۱).

۱ - امام صادق علیه السلام در اواخر عمر شریفشان تمام اقوام و خویشان خود را جمع نمودند و آنها را به اهمیت دادن به نماز وصیت نمودند چنانچه در روایت ذیل می خوانید:

وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَغَيْرِهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُثَنَّى عَنِ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ حَمِيدَةَ أُعْزِبُهَا بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَبَكَتُ وَبَكَتُ لِبُكَائِهَا ثُمَّ قَالَتْ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَوْ رَأَيْتَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عِنْدَ الْمَوْتِ لَرَأَيْتَ عَجَبًا فَتَحَّ عَيْنَيْهِ ثُمَّ قَالَ اجْمَعُوا كُلَّ مَنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ قَرَابَةً قَالَتْ فَمَا تَرَكْنَا أَحَدًا إِلَّا جَمَعْنَاهُ فَنَظَرَ إِلَيْهِمْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ شَفَاعَتَنَا لَا تَنَالُ مُسْتَحَقًّا بِالصَّلَاةِ (وسائل الشيعة جلد: ۴ صفحه: ۲۷).

آیات ۱۳۴ الی ۱۳۵ سوره بقره:

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنِّي
بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا
وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٤﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ
لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٥﴾.

ترجمه آیات ۱۳۴ الی ۱۳۵ سوره بقره:

«سؤال حضرت یعقوب (علیه السلام)»

آیا شما شاهد بودید آن وقتی که مرگ به سراغ یعقوب آمد؟ آن وقتی که
یعقوب به فرزندانش گفت: بعد از من چه چیز را عبادت می‌کنید؟ گفتند: ما
خدای تو و خدای پدرانت ابراهیم و اسماعیل و اسحاق، همان خدای یکتا را
عبادت خواهیم کرد و ما در مقابل او امر او تسلیمیم. (۱۳۴)
اینها امتی بودند که رفتند. اعمال آنها مربوط به خودشان بود و اعمال شما
هم مربوط به خودتان است و از شما هیچگاه از آنچه آنها کرده‌اند، سؤال
نمی‌شود. (۱۳۵)

تدبر ما:

مؤمنین باید مواظب باشند که هر وقت خواستند کلامی بگویند از روی علم و
آگاهی و دلیل و مدرک باشد و هیچ گاه بی دلیل حرفی نزنند.
مؤمنین باید بدانند عمومی انسان در احترام در حکم پدر است حتی در عرب به
عمومی خود هم گاهی پدر خطاب می‌کنند^(۱) مثل جریان آزر عمومی حضرت

۱ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا عَمُّ الرَّجُلِ صِنُّ أَبِيهِ (بحار الأنوار جلد: ۲۲ صفحه: ۲۸۶).

ابراهیم که حضرت ابراهیم ایشان را پدر خطاب می نمودند^(۱) و یا اینکه پیامبر اسلام ﷺ می فرمود:

«ردوا علی اَبی». یعنی پدرم را نزد من برگردانید. و منظور آن بزرگوار عمویشان عباس بود و...^(۲).

مؤمنین نباید فکر کنند که اگر خودشان را به پاکان و بزرگان منصوب کردند دیگر اهل بهشت خواهند بود بلکه باید بدانند هر کسی در گرو اعمال خودش است و اگر رویه و راه پاکان و اولیاء اللّٰه را ادامه دادند اهل بهشت خواهند بود نه اینکه نام آن بزرگواران را یدک بکشند.

۱ - وَ إِذْ قَالَ اِبْرَاهِيمُ لَئِبۡیۡهٖۤ اَزۡرَ (سوره انعام، آیه: ۷۴).

۲ - متشابه القرآن جلد: ۱ صفحه: ۲۲۳.

آیات ۱۳۶ الی ۱۴۲ سوره بقره:

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَ
 مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۱۳۶﴾ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا
 أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ
 مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ
 نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۷﴾ فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ
 تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿۱۳۸﴾
 صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ ﴿۱۳۹﴾ قُلْ
 أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَنَا أَعْمَالُنَا وَلكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَ
 نَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿۱۴۰﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَ
 يَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ وَمَنْ
 أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا
 تَعْمَلُونَ ﴿۱۴۱﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا
 تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱۴۲﴾.

ترجمه آیات ۱۳۶ الی ۱۴۲ سوره بقره:

«ملت پاک حضرت ابراهیم علیہ السلام»

و می‌گویند: یهودی یا نصرانی بشوید تا هدایت گردید. بگو: بلکه ملت و

دین ابراهیم پاک است و او هرگز از مشرکین نبوده است. (۱۳۶)

بگوئید: ما ایمان به خدا و آنچه بر ما نازل شده و آنچه بر ابراهیم و

اسماعیل و اسحاق و یعقوب و فرزندان آنها نازل گردیده و آنچه به موسی و

عیسی رسیده و آنچه برای سائر پیامبران از طرف پروردگارش آمده، آورده‌ایم.

ما بین حَتّی یکی از آنها فرقی نمی‌گذاریم و ما در برابر فرمان خدا تسلیمیم. (۱۳۷) پس اگر آنها بمانند آنچه شما ایمان آورده‌اید ایمان آوردند، قطعاً هدایت شده‌اند و اگر پشت کردند پس جز این نیست که از حقیقت جدا شده‌اند و زود است که خدا تو را از شرّ آنها حفظ کند و او شنوای دانائی است. (۱۳۸)

رنگ خدائی، و چه رنگی از رنگ الهی نیکوتر است؟ و ما تنها او را عبادت می‌کنیم. (۱۳۹) بگو آیا درباره خدا با ما بحث می‌کنید؟ و حال آنکه او پروردگار ما و پروردگار شما است و اعمال ما مربوط به خودمان بوده و اعمال شما مربوط به خود شما است. ما برای او خود را خالص کرده‌ایم. (۱۴۰)

یا آنکه می‌گوئید: قطعاً ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و اسباط یهودی یا نصرانی بوده‌اند. بگو: آیا شما بهتر می‌دانید یا خدا؟ و چه کسی ظالم‌تر از آن کسی است که شهادت خدا را که در نزد او است بپوشاند؟

و خدا از کاری که می‌کنید، غافل نمی‌باشد. (۱۴۱) اینها امتی بودند که گذشتند و هر چه کردند، برای خود کردند و شما هم هر چه بکنید، برای خود کرده‌اید و از شما هیچگاه از آنچه آنها کرده‌اند، سؤال نمی‌شود. (۱۴۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند تا زمانی بر حق هستند که در صراط مستقیم باشند و از تحت ولایت اولیاء الله بیرون نرفته باشند لذا اگر از صراط مستقیم بیرون رفتند نباید بی جهت خود را در بین مردم صاحب حق معرفی نمایند و بدانند فرستادگان خدای تعالی همه بر حقند و این پیروانشان هستند که ممکن است از صراط حق و مستقیم بیرون روند.

مؤمنین باید برای همه دستورات خدای تعالی ارزش و اهمیت قائل باشند نه

اینکه نسبت به بعضی از حکم‌ها که با هوای نفس شان سازگار نیست بی‌اهمیتی کنند.

مردم دنیا باید بدانند مسلمان‌ها تورات و انجیل واقعی را به عنوان کتاب‌های آسمانی قبول دارند و معتقدند که اصل این دو کتاب مقدس در نزد امام زمانشان علیه السلام محفوظ مانده است اما آن تورات و انجیلی که امروز در دست یهود و نصاری است و در آن دست برده‌اند و آنها را تحریف کرده‌اند و مطابق با میل و نفسانیت خویش تنظیم نموده‌اند را قبول ندارند.

مؤمنین باید بدانند تا وقتی در راه خدا و در صراط مستقیم باشند خدای تعالی آنها را از شرّ شروران حفظ خواهد نمود.

مؤمنین باید سعی کنند به همه کارهایشان یک رنگ و بوئی از معنویت و خدائی بودن بدهند.

مؤمنین باید در همه کارها فقط رضایت خدای تعالی را در نظر بگیرند و به دیگران کاری نداشته باشند.

مؤمنین باید بدانند فقط شیعیان هستند که رنگ خدائی دارند چرا که آنها نسبت به ائمه اطهار علیهم السلام معرفت داشته و در عالم قبل^(۱) ولایت آنها را قبول کرده‌اند^(۲).
مؤمنین باید بدانند صفات رذیله انسان را آن قدر پست و حقیر می‌کند که آیات و احکام الهی را هم انکار می‌کند و به اولیاء و انبیاء تهمت می‌زند.

۱ - منظور از عالم قبل همان عالم میثاق است که در آیات و روایات آمده و بعضی از بزرگان نام این عالم را عالم ذر هم گفته‌اند.

۲ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً قَالَ الصَّبْغَةُ مَعْرِفَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بِالْوَلَايَةِ فِي الْمِيثَاقِ (بحار الأنوار جلد: ۳ صفحه: ۲۸۱).

آیه ۱۴۳ سوره بقره:

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَاهُمْ عَن قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا
قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۴۳﴾

ترجمه آیه ۱۴۳ سوره بقره:

«سؤال ابلهان از قبله»

به زودی ابلهان از مردم می‌گویند: چه چیز مسلمانان را از قبله‌شان که به طرف آن می‌ایستادند، برگرداند؟ بگو مشرق و مغرب مال خدا است. هر که را بخواهد به راه راست هدایت می‌کند. (۱۴۳)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند دین مقدس اسلام تعبدی است یعنی در این دین باید عبد باشیم و چون انسان محدود است و فکرش به خیلی مسائل نمی‌رسد و در مقابل خدای تعالی نامحدود است لذا باید تعبداً به دستورات آن دین عمل نمایند اما منافقین و منحرفین از این دین این حقیقت را نمی‌فهمند و می‌خواهند همه چیز را با فکر ناقص خود قیاس کنند و دائماً به هر حکم کوچک و بزرگی ایراد می‌گیرند. مؤمنین باید بدانند اکثر کسانی که تزکیه نفس نکرده باشند دائماً دنبال بهانه جوئی هستند که زیر بار حق و حقیقت نروند.

آیات ۱۴۴ الی ۱۴۸ سوره بقره:

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ
الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ
يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ
هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ
رَحِيمٌ ﴿١٤٤﴾ قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا
فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ
شَطْرَهُ وَ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَ مَا اللَّهُ
بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٥﴾ وَ لَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ
مَّا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَ مَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتِهِمْ وَ مَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَ
لَئِنْ اتَّبَعَتْ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ
الظَّالِمِينَ ﴿١٤٦﴾ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ
وَ إِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٧﴾ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ
فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُتَرِينَ ﴿١٤٨﴾.

ترجمه آیات ۱۴۴ الی ۱۴۸ سوره بقره:

«تغییر قبله برای امتحان مردم بود»

و این چنین ما شما را امت وسط و میانه قرار دادیم تا شما گواه بر مردم
باشید و پیامبر بر احوال شما گواه باشد و ما قبله ای را که تو به سوی آن
می ایستادی برای تو قرار نداده بودیم، مگر بخاطر آنکه بدانیم چه کسی از پیامبر
تبعیت می کند و چه کسی به عقب و سابقه اش برمی گردد، اگر چه این دستور بر

غیر کسانی که خدا هدایتشان کرده سخت بود. و خدا ایمان شما را ضایع نمی‌کند و خدا نسبت به مردم رأفت و مهربانی دارد. (۱۴۴)

ما می‌بینیم صورتت را که به سوی آسمان برگردانده‌ای. ما هم تو را به طرف قبله‌ای که از آن خشنودی، بر می‌گردانیم. پس رویت را برگردان به طرف مسجدالحرام و شما هم در هر کجا که هستید، رویتان را به طرف مسجدالحرام برگردانید و قطعاً کسانی که به آنها کتاب داده شده، حتماً می‌دانند که قطعاً همین حق است از طرف پروردگارشان و خدا از آنچه می‌کنید غافل نیست. (۱۴۵)

و به خدا قسم، اگر برای آنهائی که کتاب داده شده هر دلیل و نشانه‌ای بیاوری، آنها از قبله تو تبعیت نمی‌کنند و تو هم که از قبله آنها پیروی نمی‌کنی و هیچ یک از آنها از قبله دیگری تبعیت نمی‌نمایند. و اگر تو پس از آنکه این علم را پیدا کردی از هوای نفس آنها پیروی کنی، تو آن وقت از ظالمین خواهی بود. (۱۴۶)

کسانی که به آنها کتاب داده‌ایم، او (رسول اکرم) را می‌شناسند آنچنان که فرزندان خود را می‌شناسند و قطعاً عده‌ای از آنها حق را کتمان می‌کنند و حال آنکه می‌دانند. (۱۴۷)

این کلام حقی است که از طرف پروردگارت می‌رسد و تو به هیچ وجه از شک‌کنندگان مباش. (۱۴۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند در دین مبین اسلام آنچه مهم است تبعیت و اطاعت است و نفس کارها مهم نیست، مثلاً روزه برای بعضی واجب است و همان روزه بر بعضی حرام می‌باشد پس مهم روزه گرفتن نیست بلکه مهم اطاعت نمودن

از امر خدای تعالی است که بعضی به واسطه روزه گرفتن و بعضی به واسطه روزه نگرفتن اطاعت امر می‌کنند و به خدای تعالی نزدیک می‌شوند^(۱).

مؤمنین باید از هر گونه افراط و تفریط مبراء باشند و همیشه حد وسط را انتخاب نمایند و بدانند بهترین کارها آن کاری است که از افراط و تفریط به دور باشد^(۲).

مؤمنین باید توجه داشته باشند دین اسلام از هر گونه افراط و تفریط به دور است و به همین جهت هیچ گاه از ما نخواسته که به طور کلی دنیا را ترک کنیم بلکه به پیروان خویش توصیه نموده که دنیا و آخرت را با هم آباد نمایند^(۳).

مؤمنین باید عبادت‌هایشان را از روی فهم و تعبد انجام دهند نه از روی عادت چرا که اگر عبادتی را از روی عادت انجام دادند و روزی بنا به ترک آن شد ترک آن عمل برایشان سخت است، مثلاً در اوائل اسلام زمانی که قبله از بیت المقدس به سوی کعبه تغییر جهت یافت مسلمانانی که اهل تزکیه نفس و پاکی روح بودند به خاطر روحیه اطاعت پذیری که داشتند از روی اطاعت به طرف کعبه نماز خواندند و این تغییر جهت قبله برایشان سخت نبود، اما کسانی که از روی عادت به طرف بیت المقدس نماز می‌خواندند، ترک عادت برایشان سخت بود و به رسول خدا ﷺ ایراد می‌گرفتند. در زمان ما هم بعضی افراد عبادت‌هایشان در اثر عادت است و لذا زمانی که نباید انجام دهند باز انجام می‌دهند چون عادت به عمل خاصی پیدا کرده‌اند و قصد تقرب به خدا و اطاعت از خدا در آن عمل شان نیست به عنوان

۱ - مثلاً در ماه مبارک رمضان کسانی که مریض باشند و یا مسافر و یا عذرهای دیگری که استثناء قائل شده‌اند داشته باشند روزه بر آنها لازم نیست ولی بر بقیه لازم است و روزه گرفتن اصل نیست اصل این است که هر کس ببیند چه وظیفه‌ای دارد.

۲ - خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا (اصول کافی جلد: ۶ صفحه: ۵۴۱).

۳ - رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (سوره بقره آیه: ۲۰۱).

مثال بعضی افراد با اینکه روزه برایشان ضرر دارد دیده می شود که روزه می گیرند و به این کارشان هم افتخار می کنند.

مؤمنین باید بدانند یکی از نشانه های کسی که خدای تعالی هدایتش کرده این است که عبادت هایش روی فهم و اطاعت و تبعیت پذیری است.

مؤمنین باید بدانند اگر خدای تعالی اراده کند اولیاء خدا ناظر بر اعمال و افکار آنها هستند.

مؤمنین باید زیرک باشند و بدانند دنیا دار امتحان است و خدای تعالی دائماً آنها را مورد امتحان قرار می دهد تا معلوم گردد چه کسانی مطیع خدا هستند و نسبت به اولیائش وفادار می مانند و چه کسانی روحیه اطاعت پذیری ندارند و در اثر نافرمانی گمراه می گردند.

مؤمنین باید بدانند هر چه در راه خدا پیشرفت کرده باشند، اگر در امتحانات شان موفق بیرون نیایند و روحیه اطاعت پذیری نداشته باشند دوباره به اعقاب خویش باز خواهند گشت.

مؤمنین باید بدانند تنها کسانی می توانند در صراط مستقیم و میانه رو باشند که به ائمه اطهار علیهم السلام اقتدا کرده باشند^(۱).

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی به خاطر حکمت هایی که در نظر گرفته و به خاطر اتحاد و همبستگی به آنها دستور داده در هر کجای دنیا که باشند به طرف کعبه نماز بخوانند و عبادت کنند لذا کسانی که در مسجد الحرام باشند باید به طرف کعبه و کسانی که در شهر مکه اند باید به طرف مسجد الحرام و کسانی که در اقصی نقاط

۱ - سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ عليه السلام نَحْنُ الْأُمَّةُ الْوَسْطَى وَنَحْنُ شُهَدَاءُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَحُجَّجُهُ فِي أَرْضِهِ (بحار الأنوار جلد: ۲۳ صفحه: ۳۳۶).

کره زمین باشند باید به طرف شهر مکه و کسانی که در کرات دیگر هستند باید به طرف کره زمین نماز بخوانند و مستحب است دیگر عبادت‌هایشان هم به طرف این مکان مقدس باشد^(۱).

مؤمنین باید توجه داشته باشند که خدای تعالی امور را بر آنها سخت نگرفته به عنوان مثال برای عبادت‌هایشان لازم نیست دقیقاً به سمت کعبه بایستند و همین قدر که به طرف حرم بایستند خدا از آنها به عنوان قبله قبول نموده است.

مؤمنین باید به مسأله ادب حضور بسیار اهمیت بدهند مخصوصاً در مقابل خدا و اولیائش کمال ادب و احترام را داشته باشند. وجود نازنین پیامبر اکرم ﷺ با اینکه یهود ایشان را خیلی اذیت می‌کردند و زخم زبان می‌زدند که اسلام از خود قبله مستقلی ندارد و به طرف قبله ما نماز می‌خواند اما ایشان یک کلمه در این باره به زبان نیاورد و در روایات هست که ایشان فقط به آسمان می‌نگریستند و منتظر وحی الهی در این رابطه بودند که این ادب بسیار بالای ایشان را در مقابل خدای تعالی می‌رساند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند خدای تعالی از خواسته‌ها و حوائج آنها مطلع است و هر زمان که مصلحت باشد حوائجشان را اجابت می‌کند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند بیت‌المقدس از همان اول به عنوان قبله موقت بود و این مسأله را پیامبران قبلی هم به امت‌هایشان خبر داده بودند و مخصوصاً یهود و نصاری در کتاب آسمانی‌شان مشخصات پیامبر آخرالزمان را با عنوان «یصلی الی القبلتین» می‌شناختند، یعنی پیامبری که به سوی دو قبله نماز می‌خواند.

۱- وَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى جَعَلَ الْكَعْبَةَ قِبْلَةً لِأَهْلِ الْمَسْجِدِ وَ جَعَلَ الْمَسْجِدَ قِبْلَةً لِأَهْلِ الْحَرَمِ وَ جَعَلَ الْحَرَمَ قِبْلَةً لِأَهْلِ الدُّنْيَا (من لایحضره الفقیه جلد: ۲ صفحه: ۱۹۵).

مؤمنین باید بدانند کسانی که معاند هستند به هیچ وجه هدایت نمی‌شوند، حتی هر چه برای آن‌ها دلیل و منطقی بیاورند در صراط مستقیم نمی‌آیند و مؤمنین بدانند بعد از اینکه از طرف خدا و اولیائش برای آنها علم و تقوا آمده اگر بخواهند مطابق با هوای نفس معاندان کاری انجام دهند خدای تعالی آنها را در زمره ظالمین قرار خواهد داد و الطافش را از آنها برمی‌دارد.

مؤمنین باید بدانند لجاجت کردن و داشتن تعصبات بی‌مورد باعث می‌شود با اینکه حقیقت را می‌بینند اما ایمان نیاورند، یهود و نصاری با اینکه در کتاب آسمانی خویش دیده بودند که پیامبر آخر الزمان رو به دو قبله نماز می‌خواند اما وقتی تغییر قبله حاصل شد چون لجوج و عنود بودند شروع به شبهه افکنی میان مسلمانان نمودند و این عملشان ناشی از روحیه لجاجت و تعصب بی‌جا داشتن نسبت به نسب و مقام و دین‌شان بود، عقیده آنها بر این بود که اگر پیامبر آخر الزمان از نژاد ما بود به او ایمان می‌آوریم و اگر از یک نژاد دیگری بود به او ایمان نمی‌آوریم. همین طور هم شد آنها نه تنها به رسول خدا حضرت محمد ﷺ ایمان نیاوردند بلکه آزار و اذیت‌های فراوانی به آن وجود شریف وارد کردند.

مؤمنین باید روحیه استقامت و پایداری در دین خدا را در خود به وجود بیاورند و در مقابل تبلیغات و هیاهوهای دشمنان استقامت کنند و از خود قاطعیت نشان بدهند.

علماء و دانشمندان باید بیشتر از هر کس دیگری مواظب باشند تا از صراط مستقیم خارج نشوند چرا که خدای تعالی از آنها بیشتر از بقیه مردم انتظار و توقع دارد و آنها اگر منحرف شدند اکثریت مردم به تبع آنها منحرف خواهند شد^(۱).

۱- اذا فسد العالم فسد العالم.

مؤمنین باید قاطعیت را در روح خود به وجود بیاورند و به خصوص در هنگام انجام کارهای مهم با شک و شبهه وارد نشوند بلکه با قاطعیت و جدیت کارها را شروع و به اتمام برسانند و بدانند افراد شکاک و وسواس هیچ وقت در هیچ کاری موفق نخواهند شد.

آیات ۱۴۹ الی ۱۵۱ سوره بقره:

و لِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ
 بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ
 قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ
 بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٠﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ
 الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ
 عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلَا تُتَمِّمُوا
 نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥١﴾

ترجمه آیات ۱۴۹ الی ۱۵۱ سوره بقره:

«تعیین قبله»

هر دسته‌ای از مردم قبله‌ای دارند که خدا آن را معین کرده است. پس در
 خوبیها بر یکدیگر سبقت بگیرید. هر کجا که باشید، خدا همه شما را می‌آورد.
 قطعاً او بر هر چیزی قدرت دارد. (۱۴۹)

و از هر کجا که خارج شدی، پس روی خود را به طرف مسجدالحرام
 برگردان. و قطعاً این دستور حقّ صحیحی از طرف پروردگار تو است. و خدا از
 آنچه می‌کنید غافل نیست. (۱۵۰)

و از هر کجا رفتی، روی خود را به طرف مسجدالحرام کن و هر کجا که
 باشید، صورتتان را (در نماز) به طرف مسجدالحرام برگردانید تا مبادا برای مردم
 دلیلی علیه شما وجود داشته باشد، غیر از کسانی از آنها که ظالم‌اند (که آنها به هر
 حال علیه شما حرف می‌زنند). پس از آنها نترسید و تنها از من بترسید. و برای

اینکه من می‌خواهم نعمت خود را بر شما تمام کنم. و شاید شما هدایت

شوید. (۱۵۱)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند در طول تاریخ هر دینی برای خود قبله‌ای داشته و امت و پیروان آن دین به طرف آن قبله عبادت می‌کرده‌اند و این چنین نیست که قبله مخصوص مسلمان‌ها بوده و دیگر ادیان بی‌نصیب بوده‌اند.

مؤمنین باید بدانند کسانی موفق می‌شوند جزء اصحاب امام زمان علیه السلام واقع شوند که همیشه و در همه حال مشغول سبقت گرفتن از دیگران در کمالات و خوبیها باشند.

مؤمنین باید همیشه مشغول خودسازی باشند و در خوبیها از یکدیگر گوی سبقت را برمایند و بدانند اگر اینگونه بودند زمانی که امام زمان علیه السلام ظهور نمودند خدای تعالی آنها را در هر نقطه از کره زمین که باشند گرد امامشان جمع خواهد نمود^(۱) بعضی باطی الارض و بعضی سوار بر ابر^(۲).

مؤمنین باید بدانند در رأس همه خیرات قبول ولایت است^(۳).

مؤمنین باید دقیقاً در صراط مستقیم حرکت کنند و بدانند منحرفین از صراط

۱ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعاً قَالَ الْخَيْرَاتُ الْوَلَايَةُ وَقَوْلُهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعاً يَعْنِي أَصْحَابَ الْقَائِمِ الثَّلَاثِمَائَةِ وَ الْبِضْعَةَ عَشَرَ رَجُلًا قَالَ وَ هُمْ وَ اللَّهُ أَلَمَّةُ الْمَعْدُودَةِ قَالَ يَجْتَمِعُونَ وَ اللَّهُ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ قَزَعُ كَقَزَعِ الْخَرِيفِ (اصول کافی جلد: ۸ صفحه: ۳۱۳).

۲ - قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَقَدْ ذَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى الْمُفْتَقِدِينَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ علیه السلام فِي كِتَابِهِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعاً إِنَّهُمْ يَفْتَقِدُونَ مِنْ فَرَشِهِمْ لَيْلًا فَيُصْبِحُونَ بِمَكَّةَ بَعْضُهُمْ يَسِيرُ فِي السَّحَابِ نَهَارًا يَعْرِفُ اسْمَهُ وَ اسْمَ أَبِيهِ وَ حَلِيتَهُ وَ نَسَبَهُ قَالَ فَقُلْتُ جَعَلْتَ فِدَاكَ أَيُّهُمْ أَعْظَمُ إِيمَانًا قَالَ الَّذِينَ يَسِيرُونَ فِي السَّحَابِ نَهَارًا (منتخب الأنوار المضيئة صفحه: ۱۷۹).

۳ - قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعاً قَالَ الْخَيْرَاتُ الْوَلَايَةُ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (بحار الأنوار جلد: ۵۲ صفحه: ۳۶۹).

مستقیم دائماً به آنها خورده خواهند گرفت و هیچ وقت دست از سم پاشی و آزار و اذیت خود بر نخواهند داشت، نمونه‌اش مشرکان قریش بودند که تا وقتی پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به طرف بیت المقدس نماز می‌خواندند دائماً زخم زبان می‌زدند و می‌گفتند این پیامبر که می‌گوید دین من ادامه دین حضرت ابراهیم است پس چرا به طرف خانه‌ای که حضرت ابراهیم ساخته یعنی همان کعبه توجه ندارد و قبله خویش را بیت المقدس قرار داده است؟ اما زمانی که وحی آمد و قبله از بیت المقدس به طرف کعبه تغییر جهت یافت در بین مردم می‌گفتند پیغمبری که کعبه ما را (چون کعبه را از آن خود می‌دانستند و حتی آنجا را بت خانه کرده بودند) به عنوان قبله پذیرفت بعداً نیز دین ما هم به عنوان دین خود می‌پذیرد و از ما تبعیت خواهد کرد و او از خود استقلال ندارد.

مؤمنین باید متوجه عظمت خانه کعبه باشند و بدانند اکثر مأموریت های الهی از کنار این مکان مقدس شکل گیری و شروع شده به عنوان مثال از فعالیت‌های حضرت ابراهیم گرفته تا حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تا قیام امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام و ان شاء الله به زودی زود قیام جهانی و موفور السرور امام زمان حضرت حجة ابن الحسن العسکری (علیه آلاف التحية و الثناء) از این مکان مقدس شروع خواهد شد.

مؤمنین باید بدانند موازی خانه کعبه در آسمان خانه مکعبی شکلی است که اهل آسمان و ملائکه به دور آن طواف می‌کنند و حج خود را در آنجا به جای می‌آورند و آن خانه بیت المعمور نام دارد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند مغز اسلام و اصل اسلام مسأله ولایت است لذا قدم به قدم پیشرفت دین اسلام به طرف همین مسأله بوده و هست. خدای تعالی علت تغییر جهت قبله را این گونه بیان می‌کند که می‌خواهد در آینده نعمتش را بر ما

تمام کند^(۱) همچنین در وقتی که رسول خدا مکه را فتح نمود هم می فرماید این فتح و پیروزی از ناحیه ما بود و علتش را اینگونه بازگو می نماید که می خواهم در آینده نعمتم را بر شما تمام کنم^(۲) اما در روز غدیر خم بعد از اینکه رسول خدا حضرت امیر المؤمنین علیه السلام را به عنوان رهبر و صاحب ولایت معرفی کرد در آن موقع خدای تعالی فرمود: امروز نعمتم را بر شما تمام کردم^(۳).

مؤمنین باید توجه داشته باشند روح کعبه و اصل کعبه وجود شریف ائمه اطهار علیهم السلام هستند و ظاهر کعبه با این همه عظمتش یک مشت سنگ و خاک و پارچه بیش نیست و کعبه سنگی است که ره گم نشود^(۴).

مؤمنین باید بدانند مثل امام، مثال کعبه است که ما باید پروانه وار گرد ائمه خویش بگردیم و هیچ گاه توقع نداشته باشیم که امام به طرف ما بیاید، زیرا امام همانند کعبه است که طواف می شود و هرگز کسی را طواف نمی کند^(۵).

۱ - لَاتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ (سوره بقره آیه ۱۵۰).

۲ - يَتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ (سوره فتح آیه ۲).

۳ - الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي (سوره مائده آیه ۳).

۴ - أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي حَبْرٍ وَ نَحْنُ كَعْبَةُ اللَّهِ وَ نَحْنُ قِبْلَةُ اللَّهِ (بحار الأنوار جلد: ۲۴ صفحه: ۲۱۱).

۵ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مَثَلُ الْإِمَامِ مَثَلُ الْكَعْبَةِ إِذْ تَوْتَى وَ لَا تَأْتِي (بحار الأنوار جلد: ۳۶ صفحه: ۳۵۳).

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مَثَلُ عَلِيِّ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ كَمَثَلِ الْكَعْبَةِ النَّظَرُ إِلَيْهَا عِبَادَةٌ وَ الْحَجُّ إِلَيْهَا فَرِيضَةٌ (بحار الأنوار جلد: ۴۰ صفحه: ۴۳).

آیات ۱۵۲ الی ۱۵۴ سوره بقره:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿۱۵۲﴾
فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿۱۵۳﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿۱۵۴﴾

ترجمه آیات ۱۵۲ الی ۱۵۴ سوره بقره:

«پیامبر صلی الله علیه و آله برای تزکیه نفس»

آنچنان رسولی که از خود شما بود، ما در میان شما فرستادیم تا آیات ما را برای شما تلاوت کند و شما را تزکیه نفس کند و به شما کتاب و حکمت را تعلیم دهد و به شما یاد بدهد آنچه را که نمی دانید. (۱۵۲) پس مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم و از من تشکر کنید و کفران نکنید. (۱۵۳) ای کسانی که ایمان آورده اید، از صبر و نماز کمک بگیرید. قطعاً خدا با صابری است. (۱۵۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید همیشه به دنبال کسب علم و دانش و تزکیه نفس باشند^(۱) و بدانند هدف خدای تعالی از ارسال رسل، به خصوص وجود شریف رسول معظم اسلام حضرت محمد ﷺ همین امر بوده است.

مؤمنین باید توجه داشته باشند تمام سعادت‌ها در سه مورد ذیل نهفته است:

اول: خواندن کلام الله مجید همراه با تدبر در آن.

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُمَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ ضَالَّتَهُ فَلْيَأْخُذْهَا (اصول کافی جلد: ۸ صفحه: ۱۶۷).

عَنْ الرَّضَا عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ الْعِلْمُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ (بحار الأنوار جلد: ۱ صفحه: ۱۶۸).
عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَخُذِ الْحِكْمَةَ وَ لَوْ مِنْ أَهْلِ النَّفَاقِ (بحار الأنوار جلد: ۲ صفحه: ۹۹).

دوم: تزکیه و پاک نمودن نفس خود از رذائل اخلاقی.

سوم: پیروی نمودن و کسب علم و دانش و از رهبر و مربی الهی که تقوا از جانب خدای تعالی تأیید شده باشد، یعنی انبیاء و اهل بیت علیهم السلام و یا کسانی که مورد تأیید اهل بیت و در مسیر آنها باشند.^(۱)

مؤمنین باید بدانند وجود شریف پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بی سواد نبودند و در روایات، ائمه اطهار علیهم السلام کسانی را که پیامبر را بی سواد می دانسته اند لعنت نموده اند، زیرا واضح و روشن است که خدای تعالی ایشان را برای اینکه به ما علم و دانش بیاموزد ارسال کرده است، پس چگونه ممکن است کسی که می خواهد به دیگران علم بیاموزد بی سواد باشد؟! پیامبر اکرم با سواد بودند و به تمام زبان های دنیا آگاه بوده و سخن می گفتند. و این خود معجزه است که آن حضرت بدون استاد و معلم آن همه علوم داشتند، چرا که اگر پیامبر قرار باشد استاد داشته باشد پس آن استاد باید پیامبر خاتم باشد نه ایشان چرا که معلوم است استاد علوم می دارد که شاگرد ندارد و می خواهد به شاگرد خویش یاد بدهد لذا خدای تعالی بدون اینکه ایشان استاد و معلمی داشته باشد قلبش را دریائی از علم و حکمت قرار داده بود.

مردم مسلمان باید توجه داشته باشند که بدون اتکاء به خدای تعالی هرگز نمی توانند به علمی دست پیدا کنند چرا که اگر این کار ممکن بود خدای تعالی انبیائش و مخصوصاً چهارده معصوم علیهم السلام را برای این امر مبعوث نمی نمود لذا چقدر در اشتباهند کسانی که فکر کرده اند با تکیه نمودن به فکر ناقص بشر می توانند علمی کسب کنند.

مؤمنین باید در مقابل الطاف و محبت های دیگران شکر گذار باشند مخصوصاً

۱ - عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا عَلَيَّ هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلُدُوهُ (وسائل الشيعة جلد: ۲۷ صفحه: ۱۳۱).

در مقابل خدای تعالی که همواره برای ما خیر و خوبی خواسته است.

مؤمنین باید بدانند که با ذکر شریف تسبیحات حضرت فاطمه زهراء علیها السلام می توانند خودشان را خیلی به خدای تعالی نزدیک نمایند و بدانند که ذکر این تسبیح از بزرگ ترین و بهترین اذکار خدای تعالی است^(۱).

مؤمنین اگر می خواهند خدای تعالی آنها را یاد نماید با تسبیحات حضرت فاطمه زهراء علیها السلام خدا را بخوانند و بدانند خدای تعالی برای این تسبیح و صاحب این تسبیح خیلی اهمیت و ارزش قائل است.

کسانی که می خواهند با استقامت باشند نباید از ذکر شریف تسبیحات حضرت زهراء علیها السلام غافل باشند و بدانند این ذکر سخت ترین کارها را بر انسان آسان می نماید. مؤمنین باید بدانند شکر هر نعمتی این است که از آن نعمت به خوبی و در صراط مستقیم استفاده نمایند.

مؤمنین باید بدانند اگر در مقابل الطاف دیگران تشکر و قدردانی نکنند این روحیه ناسپاسی در آنها به قدری رشد و نمو می کند که حتی شکر نعمت های الهی را هم نخواهند کرد^(۲).

یکی از صفات مؤمن این است که ذکر خدا را به خصوص در خلوت زیاد می گوید.^(۳)

۱ - تَسْبِيحُ فَاطِمَةَ علیها السلام مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ الْكَثِيرِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَادْكُرُونِي أذكُرْكُمْ (وسائل الشيعة جلد: ۶ صفحه: ۴۴۲).

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیها السلام قَالَ تَسْبِيحُ فَاطِمَةَ علیها السلام مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ الْكَثِيرِ الَّذِي قَالَ فَادْكُرُونِي أذكُرْكُمْ (مستدرک الوسائل جلد: ۵ صفحه: ۳۶).

۲ - قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیها السلام يَقُولُ مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعَمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ (وسائل الشيعة جلد: ۱۶ صفحه: ۳۱۳).

۳ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیها السلام قَالَ شِيعَتُنَا الَّذِينَ إِذَا خَلَوْا ذَكَّرُوا اللَّهَ كَثِيرًا (اصول کافی جلد: ۲ صفحه: ۴۹۹).

مؤمنین باید توجه داشته باشند که:

اگر خدای تعالی را اطاعت کردند و ایشان را نافرمانی نکردند خدا هم به آنها رحم و مهربانی خواهد نمود.

اگر شکر نعمات خدا را به جای آوردند خدا هم نعمت هایش را بر آنها زیاد می نماید.

اگر حوائجشان را از خدای تعالی خواستند و دست تکدی و گدائی به سوی غیر خدا دراز نکردند و به درگاه خدا دعا کردند خدای مهربان هم آنها را اجابت خواهد نمود.

اگر به خدای تعالی ایمان آوردند خدا هم آنها را از آتش جهنم امان خواهد داد.

اگر در مواقع صحت و سلامتی و ثروتمندی خدای تعالی را فراموش نکردند خدا هم در مواقع فقر و تنگدستی و بیماری آنها را فراموش نخواهد نمود.

مؤمنین باید در راه رسیدن به خدای تعالی بسیار صبور و با استقامت باشند و همچنین با خدای تعالی انس و الفت بگیرند و بدانند خدای تعالی یار و یاور کسانی است که اهل استقامت باشند.

کسانی که می خواهند خدای تعالی در تمام مراحل زندگی یار و یاورشان باشد باید استقامت بی بدیلی از خود نشان بدهند.

مؤمنین باید بدانند دنیا خانه ای است که با ناراحتی ها و مشقات پیچیده شده است^(۱) و کسانی می توانند در آن زندگی خوبی داشته باشند که اهل صبر و

۱ - خطب الحسن رضی الله عنه بالكوفة فقال أيها الناس إن الدنيا دار بلاء و فتنة و كل ما فيها فإلی زوال و اضمحلال (المناقب جلد: ۴ صفحه: ۳۱).

استقامت باشند و مشکلات آنها را از پای در نیاورد.

مؤمنین باید بدانند بزرگان دین ما صبر را بر سه قسمت بازگو نموده‌اند^(۱):

اول: صبر در مصیبت، یعنی در دنیا انسان مصائب و بلاهای متعددی ممکن است ببیند که در چنین مواردی باید صبر پیشه کند و جزع و فزع نکند و خود را در اثر سختی‌ها و مصائب منزوی و گوشه نشین نکند و خلاصه کلام زندگی را بر خود و اطرافیان تلخ ننماید.

دوم: صبر در عبادات؛ یعنی در انجام عبادات استقامت داشته باشد و عباداتش را به طور منظم و صحیح و اول وقت انجام دهد. این کار ممکن است برای کسانی که تنبل باشند سختی و زحمت‌هایی داشته باشد مخصوصاً بعضی از عبادتها همانند روزه گرفتن در روزهای بلند و گرم تابستان و یا عبادتهای نیمه شب که در این موارد هم گفته‌اند استقامت کنید و دست از عبادات مستحبه نکشید تا روحتان پاک شود و هر چه سریع‌تر به مقام خلیفه الهی برسید.

سوم: صبر در معصیت؛ یعنی انسانی که می‌خواهد روح خود را تزکیه کند و پس از توبه به سوی پاکی حرکت کند در ابتدا ممکن است ترک گناه برایش سخت باشد و شاید نفسش او را به طرف گناه و معصیت بکشاند که در این جا او باید صبر پیشه کند و به طرف حرام الهی نرود.

مؤمنین باید بدانند صبر و استقامت کلید و ریشه همه خوبیها است^(۲).

۱ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ الصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ صَبْرٌ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ وَ صَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ وَ صَبْرٌ عَنِ الْمُعْصِيَةِ فَمَنْ صَبَرَ عَلَى الْمُصِيبَةِ حَتَّى يَرُدَّهَا بِحُسْنِ عَزَائِهَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ ثَلَاثِمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَ مَنْ صَبَرَ عَلَى الطَّاعَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ سِتِّمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ تَخُومِ الْأَرْضِ إِلَى الْعَرْشِ وَ مَنْ صَبَرَ عَنِ الْمُعْصِيَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ تِسْعِمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ تَخُومِ الْأَرْضِ إِلَى مُنْتَهَى الْعَرْشِ (اصول کافی جلد: ۲ صفحه: ۹۱).

۲ - وَ عَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ فَإِنَّ الصَّبْرَ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ وَ لَا خَيْرَ فِي جَسَدٍ لَا رَأْسَ مَعَهُ وَ لَا فِي إِيْمَانٍ لَا صَبْرَ مَعَهُ (نهج البلاغه صفحه: ۴۸۲).

آیه ۱۵۵ سوره بقره:

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَ لَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿۱۵۵﴾

ترجمه آیه ۱۵۵ سوره بقره:

«شهداء زنده اند»

و به کسانی که در راه خدا کشته می شوند، نگوئید مرده اند، بلکه آنها زنده اند ولی شما درکش را ندارید. (۱۵۵)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند زندگی حقیقی آنها تازه بعد از این دنیا شروع می شود و دنیا به منزله یک پل و محل امتحانی بیش نیست لذا هیچ گاه نباید فکر کنند کسانی که در راه خدا جان شان را از دست می دهند مرده اند بلکه آنها تازه زندگی خوب و راحت خود را در عالم بعد و در کنار اولیاء و ائمه آغاز کرده اند و اگرچه ممکن است درک این مساله برای ما سخت باشد اما حقیقتی است آشکار.

مردم مسلمان باید بدانند که مؤمنین و اولیاء خدا وقتی از دار دنیا می روند خدای تعالی یک بدن دیگر مثل همین بدن البته صحیح و سالم به آنها عنایت می کند و روح آنها را از این بدن دنیائی شان که پر از عیب و نقص شده بیرون آورده و وارد آن بدن سالم و بی عیب می کند و آنها را وارد بهشت برزخی خویش می نماید^(۱)، شکل و قیافه آن بدن همانند شکل آنها در همین دنیا است به طوری که هر کس آنها را ببیند می شناسد و تشخیص می دهد که این فلانی است^(۲).

۱ - فَإِذَا قَبَضَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ صَيَّرَ تِلْكَ الرُّوحَ فِي قَالِبِ كَفَالِهِ فِي الدُّنْيَا فَيَأْكُلُونَ وَ يَشْرَبُونَ فَإِذَا قَدِمَ عَلَيْهِمُ الْقَادِمُ عَرَفُوهُ بِتِلْكَ الصُّورَةِ الَّتِي كَانَتْ فِي الدُّنْيَا (اصول کافی جلد: ۳ صفحه: ۲۴۵).
 ۲ - عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ أَزْوَاجِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ فِي الْجَنَّةِ عَلَى صُورِ أَسْمَائِهِمْ لَوْ رَأَيْتَهُ لَقُلْتَ فُلَانٌ (تهذيب الأحكام جلد: ۱ صفحه: ۴۶۶).

آیات ۱۵۶ الی ۱۵۸ سوره بقره:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿۱۵۶﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿۱۵۷﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿۱۵۸﴾.

ترجمه آیات ۱۵۶ الی ۱۵۸ سوره بقره:

«امتحانات الهی»

و قطعاً ما شما را به چیزی از ترس و گرسنگی و کم شدن از اموال و از جانها و از محصولها امتحان می‌کنیم و بشارت بده به صبر کنندگان. (۱۵۶)

آنهايي که وقتی به آنها مصیبتی می‌رسد، می‌گویند: ما ملک خدائیم و ما به سوی او برمی‌گردیم. (۱۵۷)

بر اینها از طرف پروردگارشان صلوات و رحمت است و آنها هدایت‌شدگانند. (۱۵۸)

تدبر ما:

مفاد امتحانی که از مؤمنین در دنیا گرفته می‌شود به شرح ذیل است:

اول: ترس و وحشت (از ظالمین و جباران و ستمکاران).

دوم: فقر و تنگدستی.

سوم: از بین رفتن محصولات باغداری و کشاورزی.

چهارم: از بین رفتن اموال و سرمایه‌ها.

پنجم: از بین رفتن عزیزان و خویشان.

کسانی که در امتحانات بالا صبر و بردباری پیشه کنند امید است که جزء اصحاب امام عصر علیه السلام واقع شوند و کسانی که بی‌استقامتی کنند و جزع و فزع نمایند در این امتحانات مردود خواهند شد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند سختی‌ها و ابتلائاتی که در دنیا گریبان‌گیر آنها می‌شود اثرات زیر را در بردارد:

اول: از بین رفتن صفات رذیله و پاک شدن گناهان.

دوم: توجه بیشتر آنها به خدای تعالی.

سوم: معلوم شدن حد و اندازه معرفت آنها.

چهارم: از بین رفتن گرفتاریهای آخرت.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که آنها ملک خدا و مال خدا هستند و عاقبت هم به سوی خدای تعالی باز خواهند گشت، پس در این فرصت باید صفات خدائی را در خود به وجود بیاورند.

مؤمنین باید در هنگام مصائب ذکر «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»^(۱) را بگویند و بدانند به طور کلی هر اتفاقی که در زندگی برایشان می‌افتد و باعث ناراحتی آنها می‌شود مصیبت می‌گویند^(۲).

مؤمنین باید توجه داشته باشند اگر زمانی که مصیبتی به آنها برسد جمله «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» را بخوانند خدای تعالی نعمتی بهتر از آن نعمت که از آنها سلب

۱- عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَنْ اشْتَرَجَ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ جَبَرَ اللَّهُ مُصِيبَتَهُ وَأَحْسَنَ عِقَابَهُ وَجَعَلَ لَهُ خَلْفًا صَالِحًا يَرْضَاهُ (مستدرک الوسائل جلد: ۲ صفحه: ۴۰۳).

۲- كل شيء يؤدي المؤمن فهو له مصيبة (روضة الواعظین جلد: ۲ صفحه: ۴۲۳).

شده به آنها عنایت خواهد نمود^(۱).

مؤمنین باید بدانند صلوات و رحمت خدای تعالی شامل هر کسی بشود او از هدایت یافتگان خواهد بود.

مؤمنین باید بدانند صلوات و رحمت خدای تعالی شامل کسانی خواهد شد که دارای استقامت در ترک معاصی و در مصائب و معنویات باشند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند کسانی که اهل صبر و استقامت باشند می‌توانند موفق به تزکیه نفس بشوند، بعضی از بزرگان معتقدند که منظور از صلوات خدای تعالی تزکیه نفس است^(۲).

۱ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ أُصِيبَ بِمُصِيبَةٍ فَقَالَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ اللَّهُمَّ اجْزِنِي فِي مُصِيبَتِي وَاعْقِبْنِي خَيْرًا مِنْهُ فَعَلَّ اللَّهُ ذَلِكَ بِهَا قَالَتْ فَلَمَّا تُوُفِّيَ أَبُو سَلَمَةَ قُلْتُهُ ثُمَّ قُلْتُ وَمَنْ مِثْلُ أَبِي سَلَمَةَ فَأَعَقَبَنِي اللَّهُ بِرَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَتَزَوَّجَنِي (مستدرک الوسائل جلد: ۲ صفحه: ۴۰۴).

۲ - تفسیر اثنا عشری، جلد: ۱، صفحه: ۲۹۷.

آیه ۱۵۹ سوره بقره:

إِنَّ الصَّفَاَ وَالْمَرْوَةَ مِنَ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٩﴾.

ترجمه آیه ۱۵۹ سوره بقره:

«کوه صفا و مروه»

قطعا صفا و مروه از نشانه‌های خدا است. کسی که به حج خانه خدا می‌رود و یا عمره‌ای انجام می‌دهد، برای او عیبی ندارد که بر آنها طواف و بین آنها سعی کند و کسی که کار خیر را با رغبت انجام دهد، پس قطعاً خدا شاکر دانائی است. (۱۵۹)

تدبر ما:

مؤمنین باید همیشه از شیطان و شیطان سیرتان فاصله بگیرند و بدانند علت سعی میان صفا و مروه آن است که حضرت ابراهیم (علی نبینا و آله و علیه السلام) در این مکان مقدس شیطان را مشاهده نمود و به سرعت از آنجا رفت تا با شیطان هم‌کلام و روبرو نشود^(۱) و همچنین یاد آور زحمات و کوشش‌های حضرت هاجر برای تهیه آب برای فرزندش است که می‌توان گفت: «جوینده یابنده است». زیرا با اینکه در آن سر زمین قطره‌ای آب نبود اما چون خدای تعالی دید حضرت هاجر تمام تلاش خود برای یافتن آب کرد لذا چشمه زمزم را برای آنها به جوشش آورد که

۱ - سَأَلَتْهُ فَقُلْتُ وَ لِمَ جُعِلَ السَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَاَ وَالْمَرْوَةَ قَالَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ تَرَاءَى لِلْإِبْرَاهِيمِ عَلَى نَبِينَا وَ آله وَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْوَادِي وَ سَعَى إِبْرَاهِيمُ مِنْهُ كَرَاهِيَةً أَنْ يُكَلِّمَهُ وَ كَانَ مَسَاوِلَ الشَّيَاطِينِ (بحار الأنوار جلد: ۹۶ صفحه: ۲۳۷).

آن چشمه حتی تا همین الآن مایه برکت آن سر زمین شده است.

مؤمنین باید کارهای خیر و ثواب را از روی رغبت انجام دهند.

مؤمنین باید بدانند یکی از صفات بارز خدای تعالی شاکر بودن اوست لذا باید این صفت خوب را از خدای مهربان یاد بگیرند و همیشه در قبال محبت‌های دیگران شکر گذار باشند و از آنها تشکر و قدر دانی نمایند.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی به یاد دویدن‌های حضرت هاجر در بین صفا و مروه این سعی را واجب کرده تا به همه مردم مسلمان بفهماند رمز موفقیت و رسیدن به مطلوب هایشان سعی و تلاش است.

خانم‌های مؤمنه باید از حضرت هاجر رضی الله عنه یاد بگیرند که اگر زمانی همسرشان از ناحیه خدای تعالی یا فرستادگانش مأموریتی پیدا کرد آنها نیز همسرشان را در اجرای هر چه زودتر و بهتر آن مأموریت کمک نمایند نه اینکه همانند خانم‌های اهل هوای نفس خودشان مانعی برای پیشرفت کارهای همسرشان باشند. حضرت هاجر با اینکه قرار بود در بیابانی بی آب و علف با فرزند شیرخوارش بماند اما از آنجا که امر خدا و ولی خدا بود با رغبت تمام قبول کرد و خدای تعالی هم یاد و نامش را تا ابد با احترام در کتابش یاد نموده تا خوبان عالم از ایشان الگو بگیرند.

مؤمنین باید بدانند اعمالی که انسان را به یاد خدای تعالی و آیاتش می‌اندازد جزء شعائر الهی است و تنها کسانی می‌توانند شعائر الهی را تعظیم کنند و گرامی بدارند که تقوای درونی داشته باشند^(۱).

مؤمنین باید بدانند در راه خدا اگر لازم شد حتی از همسر و فرزند شیر خوار خویش هم باید بگذرند به طوری که گذاشتن حضرت هاجر و فرزند شیرخوارش

۱- وَ مَنْ يُعْظَمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ (سوره حج، آیه: ۳۲).

اسمائیل در آن بیابانی که نه کسی آنجا بود و نه آب و گیاه داشت به صورت طبیعی یعنی از بین رفتن آن دو بزرگوار.

مؤمنین باید یاد بگیرند که هیچ وقت از هیچ چیز نا امید نشوند حتی اگر به ذهنشان از محالات باشد، همچنین باید بدانند که اگر اراده خدا باشد هر غیر ممکنی ممکن خواهد شد.

مؤمنین باید بدانند که اگر در صراط مستقیم و مطیع اوامر خدای تعالی باشند، خدای مهربان هم از جایی که تصورش را ندارند روزیشان را می‌رساند و حوائجشان را برآورده می‌نماید همان طور که حضرت هاجر به هیچ وجه فکرش را هم نمی‌کرد که در آن سرزمین خشک چشمه‌ای بجوشد.

آیات ۱۶۰ الی ۱۶۱ سوره بقره:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَ الْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ
 لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٦٠﴾ إِلَّا
 الَّذِينَ تَابُوا وَ أَصْلَحُوا وَ بَيَّنُّوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَ أَنَا التَّوَّابُ
 الرَّحِيمُ ﴿١٦١﴾.

ترجمه آیات ۱۶۰ الی ۱۶۱ سوره بقره:

«کتمان حق»

قطعاً کسانی که آنچه را ما از دلائل و راهنماییها نازل کرده ایم کتمان می کنند،
 بعد از آنکه ما در کتاب آن را برای مردم بیان نموده بودیم، آن گروه را خدا لعنت
 می کند و همه لعنت کنندگان، آنان را لعنت می کند. (۱۶۰)
 مگر کسانی که توبه کنند و خود را اصلاح نمایند و آنچه را که می دانند برای
 مردم بیان کنند. من توبه آنها را می پذیرم، زیرا من توبه پذیر مهربانی
 هستم. (۱۶۱)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند بعد از ائمه اطهار علیهم السلام بهترین مردم، علماء پاک و در صراط
 مستقیم هستند و همین طور بعد از شیطان هم بدترین مردم آن علمائی هستند که از
 صراط مستقیم خارج شده و مردم را به طرف باطل بکشانند و حقایق را از مردم
 پنهان می کنند^(۱).

۱ - قَالَ قِيلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَنْ خَيْرُ خَلْقِ اللَّهِ بَعْدَ أُمَّةِ الْهُدَىٰ وَ مَصَابِيحِ الدُّجَىٰ قَالَ الْعُلَمَاءُ إِذَا صَلَّحُوا
 قِيلَ وَ مَنْ شَرُّ خَلْقِ اللَّهِ بَعْدَ إِبْلِيسَ وَ فِرْعَوْنَ وَ نُمْرُودَ وَ بَعْدَ الْمُتَسَمِّينَ بِأَسْمَائِكُمْ وَ بَعْدَ الْمُتَلَقِّينَ بِأَلْقَابِكُمْ وَ
 ←

مؤمنین باید بدانند هر کس حقی را به خصوص در امورات دینی کتمان نماید مشمول لعنت خدای تعالی، مؤمنین و ملائکه و اجنه خواهد شد.

علماء و روحانیون باید بدانند که اگر متوجه شوند در دین خدا بدعت گذاشته شده و مردم را راهنمایی ننموده و به طرف صراط مستقیم دعوت نکنند مورد لعنت خدای تعالی قرار خواهند گرفت^(۱).

مؤمنین باید بدانند که لعنت مردم اگر به حق باشد بسیار در روح آنها مؤثر است و در دنیا و آخرت آنها تأثیر منفی دارد لذا هیچ گاه نباید با اعمال و رفتارهایشان باعث لعنت فرستادن دیگران برای خودشان باشند.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی بسیار مهربان و بسیار بخشنده است و مخصوصاً در قرآن کریم، خودش را به این اوصاف معرفی نموده است، خدای مهربان ما از اکثر قریب به اتفاق خطاها و گناهان بندگان می‌گذرد و آنان را مشمول عفو الهی خویش قرار می‌دهد او حتی خانه و حرم خویش را محل امنی برای همه حتی گنه کاران قرار داده و ائمه اطهار علیهم‌السلام در این باره فرموده‌اند: کسی که حد بر او واجب است اگر به حرم مکه پناه ببرد تا زمانی که او در حرم مکه است هیچ کس حق ندارد بر او حد جاری کند تا از آن جا خارج شود.^(۲)

⇒ اَلْأَخْذِينَ لِمَنْ كَتَبْتُمْ وَ الْمُتَأَمِّرِينَ فِي مَمَالِكِكُمْ قَالَ الْعُلَمَاءُ إِذَا فَسَدُوا هُمُ الْمُظْهَرُونَ لِأَبَائِبِلِ الْكَاتِبُونَ لِلْحَقَائِقِ وَ فِيهِمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْلَيْكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا آيَةٌ (بحار الأنوار جلد: ۲ صفحه: ۸۹).

۱ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالِمُ عِلْمَهُ فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ الْكافِي جلد: ۱ صفحه: ۵۴).

۲ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا قَالَ إِذَا أَخَذَتِ الْعَبْدُ فِي غَيْرِ الْحَرَمِ جَنَابَةً ثُمَّ قَرَأَ إِلَى الْحَرَمِ لَمْ يَسَعْ لِأَحَدٍ أَنْ يَأْخُذَهُ فِي الْحَرَمِ وَ لَكِنْ يُنْتَعَمُ مِنَ السُّوقِ وَ لَا يُبَاعُ وَ لَا يُطْعَمُ وَ لَا يُسْقَى وَ لَا يُكَلَّمُ فَإِنَّهُ إِذَا فَعِلَ ذَلِكَ يُوشِكُ أَنْ يُخْرَجَ فَيُؤْخَذَ وَ إِذَا جَنَى فِي الْحَرَمِ جَنَابَةً أُقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدُّ فِي الْحَرَمِ لِأَنَّهُ لَمْ يَرَوْعَ لِلْحَرَمِ حُرْمَةً (وسائل الشيعة جلد: ۱۳ صفحه: ۲۲۶).

گناه کاران باید بدانند اگر از گذشته خویش پشیمان شدند و به گناهان و اشتباهات قبلی برنگشتند و گذشته خویش را جبران کردند خدای تعالی آنها را خواهد بخشید^(۱) بلکه گناهان آنها را تبدیل به ثواب و اعمال حسنه خواهد نمود^(۲).

---

۱ - التَّائِبُ تَوْبَةً (من لا يحضره الفقيه جلد: ۴ صفحه: ۳۸۰).
۲ - يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً (سوره فرقان، آیه: ۷۰).

آیات ۱۶۲ الی ۱۶۳ سوره بقره:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ مَا تُوا وَ هُمْ كُفَّارٌ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ
الْمَلَائِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦٢﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ
وَ لَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٣﴾

ترجمه آیات ۱۶۲ الی ۱۶۳ سوره بقره:

«لعنت خدا بر کافران»

کسانی که کافر شده‌اند و با همان کفر مرده‌اند، لعنت خدا و ملائکه و همه

مردم بر آنها خواهد بود. (۱۶۲)

و همیشه در آن لعنت باقی می‌مانند و در عذاب آنها تخفیف داده نخواهد

شد و به آنها مهلت داده نمی‌شود. (۱۶۳)

تدبر ما:

گناه کاران باید بدانند که اگر بدون توبه از دنیا بروند عذاب ابدی جهنم نصیب

آنها می‌شود.

آیه ۱۶۴ سوره بقره:

وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٤﴾.

ترجمه آیه ۱۶۴ سوره بقره:

«خدای یکتا»

و خدای شما همان خدای یکتا است که خدائی جز او وجود ندارد. او

بخشنده و مهربان است. (۱۶۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید قبل از هر کاری اعتقادات خود را تصحیح کنند و بدانند خدائی جز خدای یکتا وجود ندارد و برای او شریک قائل نشوند.

مؤمنین باید بدانند اکثر قریب به اتفاق مردم وجود خدای تعالی را قبول دارند لذا پیامبران بیشتر در مورد وحدانیت خدای تعالی تبلیغ می نمودند نه برای وجود خدا.

مؤمنین باید بدانند توحید یعنی بیرون ریختن خدایان ساختگی از فکر و خیال خود و معتقد بودن به خدای واحد و پذیرفتن ولایت او و ولایت اولیاء او، که طبق فرموده حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام در نیشابور در حدیث سلسله الذهب^(۱) ولایت اهل بیت، شرط اساسی توحید است.^(۲)

مؤمنین باید بدانند خدائی که از طریق مستقیم، از صراط حق و از بیان صدق

۱ - «کلمة لا اله الا الله حصنی فمن دخل فی حصنی امن من عذابی، بشرطها و شروطها و أنا من شروطها.»

۲ - پرواز روح صفحه ۱۱۱.

اهل بیت علیهم السلام شناخته نشود، خدا نیست؛ بلکه مخلوق و ساخته فکر آنها است^(۱).
مردم مسلمان باید بدانند خدای تعالی نسبت به همه مخلوقات خویش حتی
گنه کاران، مهربان است ولی نسبت به مؤمنین و کسانی که به او ایمان آورده باشند
مهربانی خاصی دارد.

۱ - کَلَّمَا مَيَّرْتُمُوهُ بِأَوْهَامِكُمْ فِي آدَقِّ مَعَانِيهِ فَهُوَ مَخْلُوقٌ لَكُمْ، مردود الیکم (بحار الأنوار جلد: ۶۶ صفحه: ۲۹۳).

آیه ۱۶۵ سوره بقره:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ
الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَع النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ
فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ
وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٥﴾

ترجمه آیه ۱۶۵ سوره بقره:

«نشانه‌های پروردگار»

در خلقت آسمانها و زمین و تفاوت شب و روز و کشتیهایی که در دریا به
نفع مردم در حرکت‌اند و آنچه خدا از آسمان آب نازل کرده است که به وسیله آن
زمین را زنده کرده بعد از آنکه (در زمستان) مرده بود و آنچه در زمین از همه
جانداران پنخس کرده است و در گردش بادهای ابرهائی که بین آسمان و زمین
مسخر شده‌اند، قطعاً آنها نشانه است برای مردمی که عقلشان را بکار
می‌اندازند. (۱۶۵)

تدبر ما:

مؤمنین برای تقویت و تکمیل ایمانشان باید در آیات و نشانه‌های خدای تعالی
از جمله در طبیعت و خلقت بدن خویش و غیره تفکر نمایند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که این نهایت عطا و مهربانی خدای تعالی
است که آسمان و زمین و شب و سایر نعمت‌ها را به گونه‌ای خلق نموده که متفاوت
باشند، مثلاً متغیر بودن شب و روز یا تغییرات فصول چهارگانه سال و گوناگونی
نعمت‌ها، همه و همه تنوع در آفرینش است و این لطف خداست تا دنیا با اینکه به

منزله پل است و خیلی کوتاه و زودگذر است، برای بندگانش تکراری و خسته کننده نباشد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند افرادی که در کشتی‌ها می‌نشینند و به دل دریا می‌روند چون امیدشان از همه جا و همه چیز قطع شده است، به خصوص در موقع طوفانی بودن دریا، به خدای تعالی نزدیک‌تر هستند، پس باید بدانیم ما زمانی به خدای تعالی نزدیک می‌شویم که امیدمان از همه کس و همه چیز قطع شود و تنها به خدا توکل کنیم.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که آب مایه حیات و طراوت تمام جانداران است و حتی روح آنها هم نیاز به آب حیات دارد که کتاب خدا و خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام و کلماتشان آب حیات برای روح بشریت است.

مؤمنین باید متوجه نظم در کارهای خدای تعالی باشند و بدانند که خدای تعالی به وسیله خلقت باد، کشتی‌های آنها را در دریا به حرکت می‌آورد تا باعث منفعت برای آنها باشد و آنها را به همراه بارهایشان جا به جا کند و نه تنها در دریا بلکه در خشکی هم خلقت باد برای آنها حائز منفعت است مثلاً وزش باد در خشکی باعث افشاندن گروه‌های نر گیاهان بر ماده آنها می‌شود و بدین وسیله میوه‌ها بارور می‌شوند و خیلی منفعت‌های دیگر که باد در دریا و خشکی برای بشر دارد و مجال نوشتن آنها در این جا نیست.

مؤمنین باید بدانند حکمتها و منفعت‌های فراوانی در ابرها وجود دارد آنها بدون اینکه بشر کوچکترین زحمتی متقبل شود مقدار بسیار زیادی آب را از دریاها به طرف سرزمین‌های خشک می‌برند و آن سرزمین‌ها را آبیاری می‌کنند و منابع چشمه‌های زیر زمینی را پر می‌نمایند.

آیات ۱۶۶ الی ۱۶۸ سوره بقره:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٦﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٧﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا كُنَّا نَدْرِكُهُمْ لَسَخَّطْنَا لَهُمْ أَمْوَالَنَا لِنَمْنَحَهُمُ الْبَرَاءَةَ مِنَّا كَمَا نَمْنَحُ الْبَرَاءَةَ لِمَن يَتَّبَعُهُمْ فَاتَّبَعُوهُمْ فِي سَبَرٍ ﴿١٦٨﴾

ترجمه آیات ۱۶۶ الی ۱۶۸ سوره بقره:

«محبّت به خدا»

و از میان مردم کسانی هستند که غیر از خدا، خدایانی برای خود اتخاذ می‌کنند و آنها را مانند محبتشان به خدا دوست دارند. ولی کسانی که ایمان آورده‌اند، محبتشان به خدا شدیدتر است. و اگر ستمگران ببینند وقتی را که عذاب را مشاهده می‌کنند قطعاً همه قدرت و قوت مال خدا است و قطعاً دارای عذاب سختی است. (۱۶۶) آن زمان کسانی که فرمانده بوده‌اند، از فرمانبرداران خود بی‌زاری می‌جویند، زیرا عذاب را می‌بینند و از همه وسیله‌ها، دستشان بریده شده است. (۱۶۷) و فرمانبرداران می‌گویند: اگر برای ما به دنیا باز گشتنی می‌بود، ما هم از آنها ابراز بی‌زاری می‌کردیم، همان گونه که آنها از ما اظهار بی‌زاری می‌کنند. این چنین پروردگار اعمال آنها را که مایه حسرتشان هست، به آنها نشان می‌دهد و اینها به هیچ وجه از آتش خارج نمی‌شوند. (۱۶۸)

تدبر ما:

از مشخصات کسانی که به خدای تعالی ایمان آورده‌اند این است که محبت شدید و زیادی به خدای تعالی دارند بلکه تمام محبت‌شان را به خدای تعالی متمرکز نموده‌اند.

مؤمنین باید فقط اولیاء خدا را مقتدا و پیشوای خود قرار دهند و محبت آنها فقط به اولیاء خدا متمرکز باشد و مانند بعضی از مردم که افراد بی‌صلاحیت را به عنوان ولی و پیشوای خود انتخاب می‌کنند و همانند اولیاء خدا آنها را دوست دارند نباشند^(۱) و بدانند مراجع و بزرگان دین دوست داشتن اولیاء خدا را واجب شرعی می‌دانند^(۲).

مؤمنین باید بدانند که اگر امام و مقتدای خود را افراد پاک و اولیاء خدا قرار دادند در عالم آخرت هم آن ولی خدا مأمومین خویش را همراه خود به بهشت می‌برد اما اگر افراد ناشایست را ولی و سرپرست خویش قرار دادند در عالم آخرت آن افراد ناشایست از او و او نیز از این‌ها بی‌زاری می‌جویند و همه با هم در عذاب ابدی خدای تعالی وارد خواهند گشت.

مؤمنین باید توجه داشته باشند محبت عامل تبعیت است یعنی محبت هر کس در دلشان افتاد از همان تبعیت خواهند داشت.

۱ - سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ قَالَ فَقَالَ هُمْ وَ اللَّهُ أَوْلِيَاءُ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ فُلَانٌ اتَّخَذُوهُمْ أَيْمَةً دُونَ الْأِمَامِ الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ وَ لَوْ بَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَ أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَ رَأَوْا الْعَذَابَ وَ تَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ وَ قَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا كَذَلِكَ يَرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَ مَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ هُمْ وَ اللَّهُ يَا جَابِرُ أَيْمَةُ الظَّالِمَةِ وَ أَشْيَاعُهُمْ (بحار الأنوار جلد: ۶۹ صفحه: ۱۳۷).

۲ - رساله عملیه حضرت آیت الله العظمی سید صادق حسینی شیرازی «دامت برکاته» مسأله: ۲۳۱۷ صفحه: ۴۱۵.

مؤمنین باید از عمر خویش کمال استفاده را بنمایند و بدانند وقتی عمرشان در دنیا به پایان رسید دیگر هیچ گاه به دنیا بر نخواهند گشت.

مردم مسلمان باید برای ولایت ائمه اطهار علیهم السلام بسیار اهمیت قائل باشند چرا که خدای تعالی بسیار مهربان است و همه مردم را مورد عفو خویش قرار می دهد و از آتش جهنم نجاتشان می دهد اما کسانی که تحت ولایت ائمه اطهار علیهم السلام نبوده اند جهنمشان ابدی است و عفوی برای آنها در کار نیست^(۱).

مؤمنین باید بدانند روز قیامت یوم الحسرة است یعنی در آن روز مردم حسرت های زیادی می خورند از جمله کسانی که حسرت می خورند کسانی هستند که توانائی اینکه کار خیری انجام دهند داشته اند اما انجام نداده اند و بعد از خودشان اموالشان به ورثه شان رسیده و ورثه آن مال را در راه خدا خرج کرده اند، لذا آن ورثه را به خاطر آن کاری که در واقع با پول این شخص انجام داده اند به بهشت می برند اما خودش را چون از کار خیر مضایقه کرده راهی جهنم می کنند^(۲) لذا باید تا می توانند کارهای خیر انجام دهند و باقیات الصالحات از خویش به جای گذارند.

۱ - قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ مَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ قَالَ أَعْدَاءُ عَلِيِّ عليه السلام هُمُ الْمُخَلَّدُونَ فِي النَّارِ أَبَدَ الْأَبَدِينَ وَ دَهْرَ الدَّاهِرِينَ (بحار الأنوار جلد: ۸ صفحه: ۳۶۲).

۲ - إِنَّ أَعْظَمَ الْحَسَرَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَسْرَةُ رَجُلٍ كَسَبَ مَالًا فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ فَوَرَّثَهُ رَجُلًا فَأَنْفَقَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ فَدَخَلَ بِهِ الْجَنَّةَ وَ دَخَلَ بِهِ الْأَوَّلُ النَّارَ (بحار الأنوار جلد: ۱۰۰ صفحه: ۱۲).

آیه ۱۶۹ سوره بقره:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٩﴾.

ترجمه آیه ۱۶۹ سوره بقره:

«خوردنیهای پاک»

ای مردم، از آنچه در زمین از خوردنیها است، حلال و طیب و طاهر بخورید. و پیروی از گمراهی که شیطان به طرف بدبختی بر می دارد نکنید. زیرا او دشمن آشکارای شماست. (۱۶۹)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند بزرگترین و اصلیترین دشمن آنها شیطان رجیم است^(۱) لذا او هیچ وقت خیر خواه آنها نخواهد بود.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی نعمت‌هایش را برای خوشی و راحتی آنها خلق نموده پس باید از آنها در راه مشروع و حلال استفاده نمایند و بدانند این که بی خود و بی جهت حلالی را بر خود حرام کنند جز عمل به خطوات شیطان چیز دیگری نیست پس نباید به خطوات شیطان عمل نمایند و فکر کنند زهد ورزیده‌اند، زیرا زهد به معنی استفاده نکردن از نعمتهای دنیایی نیست بلکه به معنای صحیح استفاده کردن و دل بستن به اموال دنیا می باشد.

مؤمنین باید بدانند اگر قسم‌هایی خوردند و یا نذرهایی کردند که با شرع مقدس اسلام منافات داشت نذر و قسم آنها درست نیست، به عنوان مثال اگر قسم

۱- إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ (سوره یوسف، آیه: ۵).

خوردند و یا نذر کردند که از نعمتی که خدا آن را حلال شمرده استفاده نکنند آن قسم و نذر باطل است و نباید به آن عمل نمایند چون آن قسم و نذر از خطوات شیطان بوده و انجام ندادن آن کفاره‌ای ندارد.^(۱)

مؤمنین باید بدانند که اگر به اصطلاح معروف کاسه داغ‌تر از آتش شدند و خواستند تندتر و مقدس‌تر از پیامبر اکرم و ائمه اطهار علیهم‌السلام باشند و بعضی از اعمالی که در دین آنها حرام نیست را ترک کنند کاملاً در اشتباهند و رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در مورد آنها فرموده است که: «این گونه افراد از من نیستند»^(۲) و این افراد در حقیقت خودشان سر خود دین و آئین جعل کرده‌اند.

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ إِذَا حَلَفَ الرَّجُلُ عَلَى شَيْءٍ وَ الَّذِي حَلَفَ عَلَيْهِ إِيْتَانُهُ خَيْرٌ مِنْ تَرْكِهِ فَلْيَأْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَ لَا كَفَّارَةَ عَلَيْهِ وَ إِنَّمَا ذَلِكَ مِنْ خَطَوَاتِ الشَّيْطَانِ (اصول کافی جلد: ۷ صفحه: ۴۴۳).

۲ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ إِذَا تَلَّكَ نِسْوَةٌ أُتِيْنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَقَالَتْ إِحْدَاهُنَّ إِنَّ زَوْجِي لَا يَأْكُلُ اللَّحْمَ وَ قَالَتِ الْآخَرَى إِنَّ زَوْجِي لَا يَسْمُ الطَّيِّبَ وَ قَالَتِ الْآخَرَى إِنَّ زَوْجِي لَا يَفْرُبُ النِّسَاءَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ يَجُرُّ رِذَاءَهُ حَتَّى صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ مَا يَأَلُّ أَقْوَامٌ مِنْ أَصْحَابِي لَا يَأْكُلُونَ اللَّحْمَ وَ لَا يَسْمُونَ الطَّيِّبَ وَ لَا يَأْتُونَ النِّسَاءَ أَمَا إِنِّي آكُلُ اللَّحْمَ وَ أَسْمُ الطَّيِّبَ وَ أَتِي النِّسَاءَ فَمَنْ رَعِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (اصول کافی جلد: ۵ صفحه: ۴۹۶).

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَمَا سَمِعْتَ بِطَارِقٍ إِنَّ طَارِقًا كَانَ نَحَّاسًا بِالْمَدِينَةِ فَأَتَى أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ يَا أَبَا جَعْفَرِ إِنِّي هَالِكٌ إِنِّي هَالِكٌ إِنِّي حَلَفْتُ بِالطَّلَاقِ وَ الْعَتَاقِ وَ التَّدْوِيرِ فَقَالَ لَهُ يَا طَارِقُ إِنَّ هَذِهِ مِنْ خَطَوَاتِ الشَّيْطَانِ (تهذيب الأحكام جلد: ۸ صفحه: ۲۸۸).

آیات ۱۷۰ الی ۱۷۲ سوره بقره:

إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧١﴾.

وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمُّ بِكُمْ عُمِّي فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧٢﴾

ترجمه آیات ۱۷۰ الی ۱۷۲ سوره بقره:

«فَعَالِيَتِ شَيْطَانِ»

شیطان شما را به بدی و فحشاء امر می‌کند و از شما می‌خواهد که آنچه را درباره خدا نمی‌دانید، بگوئید. (۱۷۰)

و زمانی که به آنها گفته می‌شود که از آنچه خدا برای شما نازل فرموده، پیروی کنید، می‌گویند: بلکه ما از راه و روش پدرانمان که ما را بر آن مأنوس نموده پیروی می‌کنیم. اگر چه پدرانشان تعقل چیزی را نکرده و هدایت نشده باشند؟! (۱۷۱)

و مثل کسانی که کافرنند، مانند کسی است که حیوان را صدا می‌زند، ولی او چیزی جز خواندن و صدا نمی‌فهمد. کر، گنگ، کورند و آنها تعقل نمی‌کنند. (۱۷۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که شیطان دائما همه مردم را وسوسه می‌کند و آنها را به

سمت بدی‌ها و گناهان می‌خواند و در این میان فقط کسانی که تزکیه نفس کرده باشند به شیطان لبیک نمی‌گویند و شیطان هم تسلطی بر آنها پیدا نمی‌کند^(۱).

مبلغین و علماء باید بسیار مواظب باشند که مطلبی را بدون علم به خدای تعالی و اولیائش نسبت ندهند که در این صورت جایگاهشان جهنم است.

مؤمنین باید بدانند در عین اینکه احترام والدین بر آنها لازم است اما اگر والدین از صراط مستقیم خارج باشند هیچ دلیل عقلی و دینی برای اینکه بخواهند از راه آنها پیروی کنند ندارند.

مؤمنین باید به هیچ وجه بر چیزی و یا کسی حتی نسبت به پدر و مادر خود تعصب نداشته باشند بلکه فقط باید از صراط مستقیم اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام پیروی نمایند و دیگران و حتی پدر و مادرشان را تا زمانی قبول داشته باشند که در صراط مستقیم باشند.

مؤمنین باید بدانند در هر کار و امری باید از کسانی تقلید نمایند که صلاحیت کافی در آن امر را دارا باشند و بدانند قبل از تقلید باید تحقیق کنند تا بفهمند کسی که می‌خواهند از او تقلید کنند صلاحیت و علم کافی در آن رابطه دارد یا نه و متوجه باشند که تقلید کورکورانه مورد مذمت دین مبین اسلام است.

مردم مسلمان باید بدانند که خدای تعالی به آنها عقل و شعور داده و آنها را انسان آفریده پس نباید با تعصبات بی‌دلیل عقل و شعور خود را زائل کنند و خود را در ردیف حیوانات و حتی پست‌تر از حیوانات قرار دهند.

کسانی که حقایق را قبول نمی‌کنند همانند حیوانات هستند که اگر شما برای

۱ - قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ (سوره ص، آیات: ۸۲ و ۸۳).
إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ (سوره حجر آیه: ۴۲).

یک حیوان حقایقی را بگوئید آن حیوان فقط صوت صدای شما را می فهمد ولی درک نمی کند که شما چه می گوئید لذا این چنین موجودی با کسی که کر است و اصلاً نمی فهمد فرقی ندارد.

مؤمنین باید بدانند چشم و گوش و زبان، زمانی برای آنها مفید خواهد بود که به وسیله آنها حقایق را درک کنند و نشر دهند و گرنه حیوانات نیز گوش و چشم و زبان دارند.

آیه ۱۷۳ سوره بقره:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنَّ
كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٣﴾.

ترجمه آیه ۱۷۳ سوره بقره:

«رزق حلال و حرام»

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از رزق پاک‌ی که ما به شما داده‌ایم بخورید و

خدا را شکر کنید اگر فقط او را بندگی می‌کنید. (۱۷۳)

تدبر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند خدای تعالی در این آیه شریفه با مورد خطاب قرار دادن آنها به وسیله جمله «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا» یعنی ای کسانی که مؤمن هستید، به آنها و همه مردم فهمانده که من تمام نعمت‌هایم را برای مؤمنین خلق کرده‌ام و به برکت مؤمنین دیگران هم از نعمت‌های من برخوردار می‌شوند یعنی در واقع من تمام نعمت‌هایم را برای مؤمنین خلق کرده‌ام و تمام نعمت‌های من متعلق به آنها است.

مردم مسلمان باید بدانند که آنها از طرف خدای تعالی اجازه دارند از هر نعمتی که پاک و طیب بود استفاده کنند لذا آن دسته از مردم که بعضی از حلال‌ها را بر خود حرام می‌کنند و فکر می‌کنند زاهد شده‌اند اشتباه می‌کنند، آن‌ها زاهد نشده‌اند بلکه از صراط مستقیم خارج شده‌اند و خدا هم چنین اشخاصی را دوست ندارد^(۱) زیرا

۱ - قَالَ لِي الْإِمَامُ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ... إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يَغْضَبُ عَلَيَّ مَنْ لَأَ يَقْبَلُ رُحْصَةً (بحار الأنوار جلد: ۵۰ صفحه: ۱۲۶).

زهد به معنای دلبستگی نداشتن به دنیا و متعلقاتش است نه به معنای استفاده نکردن از دنیا، چه بسا کسانی که وضع مالی خوبی ندارند و نمی‌توانند از بسیاری از نعمات استفاده کنند اما زاهد هم نیستند و حبّ دنیا در قلبشان هست و بر عکس کسانی که وضع مالی بسیار خوب و زندگی راحت و مرفه‌ای دارند اما دلبستگی به هیچ کدام از دارائی‌هایشان ندارند و زهد دارند.

مؤمنین باید بدانند دعای کسی که مالش حرام و یا آمیخته با حرام باشد مستجاب نخواهد شد.

مؤمنین باید بدانند خالق و روزی دهنده آنها خدای تعالی است لذا هیچ گاه نباید در شکرگذاری کسی را بر خدای تعالی مقدم کنند زیرا خدای مهربان در حدیثی قدسی فرموده است: من انسان را آفریده‌ام و روزی می‌دهم، اما انسان کس دیگری را عبادت و شکر می‌نماید.^(۱)

مؤمنین باید از رویه خدای تعالی یاد بگیرند تا در وقتی که می‌خواهند کسی را از انجام کاری منع کنند اول راه‌های صحیحش را به او یاد بدهند بعد او را از آن کار منع کنند همین طور که در این جا و در آیات بعد خدای تعالی وقتی می‌خواهد بندگانش را از خوردن بعضی چیزها منع کند اول خوردنی‌های مجاز و خوب را معرفی می‌نماید بعد خوردنی‌های حرام را اعلام می‌کند.

۱- قال رسول الله صلى الله عليه وآله قال تعالی أنا مع الإنسان في نبأ عظيم أخلق و يعبد غيري و أعطيه و يحمد غيري و أمنعه و يشكو غيري (مشكاة الأنوار صفحہ: ۳۲۸).
عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم يقول الله تعالی إني و الجن و الإنس في نبأ عظيم أخلق و يعبد غيري و أرزق و يشكر غيري (تفسير الصافي، جلد: ۱، صفحہ: ۲۱۲).

آیه ۱۷۴ سوره بقره:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَحُمَ الْخَنزِيرِ وَ مَا أَهْلًا بِهِ لغيرِ اللَّهِ
فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۱۷۴﴾.

ترجمه آیه ۱۷۴ سوره بقره:

«گوشت‌های حرام»

جز این نیست که خدا بر شما گوشت مرده و خون و گوشت خوک و آنچه از حیوانات حلال گوشت که در وقت ذبح اسم غیر خدا بر آنها برده می‌شود، حرام کرده است. و کسی که مضطر باشد و تجاوزگر و ستمگر نباشد گناهی بر او نیست و خدا با گذشتِ مهربانی است. (۱۷۴)

تدبر ما:

خوردنیهای حرام عبارتند از:

- ۱- گوشت میتة: یعنی حیوان حلال گوشتی که ذبح شرعی نشده باشد (کلیاتی که مراجع عظیم الشان تقلید پیرامون ذبح شرعی در رساله‌های عملیه خود آورده‌اند عبارتند از:
اول: کسی که سر حیوان را می‌برد مسلمان باشد و همچنین نسبت به اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام ابراز دشمنی نکند.
دوم: سر حیوان را با وسیله آهنی ببرند.
سوم: در هنگام سر بردن صورت و دست و پا و شکم حیوان به طرف قبله باشد.

چهارم: در هنگام سر بردن نام خدای تعالی را به زبان جاری کند.

پنجم: حیوان بعد از سر بریدن حرکتی نکند.

اینها کلیات مسأله بود، جهت اطلاع بیشتر به رساله عملیه مرجع تقلید خود رجوع نمایید).

۲- خوردن خون: چون خوردن خبائث حرام است و خون هم جزء خبائث است.

۳- گوشت خوگ.

۴- حیوانی که در موقع ذبح نام خدا بر آن برده نشود و یا نام غیر خدا بر آن برده شود.

البته غذاهای حرام به همین‌ها ختم نمی‌شود اما آنچه در این آیه متذکر شده بود همین‌ها بود.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی آن قدر مهربان است و آنها را دوست دارد که به هیچ عنوان نمی‌خواهد بندگانش حتی برای لحظه‌ای ناراحتی ببینند لذا می‌فرماید: اگر در صورت ضرورت از این قسم غذاهای حرام استفاده کردید هیچ اشکالی ندارد و در پایان آیه هم خودش را به بندگان با گذشت و مهربان معرفی می‌کند.

مردم مسلمان باید بدانند کسانی که تحت ولایت خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام قرار نگیرند و با آنها درگیر شوند و کسانی که راهزن باشند در ضرورت نیز موارد بالا بر آنها حلال نمی‌شود^(۱).

مؤمنین باید توجه داشته باشند که صید و شکار کردن مکروه است مگر در

۱- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ قَالَ الْبَاغِي الَّذِي يَخْرُجُ عَلَى الْأَمَامِ وَ الْعَادِي الَّذِي يَقْطَعُ الطَّرِيقَ لَا تَحِلُّ لَهُ الْمَيْتَةُ (اصول کافی جلد: ۶ صفحه: ۲۶۵).

ضرورت برای تامین مایحتاج خود و کسانی که نفقه آنها بر او واجب است و اما کسانی که فقط برای خوشگذرانی و تفریح به صید و شکار می روند اگر مضطر شدند حرام‌هایی که در بالا ذکر شد بر آنها حلال نمی‌شود و اگر استفاده کردند در پرونده اعمالشان گناه نوشته خواهد شد^(۱).

مؤمنین باید برای خوردن غذا برنامه‌ای منظم و دقیق داشته باشند و فقط برای اینکه شکم خود را سیر کنند غذا نخورند بلکه به خاصیت‌ها و مضرات غذاها توجه داشته باشند. دین مقدس اسلام به خوردن و خوردنیها بسیار اهمیت داده و دائماً به پیروانش گوشزد می‌نماید که چه غذاهایی مضر است، آن غذاها را نخورید و چه غذاهایی پاک و طیب و دارای خاصیت است، آن‌ها را بخورید.

۱ - رَوَى عَبْدُ الْعَظِيمِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْحَسَنِيُّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ مَا مَعْنَى قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ قَالَ الْعَادِي السَّارِقُ وَالْبَاغِي الَّذِي يَبْغِي الصَّيْدَ بَطْرًا أَوْ لَهْوًا لَا لِيُعَوِّدَ بِهِ عَلَى عِبَالِهِ لَيْسَ لُهُمَا أَنْ يَأْكُلَا الْمَيْتَةَ إِذَا اضْطُرَّ هِيَ حَرَامٌ عَلَيْهِمَا فِي حَالِ الْإِضْطِرَارِ كَمَا هِيَ حَرَامٌ عَلَيْهِمَا فِي حَالِ الْإِخْتِيَارِ (من لا يحضره الفقيه جلد: ۳ صفحه: ۳۴۴).

آیات ۱۷۵ الی ۱۷۷ سوره بقره:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا
 أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ
 لَا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ
 بِالْهُدَى وَ الْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٦﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ
 اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَ إِنَّ الَّذِينَ اِخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ
 بَعِيدٍ ﴿١٧٧﴾.

ترجمه آیات ۱۷۵ الی ۱۷۷ سوره بقره:

«کتمان حق»

قطعاً کسانی که آنچه خدا از کتاب نازل فرموده کتمان می‌کنند و آنها را به
 قیمت کمی می‌فروشند، آنها چیزی نمی‌خورند و در شکمشان جز آتش نخواهد
 بود و خدا روز قیامت با آنها حرف نمی‌زند و آنها را در آن روز تزکیه نفس
 نمی‌کند و برای آنها عذاب دردناکی خواهد بود. (۱۷۵)
 اینها کسانی هستند که گمراهی را به هدایت و عذاب را به بخشش
 خریده‌اند. آیا آنها را چه چیز در مقابل آتش متحمل و صبور نموده است؟ (۱۷۶)
 آن بخاطر این است که قطعاً خدا کتاب را به حق و راستی و درستی نازل
 فرموده. و قطعاً کسانی که در کتاب اختلاف می‌کنند در پراکندگی و دوری از
 حق‌اند. (۱۷۷)

تدبر ما:

مؤمنین نباید به خاطر دنیا، حقایق را کتمان نمایند زیرا کسانی که دنیا را بر

آخرت ترجیح می دهند عذاب الیمی در انتظارشان است.

مؤمنین باید بدانند کتمان حقایق و انحراف مردم، دو کار بسیار زشت و مانع بسیار بزرگی برای تزکیه نفس است. علماء یهود و نصاری قبل از اسلام همیشه بشارت بعثت رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را به امت هایشان داده بودند اما وقتی رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به رسالت مبعوث شد گفته‌های خود را فراموش کردند، زیرا آن‌ها جزء علماء و بزرگان دینشان بودند و مردم دائماً به آنها رجوع می‌کردند و خیلی آنها را احترام می‌نمودند و پول‌های زیادی به آنها می‌دادند، آن‌ها از ترس اینکه مبادا مردم به رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گرایش پیدا کنند و خودشان از آن همه احترام و پول محروم بمانند مشخصات رسول اکرم را از مردم می‌پوشاندند و یک سری علائمی که با مشخصات رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سازگار نبود به مردم می‌گفتند و حتی تهمت هائی به آن بزرگوار می‌زدند تا ایشان را در بین مردم زشت و کریه نشان بدهند و اینگونه حق را کتمان و مردم را منحرف می‌کردند.

مردم مسلمان باید بدانند کسانی که به خاطر حبّ جاه و ریاست حقایق را می‌پوشانند و مانع گرویدن مردم به اولیاء خدا می‌شوند، به بزرگ‌ترین عذاب دنیا و آخرت گرفتار می‌شوند از جمله اینکه خدای تعالی هیچ گاه حتی در عالم بعد آنها را تزکیه نمی‌کند و هیچ گاه حتی در عالم بعد با آنها هم سخن نخواهد شد. در طول تاریخ نمونه‌های زیادی وجود داشته که افراد اهل هوای نفس و شیطان سیرت حقایق را از مردم می‌پوشاندند و خودشان را به عنوان ولی خدا در بین مردم معرفی می‌کردند و اولیاء خدا را طرد می‌نمودند و حتی مانع گرویدن مردم به آنها می‌شدند به عنوان مثال در جریانات بعد از رحلت رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بزرگ‌ترین ولی خدا امیر المؤمنین علی بن ابیطالب عَلَيْهِ السَّلَام را خانه نشین کردند و خود بر جای ایشان نشستند.

علماء و دانشمندان دین باید بدانند حبّ دنیا بزرگترین دام شیطان برای آنهاست و باید متوجه باشند زمانی که حبّ دنیا در روح و قلبشان نفوذ کند آنها را اهل عذاب و جهنمی خواهد کرد و بدانند که بزرگترین عاملی که علماء یهود و نصاری را به این روز کشاند حب به اموال و ریاست در دنیا بود.

مؤمنین باید متوجه باشند اگر دینشان را به هر قیمتی بفروشند ضرر کرده‌اند، حتی اگر در نظر آن‌ها منافع زیادی نصیبشان شود.

مردم مسلمان باید به پاکی روح و تزکیه نفس خود بسیار اهمیت بدهند و بدانند علتی که باعث می‌شود بعضی از مردم گمراهی را به جای هدایت و عذاب را به جای بخشش انتخاب کنند هوای نفس آنهاست.

علماء یهود و نصاری وقتی می‌خواستند مردم به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ایمان نیاورند و پیرو خودشان باشند امت خود را از کتاب آسمانی شان دور می‌کردند و به دور خودشان جمع می‌نمودند و در نتیجه کاری کردند که مردم حرف‌های آنها را گوش کنند و به کتاب آسمانی خود رجوع نکنند چون اگر مردم به کتاب‌های آسمانی رجوع می‌کردند حقایق را آن کتب می‌دیدند و متوجه حقیقت می‌شدند و به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ایمان می‌آوردند، پس مسلمانان بدانند بدترین علماء کسانی هستند که مردم را از کتاب آسمانی دور کنند و به طرف غیر اهل بیت علیهم السلام و قرآن دعوت نمایند.

آیه ۱۷۸ سوره بقره:

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ
 مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ
 عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَ
 فِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَ
 الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ
 أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٨﴾.

ترجمه آیه ۱۷۸ سوره بقره:

«خوبی در چیست؟»

نیکی در این نیست که صورت به طرف مشرق و مغرب بگردانید. ولی
 خوبی و نیکی این است که کسی ایمان به خدا و روز قیامت و ملائکه و کتابهای
 آسمانی و پیامبران بیاورد و از مال خود با همه محبتی که به آن مال دارد، به
 نزدیکان و یتیمها و شکست خوردگان و در راه ماندگان و سؤال کنندگان و در راه
 آزادی غلام و کنیزها بدهد و نماز را بپا دارد و زکات بدهد و وقتی که عهدهای
 کسی بست، وفا کند و در مقابل محرومیتهای و مریضیها و در میدان جنگ صبر و
 استقامت داشته باشد. اینها کسانی هستند که راستگو و اینها همان اهل
 تقوایند. (۱۷۸)

تدبر ما:

مردم مسلمان باید بدانند خوبی و متدین بودن به نماز و روزه و عبادات ظاهری
 تنها نیست بلکه اصل و حقیقت ایمان این است که به خدای تعالی و اولیائش ایمان
 بیاورند و همچنین اصل و حقیقت دین این است که نفسشان را از خبائث اخلاقی
 تزکیه و پاک نمایند تا به راحتی و با رغبت تمام بتوانند از دارائیهای خود که برای به

دست آوردنش بسیار زحمت و مشقت کشیده‌اند و ممکن است محبت آن مال در دل آن‌ها باشد، دل‌کنده و در راه خدا خرج نمایند.

مردم مسلمان باید متوجه ضرورت تزکیه نفس باشند و بدانند کسانی که در اثر تزکیه نفس در روح خود استقامت به وجود می‌آورند اینها موفق‌ترین مردم در همه امور، اعم از مادی و معنوی هستند.

مؤمنین باید زیرک باشند و کمال استفاده را از هر چیزی بکنند، آنها باید بدانند که اگر اقوام و خویشان‌شان تنگدست هستند بهتر است ابتدا آن‌ها را بر دیگران ترجیح داده و به آن‌ها کمک کنند که با این کار در نزد خدای تعالی اجر و ثواب بیشتری خواهند داشت.^(۱)

مؤمنین باید بدانند افراد زیر اگر نیازمند بودند از دیگران سزاوارتر به کمک و صدقه هستند:

اول: اقوام و خویشان در صورتی که تنگدست باشند.

دوم: یتیم‌ها؛ دین مبین اسلام به پیروان خویش بسیار سفارش نموده تا با ایتم با محبت برخورد نمایند و از هیچ کمکی نسبت به آنها دریغ نکنند^(۲) که خدا در عوض این کار پاداش خوبی به آن‌ها وعده داده است،^(۳) البته بیشتر منظور آن ایتمی هستند که به سن بلوغ نرسیده‌اند و محتاج‌اند.

سوم: مساکین یعنی کسانی که وضع مالی خوبی داشته‌اند اما در حال حاضر به

۱ - قال رسول الله صلى الله عليه و آله صدقتك على الفقير صدقة و على الأقرباء صدقتان لأنها صدقة و صلة الرّحم (مستدرک الوسائل جلد: ۷ صفحه: ۱۹۵).

۲ - قال رسول الله صلى الله عليه و آله خير بيوتكم بيت فيه یتيم یحسن إلیه و شر بيوتكم بيت یساء إلیه (مستدرک الوسائل جلد: ۲ صفحه: ۴۷۴).

۳ - قال رسول الله صلى الله عليه و آله من ضم یتیماً إلی طعامه و شرابه حتی یستغنی عنه و جبت له الجنة (مستدرک الوسائل جلد: ۲ صفحه: ۴۷۴).

مسکنت دچار شده و دست تنگ یا ورشکسته شده‌اند.

چهارم: ابن سبیل یعنی کسانی که در مسافرت هستند و در سفر دست‌شان تنگ شده هر چند در وطن خود ثروتمند هستند، البته شاید با توجه به دنیای ارتباطات و فعالیت‌های بانک‌ها در سراسر کره زمین در زمان ما این مورد کمتر پیش آید.

مؤمنین باید همیشه متعهد باشند و هیچ‌گاه خلف وعده نکنند.

مؤمنین باید بسیار منظم باشند و حتی در صدقه دادن هایشان هم برنامه‌ریزی داشته باشند و صدقه را به جا و به اندازه بدهند^(۱).

مؤمنین نباید فکر کنند که صدقه فقط پول دادن است، بلکه باید بدانند هر چیزی را که از روی صدق و صفا به برادر دینی خود بدهند صدقه است حتی اگر یک نکته علمی به کسی بگویند نیز در واقع صدقه داده‌اند و ضمناً کسانی که در زمان غیبت امام زمان علیه السلام از امام زمان خود دور مانده‌اند اینها یتیم‌های آل محمد هستند چون امام معصوم به منزله پدر است و علماء و دانشمندان دینی باید از علم خود به این افراد صدقه بدهند^(۲).

مؤمنین باید بدانند که کسب علم خوب است اما مهم‌تر از آن عمل به آن است.

مؤمنین باید بدانند در صدقه دادن و بخشش اول باید واجبات را بپردازند بعد مستحبات را، به عنوان مثال خیلی از مردم بخشش‌های فراوان و صدقات و خیرات زیادی دارند اما خمس یا زکات واجب خود را نمی‌پردازند که این کارشان صحیح نیست بلکه ابتدا باید واجب خود را ادا کنند و سپس به مستحبات بپردازند.

۱ - قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام لَيْسَ السَّخِيُّ الْمُبَدَّرُ الَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ فِي غَيْرِ حَقِّهِ وَ لَكِنَّهُ الَّذِي يُؤَدِّي إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا فَرَضَ عَلَيْهِ (بحار الأنوار جلد: ۹۳ صفحه: ۱۴).

۲ - عن رسول الله صلى الله عليه و آله أشد من يتم اليتيم يتيم انقطع عن إمامه و لا يقدر على الوصول إليه فلا يدري كيف حكمه فيما ابتلى به من شرائع دينه ألا فمن كان من شيعتنا عالماً بعلمنا فهدى الجاهل بشريعتنا كان معنا في الرفيق الأعلى (بحار الأنوار جلد: ۱۰۵ صفحه: ۱۷۱).

آیات ۱۷۹ الی ۱۸۰ سوره بقره:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُتِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَعْ بِالْمَعْرُوفِ وَادِّاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٩﴾ وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٠﴾.

ترجمه آیات ۱۷۹ الی ۱۸۰ سوره بقره:

«مسأله حیاتی قصاص»

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، برای شما حکم قصاص در قتل نوشته شده است که هر شخص آزاد در مقابل آزاد و برده در مقابل برده و زن در مقابل زن می‌باشد. و اگر به کسی از طرف برادر دینیش چیزی داده شود، باید از راه خوبی پیروی شود و او به نیکی به این پردازد حکم دیه، تخفیف (در مجازات قاتل) و رحمتی از طرف پروردگارتان بوده و کسی که بعد از آن باز هم تجاوز کند، برای او عذاب دردناکی خواهد بود. (۱۷۹)

و برای شما ای صاحبان مغز، در قصاص زندگی و حیات است، شاید شما تقوی پیشه کنید. (۱۸۰)

تدبر ما:

مردم مسلمان باید توجه داشته باشند آدم کشی و قتل نفس از گناهان کبیره است.

همه مردم باید بدانند کسی که بی جهت انسانی را بکشد تمام گناهان مقتول در

پرونده قاتل ثبت می شود.

مسلمانان باید بدانند تمام کسانی که به هر نحوی در قتل بی گناهی دست داشته باشند حتی اگر به صورت زبانی باشد در روز قیامت به عنوان قاتل محشور می شوند و باید جوابگو باشند.

مؤمنین باید بدانند که در آئین یهود فقط حکم قصاص بود و در آئین مسیحیان فقط حکم دیه، اما اسلام برای پیروان خویش عظمت قائل شده و حق انتخاب را به آنها داده که اگر اولیاء دم خواستند می توانند قصاص کنند و اگر دوست داشتند می توانند دیه بگیرند، اما باید توجه داشت کسانی که دیه می گیرند نباید بعداً قاتل را مورد آزار و اذیت قرار دهند بلکه باید برخورد کریمانه ای با او داشته باشند و گرنه عذاب دردناکی از ناحیه خدای تعالی در انتظار آنهاست که اول دیه می گیرند و بعداً قاتل را اذیت و آزار می کنند، همان طور که اعراب زمان جاهلیت دیه می گرفتند سپس قاتل را می کشتند.^(۱)

مؤمنین باید بدانند در همه احکامی که از ناحیه خدای تعالی صادر می گردد حکمت ها و فوائد زیادی نهفته است مثلاً در همین حکم قصاص خیلی حکمت هست به عنوان مثال اگر حکم قصاص نبود صاحبان قدرت با خیال راحت ضعیفان را می کشتند، در زمان جاهلیت وقتی یک نفر کسی را می کشت اگر طرف مقابل دارای قدرت بود گاهی علاوه بر قاتل همه قبیله او را هم می کشتند اما قانون اسلام این است که فقط همان قاتل را بکشید و دیگران گناهی ندارند لذا اسلام به واسطه این حکم کلی تعادل به وجود آورده و از زیاده روی هم جلوگیری نموده است.

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَدِيثٍ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ فَقَالَ هُوَ الرَّجُلُ يُقْتَلُ الدِّيَةَ أَوْ يُعْفَى أَوْ يُصَالِحُ ثُمَّ يَعْتَدِي فَيُقْتَلُ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ (وسائل الشيعة جلد: ۲۹ صفحه: ۱۲۱).

مؤمنین باید بدانند امیر و مولایشان حضرت علی بن ابیطالب ع چهار حکمت را برای مردم بازگو نمودند که بعدا خدای تعالی در مورد آن چهار حکمت آیه نازل نمود و تأییدشان کرد؛ یکی از آن چهار مورد این بود که آن امام عزیز و مهربان فرمودند قصاص باعث کم شدن کشت و کشتار می شود و بعد خدای تعالی آیه نازل نمود و فرمود: «وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ»^(۱).

۱ - عَنْ عَلِيٍّ ع قَالَ قُلْتُ أُرَبِعًا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى تَصْدِيقِي بِهَا فِي كِتَابِهِ قُلْتُ الْمَرْءُ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ فَإِذَا تَكَلَّمَ ظَهَرَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ قُلْتُ فَمَنْ جَهَلَ شَيْئًا عَادَاهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَ قُلْتُ قَدْرٌ أَوْ قِيمَةٌ كُلُّ أَمْرٍ مَا يُحْسِنُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي قِصَّةِ طَالُوتَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ وَ قُلْتُ الْقَتْلُ يُقِلُّ الْقَتْلُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ (بحار الأنوار جلد: ۱ صفحه: ۱۶۶).

آیات ۱۸۱ الی ۱۸۳ سوره بقره:

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ
 فَلِلَّذِينَ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨١﴾ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ
 مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨٢﴾ فَمَنْ
 خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
 رَحِيمٌ ﴿١٨٣﴾.

ترجمه آیات ۱۸۱ الی ۱۸۳ سوره بقره:

«دستور وصیت کردن»

برای شما نوشته شده است که وقتی برای یکی از شما زمان مرگ می‌رسد،
 اگر چیز خوبی از خود باقی گذاشته است، آن را برای پدر و مادر و نزدیکان به
 طور نیکوئی وصیت کند. این حقی است که بر عهده متقین است. (۱۸۱)
 پس کسی که آن وصیت را بعد از آنکه شنیده است تبدیل کند، جز این
 نیست که گناهش به گردن کسانی است که آن را عوض می‌کنند. قطعاً خدا شنوای
 دانائی است. (۱۸۲)
 پس کسی که از انحراف یا گناه وصیت کننده در قوانین الهی بترسد، پس بین
 آنها را اصلاح کند، گناهی بر او نیست و خدا بخشنده مهربانی است. (۱۸۳)

تدبر ما:

مؤمنین باید مهربان و نوع دوست باشند و برای اطرافیان خویش همیشه
 خیرخواه باشند حتی باید برنامه‌ای داشته باشند که بعد از مرگشان نیز از جانب
 آنها به دیگران خیر و خوبی برسد یعنی با وصیت خیر و خوبی‌ها را به اطرافیانشان

برسانند.

مؤمنین باید بدانند اگر بخواهند در مورد مالشان وصیتی داشته باشند بیشتر از یک سوم آن را نباید وصیت کنند و مابقی آن مال را باید برای ورثه خویش بگذارند تا طبق قانون اسلامی بین آنها تقسیم شود و اگر وارثان تهیدست باشند در یک سوم مالشان هم نباید وصیت کنند و باید بدانند کمک به فرزندان و دیگر وارثانشان که تهیدست هستند از انجام هر کار خیر دیگری بهتر است^(۱).

مؤمنین نباید در وصیت افرادی که از دنیا رفته‌اند دست ببرند و آن وصیت را کم و زیاد نموده و یا تغییر دهند زیرا در این صورت مرتکب گناه شده‌اند.

مؤمنین باید به وصیت هائی که از امواتشان به جای مانده و با شرع مقدس اسلام منافاتی ندارد عمل نمایند حتی اگر به نفع یهودی و یا نصرانی باشد^(۲).

مؤمنین اجازه دارند در دو مورد وصیت را کم و زیاد و یا اصطلاح تغییر دهند:

اول: در جائی که میت بیشتر از یک سوم مالش را وصیت کرده باشد چون بیشتر از یک سوم حق وارثان است و او چنین حقی ندارد^(۳).

دوم: در جائی که میت وصیت به انجام کارهائی کرده باشد که با شرع مقدس

۱ - عن علی ع أنه دخل علی مولی له فی مرضه و له سعمائة درهم أو تسعمائة درهم فقال أ لا أوصی فقال ع إنما قال الله إن تزک خیراً و لیس لک کثیر مال (عوالی اللآلی جلد: ۲ صفحه: ۱۱۶).

قال مرضت فجاء رسول الله صلی الله علیه و آله یعودنی فقلت له یا رسول الله أوصی بمالی کله قال لا قلت النصف قال لا قلت الثلث قال الثلث و الثلث کثیر إنک إن تدع ورثتک أغنیاء خیر من أن تدعهم عالة یتکفون الناس بأیدیهم (عوالی اللآلی جلد: ۲ صفحه: ۱۱۷).

۲ - قال سأل أبو عبد الله ع عن رجل أوصی بماله فی سبیل الله فقال أعطه لمن أوصی به له و إن کان یهودیاً أو نصرانیاً إن الله تبارک و تعالی یقول فمن بدله بعد ما سمعه فإنما إثمه علی الذین یبدلونه (اصول کافی جلد: ۷ صفحه: ۱۴).

۳ - عن یونس بن عبد الرحمن رفعه إلی أبي عبد الله ع فی قول الله عز و جل فمن خاف من موص جناً أو إثمًا فأصلح بينهم فلا إثم علیه قال یعنی إذا اعتدی فی الوصیة إذا زاد علی الثلث (وسائل الشیعة جلد: ۱۹ صفحه: ۲۷۶).

اسلام منافات داشته باشد.

مؤمنین می توانند از یک سوم اموال خود برای کسانی که از او ارث نمی برند
حقی تعیین نمایند.

مؤمنین باید به گونه ای وصیت کنند که به کسی ظلم نشود و باید بدانند که اگر با
وصیت آن ها در حق کسی ظلمی صورت گیرد نظر لطف پروردگار از آنها برداشته
خواهد شد^(۱).

مؤمنین اگر می دانند که ورثه خودشان مستحق ترند و به آن مال نیاز دارند بهتر
است برای امور متفرقه وصیتی نکنند و مالشان را برای ورثه خویش بگذارند.

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ عَدَلَ فِي وَصِيَّتِهِ كَانَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ تَصَدَّقَ بِهَا فِي حَيَاتِهِ وَ مَنْ جَارَ فِي وَصِيَّتِهِ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ هُوَ عَنْهُ مُعْرَضٌ (اصول کافی جلد: ۷ صفحه: ۵۸).

آیات ۱۸۴ الی ۱۸۶ سوره بقره:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٤﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٥﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُم وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٦﴾.

ترجمه آیات ۱۸۴ الی ۱۸۶ سوره بقره:

«دستور روزه در ماه رمضان»

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، بر شما روزه نوشته شده، آنچنان که بر مردم قبل از شما نوشته شده بود. شاید شما اهل تقوی گردید. (۱۸۴)

چند روز معلوم و شمرده شده‌ای و اگر کسی از شما مریض یا در سفر باشد، همان تعداد در زمان دیگر روزه بگیرد و کسانی که روزه برای آنها طاقت‌فرسا است، فدیة بدهند، مسکینی را اطعام کنند و کسی که کار خوبی انجام دهد، برای او بهتر است و اگر روزه بگیرد، برای شما بهتر است اگر بدانید. (۱۸۵)

ماه رضانی که قرآن در آن نازل شده، آن قرآنی هدایت است برای مردم و بیّناتی از هدایت است و جداکننده حق و باطل است و هر کس از شما در وطن

بود و ماه رمضان را درک کرد، پس آن ماه را روزه بگیرد و کسی که مریض یا در مسافرت است، روزه‌هایش را در روزهای دیگری بگیرد. خدا برای شما آسانی را خواسته و برای شما سختی را نخواست است. به هر حال عدد روزه‌ها را تکمیل کنید و به خاطر آنکه خدا شما را هدایت کرده است، تکبیر بگوئید (و بزرگی او را متوجه باشید)، شاید شما تشکر کنید. (۱۸۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی به خاطر مصلحت هائی که در نظر گرفته یک ماه در سال روزه را بر آنها واجب کرده و باید بدانند روزه عبادت پر منفعتی است که بر امت‌های گذشته نیز واجب بوده است.

یکی از منفعت‌های روزه این است که ثروتمندان طعم تشنگی و گرسنگی را بچشند و فقراء را به فراموشی نسپارند.

مؤمنین اگر روزه هایشان مورد قبول پروردگار واقع شود دو خوشحالی عاقدشان می‌شود اول در هنگام افطار و دوم در عالم بعد هنگام حساب در روز قیامت^(۱).

مؤمنین باید بدانند که روزه باعث ارتباط نزدیک و تنگاتنگ میان بندگان با خدای تعالی می‌شود.

مؤمنین باید بدانند برای ترک نمودن کاری و یا ملکه شدن کاری در روحشان تکرار و تمرین بسیار مؤثر است و روزه دار همین که یک ماه از گناهانی مانند غیبت و تهمت و خلاصه انواع اقسام گناهان دوری می‌کند اثر بسیار زیادی در ترک گناهان

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ إِفْطَارِهِ وَ فَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ (اصول کافی جلد: ۴ صفحه: ۶۵).

دارد و همچنین روزه دار در طی این یک ماه با قرآن مأنوس است و کارهای خیر زیادی انجام می‌دهد لذا دوری از گناهان و نزدیک شدن به اعمال صالحه ملکه روحش می‌شود.

مؤمنین باید بدانند گرفتن روزه در نشاط روح و بیشتر شدن اعتماد به نفس اثرات بسیار زیادی دارد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که ماه رمضان ماه میهمانی خداست و در مهمانی همواره از مهمان پذیرایی می‌کنند، اما در این مهمانی ماه رمضان یکی از کارها روزه است که خودنگهداری از خوردن و آشامیدن می‌باشد، یعنی خدا در این مهمانی ما را از مسائلی که مربوط به بدن است منع نموده است، بنابراین باید این حقیقت را دریابیم که اصل روح ماست نه بدن و خدای مهربان در این ماه از روح ما پذیرایی می‌کند و روح ما میهمان خدای تعالی است و بدن به منزله مرکب برای روح می‌باشد و یقیناً میزبان‌ها به مرکب میهمان‌ها کاری ندارند و از خودشان پذیرائی می‌کنند.

مؤمنین باید بدانند عجب و تکبر دو صفت بسیار زشت و خطرناک است و دین مقدس اسلام با برنامه ریزی‌های مختلف خواسته این دو صفت زشت را از روح پیروانش بزدايد و به آنها بفهماند ملاک عظمت و برتری در نزد خدا و اولیاء خدا فقط تقوی است به همین جهت در ماه مبارک رمضان خدا از همه مردم خواسته که روزه بگیرند حال فقیر باشند یا غنی فرقی نمی‌کند همان طور که در حج همه باید لباسی واحد بپوشند و خدا باری بندگانش تفاوتی قائل نشده است و این درسی است باری ما که بدانیم در نزد خدای تعالی ثروتمند و تنگدست، رئیس و حاکم ی فرمانبر و زیر دست و بلکه تمام اقشار مختلف جامعه یکسانند مگر کسانی که علم و

تقوای بیشتری داشته باشند.

مؤمنین باید بدانند که اصل و مغز تمام عبادات این است که در صراط مستقیم حرکت نموده امر خدای تعالی را اطاعت کنند. آنها باید بدانند کسی که مریض است به گونه‌ای که روزه برایش مضر باشد و یا کسی که مسافر است نباید روزه بگیرند^(۱) و اگر چنین افرادی روزه بگیرند از صراط مستقیم خارج شده و روزه آنها مقبول درگاه حق نخواهد بود بلکه خدای تعالی را نافرمانی کرده‌اند لذا باید قضای روزه هائی که در سفر و یا در وقت مریضی گرفته‌اند را در زمانی که در وطن و یا در صحت و سلامتی هستند به جا آورند.^(۲)

کسانی که به هر دلیل عاقلانه‌ای نمی‌توانند روزه بگیرند باید به ازای هر روز یک مدّ غذا به مسکین بدهند، توضیح این مطلب در رساله‌های مراجع بزرگوار آمده است.

مردم مسلمانی که به هر دلیلی نتوانند روزه بگیرند اگر توانائی قضا نمودن آن را دارند باید در روزهای دیگر تا سال آینده البته به غیر از روزهایی که روزه گرفتنش حرام است قضای روزه‌های خود را بگیرند که اگر به هر دلیلی تا سال آینده قضا را به جا نیاوردند، به غیر از قضا، کفاره هم بر آنها واجب می‌شود.

مسلمانان باید بدانند همین که قصد سفر کردند نمی‌توانند روزه خود را بشکنند بلکه باید از حدّ ترخیص بیرون بروند بعد روزه خود را افطار نمایند.

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الصَّائِمُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي السَّفَرِ كَالْمُطِيرِ فِيهِ فِي الْحَضَرِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصُومُ شَهْرَ رَمَضَانَ فِي السَّفَرِ فَقَالَ لَا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ عَلَيَّ يَسِيرٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تَصَدَّقَ عَلَيَّ مَرْضَى أُمَّتِي وَ مُسَافِرِيهَا بِالْأَفْطَارِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ أَوْ يَجِبُ أَحَدُكُمْ إِذَا تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ أَنْ تَرُدَّ عَلَيْهِ (من لا يحضره الفقيه جلد: ۲ صفحه: ۱۴).

۲ - عَنْ جَابِرٍ أَنَّهُ قَالَ قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّ جَمَاعَةً يَصُومُونَ فِي السَّفَرِ فَقَالَ صَ أَوْلَيْكَ الْعَصَاةُ (مستدرک الوسائل جلد: ۷ صفحه: ۳۸۳).

مؤمنین باید بدانند ماه رمضان ماهی است که منتسب به خدای تعالی است و ماه رمضان یعنی ماه خدا، در این ماه خدای مهربان از همه مخلوقاتش به وسیله رحمت، مغفرت و برکتش پذیرائی می‌کند، در این ماه امام زمان علیه السلام به عنوان نماینده خدا در این میهمانی حضور دارد و البته هر کسی به اندازه ظرفیتش می‌تواند از این سفره کرم خدای تعالی استفاده نماید و البته بعضی آنقدر مریض هستند که اشتها استفاده از هیچ کدام از این سه مورد را ندارند و آنها همان گناه کاران تجاوزگر هستند^(۱).

مؤمنین باید بدانند تمام کتابهای آسمانی در ماه مبارک رمضان نازل شده و باید قدردان لحظه به لحظه این ماه عظیم و بابرکت باشند و به سادگی آن را از دست ندهند^(۲).

مؤمنین باید بدانند در ماه مبارک رمضان خدای تعالی به قدری به آنها برکت نازل نموده که خواب آنها را عبادت و نفس کشیدنشان تسبیح به حساب می‌آورد و قرائت هر آیه از قرآن برای آنها ثواب یک ختم قرآن را دارد و اعمالشان در آن ماه

⇒ إِلَى آخِرِهِ وَيَأْتُونَ الصَّائِمِينَ كُلَّ لَيْلَةٍ عِنْدَ إِفْطَارِهِمْ أُبَشِّرُوا عِبَادَ اللَّهِ فَقَدْ جُعْتُمْ قَلِيلًا وَ سَتَشْبَعُونَ كَثِيرًا بُورِكْتُمْ وَ بُورِكُ فِيكُمْ حَتَّى إِذَا كَانَ آخِرُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَادَوْهُمْ أُبَشِّرُوا عِبَادَ اللَّهِ فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ قَبِلَ تَوْبَتَكُمْ فَانظُرُوا كَيْفَ تَكُونُونَ فِيمَا تَسْتَأْنِفُونَ (وسائل الشيعة جلد: ۱۰ صفحه: ۲۴۵).

۱ - عَنْ عَلِيِّ عليه السلام قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ حَظَبَنَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَةِ وَ الرَّحْمَةِ وَ الْمَغْفِرَةِ شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ وَ أَيَّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ وَ لَيْلِيهِ أَفْضَلُ اللَّيَالِي وَ سَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ هُوَ شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضَيْاقَةِ اللَّهِ وَ جُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَ نَوْمُكُمْ فِيهِ عِبَادَةٌ وَ عَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَ دَعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ (وسائل الشيعة جلد: ۱۰ صفحه: ۳۱۳).

۲ - قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ نَزَلَتْ صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ أَنْزَلَتِ التَّوْرَةَ لِسِتِّ مَضِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ أَنْزَلَ الْأَنْجِيلَ لِثَلَاثِ عَشْرَةَ لَيْلَةً خَلَّتْ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ أَنْزَلَ الزُّبُورَ لِثَمَانِيَةِ عَشَرَ خَلُونَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ أَنْزَلَ الْقُرْآنَ فِي ثَلَاثِ وَ عَشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ (اصول کافی جلد: ۲ صفحه: ۶۲۹).

مورد قبول و دعاهايشان مستجاب است^(۱).

مردم دنیا باید بدانند بدبخت‌ترین و مفلوک‌ترین انسان‌ها کسی است که از آثار و برکات ماه مبارک رمضان محروم بماند.

مردم دنیا باید بدانند آسان‌ترین و پر منفعت‌ترین دین‌ها دین مقدس اسلام است این دین مبین به هیچ وجه سختی و ناراحتی برای پیروانش نخواسته و همه کارها را برای آنها سهل و آسان گرفته است.^(۲)

۱ - عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ خَطَبَنَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ... أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَنَوْمُكُمْ فِيهِ عِبَادَةٌ وَعَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَدُعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ (وسائل الشيعة جلد: ۱۰ صفحه: ۳۱۳).

۲ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بُعِثْتُ إِلَيْكُمْ بِالْحَنِيفِيَّةِ السَّمْحَةِ السَّهْلَةِ الْبَيْضَاءِ (بحار الأنوار جلد: ۳۰ صفحه: ۵۴۸).

آیه ۱۸۷ سوره بقره:

وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَ لِيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿۱۸۷﴾.

ترجمه آیه ۱۸۷ سوره بقره:

«دستور دعا کردن»

و زمانی که بندگان من درباره من از تو سؤال کردند، پس قطعاً من نزدیکم.
جواب کسی را که دعا کند و مرا بخواند می‌دهم. پس باید مرا اجابت کنند و به
من ایمان بیاورند، شاید ارشاد شوند. (۱۸۷)

تدبر ما:

مبلغان دین اسلام نباید مردم را از خدای مهربان بترسانند بلکه باید به مردم
بفهمانند که خدای تعالی بسیار مهربان است و به آنها نزدیک است و آنها را اجابت
خواهد نمود^(۱).

مسلمانان باید بدانند که خدای تعالی بسیار غفار است یعنی اگر تصمیم بگیرند
دیگر گناه نکنند تمام گناهان قبلی آنها را می‌بخشد لذا آنها نباید دوباره به درگاه
چنین خدای مهربانی گناه نمایند^(۲).

۱ - عَنْ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِذَا قَالَ الْعَبْدُ وَ هُوَ سَاجِدٌ يَا اللَّهُ يَا رَبَّاهُ يَا سَيِّدَاهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَجَابَهُ
تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَبَّيْكَ عَبْدِي سَلِّ حَاجَتَكَ (وسائل الشيعة جلد: ۷ صفحه: ۸۶).

۲ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ إِذَا أَذْنَبَ ذَنْبًا أَجَلَهُ اللَّهُ سَبْعَ سَاعَاتٍ فَإِنِ اسْتَغْفَرَ اللَّهُ لَمْ يُكْتَبْ عَلَيْهِ
←

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی بسیار مشتاق است تا حوائج بندگانش را برآورده سازد و دوست دارد بندگانش با او ارتباط برقرار کنند و دعا بنمایند، آنها باید متوجه باشند بهترین و حساس‌ترین اوقات برای دعا کردن لحظه پس از نماز است لذا نباید از این فیض بی بهره بمانند چرا که عاجزترین مردم کسی است که به درگاه خدای مهربان دعا نکند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که دعا کردن یکی از آن عواملی است که به وسیله آن می‌توانند به خدای تعالی نزدیک شوند.

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی فرموده هر گاه من را بخوانید شما را اجابت خواهم کرد اما شرطی هم گذاشته و آن ای است که شما هم امر خدای تعالی را اجابت کنید پس با این شرایط دعای گناه کاران مستجاب نیست و خدای تعالی هم تعهدی نداده که دعای آنها را اجابت نماید.

مؤمنین باید توجه داشته باشند اجابت کردن از ناحیه خدا به این معنا نیست که هر چه خواستند خدا به آنها بدهد، زیرا برآورده شدن خیلی از آرزوها و خواسته‌هایی که ما داریم به نفع ما نیست و ما از حکمت آن اطلاعی نداریم اما خدای تعالی اطلاع دارد، بنابراین اگر گاهی ما چیزی از خدا می‌خواهیم و خدا به ما نمی‌دهد حتماً صلاح ما در آن است و این نیز خود اجابت است، یعنی خدا دعای ما را اجابت نموده اما آن طور که خیر و صلاح بوده اجابت کرده است.

مؤمنین باید بدانند زمانی که به درگاه خدای تعالی دعا می‌کنند اگر دعایشان بنا به مصلحت پروردگار مستجاب نشود خدای تعالی یا اجر و ثوابی در پیرونده آنها ثبت می‌نماید و یا بلائی که متوجه شان بوده را از آنها دفع می‌کند.

→ شَيْءٌ وَإِنْ مَضَتِ السَّاعَاتُ وَلَمْ يَسْتَعْفِرْ كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَذُكَّرُ ذَنْبُهُ بَعْدَ عَشْرِينَ سَنَةً حَتَّى يَسْتَعْفِرَ رَبَّهُ فَيَعْفِرَ لَهُ وَإِنَّ الْكَافِرَ لَيُنْسَاهُ مِنْ سَاعَتِهِ (اصول کافی جلد: ۲ صفحه: ۴۳۷).

بعضی از آداب دعا نمودن که در روایات آمده:

اول: در هنگام دعا کردن پاکیزه و با طهارت باشند یعنی با وضو باشند و خود را معطر کنند.

دوم: قبل از شروع دعا صدقه بدهند.

سوم: در پیشگاه خدای تعالی اعتراف به گناهان و کوتاهی های خویش بنمایند و برای بخشیده شدن آنها تضرع و گریه کنند و یا دست کم حالت ندامت و پشیمانی داشته باشند.

چهارم: خدای تعالی را حمد و ثناء بگویند.

پنجم: به خدای تعالی حسن ظن داشته باشند که گناهانشان را می بخشد و حاجتشان را هم بر آورده به خیر می نماید.

ششم: حتی المقدور سعی نمایند هنگام دعا در اماکن مقدس مثل مساجد و حرم های ائمه اطهار علیهم السلام حضور یابند.

هفتم: قبل از اینکه برای خود و یا دیگری دعا کنند برای وجود شریف امام زمان «روحی فدا» و تعجیل در فرج موفور السرور ایشان دعا نمایند.

هشتم: حوائجشان را یک به یک به زبان بیاورند^(۱).

نهم: قبل و بعد دعا صلوات بفرستند.

بعضی از زمان ها که طبق روایات بهتر است در آن زمان ها دعا کنیم:

اول: نیمه های هر شب.

۱ - عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام إِتَاكُمْ أَنْ يَسْأَلَ أَحَدٌ مِنْكُمْ رَبَّهُ شَيْئًا مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ حَتَّى يَبْدَأَ بِالثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ وَالْمَدْحَةِ لَهُ وَالصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ ثُمَّ الْإِعْتِرَافِ بِالذَّنْبِ وَالتَّوْبَةِ ثُمَّ الْمَسْأَلَةَ مُسْتَدْرِكِ الْوَسَائِلِ جلد: ۵ صفحه: ۲۱۶.

دوم: شب و روز جمعه مخصوصاً ساعت آخر روز جمعه و شب جمعه.

سوم: میان اذان و اقامه.

چهارم: پیش از طلوع آفتاب.

پنجم: قبل از غروب آفتاب.

ششم: در هنگام بارش باران.

هفتم: بعد از قرائت قرآن.

هشتم: بعد از خواندن نماز.

نهم: بعد از زیارت ائمه اطهار و امام زادگان و اولیاء خدا ﷺ.

دهم: هر زمانی که انسان از غیر خدا منقطع می شود.

یازدهم: بعد از ذکر فضائل و مناقب و مصائب اهل بیت عصمت و طهارت ﷺ.

مؤمنین باید بدانند بهترین دعاها صلوات بر حضرت محمد و آل ایشان است.

مؤمنین باید وقتی حاجتی دارند و می خواهند به محضر پروردگار دعا نمایند

اول بر حضرت محمد و آل او صلوات بفرستند بعد دعا کنند زیرا خدای تعالی آن

قدر کریم است که ابا می کند از اینکه یک دعای بنده اش را مستجاب نماید و دیگری

را رد کند^(۱) چون صلوات دعای مستجابی است یعنی هر کس صلوات بفرستد در

نزد خدای تعالی مستجاب است، پس به حرمت این دعای مستجاب خدا دعایی را

که در کنار آن باشد مستجاب می نماید.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که بعضی از مسائل باعث برآورده نشدن

۱ - عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ إِذَا كَانَتْ لَكَ إِلَى اللَّهِ حَاجَةٌ فَأَبْدَأْ بِمَسْأَلَةِ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ ص ثُمَّ سَلْ حَاجَتَكَ فَإِنَّ اللَّهَ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يُسْأَلَ حَاجَتَيْنِ فَيَقْضِي إِحْدَاهُمَا وَيَمْنَعُ الْأُخْرَى (وسائل الشيعة جلد: ۷ صفحه: ۹۷).

دعاهای آنان خواهد شد که تعدادشان زیاد است و در کتب مربوطه آنها را ذکر کرده‌اند اما به عنوان نمونه اگر در کسب و کار خویش تقوای الهی را رعایت نکنند دعایشان مستجاب نخواهد شد^(۱).

مؤمنین باید بدانند علم و قدرت خدای تعالی همیشه و همه جا بر آنها احاطه دارد.

۱- وَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُسْتَجَابَ دُعَاؤُهُ فَلْيُطِيبْ مَطْعَمَهُ وَ مَكْسَبَهُ وَ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ لَمَنْ قَالَ لَهُ أَحِبُّ أَنْ يُسْتَجَابَ دُعَائِي طَهَّرْ مَأْكَلَكَ وَ لَا تُدْخِلْ بَطْنَكَ الْحَرَامَ وَ فِي الْحَدِيثِ الْقُدْسِيِّ فَمِنْكَ الدُّعَاءُ وَ عَلَيَّ الْإِجَابَةُ فَلَا تَحْجُبْ عَنِّي دَعْوَةً إِلَّا دَعْوَةً آكَلَ الْحَرَامَ (بحار الأنوار جلد: ۹۰ صفحه: ۳۷۳).

آیه ۱۸۸ سوره بقره:

أَجَلٌ لَّكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٨﴾

ترجمه آیه ۱۸۸ سوره بقره:

«بقیه قوانین ماه رمضان»

در شب روزه، آمیزش جنسی با زنهایتان برای شما حلال است. آنها لباس (مایه حفظ و زینت) شمایند و شما لباس (مایه حفظ و زینت) آنهایند. خدا می‌داند که شما به خودتان خیانت می‌کنید. پس خدا توبه شما را قبول کرد و از شما گذشت. حالا با زنهایتان آمیزش کنید و آنچه را خدا برای شما مقدر فرموده، همان را بخواهید و بخورید و بیاشامید تا برای شما در وقت طلوع فجر، خط سفید از خط سیاه روشن گردد. سپس روزه را تا شب نگه دارید و با زنهایتان همبستر نشوید در حالی که شما در مساجد معتکفید. این حدود خدا است، پس به آن حدود نزدیک نشوید. این چنین خدا نشانه‌های خود را برای مردم بیان می‌کند. شاید آنها بپرهیزند. (۱۸۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی به قدری مهربان است که اگر حکمی صادر نمود و مردم سختشان بود آن حکم را به خاطر راحتی مردم تخفیف می‌دهد و از هر کسی بیشتر از وسعش توقع ندارد، در اوایل اسلام مسلمان‌ها فقط از اذان مغرب تا وقت نماز عشاء اجازه افطار داشتند و همچنین تا آخر ماه مبارک اجازه نزدیکی و مقاربت با همسران خود را نداشتند، اما بعضی از اصحاب رعایت نمی‌کردند و با همسران خود همبستر می‌شدند و خود در نزد پیامبر به این خطایشان اعتراف می‌کردند و بعضی دیگر نیز رعایت می‌کردند اما این طور روزه گرفتن برایشان خیلی سخت بود، به عنوان مثال یکی از اصحاب که پیرمرد سالخورده‌ای بود و شب در هنگام مغرب تا وقت عشاء خوابش برده بود و وقتی از خواب بیدار شده بود وقت گذشته بود و نمی‌توانست افطار کند ناچار روزه‌اش را به روزه روز بعد ادامه داد و فردای آن روز وقتی در محضر پیامبر مشغول کردن خندق بود از شدت ضعف از هوش رفت^(۱) و وجود عزیز پیامبر خیلی دلشان به حال او سوخت و غمگین شدند لذا در این هنگام این آیه نازل شد و خدای مهربان به خاطر رفاه حال مسلمین، وقت افطار را از مغرب تا طلوع صبح افزایش داد و جماع و نزدیکی با همسران را نیز در این وقت آزاد کرد. و البته در ادامه آیه به کسانی که رعایت نمی‌کردند گوشزد می‌کند و اخطار می‌دهد که شما با این کارتان به خودتان خیانت می‌کنید و تاکید

۱ - عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ الْآيَةَ فَقَالَ نَزَلَتْ فِي حَوَاتِ بْنِ جُبَيْرِ الْأَنْصَارِيِّ وَكَانَ مَعَ النَّبِيِّ ص فِي الْخَنْدَقِ وَهُوَ صَائِمٌ فَأَمْسَى وَهُوَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ وَكَانُوا قَبْلَ أَنْ تَنْزَلَ هَذِهِ الْآيَةُ إِذَا نَامَ أَحَدُهُمْ حُرِّمَ عَلَيْهِ الطَّعَامُ وَ الشَّرَابُ فَجَاءَ حَوَاتٍ إِلَى أَهْلِ جَيْنَ أَمْسَى فَقَالَ هَلْ عِنْدَكُمْ طَعَامٌ فَقَالُوا لَا لَا تَنَّمْ حَتَّى نُضَلِّحَ لَكَ طَعَامًا فَأَتَتْكَ فَنَامَ فَقَالُوا لَهُ قَدْ فَعَلْتَ قَالَ نَعَمْ فَبَاتَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ فَأَصْبَحَ ثُمَّ غَدَا إِلَى الْخَنْدَقِ فَجَعَلَ يُغَشِّي عَلَيْهِ فَمَرَّ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله فَلَمَّا رَأَى الَّذِي بِهِ أَحْبَرَهُ كَيْفَ كَانَ أُمْرُهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ الْآيَةَ وَ كَلَّمُوا وَ اشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطَ الْأَبْيَضَ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ (اصول کافی جلد: ۴ صفحه: ۹۹).

می‌نماید که حالا که حکم را تخفیف دادیم و گناهان و نافرمانی‌های قبلی شما را عفو کردیم لا اقل در روز؛ دیگر این کار را نکنید و رعایت حدود الهی بنمائید.

مؤمنین و مؤمنات باید بدانند زن و شوهر باید برای یکدیگر لباس باشند و همانگونه که لباس انسان را زیبا جلوه می‌دهد و نقائص و زخمهائی که در بدن باشد را می‌پوشاند و مایه آسایش و آرامش برای بدن است آنها هم باید عیوب یکدیگر را جلوی دیگران بپوشانند و یکدیگر را زیبا جلوه دهند و در خلوت زندگی‌شان هم مایه آرامش و آسایش برای یکدیگر باشند.

مؤمنین باید بدانند اعتکاف عبادت مفید و پر منفعتی است لذا نباید از آن غافل باشند.

مؤمنین باید رعایت حدود الهی را بنمایند و حتی بهتر است در هنگام صبح کمی زودتر و در هنگام غروب کمی دیرتر از وقت شرعی از مبطلات روزه امساک کنند.

آیه ۱۸۹ سوره بقره:

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْءُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۱۸۹﴾

ترجمه آیه ۱۸۹ سوره بقره:

«دستور اخلاقی»

و اموال یکدیگر را بین خودتان به باطل نخورید تا برای خوردن قسمتی از اموال مردم به گناه، مجبور شوید آن اموال را به حکومتها و قاضیها بدهید و حال آنکه شما می دانید. (۱۸۹)

تدبر ما:

مؤمنین باید بسیار مواظب مالی که کسب می کنند باشند تا مبادا به حرام مخلوط شود.

مؤمنین باید بدانند رشوه دادن کار بسیار زشت و ناپسندی است و خدای تعالی کسی را که رشوه می دهد و کسی را که رشوه می گیرد و همچنین کسی که رابط بین رشوه دهنده و رشوه گیرنده باشد را لعنت کرده^(۱) و همه آنها را به آتش جهنم خواهد انداخت.

مردم مسلمان باید تقوای الهی را رعایت نمایند و از راه هایی که شرع مقدس اسلام ممنوع کرده مالی به دست نیاورند و بدانند که اشتغال به بعضی از شغلها در شرع مقدس اسلام حرام است که در کتب مربوطه ذکر شده است.

مردم مسلمان نباید فکر کنند که اگر نام رشوه را عوض کردند دیگر حرمت آن

۱- روی عن الرضا عليه السلام أنه قال حدثني أبي عن علي بن أبي طالب عليه السلام لعن الله الراشي و المرتشي و الماشي بينهما و قال إياكم و الرشوة فإنها محض الكفر و لا يشم صاحب الرشوة ريح الجنة و إياكم و التواضع لغنى فما تضعض أحد لغنى إلا ذهب نصيبه من الجنة (جامع الأخبار صفحہ: ۱۵۶).

برداشته خواهد شد بعضی به نام هدیه و یا چشم روشنی و غیره رشوه می‌دهند و می‌گیرند و فکر می‌کنند حرمت آن هم به واسطه تغییر نام از بین رفته است.

مؤمنین باید برای اموال دیگران احترام قائل باشند و در اموال دیگران مخصوصاً شرکائشان به ناحق تجاوز نکنند و امانت‌دار خوبی برای اموال برادران دینی خویش باشند.

مؤمنین باید حتی المقدور در معاملاتشان قسم نخورند مخصوصاً قسم دروغ برای اینکه مال و دارائی دیگری را به تملیک خویش در آورند.

قضات محترم باید توجه داشته باشند اگر به حق بر آن منصب نشسته باشند شغل بسیار شریف، حساس و مهمی دارند چرا که آنها شغلی دارند که مخصوص پیامبران و ائمه اطهار علیهم‌السلام یا وصی آنها است و باید نهایت تقوای درونی خویش را حفظ نمایند و بدانند اگر در حکم هائی که صادر می‌کنند به هر دلیل عمدی به کسی ظلم شد یقیناً اهل جهنم خواهند بود و بدانند امیر المؤمنین علیه‌السلام در جواب کسی که یک ظرف حلوا برای ایشان هدیه آورده بود تا شاید حضرت در قضاوت بر او آسان بگیرد فرمودند: «به خدا سوگند اگر هفت اقلیم را با آنچه در زیر آسمانهای آنها است به من دهند که یک پوست جو را از دهان مورچه‌ای به ظلم و نا حق بگیرم هرگز نخواهم گرفت. دنیای شما از برگ جویده‌ای در دهان ملخ برای من کم ارزش‌تر است»^(۱) و بدانند اگر تقوای درونی خویش را حفظ نکردند جزء شقاوت‌مندان خواهند بود.^(۲)

قضات باید توجه داشته باشند که هیچ امری نباید در حکم دادن آنها تاثیر

۱- هَبْلَتَكَ الْهَبُولُ أَعَنْ دِينَ اللَّهِ أَتَيْتَنِي لِتَخْدَعَنِي أَمْ مَخْتَبِطُ أَنْتَ أَمْ دُو جِنَّةٍ أَمْ تَهْجُرُ وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيتُ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلاكِهَا عَلَى أَنْ أَعْصِيَ اللَّهَ فِي نَمَلَةٍ أَسْلَبَهَا جُلْبَ شَعِيرَةٍ مَا فَعَلْتَهُ وَإِنَّ دُنْيَاكُمْ عِنْدِي لَأَهْوَنُ مِنْ وَرَقَةٍ فِي فَمِ جَرَادَةٍ تَقْضُمُهَا مَا لِعَلِيٍّ وَ لِنَعِيمٍ يَفْنَى وَ لَذَّةٍ لَا تَبْقَى (نهج البلاغة صفحه: ۳۴۷).

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه‌السلام لَشُرَيْحٍ يَا شُرَيْحُ قَدْ جَلَسْتُ مَجْلِسًا لَا يَجْلِسُهُ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيُّ نَبِيٍّ أَوْ شَقِيٍّ (اصول کافی جلد: ۷ صفحه: ۴۰۶).

داشته باشد حتی ابراز محبت‌های دیگران و آنها باید فقط به حق و مطابق با آئین اسلام حکم صادر کنند لذا دین مبین اسلام به خاطر اینکه ابراز محبت‌های مردم بر بعضی از قاضی هائی که ضعیف النفس هستند اثر گذار نباشد فرموده که قاضی برای خرید، خودش نباید به بازار برود (منظور این که خدمتگذارش را به بازار نفرستد) که با تخفیف و محبت‌های دیگران روبرو نشود و در حکم‌هایش اثرگذار نباشد.

بعضی از آداب قضاوت که در روایات آمده عبارت است از:

اول: قاضی به دو طرف دعوا به یک چشم نگاه کند و برابری میان آنها را حفظ کند^(۱).

دوم: قاضی به هیچ کدام از طرفین جسارت نکند و حتی صدایش را بلندتر از آنها نکند^(۲).

سوم: قاضی در هنگام قضاوت نباید اظهار خستگی بکند^(۳).

چهارم: قاضی به سخنان هر دو طرف به طور کامل و با دقت گوش فرادهد^(۴).

پنجم: قاضی در وقتی که خشمگین و عصبانی است قضاوت نکند و حکمی صادر ننماید^(۵).

ششم: قاضی در اوقاتی که خواب آلود و خسته است قضاوت نکند و حکمی

۱- امام علی بن ابیطالب علیه السلام لشریح ثم واس بین المسلمین بوجهک و منطیک و مجلسک حتی لا یطمع قریبک فی حیفک و لا یناس عدوک من عدلک (وسائل الشیعة جلد: ۲۷ صفحه: ۲۱۲).

۲- رُوی أن أمیر المؤمنین علیه السلام ولی أبا الأسود الدؤلی القضاة ثم عزله فقال له لم عزلتنی و ما خنت و لا جنت فقال علیه السلام إني رأيتُ كلامک یعلو کلام خصمک (مستدرک الوسائل جلد: ۱۷ صفحه: ۳۵۹).

۳- امام علی بن ابیطالب علیه السلام لشریح إیاک و التضرُّج و التأذی فی مجلس القضاء الذی أوجب الله فیہ الأجر و یحسن فیہ الذخر لمن قضی بالحق (وسائل الشیعة جلد: ۲۷ صفحه: ۲۱۲).

۴- عن علی علیه السلام أنه قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله إذا تقاضی الیک رجلان فلا تقض لالأول حتی تسمع من الآخر فإنک إذا فعلت ذلك تبین لك القضاء قال علی علیه السلام فما زلت بعدها قاضياً و قال له النبی صلی الله علیه و آله اللهم فهمة القضاء (من لا یحضره الفقیه جلد: ۳ صفحه: ۱۳).

۵- قال أمیر المؤمنین علیه السلام لشریح لا تسار أحداً فی مجلسک و إن غضبت فقم فلا تقضین فأنت غضبان (اصول کافی جلد: ۷ صفحه: ۴۱۴).

صادر ننماید^(۱).

هفتم: قاضی در اوقاتی که گرسنه و یا تشنه هست قضاوت نکند و حکمی صادر ننماید^(۲).

هشتم: قاضی میزبان هیچکدام از طرفین دعوا نباشد^(۳) (منظور اینکه هیچکدام از طرفین دعوا در حال و یا گذشته بر قاضی میهمان نشده باشند اگر این چنین بود در بین آنها قضاوت نکند و امر قضاوت بین آنها را به قاضی دیگری بسپارد). لازم به ذکر است دین مقدس اسلام آداب بیشتری برای قضات بیان فرموده که ما به همین مقدار اکتفا نمودیم.

قضات دادگستری باید بدانند که همواره نظر لطف خدای تعالی بر آنهاست و خدای تعالی برای هر کدامشان دو ملک را مأمور کرده که آنها را به حقیقت‌ها راهنمایی کنند^(۴) اما اگر از صراط مستقیم خارج شده و ستم و حوقشی بنمایند خدای تعالی نظر لطفش را از آنها برخواهد داشت و آنها را به حال خود رها می‌نماید^(۵).

۱ - عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَفْضِيَ الْقَاضِي وَ هُوَ غَضْبَانٌ أَوْ جَائِعٌ أَوْ نَاعِسٌ (مستدرک الوسائل جلد: ۱۷ صفحه: ۳۴۹).

۲ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي تَالِبٍ لَشُرَيْحٍ وَ لَا تَقْعُدَنَّ فِي مَجْلِسِ الْقَضَاءِ حَتَّى تَطْعَمَ (اصول کافی جلد: ۷ صفحه: ۴۱۳).

۳ - أَنَّ رَجُلًا نَزَلَ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي تَالِبٍ فَمَكَثَ عِنْدَهُ أَيَّامًا ثُمَّ تَقَدَّمَ إِلَيْهِ فِي خُصُومَةٍ لَمْ يَذْكُرْهَا لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي تَالِبٍ فَقَالَ لَهُ أَخْضَمُ أَنْتَ قَالَ نَعَمْ قَالَ تَحْوُلُ عَنَّا إِنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ نَهَى أَنْ يُضَافَ الْخُضْمُ إِلَّا وَ مَعَهُ خُضْمُهُ (اصول کافی جلد: ۷ صفحه: ۴۱۳).

۴ - عن رسول الله صلى الله عليه و آله ما من قاض من قضاة المسلمين الا و معه ملكان يسددانه الى الحق ما لم يرد غيره فاذا اراد غيره و جار متعمدا تبرأ منه الملكان و وكلاه الى نفسه (کنز العمال ۱۴۹۹۳).

۵ - قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي تَالِبٍ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ رَأْسِ الْحَاكِمِ تُرْفَرُفُ بِالرَّحْمَةِ فَإِذَا حَافَ وَ كَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ (اصول کافی جلد: ۷ صفحه: ۴۱۰).

آیه ۱۹۰ سوره بقره:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَ لَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَ أَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٩٠﴾.

ترجمه آیه ۱۹۰ سوره بقره:

«هلال ماهها»

مردم درباره هلالها از تو سؤال می‌کنند. بگو: آنها برای تعیین وقتهای مردم و حج است. و کار خوبی نیست آنکه از پشت خانه‌ها وارد شوید. ولی خوبی در کسی است که تقوی داشته باشد و از درهای خانه‌ها وارد شوید و از خدا بپرهیزید، شاید شما رستگار گردید. (۱۹۰)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند سال و ماهی که اسلام به آن اهمیت داده است سال و ماه قمری است و باید توجه داشته باشند در تغییر شکل دادن کره ماه به صورت هلال و کامل شدن آن حکمت‌هایی نهفته است، از جمله اینکه عموم مردم اول و آخر هر ماه را به وسیله هلال ماه تشخیص می‌دهند. و این ویژگی ماه قمری است که هر باسواد و بی‌سوادى به وسیله ماه می‌تواند بفهمد که اکنون اول ماه یا وسط ماه و یا آخر آن است.

مؤمنین باید بدانند اگر می‌خواهند به خدا برسند و یا علمی کسب کنند فقط باید به خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام رجوع کنند و هر کس غیر از این راه را انتخاب کند مثل کسی است که به بیراهه رفته است، زیرا ائمه اطهار علیهم‌السلام در حقیقت باب الله

هستند^(۱) و همه کسانی که می‌خواهند به علوم اسلامی و به خدای تعالی برسند باید از آن درب‌ها وارد شوند.^(۲)

مؤمنین باید بدانند تمام اعمال عبادی که خدای تعالی برای آنها مقرر فرموده بر اساس ماه‌های قمری تنظیم شده و آنها نیز باید با استفاده از تغییراتی که در شکل ماه بوجود می‌آید به اوقات اعمال عبادی خود آگاه شوند، همچون شروع ماه مبارک رمضان یا شروع برنامه حج و امثال آن.

مؤمنین باید بسیار زیرک باشند و هر کاری را که می‌خواهند شروع کنند از راه خودش وارد شوند و مثل کسانی نباشند که بعد از رحلت پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌خواستند به اصطلاح خودشان به خدا برسند اما از راهش که امیر المؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ بود وارد نشدند و موفق هم نشدند.^(۳)

مؤمنین باید توجه داشته باشند که عبادات توفیقی است یعنی هیچ کس حق ندارد طبق میل و سلیقه خود عبادتی را جعل کند و فقط باید به دستوراتی که از ناحیه خدای تعالی رسیده عمل نمایند، در اوایل اسلام بعضی مسلمان‌ها وقتی محرم بودند به خاطر احترام خانه خدا، هنگام ورود به خانه خود از درب خانه وارد

۱ - قال رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا، وَ لَنْ يُدْخَلَ الْمَدِينَةَ إِلَّا مِنْ بَابِهَا (بحار الأنوار جلد: ۳۱ صفحه: ۴۳۶).

قال رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْحِكْمَةَ فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا (بحار الأنوار جلد: ۲۸ صفحه: ۱۹۹).

۲ - عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَجَاءَهُ ابْنُ الْكَوَّاءِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ لَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اتَّقَى وَ اتَّوَا الْبُيُوتَ مِنْ أُبوابِهَا فَقَالَ نَحْنُ الْبُيُوتُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تُؤْتَى مِنْ أُبوابِهَا نَحْنُ بَابُ اللَّهِ وَ بِيُوتُهُ الَّتِي يُؤْتَى مِنْهُ فَمَنْ بَايَعَنَا وَ أَقْرَبَ بَوْلًا بَيْنَنَا فَقَدْ أَتَى الْبُيُوتَ مِنْ أُبوابِهَا وَ مَنْ خَالَفَنَا وَ فَضَّلَ عَلَيْنَا غَيْرَنَا فَقَدْ أَتَى الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا (بحار الأنوار جلد: ۲۴ صفحه: ۲۴۸).

۳ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَبُوَابُ اللَّهِ وَ سَبِيلُهُ وَ الدُّعَاءُ إِلَى الْجَنَّةِ وَ الْقَادَةُ إِلَيْهَا وَ الْأَدْلَاءُ عَلَيْهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ سَائِلُ الشَّيْخَةِ ج : ۲۷ ص : ۲۰).

نمی‌شدند بلکه شکافی از پشت خانه حفر می‌کردند و از آنجا وارد می‌شدند و این خرافه را خودشان به نام دین رعایت می‌کردند که این آیه نازل شد.

مؤمنین باید بدانند برّ و نیکی آن دستوراتی است که از توسّط خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام از طرف خدای تعالی به ما رسیده است، لذا نباید افکار منحرف بشر و یا رسومات گذشتگان را به عنوان خوبی و نیکی عمل کنند هر چند آن کار از دید آنها کار خوبی باشد و اگر به عنوان عبادت و جزئی از دین آن کار را انجام دادند کار حرامی کرده‌اند و از صراط مستقیم خارج شده‌اند.

منحرف‌ترین مردم کسانی هستند که از راه خدا و سیره اولیاء خدا خارج شوند و خودسرانه عبادتهائی را بکنند و فکر کنند که کار خوبی می‌کنند، اگر انسان تحت ولایت ائمه اطهار علیهم‌السلام باشد هر چند عبادتهایش کم‌تر باشد خیلی بهتر از کسی است که تحت ولایت نباشد اما شبانه روز مشغول عبادتهای ظاهری باشد. مؤمنین لاقلاً باید متوجه این مسأله باشند که اصل عبادات، اطاعت‌پذیری و تحت ولایت بودن است.

مؤمنین باید بدانند خدای مهربان برنامه را برای آنها به قدری سهل و آسان گرفته که هر کسی در هر موقعیتی با یک نگاه کردن به آسمان متوجه تاریخ می‌شود برعکس دیگر ماه‌های شمسی و یا میلادی که نیاز به تقویم و سالنامه و غیره دارد تا انسان متوجه تاریخ بشود و این از الطاف خدای تعالی است که به گونه‌ای مقرر نموده تا ما مسلمانان بتوانیم هر گاه اراده کنیم به صورت آسان متوجه زمان بشویم.

مسلمانان باید بدانند دین مبین اسلام همیشه از عوامل طبیعی استفاده کرده تا پیروانش به راحتی بتوانند دسترسی داشته باشند و از بی‌سوادترین مردم تا عالم‌ترین مردم بتوانند استفاده کنند مثلاً می‌بینیم در معیارهای دینی معمولاً از وجب و

یا گام و قدم و مثلاً غروب و طلوع خورشید و امثال آن استفاده شده است. و این معیارها دقیق هستند و مانند معیارهای دیگر نیستند که به راحتی در دسترس همگان نباشند، بلکه این معیارها همیشه و همه جا در اختیار همه مردم اعم از بی سواد و باسواد می باشند.

علماء و دانشمندان دین باید بدانند که مردم عوام سؤالات بی جا و با جای زیادی از آنها خواهند پرسید و آنها نیز باید همانند الگو و مقتدای خویش حضرت محمد ﷺ با روئی باز و گشاده با آنها روبرو شوند و تا آنجائی که علم دارند آنها را جواب دهند.

آیات ۱۹۱ الی ۱۹۶ سوره بقره:

وَ قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَ لَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿۱۹۱﴾ وَ اقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَ اخْرَجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ اخْرَجُوكُمْ وَ الْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَ لَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿۱۹۲﴾ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۱۹۳﴾ وَ قَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿۱۹۴﴾ الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَ الْحُرْمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿۱۹۵﴾ وَ أَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَ أَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿۱۹۶﴾.

ترجمه آیات ۱۹۱ الی ۱۹۶ سوره بقره:

«دستورات جنگ با کفار»

و جنگ کنید در راه خدا با کسانی که با شما در جنگ‌اند. و تجاوز نکنید. قطعاً خدا متجاوزین را دوست نمی‌دارد. (۱۹۱)

و آنها را هر جا که پیدایشان کردید، بکشید و همان‌گونه که بیرونشان کردند، شما هم آنها را بیرونشان کنید. و فتنه بدتر از قتل است. و با آنها در کنار مسجد الحرام جنگ نکنید، مگر آنکه آنها با شما همان‌جا جنگ کنند. پس اگر آنها با شما در آنجا جنگ کردند، پس با آنها جنگ کنید که جزای کافران این چنین است. (۱۹۲) پس اگر خود را از این کار نگه داشتند، قطعاً خدا بخشنده مهربانی

است. (۱۹۳) و با کفّار جنگ کنید تا فتنه‌ای وجود نداشته باشد و دین (در سراسر جهان) مال خدا باشد. پس اگر از عمل زشتشان دست کشیدند، پس تعدی و دشمنی جز برای ظالمین روانمی‌باشد. (۱۹۴)

ماه حرام در مقابل ماه حرام قرار می‌گیرد و تمام کارهای حرام قصاص می‌شود. پس کسی که بر شما تجاوز کرد، شما بر او تجاوز کنید، مانند تجاوزی که بر شما کرده است و از خدا بپرهیزید و بدانید که قطعاً خدا با اهل تقوی است. (۱۹۵)

و در راه خدا انفاق کنید و خود را با دست خود به هلاکت نیندازید و نیکی کنید که قطعاً خدا نیکوکاران را دوست می‌دارد. (۱۹۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که دفاع از اسلام در رأس همه واجبات است. مردم دنیا باید بدانند مسلمانان هیچ گاه آغاز گر جنگ و خونریزی نبوده و نخواهند بود اما اگر کسی بخواهد به دین و یا ناموس آنها لطمه‌ای وارد نماید آنها با تمام قوا در مقابل او قد علم خواهند کرد.

مردم دنیا باید بدانند اسلام تا به امروز هیچ گاه آغاز گر جنگ و خونریزی نبوده و فقط حالت دفاعی داشته است، حتی در زمان حضور امام زمان (ارواحنا فداه) هم آن امام مهربان آغازگر جنگ نخواهند بود.

مؤمنین باید توجه داشته باشند که در جنگ‌ها باید دشمنان خدا را برای رضای خدا به درک واصل کنند نه به خاطر غرض‌های شخصی و یا مسائل دیگر.

مردم مسلمان باید بدانند از آنجا که تمام دستورات دین مقدس اسلام روی حساب و کتاب و دقیق می‌باشد و هیچ گاه کوچکترین ناراحتی و دردسری برای

احدی نخواستہ است، و حتیٰ به آنها دستور داده تا در جنگ متعرض غیر نظامیانی کہ با آنها در جنگ نیستند و همچنین بیماران، زنان، کودکان و سالمندانی کہ ضعیف هستند و کاری ہم با آنها ندارند نشوند^(۱) و همچنین به آنها تاکید کرده کہ هیچ گاه شروع کننده جنگ و خونریزی نباشید و همیشه دشمنان را اول نصیحت کنید و آنها را به صلح و دین اسلام دعوت نمائید و جز خیر و خوبی برای آنها نخواهید اگر خواستند عناد کنند و خود آغاز گر جنگ شدند آن گاه از خود و ناموس و دین دفاع کنید این رویه عملاً در بزرگان دین اسلام دیده می شود به عنوان نمونه حضرت سیدالشهداء و اصحابشان علیهم السلام در روز عاشورا همین رویه را داشتند.

مردم مسلمان باید بدانند دین مقدس اسلام در اول به آنها توصیه خیرخواهی و نصیحت به دشمنان کرده اما اگر آنها ایمان نیاورند و شروع کننده جنگ باشند دین اسلام ہم به پیروان خویش دستور جنگ با چنین افراد معاندی را صادر کرده است اما در عین حال به آنها فرموده اگر از شما امان خواستند به آنها امان بدهید و هر وقت کہ آنها دست از جنگ کشیدند شما هم دست از جنگ بکشید.

کفار و معاندین بدانند اگر بنای جنگ و خونریزی با مسلمانان گذاشتند و خودشان شروع کننده جنگ بودند حتی اگر در کنار مسجد الحرام هم باشند چون احترام حرم را نگه نداشته اند جانشان در امان نخواهد بود و توسط مردم شهادت طلب مسلمان کشته خواهند شد.

مسلمانان باید بدانند فتنه گری و گمراه نمودن مردم از راه مستقیم، خیلی بدتر از کشتن آنها است چرا کہ اگر کسی را بکشند فقط دستش را از این دنیای فانی کوتاه

۱- لَا تَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ يَبْدَءُوكُمْ فَإِنَّكُمْ بِحَنْدِ اللَّهِ عَلَىٰ حُجَّةٍ وَ تَرْكُكُمْ إِنَّا هُمْ حَتَّىٰ يَبْدَءُوكُمْ حُجَّةٌ أُخْرَىٰ لَكُمْ عَلَيْهِمْ فَإِذَا كَانَتِ الْهَزِيمَةُ يَأْذِنُ اللَّهُ فَلَا تَقْتُلُوا مُدْبِرًا وَلَا تُصِيبُوا مُعْوَرًا وَلَا تَجْهَرُوا عَلَىٰ جَرِيحٍ وَلَا تَهَيَّجُوا النِّسَاءَ بِأَدْوَىٰ وَإِنْ سَتَمْنَ أَعْرَاضَكُمْ وَسَبَّيْنَ أَمْرَأَكُمْ (نهج البلاغة صفحه: ۳۷۳).

کرده‌اند و چه بسا در عالم بعد جاودانه زندگی کند اما با این فتنه و گمراهی که به راه می‌اندازند روح مردم را می‌کشند و آنان را برای همیشه اهل عذاب می‌کنند.

کفار و مشرکین باید بدانند چنانچه دست از جنگ و محاربه بردارند و به دین اسلام مشرف شوند خدای مهربان گذشته آنها را پاک می‌کند و آنها را می‌بخشد.^(۱)

مردم دنیا باید بدانند اسلام دین خشک مقدس نیست بلکه دینی است بسیار انعطاف‌پذیر تا آنجا که راه را حتی بر کفار و مشرکین هم نبسته و امیدوار است که آنها هم هدایت شوند و خود را به سعادت ابدی برسانند.

مردم مسلمان باید بدانند هنگامی که یک فرد مسلمان می‌شود خدا تمام اعمال ماقبلش را اصلاح می‌کند لذا آنها نباید کافران و مشرکان تازه مسلمان را به خاطر گذشته شان ملامت کنند و یا زخم زبان بزنند.

مؤمنین باید بدانند کسی که از کاری راضی باشد در ثواب و عقاب آن کار شریک خواهد بود و در احادیث آمده است که امام عصر علیه السلام وقتی ظهور کنند فرزندان و ذریه قاتلان امام حسین علیه السلام را به درک واصل می‌نمایند، امام صادق علیه السلام در توضیح این کار می‌فرماید: منظور آن فرزندان است که از کار پدران خود راضی هستند و به کار آنها افتخار می‌کنند. لذا کسی که از کاری راضی باشد در عقوبت آن کار شریک است.

مؤمنین باید بدانند تعدی و دشمنی مخصوص ذریه قاتلان امام حسین علیه السلام است که ان شاء الله امام زمان (ارواحنا فداه) وقتی تشریف بیاورند آن دشمنان را به خاطر افتخار بر اعمال ننگین آبائشان به درک واصل خواهند نمود^(۲).

۱- عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنَّهُ قَالَ: أَلَسَلَامُ يَجُوبُ مَا قَبْلَهُ (مستدرک الوسائل جلد: ۷ صفحه: ۴۴۸).

۲- فِي قَوْلِهِ فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ قَالَ: إِلَّا عَلَى ذُرِّيَّةِ قَتَلَةِ الْحُسَيْنِ علیه السلام (وسائل الشيعة جلد: ۱۶)

مسلمانان باید بدانند از قبل از اسلام مردم در چهار ماه ذی القعدة، ذی الحجة و محرم و رجب جنگ و قتال را حرام و ممنوع می‌دانستند و از آنجا که بنای اسلام بر صلح و دوستی است و تا مجبور نباشد دستور جنگ نمی‌دهد و این سنت برای پیشگیری از جنگ و خونریزی بسیار مفید بود آن سنت را برای پیروانش تأیید نمود، اما در عین حال فرموده است: اگر دشمن در این چهار ماه خواست سوء استفاده بکند و آغازگر به جنگ شد بر شما حرجی نیست که از خود دفاع نمائید.

مردم دنیا باید بدانند اسلام با اینکه دین مهربانی و محبت است اما از ظالم‌پروری جلوگیری می‌کند، اما در مسیحیت کنونی می‌گویند: هر کس به سمت راست صورت تو تپانچه زند سمت دیگر را به سوی او بگردان^(۱) تا یکی دیگر هم به سمت چپ شما بزند که این حرف بی‌اساس است و در اثر تحریف انجیل به وجود آمده است و هیچ یک از مسیحیان به آن عمل نمی‌کنند. اسلام به پیروان خویش می‌گوید اگر دشمنانتان با شما وارد جنگ شدند حتی اگر در ماه حرام هم بود و یا شما در حرم امن الهی بودید بر شما حرجی نیست که آنها را به سزای عمل خویش برسانید البته اجازه تجاوز و ظلم به کسی را به پیروانش نمی‌دهد.

مؤمنین باید از مال حلال خویش در راه خدا انفاق نمایند اما باید در انفاق‌های خود برنامه‌ریزی داشته باشند و واجب النفقه خویش را بر کسان دیگر ترجیح دهند و اگر مالی اضافه داشتند آن وقت در راه خدا انفاق نمایند.

مؤمنین باید به وسیله انفاق، خود و خانواده خویش را از بلا و گرفتاری‌ها حفظ نمایند.

⇒ صفحه: ۱۴۲.

قُلْتُ فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ قَالَ لَا يَعْتَدِي اللَّهُ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا عَلَى نَسْلِ وُلْدِ قَتَلَةِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ (وسائل الشيعة جلد: ۱۶ صفحه: ۱۴۲).

۱- انجیل متی، باب پنجم شماره ۳۹.

آیات ۱۹۷ الی ۲۰۴ سورہ بقرہ:

وَأَتُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَ سَبْعَةَ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٧﴾ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَ مَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَ تَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَ اتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفْضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَ اذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَ إِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ ﴿١٩٩﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَ اسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَأذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ ﴿٢٠١﴾ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠٢﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَ اللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٣﴾ وَ اذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٤﴾ .

ترجمه آیات ۱۹۷ الی ۲۰۴ سوره بقره:

«دستورات حج و عمره»

و حج و عمره را برای خدا تمام کنید و اگر محدود و محصور شدید، آنچه از قربانی ممکن شود بکشید و سر خود را تا قربانی به محلّش نرسیده نتراشید. پس کسی که از شما مریض و یا در سرش ناراحتی باشد، باید کفّاره‌ای از قبیل روزه یا صدقه یا قربانی بدهد. پس وقتی راحت و آرام شدید، پس کسی که با تمام کردن عمره به حج مشغول شده، آنچه از قربانی برای او میسر است بکشد و کسی که قربانی پیدا نکرد، سه روز در حج و هفت روز در وقتی که به وطن برگشتید، روزه بگیرد که آن ده روز کامل می‌شود. آن دستور مال کسی است که اهل و عیال او در مسجدالحرام و اطراف آن حاضر نباشند (یعنی اهل مکه نباشد) و بپرهیزد از خدا و بدانید که خدا عقابش سخت است. (۱۹۷)

حج در ماههای معلومی است. پس بر کسی که در این ماهها حج واجب شده است، پس فحش و فسق و جدال و نزاعی در حج نیست و هر چه از کارهای خوب انجام بدهید، خدا آن را می‌داند و مخارج سفر آخرت را تهیّه کنید و قطعاً بهترین زاد و توشه تقوی است. پس ای صاحبان مغز، از من بپرهیزید. (۱۹۸)

برای شما اشکالی ندارد اینکه (در حج) از فضل پروردگارتان چیزی طلب کنید و دعا نمائید. و زمانی که از عرفات کوچ کردید، در مشعرالحرام به یاد خدا باشید و آنچنان که خدا شما را هدایت کرده، او را به یاد بیاورید، اگر چه قبل از این هدایت، شما از گمراهان بودید. (۱۹۹)

سپس همراه مردم از همان جا که آنها کوچ می‌کنند، شما هم کوچ کنید و از خدا طلب بخشش کنید. قطعاً خدا بخشنده مهربانی است. (۲۰۰)

و وقتی که مناسکشان را ادا کردید، خدا را یاد کنید آنچنان که پدرانتان را یاد می‌کنید و یا بیشتر از آن یاد کنید. پس بعضی از مردم کسانی هستند که می‌گویند: پروردگار ما، در دنیا به ما بده و برای این چنین کسی در آخرت بهره‌ای نخواهد بود. (۲۰۱)

و بعضی از مردم کسانی هستند که می‌گویند: پروردگار ما، به ما در دنیا نیکی و خوبی عطا کن و در آخرت هم نیکی و خوبی عطا کن و ما را از عذاب آتش نگهدار. (۲۰۲)

اینها هستند که برای آنها از آنچه بدست می‌آورند، نصیب و بهره‌ای خواهد بود. و خدا سریعاً به حسابها رسیدگی می‌کند. (۲۰۳)

و در روزهای شمرده شده و معلوم^(۱) خدا را به یاد بیاورید. پس کسی که عجله کند و در دو روز^(۲) اذکار و اعمال را انجام دهد، بر او گناهی نیست و بر کسی که تأخیر بیندازد و اهل تقوی باشد، نیز گناهی نخواهد بود. و از خدا بپرهیزید و بدانید که قطعاً شما به سوی او محشور می‌شوید. (۲۰۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید به حج و عمره بسیار اهمیت دهند و بدانند کسانی که استطاعت عمره داشته باشند عمره نیز مانند تمتع بر آنها واجب است^(۳) و کسی که حج به جا بیاورد و حجش مورد قبول خداوند واقع شود در دنیا و آخرت رستگار خواهد شد. مؤمنین باید بدانند بهترین وقت برای به جای آوردن عمره، ماه رجب است.^(۴)

۱ - منظور سه روز تشریق است.

۲ - یعنی روز اول و دوم.

۳ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ الْعُمْرَةَ وَاجِبَةٌ بِمَنْزِلَةِ الْحَجِّ لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ وَاتَّمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ مَا ذَلِكَ هِيَ وَاجِبَةٌ مِثْلُ الْحَجِّ وَمَنْ تَمَتَّعَ أَجْرَانَهُ وَالْعُمْرَةَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ مُتَمَّعَةً (وسائل الشيعة جلد: ۱۴ صفحه: ۳۰۷).

۴ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَفْضَلُ الْعُمْرَةِ عُمْرَةُ رَجَبٍ (وسائل الشيعة جلد: ۱۴ صفحه: ۳۰۱).

مسلمانان باید بدانند تمام و کامل کردن حج و عمره به این معناست که در آن مدت با کسی نزاع و دعوا نکنند و کارهایی که موجب فسق و فجور است انجام ندهند. (۱)

مؤمنین باید بدانند که تمام حج لقاء امام زمان علیه السلام است و مقصود حج پیوند با ولایت است و منظور از لقاء امام، تنها ملاقات ظاهری نیست بلکه به این معناست که خود را پاک کنیم و اخلاق و روحیات خود را به اخلاق امام زمان عزیزمان نزدیک نمائیم. (۲)

مؤمنین باید بدانند کسی که عمداً حج را ترک کند یا آن را انکار کند کافر و نجس است.

مؤمنین باید بدانند کسی که حج برود هیچ گاه در دنیا تنگدست نخواهد شد. (۳)
مؤمنین باید بدانند کسانی که در رفتن حج سهل انگاری می کنند و عمداً حج نمی روند اگر مرگشان فرا برسد مسلمان نمی میرند بلکه یهودی یا نصرانی از دنیا می روند و چه بد عاقبتی خواهند داشت. (۴)

مؤمنین باید توجه داشته باشند معمولاً هر سال امام زمان (ارواحنا فداه) در مراسم حج شرکت می نمایند و ممکن است مردم او را نشناسند اما آن بزرگوار ما را

۱ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالُوا سَأَلْنَا هُمَا عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى وَ اتِمُّوا الْحَجَّ وَ الْعُمْرَةَ لِلَّهِ قَالَا فَإِنَّ تَمَامَ الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةَ أَنْ لَا يَرْفُتَ وَ لَا يَفْسُقَ وَ لَا يُجَادِلَ (مستدرک الوسائل جلد: ۹ صفحه: ۲۱۵).

۲ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ تَمَامُ الْحَجِّ لِقَاءَ الْإِمَامِ (وسائل الشيعة جلد: ۱۴ صفحه: ۳۲۴).

۳ - قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام الْحَجُّ يَنْفِي الْفَقْرَ (مستدرک الوسائل جلد: ۸ صفحه: ۴۳).

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَسْرَعَ عَنِّي وَ لَا أَنْفَى لِلْفَقْرِ مِنْ إِدْمَانِ حَجِّ هَذَا الْبَيْتِ (وسائل الشيعة جلد: ۱ صفحه: ۲۷).

۴ - عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَنَّهُ قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ مَنْ سَوَّفَ الْحَجَّ حَتَّى يَمُوتَ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا (من لا يحضره الفقيه جلد: ۴ صفحه: ۳۶۸).

می بیند و می شناسد^(۱) و همچنین بدانند که ائمه اطهار علیهم السلام فرموده اند تمام حج ملاقات با امام هر زمان است^(۲) به امید روزی که آقا و امامان یک تشریف هم به ما عنایت کنند^(۳).

مؤمنین باید بدانند پاداش حج تمتع برای آنها بهشت است و کسی که عمره به جای آورد خدای مهربان تمامی گناهان ماقبلش را خواهد بخشید و مشمول عفو الهی خویش قرارش می دهد^(۴).

مؤمنین باید در سفر حج که هستند تمام حواسشان به معنویات و روحیاتشان باشد و بدانند که این توفیق ممکن است تا آخر عمر دیگر نصیب شان نشود لذا نباید آن لحظات بسیار حساس معنوی را با توجه نمودن به دنیا و زخارفش از دست بدهند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند استطاعت برای حج تمتع فقط در ماه های شوال، ذیقعد و ذیحجه می باشد ولی عمره را در کل سال هر وقت مستطیع شدند باید انجام دهند^(۵).

مؤمنین باید در سفر حج متوجه قداست سفرشان باشند و در آن سفر تمام

۱ - عَنْ عَبْدِ بْنِ زُرَّارَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ يَقْفِدُ النَّاسُ إِمَامَهُمْ فَيَشْهَدُ الْمَوْسِمَ فَيَرَاهُمْ وَ لَا يَرَوْنَهُ (وسائل الشيعة جلد: ۱۱ صفحه: ۱۳۵).

۲ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ تَمَامُ الْحَجِّ لِقَاءُ الْإِمَامِ (وسائل الشيعة جلد: ۱۴ صفحه: ۳۲۴).

۳ - در طول تاریخ این سعادت را به خیلی ها عنایت نموده اند، و تشریف به محضر آن بزرگوار سعادت بزرگی است اما دلیل بر بزرگی و یا شرافت ما نیست بلکه دلیل بر تواضع و لطف آن امام مهربان است چرا که در طول تاریخ افراد مختلفی از ادیان مختلف حتی گناهکاران و اهل تسنن هم به محضر مبارکش شرفیاب شده اند. در ضمن در زمان غیبت امام زمان (ارواحنا فداه) راه اینکه ما بتوانیم به دلخواه خود خدمت آن امام عزیز برسیم وجود ندارد اما از ناحیه خود امام راه باز است و

۴ - عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ تَوَابَهَا الْجَنَّةُ وَ الْعُمْرَةُ كَفَّارَةٌ كُلُّ ذَنْبٍ (من لايحضره الفقيه جلد ۲ صفحه ۲۱).

۵ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ هُوَ سُؤَالٌ وَ ذُو الْفَعْدَةِ وَ ذُو الْحِجَّةِ (مستدرک الوسائل جلد: ۸ صفحه: ۹۱).

توجه‌شان به معنویات باشد و از هر گونه قسم خوردن مخصوصاً قسم دروغ و فخر فروشی و نزاع و دعوا و فحاشی و بدگوئی با دیگر همسفران پرهیز نمایند^(۱).

مؤمنین توجه داشته باشند در سفر حج در عین اینکه تمام حواس و تمرکزشان باید به معنویاتشان باشد اما شرعاً بر آنها گناهی نیست که بعد از انجام اعمالشان خرید و فروش و معامله‌ای هم بکنند.

مؤمنین باید همیشه ذکر خدای تعالی را بگویند و مخصوصاً بعد از انجام حج خدای تعالی را زیاد یاد کنند و به خاطر این نعمتی که شامل آنها نموده بسیار شکر به جای آورند.

مؤمنین باید به شکرانه حجی که به جای آورده‌اند بعد از آن به ذکر خدا مشغول باشند و از گفتن سخنان لغو و بیهوده خودداری نمایند. در اوایل اسلام اعراب بعد از انجام حج مشغول گفتگوهای لغو و بیهوده همچون تعریف اجداد و آباء خویش می‌شدند که خدای تعالی آنها را از گفتن این سخنان منع نمود و فرمود: به جای این سخنان ذکر خدا بگوئید،^(۲) در زمان ما هم گاهی دیده می‌شود حاجیان که از حج بر می‌گردند مشغول تعریف‌های لغو و بیهوده می‌شوند آنها باید مواظب باشند که بعد از سفر مشغول ذکر خدا باشند و اگر می‌خواهند از سفرشان تعریف کنند از معنویات سفر بگویند نه از مادیات و مواظب باشند با تعریف و تمجیدهایشان باعث ناراحتی و دلسوختگی افرادی که استطاعت مالی حج ندارند نشوند چرا که اگر

۱ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَخِي مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الرَّقَّتِ وَالْفُسُوقِ وَالْجِدَالِ مَا هُوَ وَمَا عَلَيَّ مِنْ فَعَلِهِ فَقَالَ الرَّقَّتُ جَمَاعُ السُّبَاءِ وَالْفُسُوقُ الْكُذِبُ وَالْمُقَاخَرَةُ وَالْجِدَالُ قَوْلُ الرَّجُلِ لَأَ وَاللَّهِ وَبَلَى وَاللَّهِ الْحَدِيثُ (وسائل الشيعة جلد: ۱۲ صفحه: ۴۶۵).

۲ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ مِثْلَهُ سِوَاءَ أَيِّ كَانُوا يَفْتَخِرُونَ بِأَبَائِهِمْ يَقُولُونَ أَبِي الَّذِي حَمَلَ الدِّيَاتِ وَالَّذِي قَاتَلَ كَذَا وَكَذَا إِذَا قَامُوا بِمَنَى بَعْدَ النَّحْرِ وَكَانُوا يَقُولُونَ أَيْضًا يَخْلِفُونَ بِأَبَائِهِمْ لَأَ وَأَبِي لَأَ وَأَبِي (بحار الأنوار جلد: ۹۶ صفحه: ۳۱۱).

تعریف‌هایشان باعث آه کشیدن افرادی که استطاعت ندارند شد گناهی بزرگ مرتکب شده‌اند.

مؤمنین باید بدانند کسانی که همه فکر و ذکرشان برای دنیاست و برای آخرتشان دعا و فعالیتی نمی‌کنند اینها همان خسارت دیدگانند.

مؤمنین باید بدانند دین مبین اسلام هیچ گاه از آنها خشک مقدس بازی را نخواست است بلکه از آنها خواسته همیشه تعادل را حفظ نمایند و در صراط مستقیم باشند، آنها باید بدانند مؤمن واقعی اگر لازم بود باید تمام دنیا را داشته باشد اما در عین حال اگر لازم شد در راه خدا بتواند با شوق و رغبت از همه آنها بگذرد، خدای تعالی در سوره کهف این چنین تعادلی را به ما مسلمانان یاد داده آنجا که از ذوالقرنین یاد کرده و می‌گوید که او نصف کره زمین را تحت سیطره خود در آورد و آنجا که از اصحاب کهف می‌گوید که با اینکه آنها در دربار، صاحب قدرت و مکتب بودند اما در راه خدا با اشتیاق از همه جاه و مقام و ثروتشان گذشتند.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی از آنها خواسته تا هم دنیای آباد داشته باشند و هم آخرت آباد و آنهایی که می‌گویند اگر دنیایمان را آباد کنیم به آخرتمان لطمه وارد می‌شود و از محالات است که دنیا و آخرت را با هم داشت اینها همان افراد ضعیف‌النفس و خارج از صراط مستقیم هستند.

مؤمنین باید همیشه باسلیقه باشند و حتی در دعاهایشان هم سلیقه داشته باشند و خوب دعا کنند، در زمان رسول گرامی اسلام شخصی به وضع بدی بیمار شده بود پیامبر اکرم ﷺ برای عیادت به نزد او رفتند و دیدند که حال او خیلی وخیم است، به او فرمودند: آیا دعای خیر در حق خودت نمی‌کنی، آن شخص

گفت: بله دعا می‌کنم، پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به او فرمود: چه دعائی می‌کنی؟ او گفت: یا رسول الله! دعا می‌کنم که خدایا مرا به هر عذابی می‌خواهی مبتلا کنی در دنیا مبتلا کن که من طاقت عذاب دوزخ را ندارم! رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به او فرمودند: این دعای بدی است که می‌کنی، این طور دعا کن: «اللهم ربنا آتنا في الدنيا حسنة و في الاخرة حسنة و قنا عذاب النار» و آن شخص این دعا را کرد و کم کم بهبود یافت.

آیات ۲۰۵ الی ۲۰۷ سوره بقره:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٥﴾ وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ ﴿٢٠٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَسِئَسَ الْمِهَادِ ﴿٢٠٧﴾.

ترجمه آیات ۲۰۵ الی ۲۰۷ سوره بقره:

«حالات بد قدرتمندان»

و از مردم کسانی هستند که حرفها و سخنانشان در زندگی دنیا تو را به تعجب می اندازد. و خدا شاهد است بر آنچه در قلب او است و او سرسخت ترین دشمنان است. (۲۰۵)

و او در پشت سر وقتی رو می گرداند و یا ولی مردم می شود (و قدرت را به دست می گیرد) سعی می کند که در زمین فساد کند و زراعتها و دامها را از بین ببرد و حال آنکه خدا فساد را دوست نمی دارد. (۲۰۶)

و زمانی که به او گفته می شود: از خدا پرهیز، او را عزت طلبی و اداری به گناه می کند. پس او را جهنم کافی است و جهنم بد جایگاهی است. (۲۰۷)

تدبر ما:

مؤمنین باید متوجه باشند بعضی از مردم سخنان به ظاهر خوبی می زنند اما در عملشان آن گونه نیستند لذا بسیار باید هشیار باشند و فریب حرفهای زیبا و احساساتی این گونه افراد را نخورند.

مؤمنین باید مواظب خطر منافقین باشند چرا که منافقین کسانی هستند که ظاهر خوب و آراسته‌ای دارند و حرفهای زیبایی می‌زنند اما باطنشان کثیف است و هدفی جزء خرابکاری و ریاست‌طلبی ندارند.

مؤمنین باید مواظب روحیات خویش باشند تا به صفات رذیله آلوده نگردند و بدانند هر کدام از صفات رذیله که در روحشان وارد شود آنها را به بهشت راه نخواهند داد و عجب و خود بزرگ بینی صفت رذیله بزرگی است که در هر کس وارد شد او را هلاک می‌کند^(۱).

مؤمنین هیچ‌گاه نباید ظاهر بین باشند و بدانند منافقان برای به ثمر رسیدن اهداف شومشان حتی ممکن است قسم‌های دروغ هم بخورند، پس نباید فریب اینگونه کوردلان بدبخت را بخورند.

مؤمنینی که صاحب قدرت هستند، به خصوص علماء دین باید متوجه باشند بعضی افراد هستند که هدفشان به غیر از نفسانیت و ریاست چیز دیگری نیست اما به اسم خدا و دین ممکن است خودشان را به آنها نزدیک کنند لذا مؤمنین باید زیرک باشند و مواظب خطر اینگونه افراد شیرین زبان باشند. در اوایل اسلام منافقین چون متوجه شدند که پیامبر اکرم ﷺ صاحب قدرت شده خودشان را به ایشان نزدیک کرده بودند و چرب‌زبانی می‌کردند اما در نیت به جز نفسانیت و ریاست‌طلبی چیز دیگری نداشتند که خدای تعالی احوال شوم آنها را به پیامبرش خبر داد.^(۲)

مؤمنین باید برای تربیت خود و خانواده‌شان بسیار مواظبت نمایند، آنها باید بدانند همیشه در جامعه افراد بدطینتی هستند که کارشان منحرف نمودن دیگران

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ دَخَلَ الْعُجْبُ هَلَكَ (وسائل الشیعة جلد: ۱ صفحه: ۱۰۱).

۲ - نَزَلَتْ فِي الثَّانِي وَ يُقَالُ فِي مُعَاوِيَةَ (بحار الأنوار جلد: ۹ صفحه: ۱۸۹).

است لذا باید مواظب خود و اهلشان باشند تا در دام این شیادان گرفتار نگردند.^(۱)

مؤمنین همیشه باید فرمانروایان و والیان خود را از افراد صالح انتخاب کنند زیرا اگر افراد فاسد و منافق به قدرت برسند سعی و کوششان در فسق و فجور است و فساد می‌کنند.

مؤمنین باید بدانند افراد فاسد و منحرف نه برای مال مردم ارزش قائلند و نه برای دین مردم لذا باید مواظب باشند افراد فاسق و منحرف را بر خود ولی و سرپرست قرار ندهند.

مؤمنین باید بدانند یکی از صفات بارز منافقین این است که نصیحت و خیرخواهی اصلاً در آنها اثر ندارد و آنها مظهر بدی‌ها و شرارت هستند.

۱- قَالَ الْحَزْزُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ الدِّينُ وَ النَّسْلُ النَّاسُ (بحار الأنوار جلد: ۹ صفحه: ۱۸۹).

آیه ۲۰۸ سوره بقره:

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ
بِالْعَبَادِ ﴿۲۰۸﴾.

ترجمه آیه ۲۰۸ سوره بقره:

«علیؑ تنها مرد خدا است»

و از میان مردم کسی هست که جان خود را در راه بدست آوردن رضایت
خدا می دهد. و خدا به بندگان مهربانی و رأفت دارد. (۲۰۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید برای خدا و راه خدا بیشتر از هر موضوع دیگر اهمیت قائل باشند
و حتی اگر لازم شد از همه چیز و حتی جانشان در راه خدا بگذرند.
مؤمنین باید توجه داشته باشند که باید برای حفظ جان و بزرگان دین خود و
اولیاء خدا خیلی حساس باشند، زیرا زمانی که کفار قریش می خواستند متعرض
جان رسول خدا ﷺ بشوند امیر و مولای ما حضرت علیؑ شب در جای پیامبر
خدا خوابید و اینگونه جانش را فدای دین و پیامبر خدا ﷺ نمود^(۱).
مؤمنین باید بدانند تمام کسانی که در راه پیشرفت دین خدا کشته می شوند اینها
شهید هستند و تا ابد در بهشت جاودان خواهند ماند^(۲).

۱ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ قَالَ
نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ بَاتَ عَلَى فِرَاشِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ (بحار الأنوار جلد: ۱۹
صفحه: ۵۴).

۲ - عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ أَنَّ الْمُرَادَ بِالْآيَةِ الرَّجُلُ يُقْتَلُ
عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ (وسائل الشيعة جلد: ۱۵ صفحه: ۱۴۳).

مؤمنین باید لحظه به لحظه اتحاد بین خود را بیشتر نمایند و بدانند لازمه اتحاد و دوستی این است که آنها نسبت به یکدیگر گذشت، ایثار و فداکاری‌های زیادی بکنند و همه از صمیم قلب حاضر باشند از حق و حقوق خود به نفع برادر و یا خواهران دینی خود بگذرند.

مؤمنین باید بدانند اولیاء خدا احباء خدا هستند و خدای تعالی آنها را خیلی دوست دارد پس هر کس کوچکترین خدمتی به آنها بکند خدای تعالی را بسیار خوشحال نموده است چه رسد به خدمت‌های بزرگ، علمای اهل سنت و همچنین علماء پاک و مذهب شیعه نقل نموده‌اند که خدای تعالی در شبی که امام و مولای ما در رختخواب پیامبر خوابیده بودند و می‌خواستند جانشان را فدای رسول الله ﷺ نمایند بر تمام ملائکه و عرشیان مباحث می‌نمود و افتخار می‌کرد که من بنده‌ای همچون علی بن ابیطالب ع دارم که خدمت به این بزرگی به حبیب حضرت محمد ﷺ می‌نماید تا او را از شر دشمنان حفظ نماید^(۱).

مؤمنین باید بدانند خدمت نمودن به اولیاء خدا و پیش مرگ شدن و خود را فدای آنها نمودن سعادت است که نصیب هر کسی نمی‌شود و این سعادت اولین مرتبه در اسلام نصیب امیر و مولای مؤمنین حضرت علی بن ابیطالب ع شد و هر کس موفق به این کار شود به مولای خویش اقتدا کرده است.

۱ - رَوَى أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ حَدِيثًا يَرْفَعُهُ بِإِسْنَادِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ نَزَلَ عَلَيَّ جِبْرَائِيلُ صَبِيحَةَ يَوْمِ الْغَارِ فَقُلْتُ حَبِيبِي جِبْرَائِيلُ أَرَاكَ فَرِحًا فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ وَكَيْفَ لَنَا أَكُونُ كَذَلِكَ وَ قَدْ قَرَّتْ عَيْنِي بِمَا أَكْرَمَ اللَّهُ بِهِ أَحَاكَ وَ وَصِيكَ وَ إِمَامَ أُمَّتِكَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ ع فَقُلْتُ بِمَا ذَا أَكْرَمَهُ اللَّهُ قَالَ بِأَهْلِ بَعَادَتِهِ الْبَارِحَةِ مَلَائِكَتُهُ وَ قَالَ مَلَائِكَتِي انظُرُوا إِلَى حُجَّتِي فِي أَرْضِي بَعْدَ نَبِيِّ وَ قَدْ بَدَّلَ نَفْسَهُ وَ عَفَّرَ خَدَّهُ فِي التُّرَابِ تَوَاضَعًا لِعَظَمَتِي أُشْهِدُكُمْ أَنَّهُ إِمَامُ خَلْقِي وَ مَوْلَى بَرِيَّتِي (بحار الأنوار جلد: ۱۹ صفحه: ۸۷).

آیات ۲۰۹ الی ۲۱۰ سوره بقره:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٠٩﴾ فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَاغْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢١٠﴾.

ترجمه آیات ۲۰۹ الی ۲۱۰ سوره بقره:

«دستور تسلیم در مقابل اوامر الهی»

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، همه در مقام تسلیم وارد شوید و از گامهای شیطان پیروی نکنید، قطعاً او برای شما دشمن آشکاری است. (۲۰۹)

پس اگر بعد از آنکه دلایل واضحی برای شما آمد لغزش پیدا کردید، بدانید که خدا عزیز حکیمی است. (۲۱۰)

تدبر ما:

مؤمنین واقعی کسانی هستند که ولایت خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام را پذیرفته‌اند و به دنبال معرفت آن بزرگواران هستند.^(۱)

مؤمنین باید بدانند غیر از ولایت خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام و اولیائشان تحت ولایت هر کس دیگری که بروند قطعاً تبعیت از شیطان کرده‌اند و در نتیجه

۱ - عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً هُوَ وَوَلَايَتِنَا (بحار الأنوار جلد: ۲۴ صفحه: ۱۵۹).

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالُوا سَأَلْنَا هُمَا عَنْ قَوْلِ اللَّهِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً قَالَ أَمْرُوا بِمَعْرِفَتِنَا (بحار الأنوار جلد: ۲۴ صفحه: ۱۵۹).

شیطانی خواهند شد^(۱).

مؤمنین باید بدانند شیطان و شیطان‌سیرتان بزرگ‌ترین و آشکارترین دشمنان آنها هستند.

کسانی که حق و حقیقت را متوجه می‌شوند و با این حال دوباره راه انحراف را می‌پیمایند گرفتار عذاب خدای تعالی می‌شوند.

۱ - عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَأَنَّكُمْ لَا تَتَّبِعُونَ خُطُواتِ الشَّيْطَانِ قَالَ أَتَدْرِي مَا السَّلْمُ قَالَ قُلْتُ أَنْتَ أَعْلَمُ قَالَ وَكَلِيَّةٌ عَلَيَّ وَ الْآئِمَّةُ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ عليهم السلام قَالَ وَ خُطُواتُ الشَّيْطَانِ وَاللَّهِ وَكَلِيَّةٌ فُلَانٌ وَ فُلَانٍ (بحار الأنوار جلد: ۲۴ صفحه: ۱۵۹).

سَمِعْتُ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ وَ لَا تَتَّبِعُوا غَيْرَهُ (بحار الأنوار جلد: ۳۵ صفحه: ۳۴۲).

آیه ۲۱۱ سوره بقره:

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَ
قُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿۲۱۱﴾.

ترجمه آیه ۲۱۱ سوره بقره:

«انتظارات بی جا»

آیا آنها غیر از این انتظار دارند که خدا و ملائکه در پرده‌هایی از ابرها بر آنها

نازل شوند و کارها تمام شود؟ ولی به سوی خدا همه کارها برمی‌گردد. (۲۱۱)

تدبر ما:

مؤمنین نباید از خدای تعالی و اولیائش انتظارات دور از عقل داشته باشند.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی را باید توسط آثار و نشانه‌هایش ببینند.

آیه ۲۱۲ سوره بقره:

سَلُّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿۲۱۲﴾.

ترجمه آیه ۲۱۲ سوره بقره:

«گله از بنی اسرائیل»

از بنی اسرائیل سؤال کن که ما چقدر برای آنها از نشانه‌های روشن و واضح فرستادیم؟ و کسی که نعمت الهی را پس از آنکه آن را دریافت نموده تبدیل کند، پس قطعاً خدا عقاب سختی دارد. (۲۱۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی در عین مهربانی، شدید العقاب نیز می‌باشد و کسانی را که با وجود نعمتهای خدا به خصوص نعمت هدایت، ناسپاسی می‌کنند و قدر نعمت‌های الهی را نمی‌دانند عذاب می‌نماید.

مؤمنین باید بدانند اگر در قبال نعمات خدای تعالی بی‌توجهی کنند خدای تعالی آنها را به شدت عقاب خواهد نمود اما اگر شکر نعمات را به جای آورند خدای مهربان هم نعمت‌هایش را بر آنها زیاد می‌کند.

مؤمنین باید بدانند شکر عملی ارزشش خیلی بیشتر از شکر لسانی است.

آیه ۲۱۳ سوره بقره:

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ
الَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ
حِسَابٍ ﴿۲۱۳﴾

ترجمه آیه ۲۱۳ سوره بقره:

«زندگی دنیا برای کفار»

زندگی دنیا برای کفار زینت داده شده است و آنها مؤمنین را مسخره
می‌کنند. و کسانی که تقوی دارند، در روز قیامت بالاتر از آنها هستند. و خدا هر
کس را بخواهد، بدون حساب روزی می‌دهد. (۲۱۳)

تدبر ما:

مردم مسلمان باید برای تقوا و تزکیه نفس خویش بسیار ارزش و اهمیت قائل
باشند و کاری نکنند که نظر لطف خدای تعالی از آنها برداشته شود. آنها باید بدانند
وقتی نظر خدای تعالی از کسی برداشته شود شیطان رجیم فوراً به او نزدیک
می‌شود و اولین کاری که می‌کند دنیا و متعلقاتش را در نظر او زیبا و جذاب نشان
می‌دهد و او را مشغول دنیا می‌کند و از معنویات باز می‌دارد، حد اعلای این
انحراف در کفار به وضوح مشاهده می‌شود و وای به حال مسلمانانی که چنین
باشند.

مؤمنین باید متوجه باشند در عالم چیزی کم ارزش‌تر و پست‌تر از دنیا و
متعلقاتش نیست لذا خود را مقهور و سرمست مال دنیا نکنند از مردم کسانی هستند
که به خاطر مال بی‌ارزش دنیا آخرت خود را خراب می‌کنند آنها فکر می‌کنند مال

دنیا موجب نجاتشان خواهد بود در اوایل اسلام بعضی افراد کم جنبه و کم ظرفیت که از دارائی نسبتاً خوبی برخوردار بودند مست و مقهور ثروت خویش شده بودند و مؤمنین که در نزد رسول خدا ﷺ مشغول تزکیه نفس و خودسازی بودند را مورد مسخره و اذیت قرار می‌دادند در تاریخ نام ابوجهل و ابن اُبی (بضم همزه و فتح باء) و یارانش و همچنین نام بعضی از رؤسای یهود به این عنوان ذکر شده^(۱).

مؤمنین باید بدانند آن دنیائی برای آنها مفید خواهد بود که به وسیله آن آخرتشان را آباد نماید^(۲).

کسانی که تزکیه نفس کنند و روحشان را از خبائث تطهیر نمایند در قیامت بالاترین مقام بعد از ائمه و انبیاء ﷺ خواهند داشت.

مسلمانان باید بدانند مسخره کردن دیگران از زشت‌ترین و ناپسندترین صفات است مخصوصاً که طرف مقابل از مؤمنین باشد.

۱ - نزلت هذه الآية في الوليد بن المغيرة و أبي جهل بن هشام و أصحابهما سخروا من عبد الله بن مسعود و عمار بن ياسر و صهيب الزومي، حيث آمنوا بمحمد و بما جاء به (نهج البيان عن كشف معاني القرآن، جلد: ۱ صفحه: ۲۸۱).

۲ - قال رسول الله صلى الله عليه و آله الدنيا مزرعة الآخرة (عوالي اللآلی جلد: ۱ صفحه: ۲۶۷).

آیه ۲۱۴ سوره بقره:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكَمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٤﴾.

ترجمه آیه ۲۱۴ سوره بقره:

«اختلافات مردم»

مردم همه یکی بودند (یعنی از حقیقت و معنویت چیزی درک نمی‌کردند و همه فقط به همان چه که می‌دیدند، معتقد بودند) پس خدا پیامبرانی را که بشارت دهنده و ترساننده بودند، مبعوث فرمود و با آنها کتابی که به حق و حقیقت دعوت می‌کرد، نازل نمود تا در میان مردم در اختلافاتشان حکم کند. و کسی در آن اختلاف نکرد، مگر کسانی که کتاب به آنها داده شد، بعد از آنکه دلایلی بر حقایقت آن برایشان آمد، به خاطر تجاوزاتی که بین خودشان بود اختلاف کردند. ولی خدا به فرمان خودش کسانی را که ایمان آورده بودند، به حقیقت آنچه مورد اختلاف آنها بود هدایت نمود و خدا هر که را بخواهد به راه راست هدایت می‌کند. (۲۱۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند همه مردم در نزد خدای تعالی برابرند اما زمانی که خدای تعالی یکی از اولیائش را در بین آنها می‌فرستد از آنجا به بعد حساب‌ها متفاوت

می شود گروهی که به اولیاء خدا ایمان می آورند و خود را جزء مؤمنین قرار می دهند خدای تعالی هم هدایتشان را روز افزون می نماید و گروهی که طغیان می کنند و تحت ولایت اولیاء الله نمی روند خدای تعالی هم اینها را به حال خود رها می کند که نتیجه اش گمراهی و ضلالت است.

مؤمنین باید بدانند دنیا دار امتحان است و خدای تعالی هم به خاطر اینکه خبیث را از طیب جدا کند^(۱) دائماً برنامه های امتحانی متفاوتی برای آنها تنظیم می نماید یکی از آن امتحانات این است که خدای تعالی ولی و حجتش را در بین آنها می فرستد تا کسانی که به او ایمان می آورند را اهل سعادت و بهشت گرداند و کسانی هم که روی گردان شوند نتیجه کارشان تباهی و گمراهی است و از پاکان جدا خواهند شد و در زمره خبیث ها و اشقیاء خواهند رفت. در گذشته خدای تعالی انبیاء را به عنوان ولی و حجت خویش در بین مردم می فرستاد و بعد از انبیاء وجود شریف ائمه اطهار علیهم السلام و در زمان ما که امام زمانان علیهم السلام در غیبت هستند علماء و مراجعی که مشخصاتشان را امام حسن عسکری علیه السلام برای ما بازگو کرده اند یعنی علمایی که هرگز هوای نفس ندارند و صد درصد پیرو امام زمان علیه السلام هستند،^(۲) اینها به منزله حجت خدا بر خلایق هستند لذا مردم مسلمان باید قدر دان علماء و بزرگان دین خود باشند و ولایت آنها را قبول نمایند تا بدین وسیله علم و تقوایشان زیاد گردد و اهل سعادت شوند.

۱ - لَيَمِيزُ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَ يَجْعَلُ الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (سوره انفال آیه: ۳۷).

۲ - عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلُدُوهُ (وسائل الشيعة جلد: ۲۷ صفحه: ۱۳۱).

آیه ۲۱۵ سوره بقره:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ
مَسْتَهْمِبِينَ وَالضَّرَّاءِ وَ الزُّلُومِ حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا
مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿۲۱۵﴾.

ترجمه آیه ۲۱۵ سوره بقره:

«یاری خدا»

یا شما گمان کرده‌اید وارد بهشت می‌شوید و مثل آنچه از حوادث به مردمی
که قبل از شما بودند رسید به شما نمی‌رسد؟ به آنها به قدری گرفتاری و ناراحتی
رسید و متزلزل شدند، تا جائی که پیامبر و آنهایی که به او ایمان آورده بودند
گفتند: پس کی کمک و یاری خدا خواهد بود؟ همه بدانند که قطعاً یاری خدا
نزدیک است. (۲۱۵)

تدبر ما:

مؤمنین باید اهل صبر و استقامت باشند و بدانند چون در دنیا تا حدودی
دست شیطان و شیطان سیرتان باز است کسانی که بخواهند در راه خدا باشند مورد
آزار و اذیت این خبیث‌ها قرار می‌گیرند اما اگر در مقابل شدائد و مصائب صبور و
بردبار باشند خدای تعالی به آنها وعده داده که نصرت و یاری من برای آنها نزدیک
است.

مؤمنین باید در راه تزکیه نفس و پاکی روح زحمات بسیاری بکشند و بدانند
بدون زحمت در این راه به جائی نخواهند رسید.

مؤمنین نباید توقع داشته باشند که خدای تعالی همین که آنها ایمان آوردند

بهترین نعمتها و زندگی‌ها را به آنها بدهد بلکه باید بدانند خدای تعالی آنها را به انواع مختلف آزمایش می‌نماید که اگر در این امتحانات موفق بیرون آمدند زندگی راحت و زیبایی را در بهشت جاویدان به آنها عنایت می‌نماید.

مؤمنین باید بدانند امتحانات الهی متفاوت است، گاهی با دادن نعمت، گاهی با سلب نعمت، گاهی با سلامتی، گاهی با بیماری و... مؤمنین را امتحان می‌کند آنها باید بدانند هر کس ایمانش بیشتر باشد، ممکن است امتحانات سخت‌تری داشته باشد.

مؤمنین باید همیشه در امور مادی به پائین‌دستان خود نظاره کند و شکر خدای تعالی را بنماید که او زندگی بهتری نسبت به آنها دارد و در امورات معنوی باید به بالا دستان خود نگاه کند و سعی و کوشش نماید تا خود را به آنها برساند و در این راه بسیار دعا کند.

آیه ۲۱۶ سوره بقره:

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿۲۱۶﴾.

ترجمه آیه ۲۱۶ سوره بقره:

«چه چیز و به چه کسی انفاق کنیم؟»

از تو سؤال می‌کنند که چه چیز را انفاق کنند. بگو: آنچه از خوبی انفاق می‌کنید، به پدر و مادر و اقوام و نزدیکان و یتیمها و مسکینها و در راه‌ماندگان باشد و آنچه از کارهای خوب را که شما انجام می‌دهید، پس قطعاً خدا به آن علم دارد. (۲۱۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید متوجه اثرات خوب و مفید انفاق و صدقه دادن در زندگی مادی و معنوی خویش باشند و بدانند وقتی می‌خواهند انفاق کنند باید از مال حلال باشد و از چیزهای نیکو انفاق کنند.

مؤمنین باید از خوبیها انفاق کنند نه مثل بعضی از مردم که وسائل از بین رفته و کهنه خود را که دیگر قابل استفاده نیست به فقراء می‌دهند و فکر می‌کنند که انفاق کرده‌اند. بلکه باید همیشه وسائل نو و سالم انفاق کنند و در انفاق نمودن‌هایشان شأن و آبروی طرف مقابل را نیز حفظ نمایند.

مؤمنین باید توجه داشته باشند پدر و مادر و فرزندان و به طور کلی اقوام و خویشان خودشان اگر محتاج باشند از هر کس دیگری سزاوارترند به اینکه به آنها

کمک کنند^(۱) لذا اول باید به مستحقین در اقوام و خویشان خود پردازند اگر آنها را بی نیاز نمودند و باز مالی برای بخشش دارند آن وقت به دیگران پردازند.

مؤمنین باید بدانند انفاق باعث تنگدستی آنها نمی شود بلکه عامل برکت در زندگی شان می شود^(۲).

مؤمنین باید بدانند از مال حلال و طیب خود می توانند به پدر و مادر و نزدیکان و یتیم ها و مساکین و در راه ماندگان کمک کنند و باید برنامه دقیقی در انفاق هایشان داشته باشند که گدا پروری نشود.

مردم مسلمان باید بدانند صدقه دادن باعث فرو نشانیدن خشم پروردگار و سپری برای آتش جهنم و همچنین باعث از بین رفتن و بخشیده شدن گناهان و زیادی اموال و طول عمرشان است^(۳).

بیماران و کسانی که سلامتی خویش را از دست داده اند باید توجه داشته باشند که دادن صدقه در شفای بیماری آنها بسیار مؤثر است^(۴).

مؤمنین باید بدانند همه کارهای خوبی که انجام می دهند حکم صدقه را دارد^(۵).

۱ - عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَّالِ قَالَ [أَخْبَرَنِي جَدِّي قَالَ] سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ اسْلَام يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ لَأُصَدِّقَهُ وَذُو رَجْمٍ مُحْتَاجٌ (مستدرک الوسائل جلد: ۷ صفحه: ۱۹۶).

۲ - قَرَأْتُ فِي كِتَابِ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَاتَّفَقَ وَ لَمْ تَخْشَ مِنْ ذِي الْعَرْشِ إِفْتَاراً (وسائل الشيعة جلد: ۹ صفحه: ۴۶۳).

۳ - إِنَّ صَدَقَةَ اللَّيْلِ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ وَ تَمْحُو الذَّنْبَ الْعَظِيمَ وَ تُهَوِّنُ الْحِسَابَ وَ صَدَقَةَ النَّهَارِ تُشْمِرُ الْمَالَ وَ تَزِيدُ فِي الْعُمِّ (اصول کافی جلد: ۴ صفحه: ۹).

الصَّدَقَةُ جَنَّةٌ عَظِيمَةٌ مِنَ النَّارِ لِلْمُؤْمِنِ (بحار الأنوار جلد: ۱۰ صفحه: ۱۱۳).

۴ - قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَاوُوا مَرْضَاتِكُمْ بِالصَّدَقَةِ (من لا يحضره الفقيه جلد: ۲ صفحه: ۶۶).

يُسْتَحَبُّ لِلْمَرِيضِ أَنْ يُعْطِيَ السَّائِلَ بِيَدِهِ وَ يَأْمُرُ السَّائِلَ أَنْ يَدْعُو لَهُ (من لا يحضره الفقيه جلد: ۲ صفحه: ۶۶).

۵ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ (وسائل الشيعة جلد: ۱۶ صفحه: ۲۸۵).

مؤمنین باید توجه داشته باشند بهترین صدقه دادن آن است که پنهانی و بدون منت باشد^(۱).

مؤمنین باید صدقه را بدون هیچ توقع و چشم‌داشتی به طرف مقابل بدهند^(۲) و همچنین در دادن صدقه تعلل نورزند و منت نگذارند^(۳).

انواع انفاق و صدقه دادن ها:

اول: انفاق‌های واجب؛ مانند خمس و زکات، کفارات، فدیة و نفقه زندگی که بر عهده مرد است.

دوم: انفاق‌های مستحب؛ مانند کمک به مستمندان، یتیمان و هدیه به دوستان.

سوم: انفاق‌های حرام. مانند انفاق با مال غصبی یا انفاقی که در راه گناه صرف شود.

چهارم: انفاق‌های مکروه؛ مانند انفاق به دیگران با وجود افراد مستحق در خویشاوندان.

پنجم: انفاق‌های مباح؛ مانند انفاق به دیگران برای توسعه زندگی‌شان.

۱ - لَا تَتَّصِدُقْ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لِيُرْكُوكَ فَإِنَّكَ إِنِ فَعَلْتَ ذَلِكَ فَقَدْ اسْتَوْفَيْتَ أَجْرَكَ وَ لَكِنْ إِذَا أُعْطِيَتْ بِيَمِينِكَ فَلَا تَطْلُعْ عَلَيْهَا شِمَالَكَ فَإِنَّ الْأَيْ تَتَّصِدُقُ لَهُ سِرًّا يُجْزِيكَ عَلَانِيَةً (بحار الأنوار جلد: ۷۵ صفحه: ۲۸۴).

عَنْ عَمَّارِ السَّابِاطِيِّ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا عَمَّارُ الصَّدَقَةُ وَاللَّهِ فِي السِّرِّ أَفْضَلُ مِنَ الصَّدَقَةِ فِي الْعَلَانِيَةِ وَكَذَلِكَ وَاللَّهِ الْعِبَادَةُ فِي السِّرِّ أَفْضَلُ مِنْهَا فِي الْعَلَانِيَةِ (وسائل الشيعة جلد: ۱ صفحه: ۷۷).

۲ - عن رسول الله صلى الله عليه و آله تصدقوا من غير مخيلة فإن المخيلة تبطل الأجر (مجموعه ورام جلد: ۲ صفحه: ۱۲۰).

۳ - المظل و المن منكذ الإحسان ۸۹۲۳ (غررالحكم صفحه: ۳۸۹).

آیات ۲۱۷ الی ۲۱۹ سوره بقره:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ
 خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا
 تَعْلَمُونَ ﴿۲۱۷﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ
 كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ
 أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى
 يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَ
 هُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ
 النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۲۱۸﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ
 جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ
 رَحِيمٌ ﴿۲۱۹﴾.

ترجمه آیات ۲۱۷ الی ۲۱۹ سوره بقره:

«دستوراتی در خصوص جنگ»

جنگ با دشمنان برای شما نوشته شده است و آن را شما کراهت دارید و
 چه بسا چیزی را شما کراهت دارید و حال آنکه آن برایتان بهتر است و چه بسا
 شما چیزی را دوست دارید و حال آنکه برای شما شر است. و خدا می‌داند ولی
 شما نمی‌دانید. (۲۱۷)

از تو سؤال می‌کنند: جنگ، در ماه حرام چگونه است؟ بگو: جنگ در آن
 گناه کبیره است، ولی سد کردن راه خدا و کفر به خدا و مسجدالحرام و بیرون
 کردن اهل آن از آن، در نزد خدا بزرگتر است و فتنه و ایجاد آشوب از کشتن بالاتر

است و مشرکین دائماً با شما می‌جنگند تا اگر بتوانند، شما را از دین و آئینتان برگردانند و کسی که از شما مسلمانان مرتدّ شود و از دینش برگردد و او بمیرد در حالی که کافر باشد، پس آنها تمام اعمال نیکشان در دنیا و آخرت از بین می‌رود و این افراد اهل آتش‌اند، آنها همیشه در آن خواهند بود. (۲۱۸)

قطعاً کسانی که ایمان آورده‌اند و کسانی که هجرت کرده و جهاد در راه خدا نموده‌اند، اینها امید رحمت خدا را دارند و خدا بخشنده مهربانی است. (۲۱۹)

تدبّر ما:

مؤمنین باید توجه داشته باشند خدای تعالی به جز خیر و خوبی چیزی برای آنها نخواسته لذا وقتی حکمت مسأله‌ای را نفهمیدند باید به پای کم ظرفیتی خودشان بگذارند.

مؤمنین باید بدانند جهاد در حکم واجب کفائی است یعنی اگر نیروهای داوطلب برای جنگ و دفاع به اندازه لازم آماده باشد، حکم و جوب از دیگران ساقط می‌گردد.

مؤمنین باید بدانند چه بسا خواسته‌ها و آرزوهائی دارند که به صلاح آنها نیست و همچنین از بعضی مسائل بدشان می‌آید که به صلاح آنها هست لذا باید همیشه خواست خدای حکیم و علیم را بر خواسته‌های خودشان مقدم بدانند.

مؤمنین باید بدانند در مذهب شیعه و جوب جهاد مشروط به حضور و إذن مستقیم پیغمبر ﷺ یا امامان معصومین علیهم السلام و یا نایب خاص آنها است و در زمان غیبت امام عصر (ارواحنا فداه) جهاد واجب نیست مگر به عنوان دفاع از اسلام^(۱).

مؤمنین باید بدانند حتی وجود شریف پیامبر اکرم ﷺ نیز اکثر جنگهایشان در

۱- أطيّب البیان فی تفسیر القرآن، جلد: ۲، صفحه: ۴۱.

حکم دفاع بوده و هیچ گاه شروع کننده جنگ نبوده‌اند و حتی هر وقت بر دشمنان مسلط می‌شدند از آنها می‌گذشتند و آنها را مورد عفو خویش قرار می‌دادند.

مؤمنین باید بدانند حتی غیر مسلمانان هم متوجه رأفت و مهربانی و عدالت مسلمانان شده‌اند چنانچه برخی از کتب در کتاب خویش نوشته‌اند: «ما وقتی که فتوحات مسلمین اول اسلام را به دقت ملاحظه می‌کنیم و اسباب و علل کامیابی آنها را تحت نظر می‌گیریم می‌بینیم که آنها در خصوص اشاعه مذهب از زور شمشیر استفاده نکرده‌اند زیرا آنها اقوام مغلوبه را در قبول مذهب همیشه آزادی می‌دادند و اختیار به آنها می‌دادند این مطلب از تاریخ ثابت می‌شود که اصلاً اشاعه هیچ مذهبی ممکن نیست به زور شمشیر صورت گیرد. نصاری وقتی اندلس را از دست مسلمین خارج ساختند این ملت مغلوب برای مُردن حاضر شدند ولی تغییر مذهب را قبول نکردند، واقعا اسلام به جای اینکه با سر نیزه اشاعه یافته باشد به وسیله تشویق و با قوه تبلیغ و تقریر جلو رفته است و همین مسأله بوده که اقوام ترک و مغول با اینکه اعراب را مغلوب ساختند مع هذا دین اسلام را قبول نمودند و در هندوستان که فقط عبور عرب بدان جا افتاده بود اسلام به قدری ترقی کرد که اکنون زیادتر از صد گروه مسلمان در آنجا وجود دارد و پیوسته بر عده آنها افزوده می‌شود. در چین هم پیشرفت مذهب اسلام قابل ملاحظه است»^(۱).

مؤمنین باید بدانند با اینکه جهاد در مقابل کفار و دشمنان دین خیلی ارزشمند است و دین مقدس اسلام به آن اهمیت زیادی داده است^(۲) اما بالاتر و مهم‌تر از جهاد در جبهه‌های جنگ جهاد با نفس است و آن را جهاد اکبر نامیده‌اند یعنی

۱ - تاریخ تمدن اسلام و عرب تألیف گوستاویون فرانسوی، صفحه: ۱۵۷.

۲ - الجهاد عماد الدین و منهاج السعداء ۷۶۵۸ (غررالحکم صفحه: ۳۳۳).

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي تَالِبٍ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ إِلَى أَنْ قَالَ هُوَ لِبَاسِ التَّقْوَى وَدِرْعُ اللَّهِ الْحَصِينَةُ وَجَنَّتُهُ الْوَيْقَاقَةُ (وسائل الشيعة جلد: ۱۵ صفحه: ۱۴).

بزرگ‌تر و با اهمیت‌تر از جهاد در جبهه‌ها است^(۱) و به طور کلی کسی که جهاد با نفس نکرده باشد نمی‌تواند جهاد در جبهه را به آسانی و با رغبت انجام دهد. مردم دنیا بدانند دین مقدس اسلام جنگ و خونریزی را در ماه‌های ذی‌القعدة، ذی‌الحجه و محرم، و ماه رجب که ماه‌های حرام نامیده شده‌اند، حرام و گناهی بزرگ می‌داند.

مردم دنیا بدانند با اینکه اسلام جنگ و خونریزی را در چهار ماه حرام ممنوع کرده است اما اگر حتی در این ماهها کسی یا کسانی بخواهند فتنه‌گری بکنند و مردم را از راه خدا منع نمایند بر مسلمانان حرجی نیست که آنها را به سزای عمل خود برسانند.

مسلمانان باید مواظب رفتار و کردار و گفتار خویش باشند و بدانند در نزد خدای تعالی گناه کسانی که مانع راه خدا می‌شوند و مردم را از تزکیه نفس باز می‌دارند بسیار بزرگ است.

مؤمنین باید بدانند اگر دست از راه و رویه و دینشان برداشتند آنها در زمره کفار و مرتدها خواهند رفت و تمام اعمال نیکی که انجام داده‌اند باطل می‌شود و از بین می‌رود و جهنم جایگاه ابدی آنها خواهد شد.

مردم مسلمان باید بدانند گناه منحرف کردن افراد و مانع تزکیه نفس دیگران شدن، بزرگ‌تر از گناه قتل است چون قاتل بدن مقتول را می‌کشد اما این گونه افراد

۱ - عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بَعَثَ سَرِيَّةً فَلَمَّا رَجَعُوا قَالَ مَرَّحِبًا بِقَوْمٍ قَضَوْا الْجِهَادَ الْأَصْعَرَ وَبَقِيَ عَلَيْهِمُ الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ فَقَالَ جِهَادُ النَّفْسِ وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْهِ (وسائل الشيعة جلد: ۱۵ صفحه: ۱۶۳).

أفضل الجهاد جهاد النفس عن الهوى و فطامها عن لذات الدنيا ۴۹۰۴ (غررالحكم صفحه: ۲۴۲).
عَنِ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا فَضِيلَةَ كَالْجِهَادِ وَ لَا جِهَادَ كَمُجَاهِدَةِ الْهَوَى (مستدرک الوسائل جلد: ۱۱ صفحه: ۱۴۲).

روح انسانها را می‌کشند و روح از برتری و عظمت خاصی نسبت به بدن برخوردار است.

مؤمنین باید برای حفظ دین خود بسیار ارزش و اهمیت قائل باشند و اگر در جایی حفظ دین برایشان سخت است و یا مقدور نیست هجرت کنند و به جایی که برایشان حفظ دین امکان دارد بروند و باید بدانند هجرت در راه خدا و برای حفظ دین آن قدر در نزد خدای تعالی ارزشمند است که آن را در کنار جهاد در جبهه‌ها که عملی بسیار مهم و کار مردان و اولیاء خداست نام می‌برد.

کسانی که در راه خدا جهاد کنند و کسانی که در راه خدا هجرت نمایند به شدت مورد محبت خدای مهربان هستند و دائماً رحمت الهی بر آنها نازل می‌شود.

کسانی که در راه خدا و به خاطر خدا جهاد نموده و یا از وطن‌هایشان هجرت نمایند رحمت خدا در دنیا و آخرت شامل حالشان خواهد شد.

آیه ۲۲۰ سوره بقره:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَمَنْفَعٌ أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿۲۲۰﴾.

ترجمه آیه ۲۲۰ سوره بقره:

«حرمت خمر و قمار»

از تو سؤال می‌کنند از خمر و قمار. بگو: در این دو گناه بزرگی است و منافی ممکن است برای مردم داشته باشند. ولی گناه آنها از منفعتشان بزرگتر است و از تو سؤال می‌کنند که چه چیز انفاق کنند. بگو: مازاد بر احتیاجاتشان را انفاق کنید. خدا این چنین نشانه‌های خود را برای شما بیان می‌کند، شاید فکرتان را بکار بیندازید. (۲۲۰)

تدبر ما

مسلمانان باید بدانند منافعی که خدای تعالی فرموده در شراب است عبارت است از پول آن برای فروشنده و طرب و لذت زود گذری که برای خوردنده آن دارد و در قمار هم منظور پولی است که بدون هیچ زحمتی به برنده قمار می‌رسد اما ضرر و زیان هائی که این دو دارند بسیار زیاد است.

مسلمانان باید بدانند هر چیزی که عقل انسان را زائل کند و مسکر باشد خوردن و خرید و فروشش حرام است^(۱).

۱ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ (اصول کافی جلد: ۶ صفحه: ۴۰۸).

←

مسلمانان باید از شراب خوار تنفر داشته و از او دوری کنند و بدانند دین مقدس اسلام به آنها دستور داده حرف‌های شراب‌خوار را تائید و باور نکنند، به او زن ندهند و به او امانت نسپارند و اگر بیمار شد به عیادتش نروند و اگر از دنیا رفت بر جنازه‌اش حاضر نشوند^(۱).

مؤمنین باید بدانند استفاده کردن از آلات قمار^(۲) و بازی کردن با آنها حرام است و غیر از اینها هر کار دیگری که باعث برد و باخت و شرط بندی شود نیز حرام است^(۳).

مؤمنین باید بدانند نظر لطف خدای تعالی از کسانی که بازی حرام می‌کنند و کسانی که در آن موقع آنجا حضور دارند برداشته خواهد شد^(۴).

مؤمنین باید بدانند رسول خدا ﷺ پیروانش را از بازی نمودن با تخته نرد و شطرنج منع نموده است.

⇒ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَطَبَ النَّاسِ فَقَالَ فِي حُطْبِهِ أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ كُلَّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ أَلَا وَ مَا أَشْكُرُ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ (اصول کافی جلد: ۶ صفحه: ۴۰۸).

۱ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ شَارِبُ الْخَمْرِ لَا تُصَدِّقُوهُ إِذَا حَدَّثَ وَ لَا تُزَوِّجُوهُ إِذَا حَطَبَ وَ لَا تُعَوِّدُوهُ إِذَا مَرِضَ وَ لَا تَحْضُرُوهُ إِذَا مَاتَ وَ لَا تَأْتِمُونَهُ عَلَى أَمَانَةٍ (بحار الأنوار جلد: ۷۶ صفحه: ۱۲۷).

۲ - عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ الْقَمِيِّ قَالَ كُنْتُ أَنَا وَ إِدْرِيسُ أَخِي عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع فَقَالَ إِدْرِيسُ جُعِلْنَا فِدَاكَ مَا الْمَيْسِرُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ هِيَ الشُّطْرُنْجُ قَالَ قُلْتُ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّهَا النَّزْدُ قَالَ وَ النَّزْدُ أَيْضاً (وسائل الشيعة جلد: ۱۷ صفحه: ۳۲۴).

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع النَّزْدُ وَ الشُّطْرُنْجُ هُمَا الْمَيْسِرُ (وسائل الشيعة جلد: ۱۷ صفحه: ۳۲۴).
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَنِ اللَّعِبِ بِالشُّطْرُنْجِ وَ النَّزْدِ (اصول کافی جلد: ۶ صفحه: ۴۳۷).

۳ - عَنْ الرُّضَا ع قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الشُّطْرُنْجَ وَ النَّزْدَ وَ أَرْبَعَةَ عَشَرَ وَ كُلَّ مَا قَوْمَرِ عَلَيْهِ مِنْهَا فَهُوَ مَيْسِرٌ (وسائل الشيعة جلد: ۱۷ صفحه: ۱۶۷) وَ (اصول کافی جلد: ۶ صفحه: ۴۳۵) وَ (بحار الأنوار جلد: ۷۶ صفحه: ۲۳۵).

۴ - دَخَلَ رَجُلٌ مِنَ الْبَصْرِيِّينَ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ ع فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَقْعُدُ مَعَ قَوْمٍ يَلْعَبُونَ بِالشُّطْرُنْجِ وَ لَسْتُ أَلْعَبُ بِهَا وَ لَكِنْ أَنْظُرُ فَقَالَ مَا لَكَ وَ لِمَ جَلَسْتَ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى أَهْلِهِ (اصول کافی جلد: ۶ صفحه: ۴۳۷).

مؤمنین باید در انفاق کردن نه آن قدر زیاد انفاق کنند که زندگی را بر خود و خانواده خود تنگ کنند و نه این که به طور کلی انفاق را ترک نموده یا خیلی ناچیز و کم انفاق کنند. (۱)

۱- عن الصادق علیه السلام العفو الوسط أی لا إقتار و لا إسراف (فقه القرآن جلد: ۱ صفحه: ۲۴۰).

آیه ۲۲۱ سوره بقره:

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ وَ
 إِنَّ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
 لَأَعْتَنَّاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢١﴾.

ترجمه آیه ۲۲۱ سوره بقره:

«در خصوص ایتام»

برای آسایش دنیا و آخرت انفاق کنید. و از تو سؤال می‌کنند از یتیمها. بگو:
 اصلاح امورشان برایشان بهتر است و اگر با آنها مخلوط شدید، آنها برادران شما
 هستند (مثل برادر با آنها رفتار کنید) و خدا مفسد را از اصلاح‌کننده می‌شناسد و
 اگر خدا می‌خواست، بر شما سخت می‌گرفت و قطعاً خدا عزیز حکیمی
 است. (۲۲۱)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که خدای تعالی کسانی را که به یتیمان ظلم می‌کنند عذاب
 می‌نماید.

مردم مسلمان باید نسبت به ایتام بسیار با محبت باشند و در برخورد هایشان
 تعادل را رعایت نمایند، مردم زمان جاهلیت از اموال یتیم بسیار نفع می‌بردند و
 وقتی این آیه نازل شد دیگر کسی به یتیم نزدیک نمی‌شد و آنها را از خود دور
 می‌کردند، خدای مهربان آیه نازل فرمود که اگر با آنها رفت و آمد کردید مثل برادر
 خودتان با آنها برخورد نمائید و خدا از دل‌های شما با خبر است.

مسلمانان باید بدانند تعرض به یتیمان و خوردن مال آنها حرام و مانند خوردن آتش‌های جهنم است^(۱).

مؤمنین باید بدانند کسانی که به ایتم محبت می‌کنند خدای تعالی به آنها محبت نموده و به آنها اجر فراوانی عطا می‌نماید.^(۲)

۱ - یاکم و أموال الیتامی لا تعرضوا لها و لا تلبسوا بها فمن تعرض لمال یتیم فأکل منه شیئا فکأنما أکل جذوة من النار (فقه الرضا: صفحه: ۳۳۲).

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا مِنْ عَبْدٍ يَمْسَحُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِ يَتِيمٍ تَرَحُّمًا لَهُ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ (وسائل الشيعة ج لد: ۲۱ صفحه: ۳۷۴).

آیه ۲۲۲ سوره بقره:

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَنَّ وَلَا مَآئِمَةً مُّؤْمِنَةً خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ
وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَا لِعَبْدٍ مُّؤْمِنٍ خَيْرٌ
مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَا أَعْجَبَكُمْ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى
الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿۲۲۲﴾.

ترجمه آیه ۲۲۲ سوره بقره:

«از دواج مسلمان با غیر مسلمان»

و با زنهای مشرک ازدواج نکنید تا آنکه ایمان بیاورند. و همان زن کنیزی که مؤمنه باشد، بهتر از زن مشرک است، اگر چه (زیبائیش) شما را متعجب کند و شما زنهای خود را به ازدواج مردان مشرک درنیاورید، مگر آنکه ایمان بیاورند و بنده مؤمن بهتر از مشرک است ولو آنکه (آن قدر خوش قیافه باشد که) شما را متعجب کند. این مشرکین به آتش دعوتان می‌کنند ولی خدا با اراده خودش شما را به بهشت و بخشش دعوت می‌کند و آیات و نشانه‌های خود را برای مردم بیان می‌فرماید، شاید آنها متذکر شوند. (۲۲۲)

تدبر ما:

مؤمنین باید در امر ازدواج بسیار دقت نمایند و بدانند دین مقدس اسلام هم کفو بودن زن و مرد را در امر ازدواج بسیار مهم می‌داند.

مردان و زنان مؤمن باید توجه داشته باشند همسر در اعتقادات و راه و رویه انسان نقش بسزائی دارد، پس اگر از غیر اهل ایمان همسر اختیار کنند ضرر بسیار بزرگی نموده‌اند چون کسانی که اهل ایمان نیستند انسان را به طرف جهنم

می‌کشانند.

مردان و زنان مؤمن توجه داشته باشند زن و یا مردی که اهل ایمان باشد هر چند جمال زیبا و یا مال فراوان نداشته باشد ارزش و مقامش خیلی بالاتر از آن کسانی است که اهل ایمان نیستند و حتی با آنها قابل مقایسه نیست، هر چند زیبایی آنها فوق‌العاده و یا دارائی زیاد داشته باشند.

مؤمنین اگر زندگی معنوی و حتی مادی خوب و راحتی می‌خواهند باید اولین و مهمترین ملاک در ازدواج شان دین داری و ایمان باشد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند در طول تاریخ بعضی افراد آن قدر از صراط مستقیم دور شده‌اند که نزدیک بوده است به آتش جهنم سقوط کنند اما همسرانشان که در صراط مستقیم بوده‌اند آنها را نجات داده‌اند.

مؤمنین در صورتی که به حرام می‌افتند واجب است که ازدواج نمایند، اما اگر به حرام نمی‌افتند خوب است صبر کنند تا همسر مناسب و هم‌کفو و هم‌فکر خود را که اهل تقوا و ایمان باشد پیدا نمایند.

آیات ۲۲۳ الی ۲۲۴ سوره بقره:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَ
لَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ
اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٣﴾ نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ
فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ وَ قَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ
مُلَاقُوهُ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٤﴾.

ترجمه آیات ۲۲۳ الی ۲۲۴ سوره بقره:

«حکم زن حائض»

و از تو سؤال می‌کنند از حیض. بگو: آن ناراحتی و کسالتی است، در حال
حیض از زنان کناره‌گیری کنید و به آنها تا پاک نشده‌اند، نزدیک نشوید. پس وقتی
که پاک شدند، از آنجا که خدا شما را دستور داده به نزد آنها بروید. خدا
توبه‌کنندگان و پاک‌کنندگان روح را دوست می‌دارد. (۲۲۳)
زنان شما مزرعه شمایند. پس به مزرعه خود در هر زمان که می‌خواهید
بیایید و برای خود پیش بفرستید و از خدا بهره‌یزید و بدانید که قطعاً با او
ملاقات می‌کنید و به مؤمنین بشارت بده. (۲۲۴)

تدبر ما:

خانم‌ها باید توجه داشته باشند مدت حیض از سه روز کم‌تر و از ده روز بیشتر
نمی‌باشد.
خانم‌ها باید متوجه باشند خونی که قبل از نه سال قمری و همچنین بعد از
یائسه شدن می‌بینند حیض نیست.

چیزهائی که بر حائض حرام است:
اول: عبادتهائی که نیاز به وضو و غسل دارد.
دوم: تمام مسائلی که بر جنب حرام است بر حائض نیز حرام است.
سوم: جماع و نزدیکی بر حائض حرام است.
اینها کلیاتی از مسأله بود که هر کسی باید به رساله عملیه مرجع تقلید خود رجوع نماید و از جزئیات مسأله نیز مطلع شود.
خانم‌ها باید توجه داشته باشند در ایامی که حیض هستند در هنگام نمازها مستحب است وضو گرفته و بر سجاده به طرف قبله بنشینند و مشغول راز و نیاز با خدای تعالی شوند.
مؤمنین باید در همه کارها حتی در آمیزش و مقاربت با همسران خود احکام و حدود الهی را رعایت نمایند.
مؤمنین باید بدانند خدای تعالی کسانی را که توبه می‌کنند و نفس خویش را از رذائل اخلاقی پاک و طاهر می‌کنند دوست دارد و به آنها لطف بسیار دارد.

آیات ۲۲۵ الی ۲۲۶ سوره بقره:

وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۲۵﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿۲۲۶﴾.

ترجمه آیات ۲۲۵ الی ۲۲۶ سوره بقره:

«قسم خوردن»

و خدا را در معرض قسمهای خود برای آنکه نیکی کنید و تقوی پیشه نمائید و بین مردم اصلاح کنید، قرار ندهید و خداوند شنوای دانائی است. (۲۲۵)

خدا شما را به خاطر قسمهایی که بدون توجه می خورید، مؤاخذه تان نمی کند. ولی به خاطر آنچه از دلتان قسم بخورید، مؤاخذه تان می کند و خدا بخشنده بردباری است. (۲۲۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید برای مقدسات دین خود بسیار ارزش قائل باشند و بی جهت قسم نخورند^(۱).
مؤمنین نباید برای هر مسأله ای قسم یاد کنند مخصوصاً در خرید و فروش ها و معامله هایشان قسم خوردن کار صحیحی نیست.
مؤمنین توجه داشته باشند حتی زمانی که می خواهند میان دو نفر از برادران و

۱ - عَنْ أَبِي أُيُوبَ الْخَزَّازِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَنَا تَخْلِفُوا بِاللَّهِ صَادِقِينَ وَ لَنَا كَاذِبِينَ (تهذيب الأحكام جلد: ۸ صفحه: ۲۸۲).

خواهران دینی را اصلاح کنند نباید قسم بخورند^(۱).

مؤمنین باید بدانند کسی که قسم دروغ به خدا می خورد کافر است و کسی که قسم راست به خدا بخورد گناه کرده است^(۲).

بعضی مردم هستند که عادت کرده اند در اول سخن خود و یا در پایان سخنانشان به خدا قسم یاد می کنند این عادت بسیار بدی است و خدای تعالی و ائمه اطهار علیهم السلام ما را از این گونه عادت ها منع و نهی کرده اند^(۳).

مسلمانان باید بدانند قسم هائی که برای انجام کارهای لغو و یا مخالفت با شرع می خورند باطل است و در صورت عمل نکردن به آنها عقوبت نیز نخواهند شد چرا که خدا مهربان است و از اکثر کارهای بد ما می گذرد^(۴).

مؤمنین باید بدانند قسم و نذر و تعهد اعمال مستحبی، آن اعمال را بر انسان واجب می کند.

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ قَالَ هُوَ إِذَا دُعِيتَ لِصُلْحٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ لَا تَقُلْ عَلَيَّ يَمِينُ أَنْ لَا أَفْعَلَ (تهذيب الأحكام جلد: ۸ صفحه: ۲۸۹).

۲ - عَنْ أَبِي سَلَامٍ الْمُتَعَبِّدِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ لِسَدِيرٍ يَا سَدِيرُ مَنْ حَلَفَ بِاللَّهِ كَذِبًا كَفَرَ وَ مَنْ حَلَفَ بِاللَّهِ صَادِقًا أَثِمَ (وسائل الشيعة جلد: ۲۳ صفحه: ۱۹۹).

۳ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ قَالَ هُوَ قَوْلُ الرَّجُلِ لَا وَاللَّهِ وَ بَلَى وَاللَّهِ (وسائل الشيعة جلد: ۲۳ صفحه: ۲۳۹).

۴ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ قَالَ يَعْنِي الرَّجُلُ يَخْلِفُ أَنْ لَا يُكَلِّمَ أَخَاهُ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ أَوْ لَا يُكَلِّمُ أُمَّهُ (وسائل الشيعة جلد: ۲۳ صفحه: ۲۲۳).

آیات ۲۲۷ الی ۲۲۸ سوره بقره:

لِّلَّذِينَ يُؤَلُّونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِن فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۲۲۷﴾ وَإِن عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۲۸﴾.

ترجمه آیات ۲۲۷ الی ۲۲۸ سوره بقره:

«در باره ایلاء زنها»

برای کسانی که همسران خود را «ایلاء» می نمایند (یعنی قسم می خورند که با آنها همبستر نشوند) تا مدت چهار ماه می توانند منتظر بمانند. پس اگر به زندگی خود برگشتند، قطعاً خدا بخشنده مهربانی است. (۲۲۷)
و اگر تصمیم به طلاق گرفتند، (بدانند که) خدا شنوای دانائی است. (۲۲۸)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند برای آنها جایز نیست که بیشتر از چهار ماه از نزدیکی و قربات با همسرانشان دوری کنند هر چند به نام خدا به این کار قسم خورده باشند. در زمان امیرالمؤمنین علیه السلام مردی قسم یاد کرده بود که با زن خود همبستر نشود و به همین خاطر در خارج از شهر برای خود سایه بانی ساخته و در آن زندگی می کرد. آن امام عزیز به او فرمود پس از چهار ماه مهلت باید با همسر خود هم بستر شوی و یا او را طلاق بدهی و اگر هیچ کدام را انجام ندادی این خانه نی را به روی سرت آتش خواهیم زد^(۱).

۱- عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ بَنَى حَظِيرَةً مِنْ قَصَبٍ وَ جَعَلَ فِيهَا رَجُلًا آتَى مِنْ امْرَأَتِهِ بَعْدَ الْأَرْبَعَةِ الْأَشْهُرِ فَقَالَ لَهُ إِذَا أَنْ تَرَجِعَ إِلَى الْمُنَاكِحَةِ وَإِمَّا أَنْ تُطَلَّقَ وَإِلَّا أُحْرِقْتُ عَلَيْكَ الْحَظِيرَةَ (بحار الأنوار جلد: ۱۰۱ صفحه: ۱۶۹).

مسلمانان باید بدانند در مقاربت و عمل زناشویی زنان هم سهیم هستند آنها نباید فکر کنند این حق فقط برای مردان خواهد بود و لذا شرعاً اجازه ندارند بیشتر از چهار ماه بگذرد و با همسران خود همبستر نشوند.

در زمان جاهلیت بعضی مردها قسم می خوردند که بیشتر از چهارماه و یا برای همیشه با زن خود همبستر نشوند که نام این کار ایلاء است^(۱) لذا اگر کسی چنین کاری کرد تا چهار ماه به او فرصت می دهند بعد حاکم شرع او را مجبور می کند که یا با همسر خود همبستر شود و یا او را طلاق بدهد و اگر راضی به هیچ کدام از این دو شرط نشد او را حبس می کنند تا راضی شود، اگر باز هم راضی نشد از دادن آب و غذا به او خودداری می کنند و بالاخره با اجبار هم که شده باید یکی از دو راه بالا را انتخاب کند^(۲)، این برای آن است که زنان فکر نکنند زیر دست و مظلوم هستند بلکه بدانند اسلام به آنها عزت داده و از حقوق آنها بیشتر از هر مردی دفاع نموده است.

مؤمنین باید بدانند ایلاء نمودن روش مردان جاهل زمان جاهلیت بوده تا با این کار به همسران خود آسیب روحی برسانند.

مردان مؤمن باید برای نیازهای روحی و احتیاجات غریزی همسران شان اهمیت قائل باشند و آنها را اکرام نمایند و کاری نکنند که به همسر و یا زیر

۱ - الصَّدُوقُ فِي الْمُنْعِ، وَ الْإِيْلَاءُ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِامْرَأَتِهِ وَ اللَّهُ لَأَغِيظَنَّكَ وَ لَأَهْجُرَنَّكَ وَ لَا أُجَامِعُكَ إِلَيَّ كَذًّا وَ كَذًّا فَيَتَرَبَّصُّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءَ وَ هُوَ أَنْ يُصَالِحَ أَهْلَهُ وَ يُجَامِعَ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ وَ إِنْ أَبِي أَنْ يُجَامِعَ قِيلَ لَهُ طَلَّقْ فَإِنْ فَعَلَ وَ إِلَّا حُسِبَ فِي حَظِيرَةِ مَنْ قَصَبَ وَ شُدِّدَ عَلَيْهِ فِي الْمَأْكَلِ وَ الْمَشَارِبِ حَتَّى يُطَلَّقَ (مستدرک الوسائل جلد: ۱۵ صفحه: ۴۰۶).

۲ - عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ آتَى مِنْ امْرَأَتِهِ فَقَالَ الْإِيْلَاءُ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ وَ اللَّهُ لَا أُجَامِعُكَ كَذًّا وَ كَذًّا فَإِنَّهُ يَتَرَبَّصُّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءَ وَ الْإِيْلَاءُ أَنْ يُصَالِحَ أَهْلَهُ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ وَ إِنْ لَمْ يَقْبَلْ بَعْدَ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ حَتَّى يُصَالِحَ أَهْلَهُ أَوْ يُطَلَّقَ أُجْبِرَ عَلَى ذَلِكَ وَ لَا يَقَعُ طَلَّاقٌ فِيمَا بَيْنَهُمَا حَتَّى يُوقَفَ وَ إِنْ كَانَ بَعْدَ الْأَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنَّ أَبِي فَرَّقَ بَيْنَهُمَا الْإِمَامُ (الإستبصار جلد: ۳ صفحه: ۲۵۴).

دستانشان ظلمی شود.

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی به خاطر اینکه از ظلم و بی‌عدالتی جلوگیری کند از حق خودش گذشته و فرموده به درستی که من به خاطر عمل نکردن به این قسم‌های باطل از شما می‌گذرم و بر شما سخت نمی‌گیرم و به شما مهربانی می‌کنم^(۱).

مؤمنین باید حتی‌المقدور از طلاق دوری کنند و بدانند که اگر اختلافاتشان را کنار بگذارند و با هم زندگی را ادامه دهند، رحمت خدا بر آنها نازل خواهد شد.

۱ - فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ يَغْفِرُ لَهُمْ بِهَذَا الْحَلْفِ رَحِيمٌ بِهِمْ (تقریب القرآن إلى الأذهان، جلد: ۱ صفحه: ۲۵۱).

آیات ۲۲۹ الی ۲۳۳ سوره بقره:

وَالْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ
 مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبُعُولَتَهُنَّ
 أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيَهُنَّ
 بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٩﴾ الطَّلَاقُ
 مَرَّتَانٍ فَاِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا
 مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا
 حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا
 وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣٠﴾ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا
 تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهَا أَنْ
 يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ
 يَعْلَمُونَ ﴿٢٣١﴾ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغُنَّ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ
 أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ
 فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ
 عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَ
 اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣٢﴾ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغُنَّ
 أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ
 ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَمُ أَرْكَى
 لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٣﴾

ترجمه آیات ۲۲۹ الی ۲۳۳ سوره بقره:

«درباره طلاق»

و زنانی که طلاق گرفته‌اند، باید خود را تا مدت سه مرتبه پاک شدن از حیض نگه دارند (یعنی با دیگری ازدواج نکنند) و اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارند، برای آنها حلال نیست که آنچه خدا در رحمهایشان خلق فرموده، مخفی کنند و شوهرهایشان در این مدت ذیحقّ تر از دیگرانند که به سوی آنها برگردند. اگر بنای اصلاح داشتند و برای زنها مانند آنچه بر دوششان از وظائف هست، حقوق خوبی باید باشد و برای مردها بر زنها برتری و درجه‌ای می‌باشد و خدا عزیز حکیمی است. (۲۲۹)

طلاق دو بار است. پس در این مدت مرد زنش را یا به خوبی نگه می‌دارد و یا او را به نیکی رها می‌کند و برای شما حلال نیست که چیزی از آنچه به آنها داده‌اید پس بگیرید، مگر آنکه آن زن و شوهر بترسند، حدود الهی را حفظ نکنند. پس اگر ترسیدید که آنها حدود الهی را حفظ نکنند، مانعی برای آنها نیست که زن به شوهر از مهر خود ببخشد. این حدود الهی است، از آن تجاوز نکنید و کسی که از حدود الهی تجاوز کند، پس آنها همان ظالمین‌اند. (۲۳۰)

پس اگر زن را (برای بار سوم) طلاق داد، بعد از آن برای او حلال نمی‌شود، مگر آنکه آن زن با مرد دیگری ازدواج کند و اگر بعد از ازدواج آن زن را طلاق داد، برای آنها اشکالی ندارد که دوباره با یکدیگر ازدواج و رجوع کنند، در صورتی که آنها امیدوار باشند که این بار حدود الهی را حفظ می‌نمایند و بالاخره این حدود الهی است که خدا آن را برای قومی که دانا هستند، بیان می‌کند. (۲۳۱)

و زمانی که زنها را طلاق دادید و عده را گذرانند، از آن به بعد یا خوب از

آنها نگهداری کنید و یا آنها را با مهربانی و نیکی رهایشان نمائید و هیچگاه آنها را به قصد ظلم کردن و ضرر زدن نگاه ندارید و کسی که این کار را بکند، پس به خودش ظلم کرده و آیات خدا را به مسخره بگیرید و به یاد بیاورید نعمتهای الهی را که برای شما بوده و آنچه خدا بر شما از کتاب و حکمت نازل کرده و به وسیله کتاب، خدا موعظه تان می کند و تقوای الهی را پیشه کنید و بدانید که قطعاً خدا به هر چیزی دانا است. (۲۳۲)

و وقتی زنانان را طلاق دادید و عده آنها تمام شد، آنها را از ازدواج با شوهران خود مانع نشوید، اگر به نحو خوبی بین آنها رضایت برقرار شود. آن چیزی است که به وسیله آن کسی که به خدا و روز قیامت ایمان دارد، موعظه می گردد. این دستور برای تزکیه بیشتر و طهارت نفس شما مؤثرتر است و خدا می داند ولی شما نمی دانید. (۲۳۳)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند طلاق مبعوض ترین و مکروه ترین حلال در نزد خدای تعالی است.

مؤمنین باید بدانند اگر همسرشان اعتقادات صحیحی نداشت و به مقدسات اسلام اهمیت نداد طلاق دادنش مستحب است. حضرت امام باقر علیه السلام همسری داشت و او را دوست می داشت روزی آن را طلاق داد، اصحاب حضورش عرض کردند سبب چه بود؟ فرمود: در نزد او امیرالمؤمنین علیه السلام را یاد نمودم او از آن حضرت کراهت داشت و آن بزرگوار را بر مردمان دیگر مقدم نشمرد، من هم دوست نداشتم شخصی که اهل دوزخ است با بدنم مس و ملاقات کند. بعضی از بزرگان از این حدیث استفاده کرده اند که طلاق دادن بانویی که غیر موافق در دین و اخلاق

است مستحب می باشد. (۱)

زنان مؤمنه باید بدانند حق شوهر بر آنان این است که از شوهرانشان حرف شنوی داشته باشند و از خانه خود بدون اجازه شوهر چیزی به کسی ندهند و بدون اجازه او حتی روزه مستحبی نگیرند و بدون اجازه شوهر از خانه بیرون نروند که اگر کسی چنین کرد فرشته های آسمان و زمین و فرشته های رحمت و غضب او را تا زمانی که به خانه برگردد لعنت خواهند کرد (۲).

مؤمنین باید بدانند چون مردها از نظر بدنی به گونه ای خلق شده اند که کار و کوشش به عهده آنها است و در واقع نان آور جامعه هستند و در زیر نظر هر کدام از آنها عده ای نان خور هستند دین مقدس اسلام از این جهت امتیازاتی برای آنها در نظر گرفته چون با از بین رفتن هر کدام از آنها عده ای بی سرپرست می شوند و کسانی که بی سرپرست بشوند اگر تقوای الهی نداشته باشند زمینه مساعدی برای فاسد شدن دارند.

مؤمنین باید تا می توانند از طلاق دادن پرهیز نمایند و بدانند در طلاق برای هر دو طرف ضررهای مادی و معنوی وجود دارد (۳).

مردم مسلمان باید توجه داشته باشند که ازدواج و تشکیل خانواده برای آرامش

۱ - تفسیر جامع، جلد: ۱ صفحه: ۳۳۷.

۲ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ الزَّوْجِ عَلَى الْمَرْأَةِ فَقَالَ لَهَا أَنْ تُطِيعَهُ وَ لَا تَعْصِيَهُ وَ لَا تَصُدَّقَ مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَصُومَ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَمْنَعَهُ نَفْسَهَا وَ إِنْ كَانَتْ عَلَى ظَهْرٍ فَتَبَّ وَ لَا تَخْرُجَ مِنْ بَيْتِهَا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ إِنْ خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا بِغَيْرِ إِذْنِهِ لَعَنَتْهَا مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ وَ مَلَائِكَةُ الْأَرْضِ وَ مَلَائِكَةُ الْغَضَبِ وَ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهَا فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَعْظَمُ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الرَّجُلِ قَالَ وَالِدُهُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَعْظَمُ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الْمَرْأَةِ قَالَ زَوْجُهَا قَالَتْ فَمَا لِي عَلَيْهِ مِنَ الْحَقِّ مِثْلُ مَا لَهُ عَلَيَّ قَالَ لَا وَ لَا مِنْ كُلِّ مِائَةٍ وَاحِدَةٌ (اصول کافی جلد: ۵ صفحه: ۵۰۷).

۳ - لَيْلًا يَسْتَحِفُّ بِالطَّلَاقِ وَ لَا يَسْتَضَعِفُ الْمَرْأَةَ (من لا يحضره الفقيه جلد: ۳ صفحه: ۵۰۲).

یافتن زن و مرد است، حال اگر زن و مردی می‌بینند که به واسطه ازدواجشان، آسایش و آرامش از آنها سلب شده و با هم تفاهم ندارند باید بدانند که خدای تعالی آن‌ها را از ظلم ستم نمودن به یکدیگر نهی نموده و راه را برای آنها باز گذاشته تا به طور معقولانه بدون ضرر و ظلمی از یکدیگر طلاق گرفته و جدا شوند.

مسلمانان باید تا سن کمی دارند نفس و روح خود را تزکیه نمایند چرا که هر چه سن آنها بالاتر برود انجام این کار برایشان دشوار می‌شود. آنها باید بدانند هیچ‌گاه نباید در برخورد و رفتار هایشان تعصب و کینه ورزی باشد و وقتی زن و مردی از یکدیگر جدا شدند اگر بعدا پشیمان شدند و مجددا خواستند با یکدیگر ازدواج کنند آنها نه تنها نباید آن دو را از این کار منع کنند بلکه باید آنها را بدین کار تشویق و زمینه را برایشان فراهم سازند.

همسرانی که پس از اختلاف با هم صلح نمودند باید گذشته را فراموش نموده و هرگز به یکدیگر ستم نمایند و از این پس با یکدیگر مهربان و رؤف باشند.

بزرگان و ریش سفیدان هر طایفه و قبیله باید بکوشند تا افراد مجرد و مخصوصاً زنان مطلقه بی‌همسر باقی نمانند چرا که در افراد کم تقوا احتمال فساد نیز وجود دارد و علاوه بر آن ازدواج یک نیاز روحی و روانی برای هر فرد است و شاید خود آن افراد با اینکه تحت فشار باشند اما حیاء و کم‌روئی کنند و اقدام به این کار نکنند.

آیه ۲۳۴ سوره بقره:

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ
 الرَّضَاعَةَ وَ عَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَ كِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ
 نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَ لَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ وَ عَلَى
 الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَ تَشَاوُرٍ فَلَا
 جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَ إِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا
 سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ
 بَصِيرٌ ﴿۲۳۴﴾.

ترجمه آیه ۲۳۴ سوره بقره:

«شیر دادن به فرزند»

و مادرها به فرزندان خود دو سال کامل شیر می دهند. این برای کسی است
 که می خواهد دوران شیر دادن را کامل کند و بر عهده کسی که فرزند برای او تولد
 یافته (یعنی پدر) می باشد که آذوقه و لباس به طور شایسته و مطابق شئونات
 زنها به آنها بدهد. هیچ کس جز به قدر وسعش تکلیف نمی شود.

مادر نباید به فرزندش ضرر برساند (و یا از طریق فرزند ضرر بکشد) و
 همچنین آن کسی که فرزند برای او متولد شده است (یعنی پدر) نباید به فرزندش
 ضرر برساند (و یا از طریق فرزند ضرری ببیند) و بر وارث او نیز لازم است که
 این کار را انجام دهد (و این احکام را عملی کند) و اگر آن دو تصمیم گرفتند که
 فرزندشان را از شیر بگیرند، باید با رضایت طرفین و مشورت از یکدیگر باشد که
 در این صورت بر آنها اشکالی نیست. و اگر خواستید فرزندانان را به دایه بدهید

که آنها را شیر دهد، پس اشکالی بر شما نیست. این در صورتی است که حقّ مادرش را به نحو صحیح و شایسته بپردازید. و تقوای الهی را رعایت کنید و بدانید که خدا به آنچه می‌کنید، بینا است. (۲۳۴)

تدبر ما:

زنان مسلمان باید تا دو سال کامل بچه هایشان را شیر بدهند چنانچه فرزندشان فقط از شیر آنها بخورد و از شیر دیگری نخورد و یا دایه‌ای پیدا نشود و یا همسرشان استطاعت مالی که بتواند کسی را در این امر اجیر کند نداشته باشد شیر دادن بر آنها واجب شرعی می‌باشد.

مؤمنین باید بدانند فرزند از شش ماه به بعد امکان دارد دنیا بیاید.

مؤمنین باید بدانند خرج خوراک و لباس هر کسی که بچه آنها را شیر بدهد به عهده پدر فرزند است حتی اگر زن مطلقه باشد.

مادران باید بدانند هیچ شیرینی یعنی شیر هیچ کسی مفیدتر از شیر مادر برای فرزند نیست.

مادران باید بدانند برای سلامتی فرزندانشان باید دو سال کامل به او شیر بدهند اگر بخواهند کمتر از این مدت شیر بدهند نباید کمتر از بیست و یک ماه باشد که فرزندشان از لحاظ سلامتی آسیب خواهد دید.

مؤمنین باید بدانند فرزندشان امانتی است که خدای تعالی به آنها سپرده است، به همین جهت پدر و مادر هیچ کدام حق ندارند با انجام بعضی از کارها موجب ضرر و زیان رساندن به کودک شوند.

آیه ۲۳۵ سوره بقره:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿۲۳۵﴾

ترجمه آیه ۲۳۵ سوره بقره:

«عده وفات»

و کسانی که از شما فوت می‌کنند و زنهایی را می‌گذارند، باید آن زنها چهار ماه و ده روز عده نگه دارند. و وقتی عده آنها پایان یافت، بر شما گناهی نیست در آنچه آنها در حق خودشان از کارهای خوب می‌کنند و خدا به آنچه می‌کنید، آگاه است. (۲۳۵)

تدبر ما:

زنهای شوهر مرده اول باید عده وفات را که چهار ماه و ده روز است نگه دارند و بعد از آن می‌توانند ازدواج نمایند و کسی حق ندارد مانع آنها بشود. زنهای شوهر مرده حتی اگر یائسه و یا باکره باشند باید عده وفات را نگه دارند. مؤمنین باید بدانند که اگر کسی همسرش از دنیا رفت و مجدداً ازدواج کرد کار بسیار خوب و پسندیده‌ای انجام داده است و لذا نباید از این کار جلوگیری کنند یا او را سرزنش نمایند، حتی در دل هم نباید از این کار ناراحت شوند، بلکه باید خوشحال باشند چون این کار کاملاً در صراط مستقیم دین است و هر کس غیر از این فکر کند خارج از صراط مستقیم است. زنانی که در عده وفات هستند هر گونه زینت و آرایش نمودن و لباس فاخر پوشیدن بر آنها حرام است.

آیه ۲۳۶ سوره بقره:

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْتَنْتُمْ فِي
 أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ
 تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَ
 اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
 حَلِيمٌ ﴿۲۳۶﴾.

ترجمه آیه ۲۳۶ سوره بقره:

«پیشنهاد ازدواج به زنهای شوهر مرده»

و بر شما گناهی نیست اگر بطور کنایه بگوئید و یا در دل تصمیم بگیرید که
 از زنها خواستگاری کنید. خدا می داند که شما بالاخره به یاد آنها خواهید افتاد.
 ولی با آنها مخفیانه قراری نگذارید، مگر آنکه با آنها به نحو خوبی حرف بزنید. و
 تصمیم و عزم بر ازدواج با آنها نگیرید تا آنکه زمان عدّه به سر آید. و بدانید که
 خدا می داند آنچه را که در دل دارید. پس از مخالفت با خدا حذر کنید و بدانید که
 خدا بخشنده بردباری است. (۲۳۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید اول بگذارند عدّه وفات زنانی که همسرشان مرده تمام بشود بعد از
 اتمام عدّه هیچ اشکالی ندارد که از آن زنها در صورت تمایل و علاقه علنی و یا غیر
 علنی خواستگاری نمایند و همچنین خانم هائی که همسرشان از دنیا رفته نباید فکر
 کنند اگر دیگر ازدواج نکردند کار خوب و مفیدی انجام داده اند و یا فکر کنند اگر
 ازدواج کردند کار زشت و بدی انجام داده اند بلکه اگر فکر کنند که ازدواج برایشان

خوب نیست از صراط مستقیم دین خارج شده‌اند و زندگی را بدون دلیل بر خود سخت کرده‌اند، آنها و دیگر مردم باید بدانند بهترین و خدا پسندانه‌ترین عملی که زنانی شوهر مرده می‌توانند انجام دهند این است که بعد از اتمام عده و فاتشان، هر چه سریعتر ازدواج نمایند و خود را از لذت روحی و جسمی حلالی که خدا می‌پسندد محروم نمایند.

آیات ۲۳۷ الی ۲۳۸ سوره بقره:

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَ مَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرَهُ وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ ﴿۲۳۷﴾ وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَ قَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ وَ أَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَ لَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿۲۳۸﴾

ترجمه آیات ۲۳۷ الی ۲۳۸ سوره بقره:

«حکم طلاق قبل از عمل زناشوئی»

بر شما دینی و چیزی نیست اگر خواستید زنانتان را قبل از عمل زناشوئی و یا قبل از آنکه، برای آنها به چیزی خود را ملزم کرده باشید، طلاق دهید. ولی آنها را بهره‌مند کنید، کسانی که در وسعت‌اند به قدر وُشع خود و کسانی که در تنگدستی هستند به قدر امکانات خود، هدیه خوبی به آنها بدهند و این کار برای نیکوکاران الزامی است. (۲۳۷)

و اگر زنهای خود را قبل از آنکه عمل زناشوئی با آنها بکنید طلاق دادید، در حالی که برای آنها چیزی بر خود واجب کرده بودید (مثل مهر) که به آنها بدهید، باید نصف آن را بدهید. مگر آنکه آنها خودشان یا کسی که عقد نکاح در دست او است (یعنی ولی‌شان) گذشت کند و اینکه گذشت کنید، به تقوی و پرهیزگاری نزدیک‌تر است و بزرگی و فضیلت را در بین خودتان هیچگاه فراموش نکنید. خدا به آنچه می‌کنید، بینا است. (۲۳۸)

تدبر ما:

مردی که می‌خواهد زنش را طلاق دهد اگر با او مجامعت نکرده باشد نصف مهر او را باید بپردازد اما اگر مهریه‌ای مشخص نکرده باشند و مجامعتی هم صورت نگرفته باشد هیچ مهریه‌ای شامل زن نمی‌شود، فقط مرد یک هدیه‌ای در خور شأن زن به او می‌دهد^(۱).

مؤمنین در همه حال باید اخلاق اسلامی را رعایت نمایند حتی اگر خواستند از همسرشان جدا شوند با نیکی و خوبی جدا شوند و از انجام هر گونه کاری که باعث کدورت و ناراحتی می‌شود جداً پرهیزند و حتی اگر دارای مال و ثروت زیاد هستند بهتر است بیشتر از مهریه زن به او ببخشند تا خوشحال شود و در آینده برای رفاه زندگی خویش صرف نماید، چرا که زنان از نظر جسمی ضعیف هستند و همانند مرد نمی‌توانند کار و کاسبی داشته باشند و شاید بعد از او دیگر موفق به ازدواج نشوند و بدانند این کار (یعنی بیشتر از مهریه به او بخشیدن) باعث خشنودی خداوند و برکت افتادن در مال و زندگی شان خواهد شد.

مؤمنین باید بدانند چون در طلاق یک فشار روحی بر زن وارد می‌شود لذا در طلاق هائی که قبل از آن مجامعت و نزدیکی صورت نگرفته و مهریه‌ای هم معین نشده به مرد دستور داده شده تا در شأن زن یک هدیه‌ای تهیه کند و به او بدهد تا کمی از آن فشار و ناراحتی کاسته شود.

مؤمنین باید بدانند دین مقدس اسلام و صراط مستقیم اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام همیشه برای آنها عزت نفس و بزرگواری و کرامت انسانی خواسته‌اند،

۱- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِذَا طَلَّقَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا فَلَهَا نِصْفُ مَهْرِهَا وَإِنْ لَمْ يَكُنْ سَمَى لَهَا مَهْرًا فَمَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرُهُ وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدْرُهُ وَلَيْسَ لَهَا عِدَّةٌ تَنْزَوْجٍ مَنْ شَاءَتْ مِنْ سَاعَتِهَا (من لا يحضره الفقيه جلد: ۳ صفحه: ۵۰۵).

آنها باید بدانند دین مقدس اسلام به پیروانش دستور داده حتی اگر خواستید از یکدیگر جدا شوید اعم از همسر و غیر همسر با خوبی و نیکی از یکدیگر جدا بشوید نه با ظلم و ستم و توهین، آنها باید بدانند اگر می‌خواهند در صراط مستقیم بمانند و به خدای تعالی قرب پیدا کنند باید گذشت داشته باشند به طوری که زنان اگر از وضع مالی خوبی برخوردارند و یا مطلع هستند که همسرشان دستش تنگ است از حق خود و مهریه‌شان بگذرند و در عوض مردان هم اگر از وضع مالی خوبی برخوردار هستند سعی کنند حتی علاوه بر مهریه زن هدیه‌ای بیشتر به او ببخشند و بدون ظلم و ستم و کینه بلکه با محبت و رعایت شئون اسلامی از یکدیگر جدا بشوند تا خدای تعالی هم به هر دو طرف لطف و عنایت کند و رحمت و برکتش را بر آنها نازل نماید، در غیر این صورت شیطان به آنها آفرین خواهد گفت. مؤمنین باید توجه داشته باشد افشاء سرّ دیگران کار بسیار زشت و ناپسندی است و عقوبت دنیوی و اخروی دارد مخصوصاً اگر آبروی طرف مقابل در کار باشد. لذا زن و شوهری که بعد از مدتی زندگی به هر دلیلی از یکدیگر جدا می‌شوند نباید بعد از جدائی سرّ و راز یکدیگر را در پیش دیگران فاش کنند و مایه آبروریزی برای همسر گذشته خود باشند. آنها باید بدانند ظلم و ستم به دیگران کار بسیار زشتی است و شرافت و آبروی مؤمن افضل از خانه کعبه است لذا نباید با آبروی مردم بالاخص مؤمنین بازی کنند.

آیات ۲۳۹ الی ۲۴۰ سوره بقره:

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿۲۳۹﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿۲۴۰﴾

ترجمه آیات ۲۳۹ الی ۲۴۰ سوره بقره:

«سفارش به نماز»

بکوشید بر حفظ نمازها و بخصوص «نماز وسط» و با خضوع و خشوع برای خدا برخیزید. (۲۳۹)

و اگر ترسیدید پیاده و یا سواره (همان گونه که حرکت می‌کنید، نماز را بخوانید) و وقتی امنیت خود را به دست آوردید، خدا را یاد کنید و نماز بخوانید، همان گونه که خدا به شما تعلیم داد آنچه را که نمی‌دانستید. (۲۴۰)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند روز شرعی از اول مغرب شروع و تا مغرب روز بعد به اتمام می‌رسد برای مثال برای مشخص شدن ماه مبارک رمضان وقتی هلال ماه را رؤیت کردند از آن مغرب شروع ماه مبارک است و تا آخر ماه وقتی هلال شوال را رؤیت کردند دیگر در آن مغرب عید می‌گیرند لذا نمازهای مغرب، عشاء، صبح، ظهر، و عصر را در طول روز شرعی می‌خوانیم که همان گونه که متوجه‌اید نماز صبح نماز وسط است یعنی قبل از آن نمازهای مغرب و عشاء و بعد از آن ظهر و عصر می‌باشد.

مؤمنین بدانند علماء اعلام از گفتار ائمه اطهار علیهم‌السلام نمازهای مختلفی به عنوان نماز وسطی نقل نموده‌اند (بعضی می‌گویند منظور نماز صبح است،^(۱) بعضی

۱ - خلاصة المنهج جلد: ۱ صفحه: ۱۴۴) (أطيب البیان فی تفسیر القرآن جلد: ۲ صفحه: ۴۸۶) (مجمع

می‌گویند نماز ظهر، بعضی می‌گویند نماز عصر، بعضی می‌گویند نماز مغرب و بعضی می‌گویند نماز عشاء و عده کمی هم قائلند که نماز جمعه منظور است.^(۱) اما با توضیحی که در بالا داده شد و بنا به تائید بعضی از علماء^(۲) به نظر حقیر نماز وسطی به نماز صبح گفته می‌شود.

مؤمنین باید بدانند چون امر است که به نماز وسطی اهمیت بدهید ائمه در روایاتشان به نمازهای مختلفی اشاره کرده‌اند تا مردم به همه نمازهایشان اهمیت بدهند اما از قرائن و دلایل مشخص است که اصل نماز وسطی نماز صبح می‌باشد و بعضی از علماء قائلند که نماز وسطی در بین نمازها مخفی است آن چنان که شب قدر در بین شب‌ها مخفی است و این به خاطر این است که مردم به همه نمازهایشان اهمیت بدهند^(۳).

مؤمنین باید برای تمام اعمال عبادی مخصوصا نماز بسیار اهمیت قائل باشند و آنها را سبک نگیرند و بدانند انجام عبادات باعث تقرب به خدای تعالی است. مؤمنین باید بدانند خواندن نماز از ضروریات دین است و منکر و تارک آن کافر و نجس است، و نماز را باید در هر شرایطی به جا آورد حتی در جنگ‌ها و در اوقاتی که انسان از دزد و یا جانواران درنده خوف دارد باید با ایمان و اشاره، سواره و یا پیاده و هر طور که ممکن است نماز را به جای آورد^(۴).

⇒ البیان فی تفسیر القرآن جلد: ۲ صفحه: ۵۹۹.

۱ - (تفسیر اثنا عشری، ج: ۱ صفحه: ۴۲۶) و (أطیب البیان فی تفسیر القرآن، ج: ۲ صفحه: ۴۸۶).

۲ - قال الشيخ (ره) فی الخلاف صلاة الوسطی هی صلاة الأولى، ایضا فی المعتمر صلاة الوسطی هی صلاة الأولى.

۳ - مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج: ۲ صفحه: ۶۰۰.

۴ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الرَّجُلِ يَخَافُ مِنْ سَيْعٍ أَوْ لَيْسَ كَيْفَ يُصَلِّي قَالَ يَكْبُرُ وَ يُؤَمِّي بِرَأْسِهِ (تهذيب الأحكام جلد: ۳ صفحه: ۱۷۳).

آیه ۲۴۱ سوره بقره:

وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَنكُم مِّنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤١﴾

ترجمه آیه ۲۴۱ سوره بقره:

«دستوراتی برای زن بعد از وفات شوهر»

و کسانی که از شما می‌گیرند و همسران خود را باقی می‌گذارند، برای آنها باید وصیت کنند که مخارج یک سال آنها را ورثه بدهند، به شرط آنکه آنها را از خانه شوهر خارج نکنند و اگر خارج شوند، بر شما گناهی نیست در آنچه آنها درباره خود از کارهای خوب می‌کنند و خدا عزیز حکیمی است. (۲۴۱)

تدبر ما:

مردان مؤمن باید آسایش و رفاه حال همسرانشان برای آنها مهم باشد و از ثلث مال خود برای رفاه حال همسرانشان وصیت نمایند تا بعد از فوتشان همسرشان دچار سختی و مشکلات نشود.
لازم به ذکر است زنی که شوهرش مرده و عده وفاتش تمام شده می‌تواند ازدواج کند و هیچ کس حق ندارد او را از ازدواج که کاری پسندیده است باز دارد.

آیات ۲۴۲ الی ۲۴۳ سوره بقره:

وَلِلْمُطَلَّاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿۲۴۲﴾ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ
اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۲۴۳﴾.

ترجمه آیات ۲۴۲ الی ۲۴۳ سوره بقره:

«توصیه مجدد برای زهای طلاق داده شده»

و برای زنهایی که طلاق داده شده‌اند، هدیه خوبی لازم است که به آنها داده

شود. این حق است برای آنهایی که پرهیزکارند. (۲۴۲)

این چنین خدا آیات خود را برای شما بیان می‌کند، شاید شما تعقل

کنید. (۲۴۳)

تدبر ما:

مردان مؤمن باید بدانند طلاق کار خوب و پسندیده‌ای نیست اما در عین حال اگر با همسر خود سازگاری نداشتند و خواستند زنان خود را طلاق بدهند باید با رعایت شئون اسلامی از یکدیگر جدا بشوند و تا آنجائی که برایشان مقدور است به غیر از مهریه، متاع و هدیه‌ای هم به آنها بدهند چرا که این رویه ائمه اطهار علیهم‌السلام بوده است^(۱).

مؤمنین باید متخلق به اخلاق الهی باشند و همیشه حتی وقتی که می‌خواهند از کسی جدا شوند با او برخورد خوبی داشته باشند، مثلاً در مورد ازدواجی که در آن

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ لِلْمُطَلَّاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ إِلَى أَنْ قَالَ إِذَا كَانَ الرَّجُلُ مُوسِعًا عَلَيْهِ مَتَعَ امْرَأَتَهُ بِالْعَبْدِ وَالْأَمَةِ وَالْمَقْتَرِ يُمْتَعُ بِالْحِنْطَةِ وَالزَّيْبِ وَالشُّوبِ وَالذَّرَاهِمِ وَإِنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام مَتَعَ امْرَأَةً لَهُ بِأَمَةٍ وَ لَمْ يُطَلِّقْ امْرَأَتَهُ إِلَّا مَتَعَهَا (وسائل الشيعة جلد: ۲۱ صفحه: ۳۰۹).

مجامعت و مقاربتی انجام نشده مرد باید نصف مهریه را به زن بپردازد چه خوب و نیکو است که اگر مرد توانائی مالی دارد مهر را به صورت کامل به زن پرداخت نماید و همچنین اگر زن از وضع مالی خوبی برخوردار است و مطلع است که مرد دستش تنگ است نصف مهریه را به او ببخشد و با نیکوئی و کرامت از یکدیگر جدا شوند و بعد از جدا شدن نیز مایه حفظ آبرو برای یکدیگر باشند تا رحمت خدای تعالی بر آنها نازل شود.

مؤمنین باید توجه داشته باشند خدای تعالی قرآن را برای آنها نازل نموده و از امور مادی گرفته تا امور معنوی همه را در آن گنجانده است و اگر در آن تعقل و تدبر نمایند می بینند که خدا در قرآن هر چه برای پیشرفت انسان لازم است نازل نموده است.

مؤمنین باید بدانند فکر و عقل با یکدیگر فرق دارند عقل آن چیزی است که به وسیله او انسان خدا را بندگی می کند و در نتیجه بهشتی و سعادت مند می شود اما فکر در صورتی که عاقلانه باشد و به حقیقت عمل برسد انسان را سعادت مند می کند و اگر جاهلانه باشد و به حقیقت عقل نرسد انسان را بیچاره می کند.^(۱)

۱ - عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ مَا الْعَقْلُ قَالَ مَا عُبِدَ بِهِ الرَّحْمَنُ وَ اِكْتَسِبَ بِهِ الْجَنَانُ قَالَ قُلْتُ فَأَلَذِي كَانَ فِي مُعَاوِيَةَ فَقَالَ تِلْكَ النَّكْرَاءُ تِلْكَ الشَّيْطَانَةُ وَ هِيَ شَبِيهَةٌ بِالْعَقْلِ وَ لَيْسَتْ بِالْعَقْلِ (اصول کافی جلد: ۱ صفحه: ۱۱).

آیه ۲۴۴ سوره بقره:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ
لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿۲۴۴﴾

ترجمه آیه ۲۴۴ سوره بقره:

«فرار از ترس مرگ»

آیا به کسانی که از ترس مرگ از دیار خود خارج شدند، نگاه نمی‌کنی؟ در حالی که آنها هزاران نفر بودند، خدا به آنها فرمود: بمیرید (مُردند). سپس آنها را خدا زنده کرد. قطعاً خدا صاحب تفضل بر مردم است ولی اکثر مردم از خدا تشکر نمی‌کنند. (۲۴۴)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند که رجعت حق است و عده‌ای از مردم پس از مرگ در زمان حضور امام زمان (ارواحنا فداه) به دنیا بر می‌گردند.

مؤمنین باید بدانند کسانی که در زمان حکومت امام زمان (ارواحنا فداه) رجعت می‌کنند دو دسته هستند:

اول: مؤمنین و کسانی که تزکیه نفس کرده‌اند به خاطر کمک نمودن به آن حضرت، که به اذن خدا اگر خودشان بخواهند رجعت خواهند نمود.

دوم: کفار محض به خاطر مجازات شدن به دنیا بر می‌گردند و توسط حکومت امام عصر (ارواحنا فداه) به سزای عمل دنیائی خویش خواهند رسید.

یکی از صفات بارز مؤمنین پند گرفتن از عبرت‌های تاریخ است.

مردم دنیا باید متوجه باشند از هر کسی بتوانند فرار کنند از خدای تعالی

نمی‌توانند فرار کنند^(۱).

مؤمنین باید بدانند خدای تعالی هر چه اراده نماید همان خواهد شد و همچنین خدای تعالی برای خواسته‌ها و دعا‌های اولیائش خیلی ارزش قائل است. مؤمنین هیچ‌گاه نباید از ناراحتی‌ها و مصائبی که بر دیگران وارد شده خوشحال باشند بلکه باید برای رفع مشکلات و گرفتاری‌های مردم دعا کنند و اگر از دستشان بر می‌آید کاری انجام دهند و بدانند این سیره پیامبران الهی است که مشکلات مردم را حل می‌کنند، در شام شهری بود که هفتاد هزار خانواده جمعیت داشت، پیوسته در آن شهر مرض طاعون بروز می‌کرد و هنگامی که آن مرض شیوع پیدا می‌کرد ثروتمندان و اغنیاء از شهر خارج می‌شدند و بینوایان و تهی‌دستان در اثر بی‌بضاعتی در شهر باقی می‌ماندند و بسیاری از آنها به خاطر آن مرض از بین می‌رفتند. آنان دلشان به حال خود می‌سوخت و به یکدیگر می‌گفتند اگر ما هم مانند اغنیاء بضاعتی داشتیم هنگام شیوع مرض از این شهر بیرون می‌رفتیم تا شاهد از بین رفتن عزیزانمان نباشیم، ثروتمندان نیز می‌گفتند اگر ما هم مانند فقراء در این شهر می‌ماندیم طاعون اکثر ما را هلاک می‌نمود، یکی از سالها همه آنها با هم بنا گذاشتند هر طوری که هست همگی از فقراء گرفته تا اغنیاء از آن شهر خارج و به طرف بیابان رهسپار شوند، در این میان گذر آنان به شهر مخروبه‌ای افتاد که اهل آن شهر نیز ترک وطن کرده بودند، در آنجا فرود آمدند و اسباب و وسائل خود را به زمین گذاشته و اطمینان حاصل کردند که دیگر در این مکان مرض طاعون وجود ندارد، در آن هنگام خداوند امر فرمود به ملک الموت که تمام آنها را قبض روح کن، لذا روزگاری طولانی جسد آنها در بیابان افتاده و استخوان‌های بدنشان پوسیده

۱- و جرت قدرتك و لا يمكن الفرار من حكومتك (فرازی از دعای کمیل).

و خاک شده بود. رهگذران آنها را با پا به اطراف پراکنده می نمودند، روزی از آنجا پیغمبری از پیغمبران بنی اسرائیل که نام او حزقیل بود عبور می کرد، وقتی آن استخوان های پوسیده را دید بر آنها گریه کرد و گفت: پروردگارا خواهش می کنم اگر صلاح است آنان را زنده نما تا این شهر را آباد کنند و عبادت کنند و مشغول پرستش ذات پاکت گردند و فرزندان به وجود آورند. وحی رسید به حزقیل نبی آیا دوست داری اینها را زنده کنم؟ عرض کرد: آری ای خدای من! خدا دستور فرمود: دعا کن به این کیفیت و این کلمات را بگو، حضرت باقر علیه السلام فرمود آن کلمات اسم اعظم خدا بود که حزقیل خواند، خداوند دعای او را اجابت نمود، در آن هنگام استخوان های آنها جمع شد و روح در آنها دمیده گشت و همه آنها زنده گردیدند و زندگانی طولانی کردند و تسییح و تقدیس خداوند به جای آوردند. سپس حزقیل نبی گفت: گواهی می دهم که خداوند بر هر چیز توانا و قادر است^(۱).

مؤمنین نباید از حدود و احکام الهی به بهانه های مختلف شانه خالی نمایند.

۱- عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ هُمْ أَلُوفٌ حَدَرَ الْمَوْتَ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ فَقَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ مَدِينَةٍ مِنْ مَدَائِنِ الشَّامِ وَ كَانُوا سَبْعِينَ أَلْفَ بَيْتٍ وَ كَانِ الطَّاعُونَ يَقَعُ فِيهِمْ فِي كُلِّ أَوَانٍ فَكَانُوا إِذَا أَحْسُوا بِهِ خَرَجَ مِنَ الْمَدِينَةِ الْأَعْيُنَاءُ لِقَوْتِهِمْ وَ بَقِيَ فِيهَا الْفُقَرَاءُ لِضَعْفِهِمْ فَكَانَ الْمَوْتُ يَكْتُمُ فِي الَّذِينَ أَقَامُوا وَ يَقِلُّ فِي الَّذِينَ خَرَجُوا فَيَقُولُ الَّذِينَ خَرَجُوا لَوْ كُنَّا أَقْمَنَا لَكُنَّا فِيْنَا الْمَوْتُ وَ يَقُولُ الَّذِينَ أَقَامُوا لَوْ كُنَّا خَرَجْنَا لَقَلَّ فِيْنَا الْمَوْتُ قَالَ فَاجْمَعْ رَأْيُهُمْ جَمِيعاً أَنَّهُ إِذَا وَقَعَ الطَّاعُونَ وَ أَحْسُوا بِهِ خَرَجُوا كُلُّهُمْ مِنَ الْمَدِينَةِ فَلَمَّا أَحْسُوا بِالطَّاعُونَ خَرَجُوا جَمِيعاً وَ تَنَحَّوْا عَنِ الطَّاعُونَ حَذَرَ الْمَوْتُ فَسَارُوا فِي الْبِلَادِ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَنَّهُمْ مَرُّوا بِمَدِينَةِ حَرِيَّةٍ قَدْ جَلَّ أَهْلُهَا عَنْهَا وَ أَقْنَاهُمْ الطَّاعُونَ فَتَزَلُّوا بِهَا فَلَمَّا حَطُّوا رِحَالَهُمْ وَ اطْمَأَنَّنُوا بِهَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مُوتُوا جَمِيعاً فَمَاتُوا مِنْ سَاعَتِهِمْ وَ صَارُوا رَمِيماً عِظَاماً تَلُوحُ وَ كَانُوا عَلَى طَرِيقِ الْمَارَّةِ فَكَتَسَتْهُمُ الْمَارَّةُ فَتَنَحَّوْهُمْ وَ جَمَعُوهُمْ فِي مَوْضِعٍ فَمَرَّ بِهِمْ نَبِيٌّ مِنْ أَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ يُقَالُ لَهُ حَزْقِيلُ فَلَمَّا رَأَى تِلْكَ الْعِظَامَ بَكَى وَ اسْتَعْبَرَ وَ قَالَ يَا رَبِّ لَوْ شِئْتَ لَأَحْيَيْتَهُمُ السَّاعَةَ كَمَا أَمْتَهُمْ فَعَمَّرُوا بِلَادَكَ وَ وُلِدُوا عِبَادَكَ وَ عَبَدُوكَ مَعَ مَنْ يَعْبُدُكَ مِنْ خَلْقِكَ فَأَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ أَفْتَحِبُّ ذَلِكَ فَقَالَ نَعَمْ يَا رَبِّ فَأَحْيَاهُمْ قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ قُلْ كَذَا وَ كَذَا فَقَالَ الَّذِي أَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَقُولَهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هُوَ الْأَسْمُ الْأَعْظَمُ فَلَمَّا قَالَ حَزْقِيلُ ذَلِكَ الْكَلَامَ نَظَرَ إِلَى الْعِظَامِ يَطِيرُ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ فَعَادُوا أَحْيَاءً يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ يُسَبِّحُونَ اللَّهَ عَزَّ وَ ذَكَرُوهُ وَ يُكَبِّرُونَهُ وَ يُهَلِّلُونَهُ فَقَالَ حَزْقِيلُ عِنْدَ ذَلِكَ أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ قَالَ عُمَرُ بْنُ بَرِيْدٍ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِيهِمْ تَزَلَّتْ هَذِهِ الْآيَةُ (بحار الأنوار جلد: ۶ صفحات: ۱۲۳ و ۱۲۴).

آیه ۲۴۵ سوره بقره:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۴۵﴾.

ترجمه آیه ۲۴۵ سوره بقره:

«دستور جهاد»

و در راه خدا مقاتله و جهاد کنید و بدانید که خدا شنوای دانائی

است. (۲۴۵)

تدبر ما:

مؤمنین باید متوجه باشند که مرگ پایان زندگی نیست بلکه آغاز زندگی ابدی است لذا باید از کشته شدن در راه خدا نهراسند و بدانند کسانی که در راه خدا جهاد می‌کنند و در این راه کشته می‌شوند اینها تا ابد در نزد خدای تعالی روزی می‌خورند.

مردم مسلمان باید برای جهاد در راه خدا اعم از جهاد اصغر و جهاد اکبر ارزش قائل باشند و بدانند شهداء به خاطر اینکه شهید می‌شوند خدای تعالی همه گناهان آنها را می‌بخشد و روحشان را از رذائل پاک می‌کند و در بهشت برزخی که آسمان چهارم است در کنار دیگر اولیاء خدا مشغول زندگی جاودانه خواهند شد.

مؤمنین باید توجه داشته باشند در شأن نزول آیه قبل گفتیم که همه اغنیاء و فقراء به خاطر فرار از مرگ از شهر خارج شدند اما ملک الموت جان همه آنها را گرفت قبل از این آیه آن آیه آمده تا خدای تعالی به مردم مسلمان بفهماند از جهاد در راه خدا و کشته شدن فرار نکنید چرا که اگر تقدیر شما مرگ باشد از جبهه‌های جنگ هم اگر فرار بکنید هر کجای دیگر که باشید خدای تعالی قادر است که شما را قبض روح کند پس چه بهتر که در راه خدا مرگ با عزت داشته باشید و به بهشت جاودان

بروید.

مؤمنین باید بدانند سعادت و لیاقت جهاد در راه خدا شامل همه کس نمی‌شود، خدای تعالی این باب را برای بندگان خاصّ خویش باز نموده و دیگران از این سعادت محرومند^(۱) پس فقط بندگان خاصّ خدا شوق و اشتیاق جهاد و شهادت در راه خدای تعالی را دارند.

مردم دنیا باید بدانند علت اینکه دین مبین اسلام همیشه با عزت‌تر بوده و بیشتر از ادیان دیگر در جهان مطرح است و پیشرفت‌های کلان دارد این است که مردان خدا و شهادت طلب در این دین زیاد هستند که حاضرند مال و جان و ناموس و همه چیزشان را فدای پیشرفت راه خدا بنمایند و مابقی ادیان از این امتیاز محروم هستند. البته در دین مبین اسلام هم بیشتر شیعیان علی بن ابیطالب علیه السلام با اقتدا به امیر و مولایشان اینگونه شهادت طلب هستند و گرنه در فرق دیگر اسلامی مردان خدا و شهادت طلب یا وجود ندارد و یا به ندرت پیدا می‌شوند آن هم نه در حد و اندازه شیعیان.

مؤمنین و شیعیان حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام چون به دو مسأله ایمان دارند جنگ و جهاد در راه خدا و شهادت فی سبیل اللّٰه برایشان شیرین است و آن دو مسأله این است؛

اول: ایمان دارند که مرگ و زندگی به دست خدای تعالی است و ربطی به جهاد و غیر جهاد ندارد لذا آنها شجاعانه در میدان‌های جهاد در راه خدا حاضر می‌شوند و می‌دانند که اگر بکشند دنیا را از وجود ناپاکان، پاک می‌کنند و اگر کشته بشوند شهید هستند و خدای تعالی آنها را به بهشت برزخی کنار اولیاء خود خواهد برد.

۱ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَمَا بَعْدُ فَإِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَتَحَهُ اللَّهُ لِمَنْ لِيَخَاصَّةٍ أَوْلِيَائِهِ (وسائل الشيعة جلد: ۱۵ صفحه: ۱۴).

دوم: آنها ایمان دارند که مرگ اتمام زندگی نیست بلکه شروع زندگی ابدی است که گناه کاران و منحرفان تا ابد در جهنم خواهند بود و کسانی که جهاد اکبر و یا اصغر کرده و دست به دامن اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله بوده‌اند در بهشت جاودان خواهند بود.

مؤمنین باید بدانند جهاد و دفاع زمانی ارزشمند است و ثوابهای مذکور را دارد که طبق موازین شرع در راه اسلام و برای خدا باشد وگرنه در دنیا جنگ‌های زیادی به خاطر منافع مختلف صورت می‌گیرد.

آیه ۲۴۶ سوره بقره:

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۲۴۶﴾

ترجمه آیه ۲۴۶ سوره بقره:

«فوائد قرص الحسنه»

چه کسی از شما مردم به خدا قرض الحسنه‌ای می‌دهد تا خدا آن را برای او چندین برابر زیادش کند؟ و خدا قبض و بسط می‌کند و همه به سوی او برگردانده می‌شوید. (۲۴۶)

تدبر ما:

مؤمنین باید بدانند انجام کارهای نیک در تقربشان به خدای تعالی بسیار مؤثر است لذا آنها همیشه باید سعی کنند نیکوکار باشند و گره از کار برادران و خواهران دینی خویش باز نمایند.

مؤمنین باید از مال طیب و حلال خود به برادران و خواهران دینی خود که نیازمند هستند قرض بدهند، قرضی که بدون منت و یا بهره گرفتن باشد و بدانند خدای تعالی نیکوکاران را دوست دارد و وسعت رزق به آنها عطا می‌نماید.

مؤمنین باید متوجه باشند خدای تعالی آن قدر مخلوقاتش را دوست دارد که وقتی یکی از آنها نیازمند می‌شود اگر ما به او پولی قرض دهیم خدای تعالی می‌گوید گوئی به من قرض داده‌اید و من خودم جبران محبت شما را خواهم کرد قبل از اینکه

او بخواهد کاری کند.

مؤمنین باید بدانند دین مبین اسلام از هر گونه گدا طبعی و تنبلی متنفر است و برای اینکه گدا پروری در جامعه رواج پیدا نکند فرموده اجر و ثواب قرض دادن بیشتر از اجر و ثواب صدقه دادن است^(۱).

۱ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَكْتُوبٌ عَلَيَّ بَابِ الْجَنَّةِ الصَّدَقَةُ بِعَشْرَةٍ وَالْقَرْضُ بِثَمَانِيَةِ عَشْرٍ وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى بِخَمْسَةِ عَشْرٍ (اصول کافی جلد: ۴ صفحه: ۳۳).

آیات ۲۴۷ الی ۲۵۳ سورہ بقرہ:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ هُمْ
 ابْعَثْ لَنَا مَلَكًا يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ
 الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ
 دِيَارِنَا وَأَبْنَيْنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
 بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٧﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلَكًا
 قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً
 مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ
 يُؤْتِي مَلِكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٨﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ
 إِنَّ آيَةَ مَلِكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ
 آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
 مُؤْمِنِينَ ﴿٢٤٩﴾ فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ
 فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ
 غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا
 مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ
 مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَةٌ كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ
 الصَّابِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا
 صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥١﴾ فَهَزَمُوهُمْ
 بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا
 يَشَاءُ وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ
 اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٢٥٢﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ

بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٣﴾.

ترجمه آیات ۲۴۷ الی ۲۵۳ سوره بقره:

«قضیه طالوت»

آیا ندیدی جمعی از بنی اسرائیل را که بعد از موسی وقتی که به پیامبر خود گفتند: برای ما پادشاهی را تعیین کن که ما زیر نظر او در راه خدا جنگ کنیم، آن پیامبر گفت: آیا امیدی دارید که اگر به شما دستور جهاد داده شود، شما به دستور جهاد عمل نکنید؟ گفتند: مگر ما را چه شده که در راه خدا جنگ نکنیم؟ و حال آنکه ما و فرزندانمان از شهر و دیارمان بیرون شده‌ایم. ولی وقتی برای آنها دستور جنگ نوشته شد، به جز اندکی از آنها، بقیه نافرمانی کردند و خدا دانا به احوال ظالمین است. (۲۴۷)

و پیامبرشان به آنان گفت: قطعاً خدا «طالوت» را سلطان و فرمانروا برای شما تعیین فرموده. آنها گفتند: چطور او می‌تواند بر ما حکومت کند؟ و حال آنکه ما برای این کار از او به‌تریم و حال آنکه به او ثروت و پول زیادی داده نشده است. پیامبرشان گفت: قطعاً خدا او را برای حکومت و سلطنت بر شما انتخاب کرده و به او علم زیاد و بدن قدرتمندی داده و خدا به هر کس بخواهد، سلطنتش را عنایت می‌کند و خدا فضل و رحمتش وسیع است و دانا است. (۲۴۸)

و پیامبرشان به آنها گفت: نشانه پادشاهی او این است که صندوقی برای شما می‌آید که در آن آرامشی از طرف پروردگارتان خواهد بود. در آن صندوق آنچه را که خاندان موسی و هارون باقی گذاشته و ملائکه آن را حمل کرده‌اند، وجود دارد و در آن نشانه‌ای برای شما خواهد بود، اگر ایمان داشته باشید. (۲۴۹)

پس زمانی که طالوت لشگر را بیرون برد، به آنها گفت: قطعاً خدا شما را با

نهر آبی آزمایش می‌کند. هر کس از آن آب بخورد، از من نیست و کسی که از آن آب نخورد، از من خواهد بود. مگر کسی که به اندازه کف دستش از آن آب بخورد. ولی همه الا کمی از آنها از آن آب خوردند. پس وقتی که او و کسانی که با او ایمان آورده بودند از نهر آب گذشتند، گفتند: ما امروز در مقابل جالوت و لشگرش طاقت نداریم. کسانی که ملاقات خدا را می‌خواستند، گفتند: چقدر جمعیت‌های کمی بوده‌اند که بر جمعیت‌های زیادی به اذن پروردگار غلبه کرده‌اند و خدا با صابرين است. (۲۵۰)

و چون با جالوت و لشگرش در مبارزه روبرو شدند، گفتند: پروردگارمان، به ما بردباری و صبر عنایت کن و قدمهای ما را در راهمان ثابت نگهدار و ما را بر جمعیت کفار یاری فرما. (۲۵۱)

بالاخره آنها با اذن پروردگار، جالوت و لشگرش را درهم کوبیدند و داوود جالوت را کشت و خدا به او پادشاهی داد و به او حکمت آموخت و هر چه را که می‌خواست، خدا به او تعلیم داد و اگر این چنین مقدر نبود که خدا بعضی از مردم را به وسیله بعضی دفع کند (یا جمعی را به وسیله جمعی از بین ببرد)، زمین فاسد می‌شد. ولی خدا صاحب تفضل بر جهانیان است. (۲۵۲)

این آیات خدا است که آن را بر تو به حق تلاوت می‌کنیم و قطعاً تو از رسولان هستی. (۲۵۳)^(۱)

تدبر ما:

مؤمنین اگر قدر دان نعمات خدای تعالی نباشند و به سمت گناه بروند خدای تعالی هم آنها را به حال خود رها خواهد نمود و در این صورت ظالمین و ستمکاران

۱ - ترجمه آیات، ترجمه قرآن استاد عزیزم، حضرت آیت الله سید حسن ابطحی (حفظه الله) می‌باشد.

بر آنها مسلط خواهند شد^(۱).

مؤمنین باید بدانند همه جمعیت‌ها برای اینکه منظم باشند و مشکلات، آنها را از بین نبرد نیاز به رهبر و فرمانروا دارند چه با تقوا و چه بی تقوا، به خاطر این که جماعتی که فرمانروای بی تقوا بر آنها حاکم باشد، منظم‌تر و بهتر از جمعیتی است که هیچ کس بر آنها امیر نیست و هر کسی ساز خودش را می‌زند^(۲)، البته به یقین اگر فرمانرای صالح و باتقوا باشد بهتر است.

مؤمنین باید بدانند خدا و اولیائش به هر کسی برتری دادند بی دلیل و حکمت نیست و در اسلام اولین کسانی که با اوامر خدا و اولیائش یعنی حضرت محمد ﷺ مخالفت نمودند منافقینی بودند که با اینکه رسول الله ﷺ اسامه را به عنوان فرمانده لشکر انتخاب نموده بود اما آنها مخالفت کرده و گفتند او جوان نورسی است و ما تجربه‌های بیشتری نسبت به او داریم و در جنگ حاضر نشدند.

مسلمانان باید بدانند در اسلام سیاست از دیانت جدا نیست و بهترین مسلمانان سیاستمدارترین آنها است و البته سیاست یعنی عدالت داشتن در امور مملکتی^(۳) و به معنی دروغ گفتن و حقه بازی نیست و ائمه اطهار علیهم السلام از همه سیاستمدارتر بوده‌اند^(۴).

مؤمنین توجه داشته باشند برخوردها و رفتارهای آنها با رهبران الهی یکی از امتحانات آنها در دنیا است.

۱ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ بَعَدَ مُوسَى عَمِلُوا بِالْمَعَاصِي وَ غَيَّرُوا دِينَ اللَّهِ وَ عَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَ كَانَ فِيهِمْ نَبِيٌّ يَأْمُرُهُمْ وَ يَنْهَاهُمْ فَلَمْ يُطِيعُوهُ وَ رُوِيَ أَنَّهُ إِزْمِينَا النَّبِيُّ فَسَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ جَالُوتَ وَ هُوَ مِنَ الْقَبِيْطِ فَأَذَلَّهُمْ وَ قَتَلَ رِجَالَهُمْ وَ أَخْرَجَهُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ وَ أَخَذَ أَمْوَالَهُمْ وَ اسْتَعْبَدَ نِسَاءَهُمْ (بحار الأنوار جلد: ۱۳ صفحه: ۴۳۹).

۲ - عن امير المؤمنين علي عليه السلام لا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ (بحار الأنوار جلد: ۳۳ صفحه: ۳۵۸).

۳ - ملاک السياسة العدل ۷۶۲۷ (غرر الحکم صفحه: ۳۳۱).

۴ - وَ سَاسَةَ الْعِبَادِ وَ أَرْكَانَ الْبِلَادِ (من لا يحضره الفقيه جلد: ۲ صفحه: ۶۱۰).

مؤمنین باید بدانند برای اداره امور هم داشتن علم و هم نیرو لازم است در عین حال توانائی علمی خیلی با ارزش تر و مهم تر از توانائی جسمی است.

مؤمنین باید جهل و کم ظرفیتی را از خود دور کنند زیرا علت اعتراضات مردم در گذشته به اولیاء خدا جهل و نداشتن اطلاعات بود.

مسلمانان باید بدانند انسان همیشه و در همه حال نیازمند سکینه و آرامش است که خدای تعالی دائماً این دو نعمتش را بر مؤمنین نازل می نماید.

مسلمانان باید به تاریخ نگاه کنند و فکر و عقل خویش را به کار ببندازند و از تجربه ها پند بگیرند، آنها باید بدانند قوم بنی اسرائیل آن جعبه ای را که مادر حضرت موسی او را در آن گذاشته بود و به آب انداخته بود به خاطر اینکه به نام حضرت موسی بود و به بدن حضرت موسی متبرک شده بود مقدس می شمردند و از آن تبرک می جستند و خدای تعالی آنها را به خاطر این کارشان مشرک نخواند پس زمانی که «بَقِیَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ ءَاۡلُ مُوسَىٰ وَ ءَاۡلُ هَارُونَ» برای بنی اسرائیل مقدس و مایه آرامش و سکینه بود قطعاً «مما ترک رسول الله ﷺ» یعنی همان حرم های امامان و امامزادگان و ضریح مطهرشان برای مسلمانان از برکت و آرامش خاصی برخوردار است.

مؤمنین باید بدانند دوری از هوای نفس و مطیع امر مدیر و سرپرست بودن در هر کاری عامل موفقیت در تمام مسائل است.

مؤمنین باید همیشه در تمام مسائل صبر را پیشه خود سازند و بدانند خدای تعالی یار و مددکار کسانی است که اهل استقامت و صبر در مسائل باشند.

مؤمنین باید بدانند رمز موفقیت در تمام کارها انس داشتن با خدای تعالی است لذا آنها همیشه باید در هر کاری تلاش و کوشش خود را بنمایند اما به محضر

پروردگار هم دعا کنند و پیشرفت هایشان را از ناحیه خدای تعالی بدانند.

مؤمنین باید بدانند هر جمعیتی که از رهبر و سرپرست مؤمن، توانا و شایسته برخوردار باشد و خودشان نیز مؤمن و مطیع باشند و هدفشان الهی و توکلشان به خدا باشد و صبر و استقامت داشته باشند اینها در واقع همان کسانی هستند که قرآن در وصفشان می‌فرماید: اینها بنیان مرصوص هستند^(۱) و همیشه در همه کارها موفق هستند.

***

خداوند متعال را شکر و سپاس می‌گوییم که حقیر را موفق به تدبیر و برداشت از دو جزء قرآن نمود و از او می‌خواهم که به من توفیق عنایت نماید تا بتوانم تا آخر قرآن برداشت و تدبیر بنویسم و ان شاء الله در جلدهای بعدی به شما عزیزان تقدیم نمایم.

در پایان این جلد لازم می‌دانم از استاد عزیزم که سالیان متمادی عمر شریف و پربرکت خویش را بدون هیچ اجر و مزدی صرف تعلیم و تربیت حقیر نمود و من را با علوم قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام آشنا نمود و عقاید مرا در صراط مستقیم اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام تنظیم کرد تقدیر و تشکر نمایم و از خداوند متعال طول عمر با عزت و با برکت برای ایشان خواستارم و دعا و آرزویم این است که خدای مهربان در آخرت نیز مرا با ایشان و اولیاءش محشور فرماید.

آمین یا رب العالمین

۱- إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ (سوره صف آیه: ۴).

فہرست

صفحہ	عنوان
۲۲	پیشگفتار ۵
۲۲	حدیث اول: ۱۴
۲۲	حدیث دوم: ۱۴
۲۳	حدیث سوم: ۱۵
۲۳	حدیث چہارم: ۱۵
۲۴	حدیث پنجم: ۱۵
۲۴	حدیث ششم: ۱۶
۲۴	حدیث ہفتم: ۱۶
۲۵	حدیث ہشتم: ۱۶
۲۵	حدیث نہم: ۱۷
۲۶	حدیث دہم: ۱۷
۲۶	حدیث یازدہم: ۱۸
۲۶	حدیث دوازدہم: ۱۸
۲۷	حدیث سیزدہم: ۱۸
۲۷	حدیث چہاردہم: ۱۹
۲۸	حدیث پانزدہم: ۱۹
۲۹	حدیث شانزدہم: ۱۹
۲۹	حدیث ہفدہم: ۲۰
۲۹	حدیث ہجدهم: ۲۰
۳۰	حدیث نوزدہم: ۲۰
۳۳	حدیث بیستم: ۲۱
۳۷	حدیث بیست و یکم: ۲۱
۳۷	حدیث بیست و دوم: ۲۱

آیات ۷ الی ۸ سوره بقره: ۴۱	آیات ۳۹ الی ۴۰ سوره بقره: ۶۸
«کفارِ مرده‌دل» ۴۱	«اخراج حضرت آدم <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> از بهشت» ۶۸
آیات ۹ الی ۱۱ سوره بقره: ۴۳	آیات ۴۱ الی ۴۲ سوره بقره: ۶۹
«منافقان و نیرنگ‌بازان» ۴۳	«تذکرِ نعمتها به بنی اسرائیل» ۶۹
آیات ۱۲ الی ۱۷ سوره بقره: ۴۵	آیات ۴۳ الی ۴۵ سوره بقره: ۷۰
«منافقان و نیرنگ‌بازان» ۴۵	«نصایحی به بنی اسرائیل» ۷۰
آیات ۱۸ الی ۲۱ سوره بقره: ۴۸	آیات ۴۶ الی ۴۷ سوره بقره: ۷۲
«مثلهای قرآن برای منافقین» ۴۸	«خاشعین و حالات آنها» ۷۲
آیات ۲۲ الی ۲۳ سوره بقره: ۵۰	آیات ۴۸ الی ۴۹ سوره بقره: ۷۴
«دستور بندگی و نصیحت» ۵۰	«باز هم تذکرِ نعمتها به بنی اسرائیل» ۷۴
آیات ۲۴ الی ۲۵ سوره بقره: ۵۲	آیات ۵۰ الی ۵۱ سوره بقره: ۷۵
«اعجاز قرآن» ۵۲	«نجات از فرعونیان» ۷۵
آیه ۲۶ سوره بقره: ۵۳	«شکافتن دریا» ۷۵
«بشارت به بهشت» ۵۳	آیات ۵۲ الی ۵۴ سوره بقره: ۷۷
آیه ۲۷ سوره بقره: ۵۴	«حضرت موسی <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> و بنی اسرائیل» ۷۷
«مثل به پشه و کمتر از پشه» ۵۴	آیه ۵۵ سوره بقره: ۸۰
آیات ۲۸ الی ۲۹ سوره بقره: ۵۵	«مجازات بنی اسرائیل» ۸۰
«عهد و پیمان شکنی» ۵۵	آیات ۵۶ الی ۵۷ سوره بقره: ۸۲
آیه ۳۰ سوره بقره: ۵۸	«درخواست دیدن خدا» ۸۲
«خلقت زمین و آسمانها» ۵۸	آیه ۵۸ سوره بقره: ۸۳
آیه ۳۱ سوره بقره: ۵۹	«مائده آسمانی» ۸۳
«خلقت بشر در روی زمین» ۵۹	آیات ۵۹ الی ۶۰ سوره بقره: ۸۵
آیات ۳۲ الی ۳۴ سوره بقره: ۶۱	«توبه بنی اسرائیل» ۸۵
«تعلیمات الهی به حضرت آدم <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> » ۶۱	آیه ۶۱ سوره بقره: ۸۷
آیه ۳۵ سوره بقره: ۶۳	«چشمه‌های آب» ۸۷
«سجده ملائکه» ۶۳	آیه ۶۲ سوره بقره: ۸۸
آیه ۳۶ سوره بقره: ۶۵	«تقاضاهای بنی اسرائیل» ۸۸
«سکونت حضرت آدم <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> در بهشت» ۶۵	«ذلت و عدم موقّیّت» ۸۸
آیات ۳۷ الی ۳۸ سوره بقره: ۶۶	آیه ۶۳ سوره بقره: ۹۰
«اغوی شیطان و توبه حضرت آدم <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small> » ۶۶	«فایده ایمان» ۹۰

آیات ۶۴ الی ۶۵ سوره بقره: ۹۱	آیات ۱۰۳ الی ۱۰۴ سوره بقره: ۱۲۰
«کوه طور بالای سر بنی اسرائیل» ۹۱	«حضرت سلیمان <small>عَلَيْهِ السَّلَام</small> و سحر و جادو» ۱۲۰
آیات ۶۶ الی ۶۷ سوره بقره: ۹۳	آیات ۱۰۵ الی ۱۰۹ سوره بقره: ۱۲۳
«صید ماهی در روز شنبه» ۹۳	«اعمال و نیات منافقین» ۱۲۳
آیات ۶۸ الی ۷۱ سوره بقره: ۹۴	آیات ۱۱۰ الی ۱۱۱ سوره بقره: ۱۲۷
«قصه گاو بنی اسرائیل» ۹۴	«حسادت اهل کتاب» ۱۲۷
آیات ۷۲ الی ۷۶ سوره بقره: ۹۷	آیات ۱۱۲ الی ۱۱۳ سوره بقره: ۱۲۹
«قساوت بنی اسرائیل» ۹۷	«بهشت و یهود و نصاری» ۱۲۹
آیات ۷۷ الی ۸۰ سوره بقره: ۱۰۰	آیه ۱۱۴ سوره بقره: ۱۳۱
«دورویی بنی اسرائیل» ۱۰۰	«مطروود کردن یکدیگر» ۱۳۱
آیات ۸۱ الی ۸۳ سوره بقره: ۱۰۲	آیه ۱۱۵ سوره بقره: ۱۳۴
«رد گفتار ناصحیح بنی اسرائیل» ۱۰۲	«مانع از ذکر خدا می شوند» ۱۳۴
آیات ۸۴ الی ۸۷ سوره بقره: ۱۰۴	آیه ۱۱۶ سوره بقره: ۱۳۶
«عهد و میثاق از بنی اسرائیل» ۱۰۴	«به هر طرف که رو کنید همان طرف خدا است» ۱۳۶
آیه ۸۸ سوره بقره: ۱۰۷	آیات ۱۱۷ الی ۱۱۸ سوره بقره: ۱۳۷
«لجاجت بنی اسرائیل» ۱۰۷	«خدا از داشتن فرزند منزّه است» ۱۳۷
آیات ۸۹ الی ۹۰ سوره بقره: ۱۰۸	آیات ۱۱۹ الی ۱۲۰ سوره بقره: ۱۳۸
«لعنت خدا بر بنی اسرائیل» ۱۰۸	«چرا خدا با ما حرف نمی زند؟» ۱۳۸
آیه ۹۱ سوره بقره: ۱۱۰	آیات ۱۲۱ الی ۱۲۲ سوره بقره: ۱۴۰
«مجازات کفار» ۱۱۰	«هدایت خوب از طرف خدا است» ۱۴۰
آیه ۹۲ سوره بقره: ۱۱۱	آیات ۱۲۳ الی ۱۲۴ سوره بقره: ۱۴۳
«قرآن حقّ است» ۱۱۱	«تذکر نعمت به بنی اسرائیل» ۱۴۳
آیات ۹۳ الی ۹۴ سوره بقره: ۱۱۲	آیه ۱۲۵ سوره بقره: ۱۴۵
«پرستیدن گوساله» ۱۱۲	«آزمایش حضرت ابراهیم <small>عَلَيْهِ السَّلَام</small> » ۱۴۵
آیات ۹۵ الی ۹۷ سوره بقره: ۱۱۴	آیات ۱۲۶ الی ۱۲۷ سوره بقره: ۱۴۹
«تمنای مرگ» ۱۱۴	«خانه کعبه» ۱۴۹
آیات ۹۸ الی ۹۹ سوره بقره: ۱۱۶	آیات ۱۲۸ الی ۱۳۰ سوره بقره: ۱۵۲
«دشمنی با جبرئیل» ۱۱۶	«بنای خانه کعبه» ۱۵۲
آیات ۱۰۰ الی ۱۰۲ سوره بقره: ۱۱۸	آیات ۱۳۱ الی ۱۳۳ سوره بقره: ۱۵۵
«نزول آیات» ۱۱۸	

۱۹۷	آیه ۱۶۹ سوره بقره:	۱۵۵	«ملت ابراهیم ﷺ»
۱۹۷	«خوردنیهای پاک»	۱۵۷	آیات ۱۳۴ الی ۱۳۵ سوره بقره:
۱۹۹	آیات ۱۷۰ الی ۱۷۲ سوره بقره:	۱۵۷	«سؤال حضرت یعقوب ﷺ»
۱۹۹	«فَعَالَيْتَ شَيْطَانًا»	۱۵۹	آیات ۱۳۶ الی ۱۴۲ سوره بقره:
۲۰۲	آیه ۱۷۳ سوره بقره:	۱۵۹	«ملت پاک حضرت ابراهیم ۷»
۲۰۲	«رزق حلال و حرام»	۱۶۲	آیه ۱۴۳ سوره بقره:
۲۰۴	آیه ۱۷۴ سوره بقره:	۱۶۲	«سؤال ابلهان از قبله»
۲۰۴	«گوشتهای حرام»	۱۶۳	آیات ۱۴۴ الی ۱۴۸ سوره بقره:
۲۰۷	آیات ۱۷۵ الی ۱۷۷ سوره بقره:	۱۶۳	«تغییر قبله برای امتحان مردم بود»
۲۰۷	«کتمان حق»	۱۷۰	آیات ۱۴۹ الی ۱۵۱ سوره بقره:
۲۱۰	آیه ۱۷۸ سوره بقره:	۱۷۰	«تعیین قبله»
۲۱۰	«خوبی در چیست؟»	۱۷۴	آیات ۱۵۲ الی ۱۵۴ سوره بقره:
۲۱۳	آیات ۱۷۹ الی ۱۸۰ سوره بقره:		«پیامبر صلی الله علیه و آله برای تزکیه
۲۱۳	«مسأله حیاتی قصاص»	۱۷۴	نفس»
۲۱۶	آیات ۱۸۱ الی ۱۸۳ سوره بقره:	۱۷۹	آیه ۱۵۵ سوره بقره:
۲۱۶	«دستور وصیت کردن»	۱۷۹	«شهداء زنده اند»
۲۱۹	آیات ۱۸۴ الی ۱۸۶ سوره بقره:	۱۸۰	آیات ۱۵۶ الی ۱۵۸ سوره بقره:
۲۱۹	«دستور روزه در ماه رمضان»	۱۸۰	«امتحانات الهی»
۲۲۶	آیه ۱۸۷ سوره بقره:	۱۸۳	آیه ۱۵۹ سوره بقره:
۲۲۶	«دستور دعا کردن»	۱۸۳	«کوه صفا و مروه»
۲۳۱	آیه ۱۸۸ سوره بقره:	۱۸۶	آیات ۱۶۰ الی ۱۶۱ سوره بقره:
۲۳۱	«بقیه قوانین ماه رمضان»	۱۸۶	«کتمان حق»
۲۳۴	آیه ۱۸۹ سوره بقره:	۱۸۹	آیات ۱۶۲ الی ۱۶۳ سوره بقره:
۲۳۴	«دستور اخلاقی»	۱۸۹	«لعنت خدا بر کافران»
۲۳۸	آیه ۱۹۰ سوره بقره:	۱۹۰	آیه ۱۶۴ سوره بقره:
۲۳۸	«هلال ماهها»	۱۹۰	«خدای یکتا»
۲۴۲	آیات ۱۹۱ الی ۱۹۶ سوره بقره:	۱۹۲	آیه ۱۶۵ سوره بقره:
۲۴۲	«دستورات جنگ با کفار»	۱۹۲	«نشانه‌های پروردگار»
۲۴۷	آیات ۱۹۷ الی ۲۰۴ سوره بقره:	۱۹۴	آیات ۱۶۶ الی ۱۶۸ سوره بقره:
۲۴۸	«دستورات حج و عمره»	۱۹۴	«محبت به خدا»

آیات ۲۰۵ الی ۲۰۷ سوره بقره: ۲۵۵	آیات ۲۲۷ الی ۲۲۸ سوره بقره: ۲۸۹
«حالات بد قدرتمندان» ۲۵۵	«درباره ایلاء زنها» ۲۸۹
آیه ۲۰۸ سوره بقره: ۲۵۸	آیات ۲۲۹ الی ۲۳۳ سوره بقره: ۲۹۲
«علی <small>علیه السلام</small> تنها مرد خدا است» ۲۵۸	«درباره طلاق» ۲۹۳
آیات ۲۰۹ الی ۲۱۰ سوره بقره: ۲۶۰	آیه ۲۳۴ سوره بقره: ۲۹۷
«دستور تسلیم در مقابل اوامر الهی» ۲۶۰	«شیر دادن به فرزند» ۲۹۷
آیه ۲۱۱ سوره بقره: ۲۶۲	آیه ۲۳۵ سوره بقره: ۲۹۹
«انتظارات بی جا» ۲۶۲	«عده وفات» ۲۹۹
آیه ۲۱۲ سوره بقره: ۲۶۳	آیه ۲۳۶ سوره بقره: ۳۰۰
«گله از بنی اسرائیل» ۲۶۳	«پیشنهاد ازدواج به زنهاى شوهر مرده» ۳۰۰
آیه ۲۱۳ سوره بقره: ۲۶۴	آیات ۲۳۷ الی ۲۳۸ سوره بقره: ۳۰۲
«زندگی دنیا برای کفار» ۲۶۴	«حکم طلاق قبل از عمل زناشویی» ۳۰۲
آیه ۲۱۴ سوره بقره: ۲۶۶	آیات ۲۳۹ الی ۲۴۰ سوره بقره: ۳۰۵
«اختلافات مردم» ۲۶۶	«سفارش به نماز» ۳۰۵
آیه ۲۱۵ سوره بقره: ۲۶۸	آیه ۲۴۱ سوره بقره: ۳۰۷
«یاری خدا» ۲۶۸	«دستوراتی برای زن بعد از وفات شوهر» ۳۰۷
آیه ۲۱۶ سوره بقره: ۲۷۰	آیات ۲۴۲ الی ۲۴۳ سوره بقره: ۳۰۸
«چه چیز و به چه کسی انفاق کنیم؟» ۲۷۰	«توصیه مجدد برای زنهاى طلاق داده شده» ۳۰۸
آیات ۲۱۷ الی ۲۱۹ سوره بقره: ۲۷۳	آیه ۲۴۴ سوره بقره: ۳۱۰
«دستوراتی در خصوص جنگ» ۲۷۳	«فرار از ترس مرگ» ۳۱۰
آیه ۲۲۰ سوره بقره: ۲۷۸	آیه ۲۴۵ سوره بقره: ۳۱۳
«حرمت خمر و قمار» ۲۷۸	«دستور جهاد» ۳۱۳
آیه ۲۲۱ سوره بقره: ۲۸۱	آیه ۲۴۶ سوره بقره: ۳۱۶
«در خصوص ایتم» ۲۸۱	«فوائد قرض الحسنه» ۳۱۶
آیه ۲۲۲ سوره بقره: ۲۸۳	آیات ۲۴۷ الی ۲۵۳ سوره بقره: ۳۱۸
«ازدواج مسلمان با غیر مسلمان» ۲۸۳	«قضیه طالوت» ۳۱۹
آیات ۲۲۳ الی ۲۲۴ سوره بقره: ۲۸۵	فهرست منابع ۳۲۳
«حکم زن حائض» ۲۸۵	فهرست ۳۲۴
آیات ۲۲۵ الی ۲۲۶ سوره بقره: ۲۸۷	
«قسم خوردن» ۲۸۷	